INCIPIT SECUNDUM LUCAM

1 Quoniam quidem multi conati sunt ordinare
narrationem, quæ in nobis completæ sunt,
rerum:*
2 sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi
viderunt, et ministri fuerunt sermonis:
3 visum est et mihi, assecuto omnia a principio
diligenter, ex ordine tibi scribere, optime
Theophile,†
4 ut cognoscas eorum verborum, de quibus
eruditus es, veritatem.
5 Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, sacerdos
quidam nomine Zacharias de vice Abia, et uxor

* **1:1 *Quoniam quidem,*** etc. BEDA. Lucas de omnibus quæ fecit Jesus et docuit, etc., usque ad magis ordinarent narrationem quam historiæ texerent veritatem. † **1:3 *Omnia.*** ID. Non omnia quæ assecutus, sed de omnibus quæ ad fidem legentium confirmandam credit idonea. Ex consulto enim multa præterit, quæ alii dicunt, ut diversa in Evangelio gratia refulgeret, et propriis quibusdam libri singuli mysteriorum gestorumque miracula eminerent. ***Theophile.*** Theophilus, amans Deum, etc., usque ad fidem perpetuæ divinitatis et temporaneæ dispensationis illius debet ordinem nosse.

illius de filiabus Aaron, et nomen ejus Elisabeth.‡
6 Erant autem justi ambo ante Deum,
incedentes in omnibus mandatis et
justificationibus Domini sine querela.§
7 Et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth
sterilis, et ambo processissent in diebus suis.**
8 Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur

---

‡ **1:5** ***Fuit in diebus Herodis regis Judææ.*** AMBR. Vitulus sacerdotalis hostia. Per vitulum ergo hoc Evangelium figuratur, in quo a sacerdotibus inchoatur, et in vitulo consummatur, id est in Christo, qui pro mundi vita immolatur. ***Sacerdos quidam.*** Implevit ordinem, dixit regem, et regionem in qua fuit, sacerdotem et gentem ejus et uxorem illius indicat. ***Zacharias.*** Zacharias, memor Domini: cui apparet Angelus a dextris altaris, quia ei qui memor Domini est demonstratur mysterium. ***De vice Abia.*** BEDA. Abia, Pater Dominus, etc., usque ad sicut per septem Testamentum declaratur Vetus. ***Elizabeth.*** Elizabeth, Dei mei saturitas, signat Mariam quæ plena Deo fuit. § **1:6** ***Erant autem ambo.*** BEDA, AMBR. Plena laudatio quæ genus in majoribus, mores in æquitate, officium in sacerdotio, factum in mandatis, judicium in justificationibus comprehendit. ***Justi ante Deum.*** AMBR. Non enim omnis qui justus est ante homines justus est ante Deum; aliter enim vident homines, aliter Deus: homines in facie, Deus in corde. Ideoque fieri potest, ut aliquis affectata bonitate populari justus videatur mihi, justus tamen non sit ante Deum, si justitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. ** **1:7** ***Et non erat illis.*** BEDA. Divinitus procuratum fuit, ut de provectis diuque fructu conjugii privatis Joannes nasceretur, ut inopinato ortu prolis et ipsos donum Dei gratius afficeret, et cæteros stupor miraculi pararet auditui futuri prophetiæ. Unde postea subditur: ***Posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes: Quis putas puer iste erit?***

in ordine vicis suæ ante Deum,††

9 secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini:‡‡

10 et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.

11 Apparuit autem illi angelus Domini, stans a dextris altaris incensi.

12 Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum.§§

13 Ait autem ad illum angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et vocabis

---

†† **1:8 *Factum est autem.*** Cum ex præcepto Moysi uno sacerdote decedente, unus succedere jubeatur, tempore David statutum est ut vicissim ministrantes per octonos dies a sabbato usque ad sabbatum tempore vicis suæ, singuli castimoniæ studerent, nec interea domum tangerent. ‡‡ **1:9 *Sorte.*** BEDA. Non nova tunc sorte electus, quando incensum erat adolendum, etc., ***usque ad*** prædicitur dum ille promittitur præcursurus. §§ **1:12 *Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum,*** etc. AMBR. Solemus turbari et a nostro affectu alienari quando perstringimur superioris potestatis occursu. Sed sicut humani defectus est terreri, ita angelicæ benignitatis est paventem suo aspectu blandiendo solari; contra, dæmones, si quos sua præsentia territos senserint, ampliore horrore concutiunt.

nomen ejus Joannem:***

14 et erit gaudium tibi, et exsultatio, et multi in
nativitate ejus gaudebunt:†††

15 erit enim magnus coram Domino: et vinum
et siceram non bibet, et Spiritu Sancto replebitur
adhuc ex utero matris suæ:‡‡‡

16 et multos filiorum Israël convertet ad
Dominum Deum ipsorum:§§§

17 et ipse præcedet ante illum in spiritu et
virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios,
et incredulos ad prudentiam justorum, parare

*** **1:13 *Quoniam exaudita est deprecatio tua: et uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus.*** Exaudita est magis quam petisti. Rogasti pro liberatione plebis, et donatus est tibi præcursor. AMBR. Multa divina beneficia hic sunt congesta. Primum, deprecationis fructus, deinde sterilis partus. Tum lætitia plurimorum, et magnitudo virtutis, Altissimi etiam prophetia promittitur. Quinetiam ne qua esset dubitatio, futuri nomen designatur. Tantis igitur supra votum fluentibus, non immerito diffidentia pœna plectitur silentii. ††† **1:14 *Et erit gaudium,*** etc. BEDA. Singularis meriti est indicium quoties hominibus a Deo vel imponitur nomen, vel mutatur, etc., usque ad quia hic salutem multis prædicat, ille vero omnibus dat. AMBR. ***Gaudium et exsultatio.*** Monentur parentes non minus gratias agere, etc., usque ad matres quia honorantur præmiis conjugii. ‡‡‡ **1:15 *Vinum et siceram,*** etc. BEDA. Magnæ coram Deo virtutis est prædicare in deserto gaudia cœlestia, etc., usque ad et jam erat spiritus gratiæ. §§§ **1:16 *Et multos filiorum Israel convertet.*** ID. Cum Joannes Christo testimonium perhibens, in fide Christi baptizans, dicatur filios Israel ad Deum convertisse, patet Christum esse Dominum Deum Israel.

Domino plebem perfectam.*
18 Et dixit Zacharias ad angelum: Unde hoc
sciam? ego enim sum senex, et uxor mea
processit in diebus suis.†
19 Et respondens angelus dixit ei: Ego sum
Gabriel, qui asto ante Deum: et missus sum loqui
ad te, et hæc tibi evangelizare.‡
20 Et ecce eris tacens, et non poteris loqui usque
in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti
verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.
21 Et erat plebs exspectans Zachariam: et
mirabantur quod tardaret ipse in templo.
22 Egressus autem non poterat loqui ad illos, et
cognoverunt quod visionem vidisset in templo.
Et ipse erat innuens illis, et permansit mutus.§

---

* **1:17 *Præcedet ante.*** ID. Sicut Elias præco judicis, etc., usque ad ille cum eo manifestatur in gloria. ***In spiritu et virtute.*** AMBR. Bene junguntur spiritu et virtute. Non enim sine virtute spiritus, nec sine spiritu virtus est. Elias virtutem habuit abstinentiæ, et patientiæ, et convertendi animos populorum a perfidia ad fidem, spiritum autem prophetandi habuit. ***Convertat,*** etc., BEDA. Corda patrum in filios convertit, etc., usque ad fere eadem verba quæ angelus de Joanne, Malach, prædixit de Elia. † **1:18 *Unde,*** etc. ID. Si homo esset qui promittebat, impune liceret quærere signum, etc., usque ad et infidelitatis esset pœna quam meruit. ‡ **1:19 *Ante Deum.*** ID. Cum ad nos veniunt angeli, sic exterius implent ministerium, ut tamen ante Deum interius per contemplationem assistant. Quia etsi angelus est spiritus circonscriptus, summus spiritus qui Deus est, incirconscriptus est, intra quem currit angelus quocunque moveatur vel mittatur. § **1:22 *Et ipse erat innuens illis, et permansit mutus,*** etc. Sine voce corporales actus indicare moliens, nec exprimens voluntatem. Cui similis populus Judæorum, actuum suorum impotens reddere rationem.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus,
abiit in domum suam:**
24 post hos autem dies concepit Elisabeth uxor
ejus, et occultabat se mensibus quinque, dicens:††
25 Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus
respexit auferre opprobrium meum inter
homines.‡‡
26 In mense autem sexto, missus est angelus
Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen
Nazareth,§§
27 ad virginem desponsatam viro, cui nomen
erat Joseph, de domo David: et nomen virginis
Maria.***
28 Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave gratia
plena: Dominus tecum: benedicta tu in

** **1:23 *Ut impleti sunt,*** etc. Quia vicis suæ tempore, pontifices templi tantum officiis mancipati, non solum a complexu uxorum, sed etiam a domorum ingressu abstinebant. Nostris autem sacerdotibus quibus non carnalis successio, sed spiritualis perfectio quæritur, qui quotidie præsto debent esse altari, perpetua castitas indicitur. †† **1:24 *Occultabat.*** AMBR. Occultat quia partus sui erubescit ætatem, etc., usque ad neque enim ea quæ senilem non erubesceret coitum, erubesceret partum. ‡‡ **1:25 *Quia sic fecit.*** BEDA. Gesta sunt hæc, inquit Joannes Chrysostomus, etc., usque ad quia per ipsum afflictio pœnitentiæ erat prædicanda. §§ **1:26 *In mense autem sexto.*** HIER. Sicut sexto mense missus est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilææ, ita sexto millenario missus est Christus, ***Gabriel.*** BEDA. Ideo angeli ex nomine aliquando signantur, ut ex ipso nomine quid ministraturi veniant, demonstretur. Gabriel fortitudo Dei, quia illum nuntiat qui ad debellandum diabolum veniebat. *** **1:27 *Ad virginem.*** Mulier a diabolo seducta mortem intulit: contra mulier ab angelo edocta salutem edidit.

mulieribus.†††
29 Quæ cum audisset, turbata est in sermone
ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio.‡‡‡
30 Et ait angelus ei: Ne timeas, Maria: invenisti
enim gratiam apud Deum.§§§
31 Ecce concipies in utero, et paries filium, et
vocabis nomen ejus Jesum:*
32 hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur,
et dabit illi Dominus Deus sedem David patris
ejus: et regnabit in domo Jacob in æternum,†
33 et regni ejus non erit finis.
34 Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo
fiet istud, quoniam virum non cognosco?
35 Et respondens angelus dixit ei: Spiritus
Sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi
obumbrabit tibi. Ideoque et quod nascetur ex te

---

††† **1:28** ***Dominus tecum.*** Quam novo castitatis amore ad cœlestia sustulit, et post mediante humana natura, omni plenitudine divinitatis consecravit. ***Benedicta tu in mulieribus.*** Quæ, sine exemplo muliebris conditionis, et virgo et mater est, et Deum genuit. ‡‡‡ **1:29** ***Turbata est,*** etc. Quia nesciebat si præteritum an futurum esset, quod angelus dixit. §§§ **1:30** ***Et ait angelus ei: Ne timeas, Maria.*** Turbatam insolita salutatione quasi familiarius notam vocat ex nomine. Ne timeat jubet, et quare gratia plenam vocaverit, plenius explicat. * **1:31** ***Jesum.*** Jesus salvator, sive salutaris dicitur. Ipse enim salvum faciet, non populum Israel, sed suum populum, sive ex præputio, sive ex circumcisione, in unum ovile sub uno pastore congregatum. † **1:32** ***Sedem David patris ejus.*** BEDA. Id est Israeliticam plebem, etc., usque ad in his qui de oleastro incisi in olivam bonam sunt inserti.

sanctum, vocabitur Filius Dei.‡
36 Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa
concepit filium in senectute sua: et hic mensis
sextus est illi, quæ vocatur sterilis:§
37 quia non erit impossibile apud Deum omne
verbum.
38 Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini: fiat
mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa
angelus.**
39 Exsurgens autem Maria in diebus illis, abiit
in montana cum festinatione, in civitatem Juda:††
40 et intravit in domum Zachariæ, et salutavit
Elisabeth.‡‡

---

‡ **1:35** ***Sanctum vocabitur Filius Dei.*** Jesus nascitur sanctus, qui conditionem naturæ corruptibilis vinceret, et commistione copulæ carnalis conceptus non est. Nos conditione corruptibilis naturæ constricti, per gratiam possumus sanctificari. Et congruit, ut quæ contra morem virgo concepit, supra morem humanæ consuetudinis Dei Filium generet. § **1:36** ***Et ecce,*** etc. BEDA. Ne virgo desperet de partu, etc., usque ad præcursorem quoque de anu sterili nasciturum cognosceret. ***Cognata tua.*** Quia de tribu Levi, id est de tribu Dei. BEDA. Legimus, quod Aaron qui de tribu Levi erat, etc., usque ad quæ secundum Deum spiritualis cognationis consortio non carebant. ** **1:38** ***Ecce ancilla Domini.*** Non de singularitate meriti se extollit, sed suæ conditionis et divinæ cognationis per omnia memor, se ancillam illius esse fatetur, cujus mater eligitur, et cum magna devotione promissionem angeli optat impleri. †† **1:39** ***Exsurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda.*** AMBR. Non incredula de oraculo, etc., usque ad dum subditur: ***Et factum est ut audivit.*** ‡‡ **1:40** ***Et intravit in domum Zachariæ.*** Hinc discant sanctæ mulieres, quam sedulitatem prægnantibus debeant exhibere cognatis. ***Et salutavit Elizabeth.*** BEDA. Prior salutat, quia decet ut quanto castior, tanto humilior sit.

41 Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ
Elisabeth, exsultavit infans in utero ejus: et
repleta est Spiritu Sancto Elisabeth:§§
42 et exclamavit voce magna, et dixit: Benedicta
tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris
tui.***
43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini
mei ad me?†††
44 Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in
auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero
meo.‡‡‡
45 Et beata, quæ credidisti, quoniam
perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino.
46 Et ait Maria: [Magnificat anima mea
Dominum:§§§
47 et exsultavit spiritus meus in Deo salutari

---

§§ **1:41 *Exsultavit,*** etc. Quia lingua non poterat, animo exsultante salutat, et suæ præcursionis officium inchoat. Ecce apparet quod angelus dixerat: ***Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ***. *** **1:42 *Benedicta tu.*** BEDA, AMBR. Conveniunt verba Evangelii cum verbis psalmi in quo promittitur David: ***De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*** Psal. 131.. Et eadem voce Maria benedicitur ab Elizabeth qua a Gabriele, ut et angelis et hominibus veneranda, et nostris feminis præferenda monstretur. ††† **1:43 *Mater Domini.*** Sentio miraculum, mysterium cognosco, mater Domini verbo feta, Deo plena. ‡‡‡ **1:44 *Ut facta.*** Ipso momento quo vox intrat ad aures corporis, virtus spiritualis cor intrat audientis, et non solum matrem, sed etiam sobolem amore advenientis accendit. ***Exsultavit.*** BEDA. Revelante Spiritu quo impleta erat, etc., usque ad credidit virgo, ubi sacerdos negavit. §§§ **1:46 *Magnificat anima mea Dominum.*** ID. Primo dona sibi spiritualiter concessa profitetur, etc., usque ad in ejus præceptis observandis impendo.

meo.*
48 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce
enim ex hoc beatam me dicent omnes
generationes,†
49 quia fecit mihi magna qui potens est: et
sanctum nomen ejus,
50 et misericordia ejus a progenie in progenies
timentibus eum.
51 Fecit potentiam in brachio suo: dispersit
superbos mente cordis sui.
52 Deposuit potentes de sede, et exaltavit
humiles.
53 Esurientes implevit bonis: et divites dimisit
inanes.‡
54 Suscepit Israël puerum suum, recordatus
misericordiæ suæ:
55 sicut locutus est ad patres nostros, Abraham

---

* **1:47 *Et exsultavit.*** ID. ID. Quia terrena non curo, prosperitas non emollit me, adversitas non frangit, sed sola illius memoria delectat, a quo salus speratur æterna, illius divinitate lætor cujus temporali conceptione mea caro fetatur. † **1:48 *Quia respexit.*** ID. Ecce quam vilia de se sentit, etc., usque ad et de parvis et infirmis magnos facit et fortes. ***Quia fecit mihi magna.*** Quia in me carnem sumpsit, et me a peccatis mundavit, et dona Spiritus sancti mihi contulit. ***Et misericordia.*** BEDA. A specialibus donis ad generalia Dei judicia se convertit, etc., usque ad subdit quid contemptores mereantur. ‡ **1:53 *Esurientes implevit bonis.*** ID. Qui æterna toto studio desiderant; saturabuntur, cum Christus apparuerit in gloria. Sed qui terrenis gaudent, in ultimo inanes totius beatitudinis dimittuntur. In præsenti etiam videmus humiles divina gratia impleri, superbos lumine veritatis privari.

et semini ejus in sæcula.]§
56 Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus
tribus: et reversa est in domum suam.**
57 Elisabeth autem impletum est tempus
pariendi, et peperit filium.
58 Et audierunt vicini et cognati ejus quia
magnificavit Dominus misericordiam suam cum
illa, et congratulabantur ei.
59 Et factum est in die octavo, venerunt
circumcidere puerum, et vocabant eum nomine
patris sui Zachariam.††
60 Et respondens mater ejus, dixit:
Nequaquam, sed vocabitur Joannes.
61 Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in
cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.

---

§ **1:55** ***Sicut locutus est ad patres nostros.*** Memoriam patrum quibus hæc salus revelata est faciens, Abraham nominatim exprimit, cui primo ipsa incarnatio manifestata est. ***Et semini ejus in sæcula.*** Non tam carne genitis, quam fidei vestigia secutis, quibus adventus Salvatoris in sæcula est promissus, quia ipsa promissio hæreditatis nullo fine claudetur. Nam et usque in finem sæculi credentes non deerunt, et beatitudinis erit gloria perennis.
** **1:56** ***Mansit autem Maria.*** BEDA. Tandiu mansit, donec videret præcursoris nativitatem, propter quam maxime venerat. Nec causa sola familiaritatis tandiu mansit, sed ut tanto tempore et Elizabeth et Joannis cresceret profectus. Nam si in primo adventu Mariæ, Spiritu sancto sunt repleti, multum est illis superadditum tanta mora mansionis. †† **1:59** ***Die octavo.*** Per circumcisionem resurrectio Domini figuratur, quia et octava die, id est post sabbatum, facta est. Et sicut illa a reatu mortis absolvere solebat, sic ista immortalis vitæ nativitatem, et in auctore nostro exhibuit, et in nobis monstravit sperandam. ***Et vocabant eum.*** BEDA. Joannis celebrata nativitas, est Novi Testamenti inchoata gratia, etc., usque ad gratiam Evangelii si recte intelligatur exprimit.

62 Innuebant autem patri ejus, quem vellet
vocari eum.‡‡
63 Et postulans pugillarem scripsit, dicens:
Joannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.
64 Apertum est autem illico os ejus, et lingua
ejus, et loquebatur benedicens Deum.
65 Et factus est timor super omnes vicinos
eorum: et super omnia montana Judææ
divulgabantur omnia verba hæc:
66 et posuerunt omnes qui audierant in corde
suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? etenim
manus Domini erat cum illo.
67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu
Sancto: et prophetavit, dicens:§§
68 [Benedictus Dominus Deus Israël, quia
visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ:***
69 et erexit cornu salutis nobis in domo David
pueri sui,†††
70 sicut locutum est per os sanctorum, qui a
sæculo sunt, prophetarum ejus:
71 salutem ex inimicis nostris, et de manu

---

‡‡ **1:62 *Innuebant autem patri ejus,*** etc. Qui innuunt patri de nomine pueri, significant illos qui testimonio legis intendunt astruere gratiam fidei. §§ **1:67 *Et prophetavit dicens.*** BEDA. Magna largitas divinæ pietatis. Ecce loquela quæ sola ablata est diffidenti, cum spiritu prophetiæ restituta est credenti. *** **1:68 *Benedictus.*** Qui dum bonitatem Dei rogavit, pro liberatione præcursor donatus est. ***Visitavit.*** Quod proxime faciendum cognoverat, prophetico more quasi jam factum narrat. ††† **1:69 *Cornu salutis nobis.*** BEDA. Per cornu quod carnem excedit, cum omnia ossa carne tegantur, regnum Christi significatur, quo mundus et gaudia carnis superantur. In cujus figuram David et Salomon cornu olei, sunt in regni gloriam consecrati, ut prius Saul lenticula.

omnium qui oderunt nos:‡‡‡
72 ad faciendam misericordiam cum patribus
nostris: et memorari testamenti sui sancti:§§§
73 jusjurandum, quod juravit ad Abraham
patrem nostrum, daturum se nobis
74 ut sine timore, de manu inimicorum
nostrorum liberati, serviamus illi
75 in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus
diebus nostris.
76 Et tu puer, propheta Altissimi vocaberis:
præibis enim ante faciem Domini parare vias
ejus,*
77 ad dandam scientiam salutis plebi ejus in
remissionem peccatorum eorum
78 per viscera misericordiæ Dei nostri, in
quibus visitavit nos, oriens ex alto:
79 illuminare his qui in tenebris et in umbra
mortis sedent: ad dirigendos pedes nostros in
viam pacis.]†

‡‡‡ **1:71** ***Salutem ex inimicis nostris, et de manu,*** etc. Erexit nobis salutem ex inimicis, et est explanatio superioris versiculi, in quo breviter idem præmiserat: ***Et erexit cornu salutis nobis.***

§§§ **1:72** ***Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti,*** etc. Locutus est, et erexit nobis salutem ad faciendam misericordiam, ut misericordiam quam patribus promisit impleat in nobis, et juramentum quod fecit patribus de liberatione nostra, in nobis per Christum compleatur.

* **1:76** ***Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare,*** etc. BEDA. Non mirum si alloquitur infantem octo dierum, etc., usque ad quæ agnoscebat se in filios suscepisse. † **1:79** ***Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Puer autem crescebat,*** etc. Ut per omnia gressus nostrorum operum illuminatoris nostri gratiæ concordent, donec ad mansionem perpetuæ pacis intremus.

80 Puer autem crescebat, et confortabatur
spiritu: et erat in desertis usque in diem
ostensionis suæ ad Israël.

2

1 Factum est autem in diebus illis, exiit edictum
a Cæsare Augusto ut describeretur universus
orbis.*
2 Hæc descriptio prima facta est a præside
Syriæ Cyrino:†
3 et ibant omnes ut profiterentur singuli in
suam civitatem.
4 Ascendit autem et Joseph a Galilæa de civitate
Nazareth in Judæam, in civitatem David, quæ
vocatur Bethlehem: eo quod esset de domo et
familia David,‡
5 ut profiteretur cum Maria desponsata sibi
uxore prægnante.
6 Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt

* **2:1 *Exiit edictum a Cæsare.*** AUG., BED. Augustus duodecim annis circa nativitatem Christi in pace regnavit, etc., usque ad hic primum Judæa facta est stipendiaria Romanis. † **2:2 *Prima.*** BEDA. Jam diversis temporibus, pleræque partes terrarum leguntur descriptæ, sed hæc est prima earum quæ totum orbem concluserunt, quæ professio est mentium, quia nullus excluditur. Vel certe tunc primum cœpit, quando Cyrinus a Cæsare in Syriam missus est, censor patrimoniorum futurus. ‡ **2:4 *Nazareth.*** ID. Quotidie Dominus in Nazareth concipitur, etc., usque ad quod instantia loquentis magistri nihil valet nisi augmentum superni juvaminis ut audiatur acceperit.

dies ut pareret.§

7 Et peperit filium suum primogenitum, et
pannis eum involvit, et reclinavit eum in
præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.**

8 Et pastores erant in regione eadem vigilantes,
et custodientes vigilias noctis super gregem
suum.††

9 Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et
claritas Dei circumfulsit illos, et timuerunt
timore magno.‡‡

10 Et dixit illis angelus: Nolite timere: ecce
enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod
erit omni populo:

11 quia natus est vobis hodie Salvator, qui est
Christus Dominus, in civitate David.

12 Et hoc vobis signum: invenietis infantem

---

§ **2:6 *Factum est autem.*** Alibi concipi, alibi nasci Dominus voluit, ut insidiantis Herodis furorem facilius evaderet. Humilitas Christi commendatur, quia non solum incarnari, sed etiam illo tempore nasci voluit, quo mox natus censui Cæsaris propter nostram liberationem subderetur. ** **2:7 *Pannis eum involvit.*** Vilibus induitur pannis, ut stolam immortalitatis reciperemus. Manus et pedes stringuntur; ut manus nostræ ad bene operandum, pedes in viam pacis dirigantur; parvulus factus, ut nos perfecti simus. †† **2:8 *Et pastores.*** BEDA. Nato summo pastore, pastores ab insidiis noctis, etc., usque ad super quos divina gratia largius coruscat. ‡‡ **2:9 *Et ecce angelus Domini.*** ID. Et concipiendum, et conceptum, et natum Dominum, cœli cives testantur, ut et mortales sufficienter imbuant, et suum auctori servitium impendant.

pannis involutum, et positum in præsepio.§§
13 Et subito facta est cum angelo multitudo
militiæ cælestis laudantium Deum, et dicentium:
14 [Gloria in altissimis Deo, et in terra pax
hominibus bonæ voluntatis.]***
15 Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in
cælum: pastores loquebantur ad invicem:
Transeamus usque Bethlehem, et videamus hoc
verbum, quod factum est, quod Dominus
ostendit nobis.
16 Et venerunt festinantes: et invenerunt
Mariam, et Joseph, et infantem positum in
præsepio.†††
17 Videntes autem cognoverunt de verbo, quod
dictum erat illis de puero hoc.‡‡‡
18 Et omnes qui audierunt, mirati sunt: et de his

---

§§ **2:12 *Infantem pannis involutum.*** ID. Crebris infantia Salvatoris et angelorum testimoniis, et evangelistarum est inculcata, ut mentibus nostris altius infigatur quid pro nobis sit factus: In quo humilitas commendatur: ***Quia cum esset dives, pauper pro nobis factus est, ut inopia sua nos ditaret*** II Cor. 8..
*** **2:14 *Et in terra pax.*** Quando peccando eramus a Deo extranei, extraneos nos angeli deputabant; sed quia cognovimus regem nostrum, recognoverunt nos angeli cives suos. Et timet angelus adorari ab humana natura quam in suo rege considerat. ***Hominibus bonæ voluntatis.*** BEDA. Qui suscipiunt natum Christum, non his qui audita ejus nativitate sunt turbati et eum persecuti. ***Non est pax impiis, dicit Dominus*** Isa. 48.. ††† **2:16 *Et venerunt festinantes.*** BEDA. Non cum desidia Christi quærenda est præsentia, etc., usque ad quasi in præsepio invenient.
‡‡‡ **2:17 *Videntes autem.*** Visio vel cognitio Dei est, et hæc est sola vita hominum ut cognoscant verum Patrem, et quem misit Jesum Christum esse unum Deum.

quæ dicta erant a pastoribus ad ipsos.§§§
19 Maria autem conservabat omnia verba hæc,
conferens in corde suo.
20 Et reversi sunt pastores glorificantes et
laudantes Deum in omnibus quæ audierant et
viderant, sicut dictum est ad illos.*
21 Et postquam consummati sunt dies octo, ut
circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus
Jesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in
utero conciperetur.
22 Et postquam impleti sunt dies purgationis
ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in
Jerusalem, ut sisterent eum Domino,†
23 sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne
masculinum adaperiens vulvam, sanctum
Domino vocabitur:‡
24 et ut darent hostiam secundum quod dictum
est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos

---

§§§ **2:18 *Mirati sunt.*** Mirantur et de mysterio incarnationis et de tanta pastorum attestatione, qui fingere audita nescirent, sed simplici facundia vera prædicarent. Sed Dominus non rethores, sed piscatores ad evangelizandum destinavit. Sic et in Vetere Testamento suæ dispensationis nuntios pastores ordinavit. Ideo non est parvipendenda pastorum attestatio. * **2:20 *Et reversi,*** etc. BEDA. Sic spirituales pastores modo dormientibus aliis contemplando cœlestia subvehuntur, etc., usque ad dum dicunt: ***Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*** † **2:22 *Tulerunt illum.*** Parvuli qui de toto regno Judæorum ad templum portabantur, si erant de tribu Levi, in ministerium domus perpetuo detinebantur. Si de alia tribu, pretio dato a parentibus primogeniti redimebantur ad propria referendi. ‡ **2:23 *Sicut scriptum.*** BEDA. Scriptum est in lege: ***Mulier quæ suscepto,*** etc., usque ad cum bonorum operum fructibus supernæ beatitudinis gaudia subit.

columbarum.§
25 Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen
Simeon, et homo iste justus, et timoratus,
exspectans consolationem Israël: et Spiritus
Sanctus erat in eo.**
26 Et responsum acceperat a Spiritu Sancto,
non visurum se mortem, nisi prius videret
Christum Domini.
27 Et venit in spiritu in templum. Et cum
inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut
facerent secundum consuetudinem legis pro eo,††
28 et ipse accepit eum in ulnas suas: et
benedixit Deum, et dixit:
29 [Nunc dimittis servum tuum Domine,
secundum verbum tuum in pace:‡‡
30 quia viderunt oculi mei salutare tuum,
31 quod parasti ante faciem omnium
populorum:
32 lumen ad revelationem gentium, et gloriam
plebis tuæ Israël.]
33 Et erat pater ejus et mater mirantes super his
quæ dicebantur de illo.

---

§ **2:24** ***Par turturum.*** ID. Hæc oblatio pauperum erat, qui non sufficerent offerre agnum, ut per omnia humilitas Domini pateat. ** **2:25** ***Et ecce homo.*** Non solum angeli, sed omnis ætas et sexus testimonium nato reddunt puero. Et sicut ab omnium sæculorum fidelibus præsagiebatur, ita veniens omnium sanctorum laude prædicatur. †† **2:27** ***Puerum.*** Cum pueritia post septem annos infantiæ incipiat, Jesus frequenter puer dicitur, non tam ætate quam pro servitio, unde Propheta: ***Ecce puer meus,*** quia ***Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare*** Isa. 42. ‡‡ **2:29** ***Nunc dimittis servum tuum.*** AMBR. Qui vult dimitti, veniat in Hierusalem, etc., usque ad tunc dimittetur ut non videat mortem, quia viderat vitam.

34 Et benedixit illis Simeon, et dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israël, et in signum cui contradicetur:§§
35 et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.***
36 Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua.†††
37 Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis

---

§§ **2:34** ***Ecce positus est hic.*** In ruinam illorum qui steterant, et resurrectionem illorum qui ceciderant; vel in ruinam vitiorum, et in resurrectionem virtutum. Non in se tantum, sed in suis quoque prædicatoribus positus est in ruinam et resurrectionem, unde Apostolus: ***Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salvi fiunt, et in his qui pereunt.*** Bono enim odore, alii salvantur, alii pereunt II Cor. 2.. *** **2:35** ***Gladius.*** BEDA. Dolor Dominicæ passionis, etc., usque ad zizania germinare conspicit. ***Ut revelentur.*** Ante erat incertum qui Judæorum Christi gratiam reciperent, qui conspuerent: sed audita nativitate revelantur cogitationes, et Herodes et alii turbantur, quidam ad Christi magisterium accedunt. ††† **2:36** ***Et erat Anna,*** etc. Quia per virum et mulierem vita totius mundi perdita est, in testimonio vitæ per Christum redeuntis Anna conjungitur Simeoni. Convenit mysteriis Ecclesiæ, quod Anna gratia interpretatur, quæ est filia Phanuel, qui facies Dei dicitur, unde supra: ***Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*** Psal. 4.. ***De tribu Aser.*** Id est beati, descendit, qui inter duodecim patriarchas ordine nascendi octavus est, propter mysterium resurrectionis. Quinque sunt Annæ. Prima mater Samuel, secunda uxor Raguel, tertia mater Tobiæ, quarta filia Phanuel, quinta mater Mariæ. ***Processerat in diebus.*** BEDA. Juxta historiam, Anna, et devotæ conversationis, etc., usque ad multiplicantur propter apostolicam doctrinam.

et obsecrationibus serviens nocte ac die.
38 Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur
Domino: et loquebatur de illo omnibus, qui
exspectabant redemptionem Israël.‡‡‡
39 Et ut perfecerunt omnia secundum legem
Domini, reversi sunt in Galilæam in civitatem
suam Nazareth.
40 Puer autem crescebat, et confortabatur
plenus sapientia: et gratia Dei erat in illo.§§§
41 Et ibant parentes ejus per omnes annos in
Jerusalem, in die solemni Paschæ.*
42 Et cum factus esset annorum duodecim,
ascendentibus illis Jerosolymam secundum
consuetudinem diei festi,
43 consummatisque diebus, cum redirent,
remansit puer Jesus in Jerusalem, et non
cognoverunt parentes ejus.
44 Existimantes autem illum esse in comitatu,
venerunt iter diei, et requirebant eum inter
cognatos et notos.
45 Et non invenientes, regressi sunt in
Jerusalem, requirentes eum.†
46 Et factum est, post triduum invenerunt illum

---

‡‡‡ **2:38 *Omnibus qui,*** etc. Omnibus fidelibus qui jugo Herodis alienigenæ gravati, liberationem civitatis et populi exspectabant, promittebat per adventum Christi in proximo redemptionem a tyrannide alieni. §§§ **2:40 *Puer autem.*** BEDA. In eo quod puer erat, etc., usque ad homo fieri cœpisset, perfectus esset ut Deus. * **2:41 *Et ibant parentes,*** etc. ID. Merito Lucas inter quatuor animalia vitulo comparatur, etc., usque ad discipulos Domini in templo laudantes in fine Evangelii sui concludit. † **2:45 *Et non invenientes.*** ID. Si quæritur quomodo potuit a parentibus obliviscendo relinqui, etc., usque ad cum altero parente reversum.

in templo sedentem in medio doctorum,
audientem illos, et interrogantem eos.‡
47 Stupebant autem omnes qui eum audiebant,
super prudentia et responsis ejus.
48 Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus
ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater
tuus et ego dolentes quærebamus te.
49 Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis?
nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt,
oportet me esse?§
50 Et ipsi non intellexerunt verbum quod
locutus est ad eos.
51 Et descendit cum eis, et venit Nazareth: et
erat subditus illis. Et mater ejus conservabat
omnia verba hæc in corde suo.**
52 Et Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et

---

‡ **2:46 *In medio.*** ID. Quasi fons, medius doctorum sedet, sed quasi exemplar humilitatis, prius interrogat et audit quam instruat, ne parvuli a senioribus doceri erubescant, ne infirmus docere audeat. § **2:49 *Quid est quod me quærebatis?*** ID. Non quod eum quasi filium quærunt vituperat, sed quis sit sibi verus Pater insinuat, et quid potius debeat ei cui est æternus Filius, mentis oculos attollere cogit. Quia enim Deus et homo est, nunc excelsa Deitatis, nunc infirma præfert humanitatis. Quasi Filius Dei in templo commoratur, quasi Filius hominis cum parentibus quo jubent regreditur. ** **2:51 *Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.*** Omnia quæ de Domino, vel a Domino facta cognovit, sive quæ intellexit, sive quæ nondum intelligere potuit, omnia in memoria recondebat, ut, quando tempus prædicandæ seu scribendæ incarnationis ejus adveniret, sufficienter universa prout essent gesta posset explicare quærentibus. Sic nos crebra factorum et dictorum Domini meditatione importunos cogitatus repellamus, et alios instruere laboremus.

gratia apud Deum et homines.††

3

1 Anno autem quintodecimo imperii Tiberii
Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam,
tetrarcha autem Galiææ Herode, Philippo autem
fratre ejus tetrarcha Iturææ, et Trachonitidis
regionis, et Lysania Abilinæ tetrarcha,
2 sub principibus sacerdotum Anna et Caipha:
factum est verbum Domini super Joannem,
Zachariæ filium, in deserto.*
3 Et venit in omnem regionem Jordanis,
prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem
peccatorum,†
4 sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ
prophetæ: [Vox clamantis in deserto: Parate
viam Domini; rectas facite semitas ejus:‡

---

†† **2:52 *Proficiebat sapientia.*** BEDA. Sicut est carnis ætate proficere, etc., usque ad utraque pariter salvaretur. * **3:2 *Factum est verbum,*** etc. BEDA. Congregaturus Ecclesiam, Dei Filius primum operatur in servulo, etc., usque ad unum itaque dixit, et omnia declaravit. † **3:3 *Prædicans baptismum pœnitentiæ,*** etc. ID. Joannes baptismum pœnitentiæ prædicavit, et quibusdam etiam dedit, etc., usque ad præcurretur suo baptismate quo peccata solvi non possunt. ‡ **3:4 *Vox clamantis.*** Vox, quia prænuntius verbi. ***In deserto.*** Quia desertæ et destitutæ Judææ solatium redemptionis annuntiat. Nullum verbum sine voce auditur, nec vox sine verbi intelligentia valet. ***Parate viam Domini,*** etc. Qui fidem et bona opera prædicat, quid aliud quam venienti Domino? ad corda audientium viam parat, ut hæc vis gratiæ illustret, ut rectas Deo semitas faciat, dum mundas cogitationes in animo per sermonem prædicationis format.

5 omnis vallis implebitur, et omnis mons, et
collis humiliabitur: et erunt prava in directa, et
aspera in vias planas:§
6 et videbit omnis caro salutare Dei.]**
7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut
baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum,
quis ostendit vobis fugere a ventura ira?††
8 Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, et ne
cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico
enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis
suscitare filios Abrahæ.‡‡
9 Jam enim securis ad radicem arborum posita
est. Omnis ergo arbor non faciens fructum
bonum, excidetur, et in ignem mittetur.
10 Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid
ergo faciemus?
11 Respondens autem dicebat illis: Qui habet
duas tunicas, det non habenti: et qui habet escas,
similiter faciat.§§
12 Venerunt autem et publicani ut
baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister,

---

§ **3:5 *Et erunt prava.*** BEDA. Prava, id est, malorum corda per injustitiam distorta ad regulam justitiæ dirigentur. ** **3:6 *Et videbit.*** ID. In hac vita omnis homo Christum videre non potuit, sed in die judicii, in sede majestatis et electi et reprobi pariter videbunt, ut justi remunerentur, et mali in æternum gemant. Unde et subditur: †† **3:7 *Quis ostendit,*** etc.? AMBR. Quis ostendit in prudentia miseratione Dei infusa, etc.? usque ad quam ad gentes transferendam prophetat. ‡‡ **3:8 *Dico enim vobis.*** ID. Qui amisso sensu rationis, etc., usque ad replentur fructibus, vestiuntur frondibus. §§ **3:11 *Qui habet duas.*** BEDA. Tunica plus sui necessaria quam pallium, etc., usque ad sed quod habet cum paupere partiat.

quid faciemus?***
13 At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod
constitutum est vobis, faciatis.
14 Interrogabant autem eum et milites,
dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis:
Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis:
et contenti estote stipendiis vestris.
15 Existimante autem populo, et cogitantibus
omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse
esset Christus,†††
16 respondit Joannes, dicens omnibus: Ego
quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior
me, cujus non sum dignus solvere corrigiam
calceamentorum ejus: ipse vos baptizabit in
Spiritu Sancto et igni:‡‡‡
17 cujus ventilabrum in manu ejus, et purgabit
aream suam, et congregabit triticum in horreum
suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.
18 Multa quidem et alia exhortans
evangelizabat populo.
19 Herodes autem tetrarcha cum corriperetur
ab illo de Herodiade uxore fratris sui, et de

*** **3:12** ***Publicani.*** ID. Qui vectigalia publica exigunt, etc., usque ad tandem ad propria cum proximis communicanda pertingerent. ††† **3:15** ***Existimante autem.*** ID. Non solum cogitabant, etc., usque ad per virginem venisse non credunt. ‡‡‡ **3:16** ***Veniet autem.*** Ideo baptizo aqua, quia ille venit qui baptizabit spiritu, et oportet, ut illi via præparetur. ***Cujus non sum dignus.*** BEDA. Non sum dignus mysterium incarnationis investigare, etc., usque ad evangelica prædicatio, qua calceati sunt apostoli.

omnibus malis quæ fecit Herodes,§§§
20 adjecit et hoc super omnia, et inclusit
Joannem in carcere.
21 Factum est autem cum baptizaretur omnis
populus, et Jesu baptizato, et orante, apertum est
cælum:*
22 et descendit Spiritus Sanctus corporali specie
sicut columba in ipsum: et vox de cælo facta est:
Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.†
23 Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum
triginta, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli,
qui fuit Mathat,‡
24 qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne,
qui fuit Joseph,
25 qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit
Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,
26 qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit
Semei, qui fuit Joseph, qui fuit Juda,§
27 qui fuit Joanna, qui fuit Resa, qui fuit
Zorobabel, qui fuit Salatheil, qui fuit Neri,

---

§§§ **3:19 *Herodes.*** Antequam Lucas aliquid narrat de actibus Jesu, dicit Joannem ab Herode captum, ut ostendat se solummodo ea facta descripturum, quæ eo anno gesta sunt, quo Joannes vel captus est, vel punitus. * **3:21 *Et Jesu baptizato.*** BEDA. Baptizatur Dominus, non mundari indigens, etc., usque ad jam edoctus Dei Filium aperte prædicat. † **3:22 *In te complacui.*** Non aliena in filio, sed sua laudatur, quasi dicat: Quæcunque habes tu, mea sunt. ‡ **3:23 *Annorum triginta.*** BEDA. Quod tricennalis baptizatur, etc., usque ad ut in Jeremia et Daniele. § **3:26 *Qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli.*** BEDA. Mathath qui per Salomonem descendit, etc., usque ad qui per carnalem generationem ostenditur factus Filius hominis.

28 qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her,
29 qui fuit Jesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi,**
30 qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joseph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim,
31 qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Natham, qui fuit David,††
32 qui fuit Jesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,
33 qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ,
34 qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35 qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
36 qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech,
37 qui fuit Methusale, qui fuit Henoch, qui fuit Jared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,‡‡

** **3:29 *Qui fuit Levi.*** Non autem hi quatuor qui hoc loco inferuntur Jacob filii fuerunt, sed quod eorum nominibus participabant. BEDA. Quasi nominibus alludens quod in illis figuratum est, etc., usque ad genera virtutum diversa præcederent. †† **3:31 *Nathan.*** ID. Quod Matthæus per Salomonem, etc., usque ad cui judicium a Deo rege defertur: ***Sacerdos est in æternum secundum ordinem Melchisedech.*** ‡‡ **3:37 *Mathusale.*** AMBR. Anni Mathusale ultra diluvium numerantur, significat Christum, cujus vita ætatem nescit. ***Qui fuit Enoch.*** BEDA. A baptizato Dei Filio usque ad Deum Patrem ascendens, septuagesimo gradu Enoch ponit, etc., usque ad quos in resurrectione immutabili Dei sapientiæ contemplandæ per sæcula monstrat esse jungendos.

38 qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam,
qui fuit Dei.§§

4

1 Jesus autem plenus Spiritu Sancto regressus
est a Jordane: et agebatur a Spiritu in desertum*
2 diebus quadraginta, et tentabatur a diabolo.
Et nihil manducavit in diebus illis: et
consummatis illis esuriit.†
3 Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic
lapidi huic ut panis fiat.‡
4 Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est:
Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni
verbo Dei.§

---

§§ **3:38 *Seth.*** Seth posterior Adæ filius, non siletur, ut cum duæ populi sint generationes, significet Christum in posteriore potius quam in priore generatione numerandum. ***Qui fuit Dei.*** A Filio Dei generatio incipit, terminatur in Filium Dei, præcedit creatus in figura, ut sequatur natus in veritate; præit factus ad imaginem, ut propter eum imago descendat. * **4:1 *Et agebatur.*** AMBR. Agebatur in desertum, hoc consilio, ut diabolum provocaret; nam nisi ille certasset, iste mihi non vicisset; mysterio, ut Adam de exsilio liberaret; exemplo, ut ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere. ***In desertum.*** Historialiter: in illo deserto quod est inter Hierusalem et Hiericho, ubi figuraliter dixerat Adam a diabolo victum fuisse. † **4:2 *Esuriit.*** BEDA. Non est scriptum de Moyse vel Elia, etc., usque ad esurit autem non tam cibum corporis quam salutem animæ. ‡ **4:3 *Si Filius Dei es.*** AMBR. Noverat Dei Filium venturum, sed venisse per infirmitatem corporis non putabat, etc., usque ad qui hoc verbo non vescitur, non vivit. § **4:4 *Scriptum est.*** Docet magis doctrina quam miraculis pugnare, humilitati quam potentia, nihil pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis consideratione faciendum.

5 Et duxit illum diabolus in montem excelsum,
et ostendit illi omnia regna orbis terræ in
momento temporis,**
6 et ait illi: Tibi dabo potestatem hanc
universam, et gloriam illorum: quia mihi tradita
sunt, et cui volo do illa.††
7 Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua
omnia.‡‡
8 Et respondens Jesus, dixit illi: Scriptum est:
Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli
servies.§§
9 Et duxit illum in Jerusalem, et statuit eum
super pinnam templi, et dixit illi: Si Filius Dei es,
mitte te hinc deorsum.***

** **4:5 *Et duxit.*** Lucas sicut res gesta est exsequitur, mediam ponens avaritiam, ultimam superbiam, secundum mores præsentis temporis, quia superbia post omnes virtutes sævit. Matthæus non sequitur ordinem historiæ, sed tentationum Adæ. †† **4:6 *Tibi dabo.*** Hæc de arrogantia dicit, non quod totus mundus sit suus, sunt enim aliqui boni. ***Mihi traditur.*** Non a diabolo est potestas, sed obnoxia tamen insidiis diaboli. Nec ideo mala ordinatio potestatum, quia malo sunt obnoxiæ potestates. ‡‡ **4:7 *Tu ergo.*** BEDA. Dicens diabolus Salvatori: ***Si procidens adoraveris me,*** econtrario audit, quod ipse magis adorare eum debeat, Dominum et Deum suum. §§ **4:8 *Si Filius Dei.*** In omnibus tentationibus hoc agit, ut intelligat si Filius Dei sit. Sed Christus sic responsum temperat, ut ambiguum relinquat: ***Mitte te deorsum.*** Quem nec gula nec avaritia vicit, tentat vana gloria, si forte illum vel ipsa victoriæ suæ jactantia valeat dejicere. ***Mitte.*** Hæc vox ei convenit qui omnes præcipitare satagit. In quo infirmus ostenditur qui nulli possit nocere, nisi prius ille se deorsum miserit. *** **4:9 *Scriptum est.*** Quia Scripturarum exemplum prætulerat, Scripturarum vincitur exemplis. Utitur autem diabolus per hæreticos testimoniis Scripturarum, non ut doceat, sed ut fallat.

10 Scriptum est enim quod angelis suis
mandavit de te, ut conservent te:†††
11 et quia in manibus tollent te, ne forte
offendas ad lapidem pedem tuum.
12 Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: Non
tentabis Dominum Deum tuum.
13 Et consummata omni tentatione, diabolus
recessit ab illo, usque ad tempus.‡‡‡
14 Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in
Galilæam, et fama exiit per universam regionem
de illo.§§§
15 Et ipse docebat in synagogis eorum, et
magnificabatur ab omnibus.*
16 Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et
intravit secundum consuetudinem suam die
sabbati in synagogam, et surrexit legere.†
17 Et traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et ut
revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat:
18 Spiritus Domini super me: propter quod
unxit me, evangelizare pauperibus misit me,

––––––––

††† **4:10 *Angelis.*** BEDA. Hæc prophetia non de Christo est, sed de sancto viro. Quæ etiamsi de Christo esset, etiam quod sequitur debuerat meminisse: ***Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*** Psal. 90.. Sed de angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur, de sua conculcatione quasi tergiversator tacet. ‡‡‡ **4:13 *Et consummata.*** ID. Tribus tentationibus victis, omnem tentationem dicit consummatam, etc., usque ad tamen formidat instare, ne frequentius triumphetur. §§§ **4:14 *Et fama exiit.*** Non tantum a præsentibus propter visa miracula honoratur, sed apud absentes fama divulgabatur. * **4:15 *Docebat.*** Post miracula ecce sapientia, qua docet, qua doctrina per miracula præcedentia magnificat. † **4:16 *Et surrexit legere.*** BEDA. Qui non venerat ministrari, sed ministrare, etc., usque ad vel prophetiæ lectionis attestatione corrigeret.

sanare contritos corde,‡
19 prædicare captivis remissionem, et cæcis
visum, dimittere confractos in remissionem,
prædicare annum Domini acceptum et diem
retributionis.
20 Et cum plicuisset librum, reddit ministro, et
sedit. Et omnium in synagoga oculi erant
intendentes in eum.§
21 Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie
impleta est hæc scriptura in auribus vestris.
22 Et omnes testimonium illi dabant: et
mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore ipsius, et dicebant: Nonne hic est filius
Joseph?
23 Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc
similitudinem: Medice cura teipsum: quanta
audivimus facta in Capharnaum, fac et hic in
patria tua.**

---

‡ **4:18** ***Spiritus.*** ID. In superioribus prophetiæ Salvator de gentium vocatione et Ecclesiæ confirmatione loquens, etc., usque ad quia Spiritus Domini est super eum. ***Evangelizare pauperibus,*** etc. Gentes intelligit quæ erant vere pauperes. Neque enim Dei cognitionem, neque legem, neque prophetas, neque aliud quidquam in bonis habebant, et cæteris omnibus spiritualibus opibus erant destitutæ. § **4:20** ***Et cum plicuisset.*** BEDA. Audientibus illis qui aderant legit, etc., usque ad sed pro capacitate audientium committit doctori dispensandum verbum. ** **4:23** ***Medice.*** Sicut fabri filium, ita eadem erroris dementia; medicum vocant, sed in errore illorum veritas latet. Vere enim erat filius fabri, qui per ipsum in principio omnia fecit, qui operatur in Spiritu sancto et igni, qui in magna domo hujus mundi facit vasa diversi generis. Est et medicus, quia per ipsum omnia quæ in cœlis et quæ in terra sunt restaurata. Qui de se dicit: ***Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus*** Matth. 9..

24 Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo
propheta acceptus est in patria sua.††
25 In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in
diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum
annis tribus et mensibus sex, cum facta esset
fames magna in omni terra:‡‡
26 et ad nullam illarum missus est Elias, nisi in
Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.§§
27 Et multi leprosi erant in Israël sub Eliseo
propheta: et nemo eorum mundatus est nisi
Naaman Syrus.***
28 Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc
audientes.
29 Et surrexerunt, et ejecerunt illum extra
civitatem: et duxerunt illum usque ad
supercilium montis, super quem civitas illorum
erat ædificata, ut præcipitarent eum.†††
30 Ipse autem transiens per medium illorum,
ibat.
31 Et descendit in Capharnaum civitatem

---

†† **4:24 *Amen dico vobis.*** BEDA. Non solum Dominus et caput prophetarum, etc., usque ad miracula suæ virtutis avertit. ‡‡ **4:25 *In diebus Eliæ*.** ID. Quasi dicat: Non est contrarium exemplo prophetarum, etc., usque ad quia nulla erat cognoscendæ divinitatis ubertas. §§ **4:26 *Viduam.*** ID. Vidua ad quam Elias mittitur, gentium figurat Ecclesiam, etc., usque ad in qua nobis vitæ æternæ præparatur panis. *** **4:27 *Naaman Syrus.*** ID. Naaman, qui decor interpretatur, populum significat nationum, etc., usque ad quia oportet baptizatos Dominici corporis participatione confirmari. ††† **4:29 *Et duxerunt.*** ID. Pejores Judæi discipuli, diabolo magistro, etc., usque ad veluti divini Sculptoris expressa manu servantur.

Galilææ, ibique docebat illos sabbatis.‡‡‡
32 Et stupebant in doctrina ejus, quia in
potestate erat sermo ipsius.
33 Et in synagoga erat homo habens dæmonium
immundum, et exclamavit voce magna,§§§
34 dicens: Sine, quid nobis et tibi, Jesu
Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis,
Sanctus Dei.*
35 Et increpavit illum Jesus, dicens: Obmutesce,
et exi ab eo. Et cum projecisset illum dæmonium
in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.†
36 Et factus est pavor in omnibus, et
colloquebantur ad invicem, dicentes: Quod est
hoc verbum, quia in potestate et virtute imperat
immundis spiritibus, et exeunt?‡
37 Et divulgabatur fama de illo in omnem
locum regionis.
38 Surgens autem Jesus de synagoga, introivit
in domum Simonis. Socrus autem Simonis
tenebatur magnis febribus: et rogaverunt illum

---

‡‡‡ **4:31 *Et descendit,*** etc. ID. Nec indignatione commotus, nec scelere offensus, etc., usque ad nec solvitur lex, si sit renovatio hominis jam labentis. §§§ **4:33 *Et in Synagoga.*** ID. In Synagoga est homo habens spiritum immundum, quia Spiritum sanctum amiserat. Introierat enim diabolus, unde Christus spiritualiter exierat. * **4:34 *Scio te.*** Per opera potuit probari Filius Dei. Sed nonne dixit Apostolis: ***Majora facietis?*** Solutio, per opera, id est modum operationis. Alii dicebant: ***In nomine Jesu,*** etc. Ipse dicebat: ***Tibi dixi,*** etc. † **4:35 *Et cum projecisset.*** BEDA. Curandus permittitur a dæmone in medium projici, ut virtus patefacta plures ad salutem invitet. ‡ **4:36 *Et virtute.*** Non ut homines qui in verbo Dei dæmonia ejiciunt, sed propria potestate virtutes operatur.

pro ea.§
39 Et stans super illam imperavit febri: et
dimisit illam. Et continuo surgens, ministrabat
illis.
40 Cum autem sol occidisset, omnes qui
habebant infirmos variis languoribus, ducebant
illos ad eum. At ille singulis manus imponens,
curabat eos.**
41 Exibant autem dæmonia a multis clamantia,
et dicentia: Quia tu es Filius Dei: et increpans
non sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse
Christum.††
42 Facta autem die egressus ibat in desertum
locum, et turbæ requirebant eum, et venerunt
usque ad ipsum: et detinebant illum ne
discederet ab eis.‡‡
43 Quibus ille ait: Quia et aliis civitatibus
oportet me evangelizare regnum Dei: quia ideo
missus sum.
44 Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

---

§ **4:38 *In domum Simonis.*** Domus Petri, circumcisio est ejus apostolatui commissa. Socrus, est Synagoga quæ quodammodo mater est Ecclesiæ Petro commissæ. Hæc febricitat, quia invidiæ æstibus laborabat, persequens Ecclesiam. Sed Jesus stans super eam sanat, quia ubi timor Dei incipit esse, talis æstuatio solet recedere. ** **4:40 *Cum sol autem occidisset.*** BEDA. Solis occubitus, passio Christi, per quam plures sanantur dæmoniaci, quam ante vivens in carne ægrotos sanaverat, quia in carne vivens paucos Judæorum docuit, post resurrectionem gentibus apparuit. †† **4:41 *Tu es Filius Dei.*** ID. Cum jejunio fatigatum diabolus videret, etc., usque ad quia, ***si cognovissent Dominum gloriæ, nunquam crucifixissent*** Matth. 1.. ‡‡ **4:42 *Facta autem die.*** Mystice: manifesta luce resurrectionis a credentium turmis requiritur: et in gentium deserto inventus, ne abeat, retinetur.

5

1 Factum est autem, cum turbæ irruerunt in
eum ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus
stagnum Genesareth.*
2 Et vidit duas naves stantes secus stagnum:
piscatores autem descenderant, et lavabant
retia.†
3 Ascendens autem in unam navim, quæ erat
Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum.
Et sedens docebat de navicula turbas.‡
4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem:
Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam.§
5 Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per
totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo
autem tuo laxabo rete.**
6 Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium
multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete

---

* **5:1 *Factum est autem.*** Nec tempore, nec loco turba a studio sanandi cohibetur; vesper incumbit, et tamen sequitur; stagnum occurrit, et turba urget, et ideo ascendit in navim Petri. ***Secus stabat.*** BEDA. Stagnum, præsens sæculum designat. Dominus autem jam non in stagno quasi jam non in carne passibili, sed secus stagnum, quia in ea carne in qua passus est stabilitatem perpetuæ quietis adiit. † **5:2 *Vidit duas naves.*** ID. Duæ naves, mystice, circumcisionem et præputium significant quas vidit, quia in utroque populo ***novit qui sunt ejus,*** quorum corda a fluctibus sæculi ad futuræ vitæ tranquillitatem, quasi ad littus misericorditer vivendo, provenit. ‡ **5:3 *Rogavit eum.*** ID. Quod primo rogat navim a terra reduci pusillum, etc., usque ad ad remotiores gentes quibus postea prædicatum est pertinet. § **5:4 *Duc in altum.*** AMBR. Etsi aliis imperatur ut laxent retia, etc., usque ad vel de Spiritu sancti profluentibus donis instruitur Ecclesia, et armatur. ** **5:5 *In verbo,*** etc. BEDA. Nisi verbo gratiæ laxata fuerint instrumenta disputationum, etc., usque ad etiam inter persequentium scandala.

eorum.
7 Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut
venirent, et adjuvarent eos. Et venerunt, et
impleverunt ambas naviculas, ita ut pene
mergerentur.††
8 Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad
genua Jesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator
sum, Domine.
9 Stupor enim circumdederat eum, et omnes
qui cum illo erant, in captura piscium, quam
ceperant:
10 similiter autem Jacobum et Joannem, filios
Zebedæi, qui erant socii Simonis. Et ait ad
Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines
eris capiens.‡‡
11 Et subductis ad terram navibus, relictis
omnibus, secuti sunt eum.
12 Et factum est, cum esset in una civitatum, et
ecce vir plenus lepra, et videns Jesum, et
procidens in faciem, rogavit eum, dicens:
Domine, si vis, potes me mundare.§§
13 Et extendens manum, tetigit eum dicens:
Volo: mundare. Et confestim lepra discessit ab

†† **5:7** ***Et impleverunt.*** ID. Hæc impletio usque in finem sæculi crescit, etc., usque ad et talis humilitas meretur piam Domini consolationem. ‡‡ **5:10** ***Ex hoc jam.*** ID. Hoc ad ipsum Petrum specialiter pertinet, cui exponitur quid captura significet piscium. Sed sicut tunc per retia pisces, sic per verba aliquando capiet homines, in quo Petro est typus totius Ecclesiæ. §§ **5:12** ***In una civitatum.*** Hic duo adventus in Capharnaum notantur. Primus, incarcerato Joanne, quando fecit continue illa tria miracula; secundus, quando descendit de monte electis apostolis, quando fit istud miraculum de leproso.

illo.***

14 Et ipse præcepit illi ut nemini diceret: sed, Vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis.†††

15 Perambulabat autem magis sermo de illo: et conveniebant turbæ multæ ut audirent, et curarentur ab infirmitatibus suis.‡‡‡

16 Ipse autem secedebat in desertum, et orabat.§§§

17 Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens. Et erant pharisæi sedentes, et legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ, et Judææ, et Jerusalem: et virtus Domini erat ad

---

*** **5:13 *Tetigit.*** Propter humilitatem, ut nos doceret nullum spernere pro aliqua corporis maculatione. Tangit non dedignatus, imperat non diffisus, adhibet operis testimonium. ***Volo.*** Dicit propter Fotinum, imperat propter Arium, tangit propter Manichæum. ††† **5:14 *Præcepit illi.*** BEDA. Taceri jubet, nec taceri potest. Non quod aliquid voluerit et non potuerit, sed dat exemplum ut sui in magnis quæ faciunt latere velint, sed ut prosint aliis, prodantur inviti. ‡‡‡ **5:15 *Et conveniebant turbæ*,** etc. BEDA. Sanatio hujus multas ad Dominum cogit turbas. Ut enim ipse interius et exterius se sanatum doceret: perceptum beneficium etiam jussus non tacet. Sed et Marcus ait, evangelico functus officio: ***Mox egressus, cœpit prædicare et diffamare sermonem*** Marc. 1.. §§§ **5:16 *Et orabat.*** Quando orat, theoricam vitam, quando sanat activam informat. BEDA. Sanat ut Deus, orat ut homo. In urbe, etc., usque ad per interna desideria silenter loquatur.

sanandum eos.*

18 Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: et quærebant eum inferre, et ponere ante eum.†

19 Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, et per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Jesum.‡

20 Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo,

---

* **5:17 *Et factum est.*** etc., ID. Ubi sedens docuerit Lucas breviandi gratia præteriit, etc., usque ad quam non nascendo, sed virtutibus illustrando suam fecerat. ***Et erant.*** AMBR. Inter cæterorum remedia debilium, convenientibus, etc., usque ad actuumque nostrorum clauda vestigia verbi cœlestis remedio reformentur. † **5:18 *Viri portantes.*** Allegorice: id est, erigentes ad superiora animum hominum, quamvis exterioris hominis debilitate torpentem; quorum rursus adminiculis, et attollere et humiliare se facilius ante Jesum docetur, Dominico dignus videri aspectu. Humilitatem enim respicit Deus. ***Et quærebant,*** etc. BEDA. Desiderant offerre, sed turba interposita recluduntur, quia sæpe anima, etc., usque ad quia ad Christi humilitatem fidei pietate descenditur, et ad Christi notitiam venitur. ‡ **5:19 *Et per tegulas.*** ID. Domus Jesu tegulis tecta describitur, quia sub contemptibili litterarum velamine, si adsit doctor, qui reseret divina, spiritualis gratiæ virtus invenitur. Quod cum lecto deponitur, significat ab homine adhuc in ista carne constituto Christum debere cognosci.

remittuntur tibi peccata tua.§
21 Et cœperunt cogitare scribæ et pharisæi,
dicentes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias?
quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?**
22 Ut cognovit autem Jesus cogitationes eorum,
respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in
cordibus vestris?††

---

§ **5:20 *Quorum fidem.*** BEDA. Multum valet fides propria cujusque, cum per alienam fidem homo interius et exterius sit salvatus. ID. Hæc curatio paralytici significat salvationem animæ suspirantis ad Deum, etc., usque ad quæ sunt prudentia, fortitudo, temperantia, justitia. ***Homo, remittuntur;*** etc. Tu homo peccator, ego Deus qui peccata remitto, qui aliorum merito tibi peccata relaxo. Qui ergo peccatis gravatur, adhibeat Ecclesiam quæ pro eo precetur. Quia pro culpa animæ etiam corpus infirmabatur, ideo sanaturus corpus, prius sanat animam. ** **5:21 *Quis potest dimittere?*** Nemo dimittit peccata nisi Deus, qui per eos quoque dimittit quibus potestatem dimittendi dedit. Cum ergo Christus dimittat, vere Deus probatur. Verum testimonium Deo reddunt, sed personam Christi negando falluntur. Perfidia enim confiteri potest, credere non potest. Itaque testimonium non deest Divinitati, fides deest saluti. Deus autem volens salvos facere peccatores, et occultorum cognitione se Deum esse demonstrat, et admiratione factorum illis respondens: ***Quid cogitatis mala in cordibus vestris?*** Eadem majestate et potentia qua cogitationes vestras intueor, possum hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur. Sed quia spiritualem gratiam non cognoscitis, nec creditis quod interius factum est, probetur signo visibili quod non minoris constet esse potentiæ, ut in Filio hominis latentem cognoscatis potentiam majestatis qua potest peccata dimittere ut Deus. †† **5:22 *Ut autem cognovit,*** etc. AMBR. Magnus sacerdos lepram videbat in cordibus Judæorum, et pejores ostendit illo leproso cui purgato jussit se offerre sacerdoti. Sed hos summus sacerdos repudiat ne alios quoque eorum lepra contaminet.

23 Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi
peccata: an dicere: Surge, et ambula?
24 Ut autem sciatis quia Filius hominis habet
potestatem in terra dimittendi peccata, (ait
paralytico) tibi dico, surge, tolle lectum tuum, et
vade in domum tuam.‡‡
25 Et confestim consurgens coram illis, tulit
lectum in quo jacebat: et abiit in domum suam,
magnificans Deum.
26 Et stupor apprehendit omnes, et
magnificabant Deum. Et repleti sunt timore,
dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.§§
27 Et post hæc exiit, et vidit publicanum nomine
Levi, sedentem ad telonium, et ait illi: Sequere
me.***
28 Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.

---

‡‡ **5:24 *Tibi dico, surge.*** BEDA. Surgere, est animam a carnalibus desideriis abstrahere. Lectum tollere, etc., usque ad per missionem pœnæ, remissionem culpæ intellige. §§ **5:26 *Et stupor.*** AMBR. Spectant surgentem increduli, mirantur abeuntem, et divini operis miracula malunt timere quam credere; nam si crederent, non timerent, sed diligerent. ***Perfecta enim dilectio foras mittit timorem*** I Joan., 4.. *** **5:27 *Levi.*** BEDA. Idem Levi qui et Matthæus. Sed Lucas, etc., usque ad de telonario in evangelistam sit mutatus. BEDA, AMBR. Reliquit propria, qui rapiebat aliena. Nec solum lucra reliquit vectigalium, sed et periculum contemnit, quod poterat venire a principibus sæculi, quia rationes vectigalium incompositas reliquerit. Et quia in nullo prorsus hujus vitæ respectum vel cogitationem sibi reservavit, dominicorum talentorum fidelis dispensator esse meruit. BEDA. Per Matthæi electionem, fides gentium, quæ prius mundanis inhiabant, sed nunc corpus Christi sedula devotione reficiunt, exprimitur. Per superbiam Pharisæorum insinuatur Judæorum invidia, quæ de gentium salute torquetur.

29 Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua: et erat turba multa publicanorum, et aliorum qui cum illis erant discumbentes.

30 Et murmurabant pharisæi et scribæ eorum, dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis?†††

31 Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent.‡‡‡

32 Non veni vocare justos, sed peccatores ad

††† **5:30** ***Quare,*** etc. AMBR. Omnis quæstio ex lege quæ tenax justitiæ, non habet, etc., usque ad et ambulatio et omnia quæ gessit, saluti serviunt. AMBR., BEDA. Qui domicilio Christum recipit interno, maximis exuberantium pascitur delectationibus voluptatum. Itaque Dominus ingreditur, et in ejus qui credidit recumbit affectu. Sed rursus accenditur invidia perfidorum, futuræ pœnæ species præfiguratur. Epulantibus enim fidelibus et in regno cœlorum recumbentibus, perfidia jejuna torquebitur. Ostenditur etiam quantum intersit inter æmulos legis et gratiæ, quia qui legem sequuntur, mentis famem patientur æternam. Qui vero in interioribus verbum receperint, alimenti cœlestis et fontis ubertate recreati, esurire et sitire non possunt, et ideo qui animo jejunant murmurant, dicentes: ***Quare cum publicanis,*** etc.? Filii diaboli, venenum serpentis diffundunt. Serpens primam vocem emisit, dicens Evæ: Quid utique Deus dixit: ***Nolite manducare ex omni ligno?*** Gen. 3. Hunc imitantur isti. ‡‡‡ **5:31** ***Medico.*** Christus medicus qui, miro medicandi genere, ***vulneratus est propter iniquitates nostras.*** Hoc medicamine serpentis venenum excluditur. Qui hoc medicamento utitur, non remanet ejunus.

pœnitentiam.§§§
33 At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli
Joannis jejunant frequenter, et obsecrationes
faciunt, similiter et pharisæorum: tui autem
edunt et bibunt?*
34 Quibus ipse ait: Numquid potestis filios
sponsi, dum cum illis est sponsus, facere
jejunare?†
35 Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab
illis sponsus: tunc jejunabunt in illis diebus.‡

---

§§§ **5:32 *Vocare justos.*** BEDA. Justos vocat eos qui, ***Dei justitiam ignorantes et suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti;*** et de lege præsumentes, gratiam Evangelii non quærunt; peccatores qui sua mala attendentes, nec per legem se posse justificari putantes, Christi se gratiæ pœnitendo submittunt.
* **5:33 *Quare discipuli.*** BEDA. Matthæus dicit ipsos discipulos hoc quæsisse. Sed sciendum, quia utrique quæsierunt. ID. Spiritualiter: discipuli Joannis et Pharisæorum jejunant, quia qui opera legis, etc., usque ad manducat cum peccatoribus, ut gratiam et potestatem intelligas. † **5:34 *Nunquid enim potestis.*** ID. Quandiu sponsus nobiscum est et in lætitia sumus, nec jejumare possumus, etc., usque ad tunc filii sponsi jejunabunt, desiderantes Judicis adventum. ‡ **5:35 *Venient autem.*** ID. Quasi dicat: Facturi estis, ut lugentes jejunent, quia estis, etc., usque ad quandiu cum discipulis Dominus in carne conversatus est. ***Tunc jejunabunt,*** etc. De utroque jejunio quod est in tribulatione vel gaudio respondet: ***Cum ablatus fuerit sponsus,*** tunc erunt in mœrore et luctu, donec per Spiritum sanctum consolatio tribuatur; quo dono percepto, jejunium quod fit per lætitiam, jam renovati in vitam spiritualem celebrabunt. Et hic prius agit de jejunio quod pertinet ad humilitatem tribulationis. Illud autem quod ad gaudium mentis pertinet (quando mens ad spiritualia suspenditur, et ideo a cibis corporeis alienatur) sequentibus similitudinibus significat, ostendens quod carnalibus et ob hoc adhuc veterem sensum trahentibus, hoc genus jejunii non congruit.

36 Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a novo vestimento immittit in vestimentum vetus: alioquin et novum rumpit, et veteri non convenit commissura a novo.§

37 Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin rumpet vinum novum utres, et ipsum effundetur, et utres peribunt:**

38 sed vinum novum in utres novos mittendum

---

§ **5:36** ***A vestimento novo.*** BEDA. Veteri vestimento comparantur discipuli, qui adhuc sunt vetus homo. Quibus novus pannus, etc., usque ad unde Apostolus: ***Exuite veterem hominem cum actibus suis, et induite novum*** Ephes. 4.. ** **5:37** ***Vinum.*** Vino intus reficimur, veste foris tegimur. Vestis ergo sunt bona opera quæ foris agimus, quibus coram hominibus lucemus. Vinum, fervor fidei, spei et charitatis, quo in conspectu Dei in novitate sensus intus reformamur. ***In utres.*** BEDA. Veteribus etiam utribus comparantur, qui novo vino, id est, spiritualibus præceptis, facilius dirumpuntur quam contineant. Erunt autem novi utres, cum post ascensionem, accepto Spiritu, desiderio consolationis ejus orando innovabuntur. Aliter: animæ nondum innovatæ, sed in vetustate malitiæ perseveranti novorum mysteriorum sacramenta non debent committi. Aliter: veteres utres sunt scribæ et Pharisæi; novus pannus et novum vinum, præcepta Evangelii, quæ non possunt sustinere Judæi, ne major scissura fiat, cum quibus Galatæ præcepta legis miscebant in utres veteres vinum novum. Conveniunt autem apostolis non his qui traditionibus majorum depravati, sinceritatem præceptorum Christi nequeunt custodire; unde subditur: ***Et nemo,*** quia Judæis veteris vitæ salivis imbutis novæ gratiæ præcepta sordebant, quia majorum traditionibus accumulati, dulcedinem spiritualium verborum percipere non valebant.

est, et utraque conservantur.††
39 Et nemo bibens vetus, statim vult novum:
dicit enim: Vetus melius est.

6

1 Factum est autem in sabbato secundo, primo,
cum transiret per sata, vellebant discipuli ejus
spicas, et manducabant confricantes manibus.*
2 Quidam autem pharisæorum, dicebant illis:
Quid facitis quod non licet in sabbatis?†

---

†† **5:38** ***Sed vinum.*** Fragilitas humanæ conditionis aperitur, cum corpora nostra exuviis defunctorum animalium comparantur. Sed renovatis utribus, nova vina conducuntur, cum sacramenta quæ accepimus inviolata servamus. Hos utres, si pleni sunt, gratia servat, si vacui, tinea et ærugo consumit: semper ergo sint pleni.

* **6:1** ***Factum est autem,*** etc. BEDA. Dicit quod sabbati littera solvi cœperat, etc., usque ad post secundum, ab eo quo præcedentia sunt dicta vel facta. ***Per sata,*** etc. Mystice: ager mundus; agri seges, humani generis fecunditas; spicæ, fructus Ecclesiæ, quibus saturantur apostoli nostro se alentes profectu. ***Vellebant discipuli,*** etc. Non habentes discipuli spatium manducandi, propter importunitatem turbarum, esuriebant ut homines, sed vellentes spicas inediam consolantur, quod est indicium austerioris vitæ, non præparatas escas, sed cibos simplices quærere. Et nota quod apostoli litteram sabbati jam destruunt adversus Ebionitas, qui alios apostolos recipiunt, Paulum quasi legis transgressorem repudiant. BEDA. Mystice: discipuli esurientes salutem hominum transeunt per sata, id est per regiones quæ, etc., usque ad arguens doctores legis nescire legem.

† **6:2** ***Dicebant illis,*** etc. Alii dicunt ipsi Domino hæc fuisse objecta. Sed a diversis et ipsi Domino, et discipulis potuerunt objici, et cuicunque objectum sit ad ipsum maxime respicit. ***In sabbatis.*** Sabbata significant feriationes; vel quæ in hoc sæculo aguntur a vacantibus superstitionibus Judæorum; vel quæ in futuro agentur, quando in perpetua solemnitate manducabimus bona terræ.

3 Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc
legistis quod fecit David, cum esurisset ipse, et
qui cum illo erant?‡
4 quomodo intravit in domum Dei, et panes
propositionis sumpsit, et manducavit, et dedit his
qui cum ipso erant: quos non licet manducare
nisi tantum sacerdotibus?§
5 Et dicebat illis: Quia dominus est Filius
hominis etiam sabbati.
6 Factum est autem in alio sabbato, ut intraret
in synagogam, et doceret. Et erat ibi homo, et
manus ejus dextra erat arida.**
7 Observabant autem scribæ et pharisæi si in
sabbato curaret, ut invenirent unde accusarent
eum.††
8 Ipse vero sciebat cogitationes eorum: et ait
homini qui habebat manum aridam: Surge, et sta

‡ **6:3 *Nec hoc legistis,*** etc. BEDA. Quomodo Domino ad crimen objicitur, quod in servo pro crimine non tenetur? Verus rex, etc., usque ad omnes filii Ecclesiæ sunt sacerdotes, uncti Spiritu sancto ut seipsos offerant. § **6:4 *Intravit in domum Dei.*** Magna hospitalitatis gratia, proposito mortis periculo, non declinat hospitem animus sacerdotis. Et sic nos debemus aliena pericula in nos transferre. Sed et verum David hospitio mentis nec pro periculo mortis veri excludunt sacerdotes. ** **6:6 *Homo.*** BEDA. Mystice homo iste humanum genus significat in fecunditate boni operis arefactum, per manum in primo parente ad lignum extensam, quam sanat manus innocens in cruce extensa. Et bene manus in Synagoga erat arida, quia ubi majus donum scientiæ, ibi majori transgressor subjacet culpæ. †† **6:7 *Observabant.*** ID. Quia destructione sabbati, quam in discipulis arguebant, probabili magistri excusavit exemplo, nunc ipsum observando magistrum, calumniari volunt, ut si non curet, crudelitatis vel imbecillitatis, si curet, transgressionis arguant.

in medium. Et surgens stetit.
9 Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos si licet sabbatis benefacere, an male: animam salvam facere, an perdere?‡‡
10 Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: et restituta est manus ejus.§§
11 Ipsi autem repleti sunt insipientia, et colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu.***
12 Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, et erat pernoctans in oratione Dei.†††
13 Et cum dies factus esset, vocavit discipulos suos: et elegit duodecim ex ipsis (quos et

---

‡‡ **6:9 *Interrogo vos.*** BEDA. Præveniens calumniam quam sibi parabant, arguit eos, etc., usque ad non est auctor mali Deus, sed quos non salvat, perdere dicitur. §§ **6:10 *Extende.*** ID. Infructuosæ debilitas animæ nullo melius ordine curatur, quam eleemosynarum largitate; unde dicitur: ***Non sit manus tua ad accipiendum porrecta, et ad dandum collecta*** Eccles., 4.. Quia frustra pro peccatis rogaturus, manus ad Deum extendit, qui has ad pauperes pro posse non extendit. *** **6:11 *Insipientia.*** Quia solo livore permoti sunt, non enim in culpa fuit vel hominis manum extendere, vel Jesum sanare. Magna insipientia erat de nece ejus tractare cujus beneficiis plurimum indigebant. ††† **6:12 *Exiit in montem orare.*** Mons in quo apostolos eligit et docet, altitudinem significat justitiæ, quia instituendi erant et prædicaturi, ne infirmis remaneant, sed ad superna erigantur. Sic et lex in monte data fuit. Apostolos præeminentius adducit, ut a monte prius montes suscipiant pacem populo annuntiandam. Sic et Moyses, solus legem spiritualiter intelligens, montis verticem in quo Deus erat ascendit.

apostolos nominavit):‡‡‡

14 Simonem, quem cognominavit Petrum, et Andream fratrem ejus, Jacobum, et Joannem, Philippum, et Bartholomæum,§§§

15 Matthæum, et Thomam, Jacobum Alphæi, et Simonem, qui vocatur Zelotes,*

16 et Judam Jacobi, et Judam Iscariotem, qui fuit proditor.

17 Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, et turba discipulorum ejus, et multitudo copiosa plebis ab omni Judæa, et

---

‡‡‡ **6:13** ***Discipulos.*** De quibus elegit duodecim quos apostolos, id est suo loco missos, nominavit; unde: ***Sicut misit me Pater, et ego mitto vos*** Joan. 20.. In montem ascendens ad se vocat, elegit quos vult, quia non illorum est studii sed divinæ gratiæ, ut in apostolatum vocarentur; unde: ***Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*** Ibid., 15.. Non sapientes, non divites, non nobiles elegit, ne duxisse pro prudentia, ne redemisse divitiis, ne potentiæ nobilitatisque auctoritate aliquos ad gratiam traxisse videretur. §§§ **6:14** ***Cognominavit.*** Non modo primum, sed longe prius cum ab Andræa adductus dicitur: ***Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.*** Sed volens Lucas nomina duodecim apostolorum nominare, cum necesse haberet Petrum dicere, breviter voluit innuere, quod non antea vocaretur; sed ita Dominus cognominavit, ut non casu factum putetur, sed ex commutatione sacramentum petræ audientibus commendaretur. * **6:15** ***Matthæum.*** Matthæus compari suo Thomæ, in ordine causa humilitatis se supponit, cum a cæteris evangelistis prælatus sit.

Jerusalem, et maritima, et Tyri, et Sidonis,†

18 qui venerant ut audirent eum, et sanarentur
a languoribus suis. Et qui vexabantur a spiritibus
immundis, curabantur.‡

19 Et omnis turba quærebat eum tangere: quia
virtus de illo exibat, et sanabat omnes.§

20 Et ipse elevatis oculis in discipulis suis,
dicebat: Beati pauperes, quia vestrum est

---

† **6:17 *Et descendens,*** etc. Electurus apostolos Dominus in montana subiit; turbas docturus ad campestria redit, quia non nisi in humili turbæ Christum videre sufficiunt, et raro invenitur quod vel turba Dominum ad altiora sequatur, vel quispiam debilis in monte curetur, sed exstincta febre libidinum et succensa luce scientiæ, pedetentim quisque subiit culmen virtutum. ***Maritima.*** Non a proximo mari Galilææ, quia hoc non miraculi loco ponunt, sed a mari magno cognominatur. In quo etiam Tyrus et Sidon comprehendi poterant. Sed quia sunt civitates gentium, consulte nominatim ponuntur, ut quanta sit virtus Christi intimetur, quæ etiam exteras civitates excitat. ‡ **6:18 *Ut audirent.*** Si dicamus duos esse sermones, ascendit in montem, et habuit ibi discipulos; et post, descendit et fecit istum ad turbam. Si dicimus unum fuisse, ita intelligendum est, quod ascendit in montem, et post aliquantulum descendit, et ibi fecit sermonem, ubi erat planities. § **6:19 *Eum tangere.*** Tangit Christum qui fideliter credit in eum. Tangitur a Christo qui firmatur in illo. Qui sic tangit et tangitur, spiritus ipsius virtute sanatur.

regnum Dei.**

21 Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini.
Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.††

22 Beati eritis cum vos oderint homines, et cum
separaverint vos, et exprobraverint, et ejicerint
nomen vestrum tamquam malum propter Filium
hominis.

23 Gaudete in illa die, et exsultate: ecce enim
merces vestra multa est in cælo: secundum hæc

** **6:20 *Et ipse elevatis,*** etc. Etsi generaliter omnibus loquitur, specialiter in discipulos oculos levat, ut qui intenta cordis aure verbum Dei percipiunt, latius saporis intimi lumen accipiant, quibus os in monte sedens aperit, ut magna proferret in eos, stans in campo oculos dirigit, ut audita patienter intelligant. ***Beati pauperes,*** etc. Qui nondum consummatæ virtutis arcem conscendere possunt, generalis interim perfectionis sunt beatitudine perfovendi, ut paulatim ad meliora progressi, dum Domino in planitie stante libenter auscultant, ad hunc quandoque in monte sedentem sublimiter ascendant. Nam quorum cordibus adhuc edomandis insistit, hos quasi stans affatur. Quos longo studio exercitatos et jam dociles invenit, his quasi quietus residens mystica intimat. BEDA. Quod apud Matthæum plenarie per octo beatitudines dicitur in sermone perfectionis ad apostolos in summo montis, hoc apud Lucam, etc., usque ad sed quia fide præstitit, fide præ cæteris meruit principatum. †† **6:21 *Qui nunc esuritis.*** Qui esurit esurienti compatitur: compatiendo largitur, largiendo fit justus; æqualem se inferioribus præstat, dolum excludit, veritatem requirit. ***Qui nunc fletis.*** Qui propter divitias hæreditatis Christi, propter panem vitæ æternæ, propter spem cœlestium gaudiorum fletus, esuriem, paupertatemque desiderat, beatus est; multo beatior, qui has virtutes inter adversa servare non trepidat.

enim faciebant prophetis patres eorum.‡‡
24 Verumtamen væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.§§
25 Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis et flebitis.***

---

‡‡ **6:23** ***Gaudete et exsultate.*** Inter odia cordium, inter probra linguarum, inter manus persequentium, lætiori corde versamini, intuitu supernæ mercedis. ***Secundum hæc.*** Exemplo prophetarum confortat illos, quia vera dicentes persecutionem solent pati. §§ **6:24** ***Verumtamen væ,*** etc. Matthæus in monte, beatitudines solummodo proborum; Lucas vero in campo, etiam væ describit improborum, quia rudes adhuc auditores minis et terroribus ad bona sunt compellendi, perfectos satis est præmiis invitari. ***Verumtamen væ.*** Cum supra regnum cœlorum pauperum esse dicatur: ex opposito apparet, quod ab hoc regno se alienat qui consolationem quærit in temporalibus. Nec tam divitiæ quam amor divitiarum in culpa est. Mystice: dives populus Judaicus, vel hæreticus, vel philosophus mundi, qui, ubertate verborum et facundiæ patrocinio delectati, simplicitatem veræ fidei supergressi thesauros inutiles condiderunt, secundum usum sæculi de generatione Christi disputantes, qui in futuro egestatem fidei suæ recognoscent, cibumque perfidiæ quæ in præsenti eructant, æterno macerati jejunio causam tanti supplicii esse scient. Eritque tempus cum risus suos lugeant. Quibus bene dicitur: ***Væ, cum benedixerint vobis homines;*** quia dum hic placent potentibus, maledicto perpetuo se subdunt, quia sicut pauperes esurientes, flentes, improbitate malorum probantur, sic divitiis, epulis, risuique vacantes, mala obsequentium clientela, majorem foventur ad pœnam. *** **6:25** ***Qui saturati estis,*** etc. Qui inter divites amplius abundatis, sicut dives qui induebatur purpura, et bysso, et epulis, qui de digito Lazari quærit guttam aquæ. ***Væ vobis, qui nunc ridetis,*** etc. Salomon: ***Cor sapientis ubi est tristitia, cor stultorum ubi est lætitia*** Eccl. 7.; docens stultitiam ridentibus, prudentiam flentibus ascribendam.

26 Væ cum benedixerint vobis homines: secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.†††

27 Sed vobis dico, qui auditis: diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.‡‡‡

28 Benedicite maledicentibus vobis, et orate pro calumniantibus vos.§§§

29 Et qui te percutit in maxillam, præbe et alteram. Et ab eo qui aufert tibi vestimentum,

††† **6:26** ***Benedixerint vobis,*** etc. Magna pars pœnæ est peccatorum sua scelera non modo non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. ‡‡‡ **6:27** ***Diligite inimicos.*** Dicto quid ab inimicis possint pati, supponit qualiter ad ipsos se debeant habere inimicos. Et hic Ecclesia non lacte imbuitur, sed validiore charitatis cibo roboratur. Non sufficit non odisse, sed quod ultra humanam naturam est, præcipitur diligere. Et cum lex vicissitudinem imperet ultionis, Evangelium inimicitiis charitatem, odiis benignitatem, maledictis vota, persequentibus patientiam, esurientibus etiam gratiam remunerationis impertit. §§§ **6:28** ***Orate pro calumniantibus vos.*** Quod prophetæ videntur imprecari, non vota sunt optantium sed prænuntiationes futurorum: ipsi enim pro inimicis orabant.

etiam tunicam noli prohibere.*

30 Omni autem petenti te, tribue: et qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.†

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter.‡

32 Et si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam et peccatores diligentes se

---

* **6:29** ***Et qui te percutit.*** Cum charitas patiens sit, debet patientiam verberantis sustinere, cum benigna sit, non debet respondere maledictis. Si ***non quærit quæ sua sunt,*** non debet resistere rapienti, si ***non æmulatur*** I Cor. 13., non debet odisse inimicum. ***Præbe illis,*** etc. Medicus animarum quos ad curandos proximos instruit, omnia quæ ad salutem proximorum valere possunt tolerare præcipit. Et pertinet ad misericordiam, ut tanquam a filiis ægrotantibus et phreneticis, si salus illorum hoc exigat, multa patiantur, donec infirmitas transeat. Quid tam mirum quam percutienti maxillam præbere? Imo omnis indignantis impetus frangitur, ira sedatur; et per patientiam ille invitatur ad pœnitentiam. ***Vestimentum.*** Quod de vestimento et tunica dicitur et in aliis est faciendum, quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus. Si enim de necessariis hoc imperatur, multo magis superflua contemnere præcipitur. † **6:30** ***Ne repetas.*** Quia ***charitas est patiens, benigna est*** I Cor. 3.; non tantum injurias inimici fortiter sustinet, sed etiam amici quoque gratiam benigne prævenit, ut beneficiis aliis trahantur. ‡ **6:31** ***Et prout vultis.*** Ne videatur legem dissolvere, in beneficiis vicem servat, quam negligit in injuriis. Nec ait prout faciunt, sed ***prout vultis ut faciant vobis homines, et vos faciatis illis,*** ut vicissitudo sit cumulatior, cum votis actus æquatur. Et non tantum jam ad amicos opera charitatis extendite, sed etiam ad inimicos, ut amici esse incipiant, et prius affectum dilectionis, et postmodum opera extendite charitatis.

diligunt.§

33 Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? siquidem et peccatores hoc faciunt.

34 Et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? nam et peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia.

35 Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes: et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos et malos.**

36 Estote ergo misericordes sicut et Pater vester

---

§ **6:32** ***Et si diligitis.*** Quantum vobis gradus professionis eximior, ita necesse est ut cura virtutis sit uberior, ut etiam non amantes charitatis sinu amplectamini. Duo sunt genera beneficii: vel cum benevole donamus quod damus, vel cum redditurо commodamus. ** **6:35** ***Verumtamen,*** etc. Postquam dilectionem et mutuum beneficium peccatorum quasi infructuosa redarguit, nunc qualiter hæc a fidelibus fructuose fieri debeant ostendit, quasi dicat: Quamvis peccatoribus non prosit talis dilectio et mutuum beneficium, tamen vos diligite, non tantum ductu naturæ, sicut illi amicos, sed altiori gradu virtutis inimicos. Philosophi in tres partes dividunt justitiam: unam in Deum, quæ pietas dicitur; alteram in parentes, vel reliquum humanum genus; tertiam in mortuos, ut his exsequiarum justa solvantur. Sed Dominus legis oraculum et prophetiæ fastigium supergressus, in eos quoque qui læserint pietatis porrexit officium. ***Nihil inde sperantes: et erit.*** Non in hominem spem mercedis figentes. Qui sive reddat quod commodastis, reddet tamen et Deus quo jubente fecistis, sive non reddat, hæreditas vestra in æternum erit.

misericors est.††

37 Nolite judicare, et non judicabimini: nolite condemnare, et non condemnabimini. Dimitte, et dimittemini.‡‡

38 Date, et dabitur vobis: mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis.§§

39 Dicebat autem illis et similitudinem: Numquid potest cæcus cæcum ducere? nonne

---

†† **6:36** ***Estote ergo misericordes,*** etc. Pluit super malos, proventus terra non negat, idem sol bonos et malos illuminat. Mystice: populum Judæorum propheticis pluviis irrigat, et non merentibus radius æterni solis refulsit. Si ergo illi crediderint, estote eis misericordes, docendo, et extollendo, et nolite temere judicare, ne quis sui conscius delicti, in alterum cogatur ferre sententiam. ‡‡ **6:37** ***Nolite judicare.*** Sunt quædam media et incerta quo animo fiant, quia bene et male possunt fieri. Nescimus etiam qualis futurus est, qui nunc apparet malus, de cujus correctione desperare, eumque quasi abjectum reprehendere temerarium est. De apertis quæ bono animo fieri non possunt, permittitur nobis judicare. §§ **6:38** ***Eadem quippe mensura.*** Generaliter de omnibus potest accipi, quæ mente, manu, lingua, aguntur, quia secundum opera singulorum reddet Deus. ***Eadem quippe,*** AMBR. Non iniqua mensura rependet Deus, sed est ac si dicat: Ipsa temeritas judicandi et iniqua mensura tibi nocet, te punit, et sæpe non illum de quo hoc agis. Vel si recte judicas et metiris, tibi prodest, te salvat, etsi aliquando non illum cui hæc impendis.

ambo in foveam cadunt?***

40 Non est discipulus super magistrum: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus.†††

41 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo est, non consideras?‡‡‡

42 aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine ejiciam festucam de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo: et tunc perspicies ut educas

*** **6:39** ***Dicebat.*** Per quam invitat ad eleemosynam dandam et ad dimittendam injuriam. ***Nunquid potest.*** Si contra violentum ira te cæcaverit: si contra petentem avarus eris, nunquid vitiata mente tua, vitium ejus curare poteris? Nec solum qui tibi injuriam fecit, sed etiam tu qui ferre nescis, reus eris. Sed si improbitas illius te tranquillum invenit, et ille pœnitebit, et tu de patientia coronaberis, quia cæcum vidente oculo, id est, sereno corde ad lumen ducere curasti. ††† **6:40** ***Sicut magister.*** Deus non suas ulciscitur injurias, sed tolerando persecutores mitiores reddere voluit; discipuli, qui homines sunt, hanc regulam perfectionis debent imitari. ‡‡‡ **6:41** ***Quid autem vides,*** etc. Vere peccans peccantem castigare non valet, quia qui superbia, vel odio, vel alio vitio præventi, levia hæc vel nulla judicantes, graviter increpant illos quos a statu mentis vident, vel ira vel aliquo levi peccato perturbatos, hi tales amant magis vituperare et condemnare, quam corrigere et emendare. ***Non consideras.*** Apertus oculus male videt, scilicet jactantiam sui, dum aliis vult mederi, sed cæcus se non valet intueri dum in hoc deterius cadit.

festucam de oculo fratris tui.§§§

43 Non est enim arbor bona, quæ facit fructus
malos: neque arbor mala, faciens fructum
bonum.*

44 Unaquæque enim arbor de fructu suo
cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus:

---

§§§ **6:42 *Hypocrita.*** Si quem vis reprehendere, primum vide si similis ei sis. Quod si es, pariter ingemisce et noli eum tibi obtemperare, sed pariter conari mone. Quod si non es similis, tamen quia olim fuisti, vel esse potuisti, condescende, et non ex odio sed misericordia argue. Raro ergo non sine magna necessitate sunt objurgationes adhibenda, et nonnisi respectu Dei, remota ab oculo trabe. Hi enim odio vel livore omnia accusare suscipiunt et volunt videri consultores, sine exemplo suæ emendationis. Sed prius debent auferre trabem invidiæ, vel malitiæ, vel simulationis de occulto sui cordis, ut valeant ejicere festucam iræ vel alicujus livoris culpæ de oculo fratris. * **6:43 *Non est arbor,*** etc. Arbor bona vel mala, non natura, quæ a Deo in omnibus bona creata est, sed bona vel mala voluntas. Fructus, opera, quæ nec bona malæ voluntatis possunt esse, nec mala bonæ voluntatis. ***Neque arbor.*** Si veram vis habere justitiam et non fictam, quæ verbis ostendis, factis imple, ut sis bona arbor, et bonis fructibus orneris. Quia etsi fingat hypocrita, non est bonus qui facit opera mala, et si reprehendit insontem, non ideo malus est qui facit opera bona. Et nota quod de manifestis hic agitur.

neque de rubo vindemiant uvam.†

45 Bonus homo de bono thesauro cordis sui
profert bonum: et malus homo de malo thesauro
profert malum. Ex abundantia enim cordis os

† **6:44** ***Unaquæque enim arbor.*** Mali suo fructu noscuntur, dum bonos opprimunt, et Deum si non verbis, blasphemant factis: et maxime per impatientiam dignoscuntur in tempore adversitatis. Jejunia enim et oratio, et hujusmodi sunt simulatis ut et bonis: sed non debent oves pelles suas deponere, etiam si aliquando lupi eis se contegant. ***Cognoscitur.*** Non a veste, sed ab operibus quæ fiunt ab eis, cognoscuntur. Quia ut spina non facit uvam, sic bona arbor bonum, mala malum, et non e converso. ***Neque enim de spinis.*** Non de spinis, id est sollicitudinibus mundi, ficus, id est dulcedo resurrectionis, neque de rubo, id est punctione vitiorum, uva, id est fructus animæ. Quæ sicut uva proxima terrenis, corrumpitur, in superioribus maturatur. Vel de carne quæ generat spinas et tribulos, non vindemiamus Christum, qui sicut uva pependit in ligno. Spina et rubus, hæreticis, a quibus nullus sapientium sanctitatem vel virtutem poterit invenire, sed conscindunt et cruentant approximantes. Vel spinæ et rubi, curæ sæculi et punctiones vitiorum. Uva et ficus, dulcedo novæ conversationis quam Christus in nobis esurit, et fervor dilectionis qui lætificat cor hominis. Non de spinis et rubis uva vel ficus, quia mens adhuc hominis veteris pressa consuetudine, potest quidem simulare, sed non ferre fructum novi hominis. Quod si quando facta vel dicta malorum prosunt bonis, non hoc faciunt mali, sed fit de illis consilio Dei.

loquitur.‡

46 Quid autem vocatis me Domine, Domine: et non facitis quæ dico?§

47 Omnis qui venit ad me, et audit sermones meos, et facit eos, ostendam vobis cui similis

‡ **6:45** ***Profert bonum.*** Diligit inimicum. Omni petenti tribuit, et hujusmodi. ***Profert malum,*** etc. Odit amicum, aufert aliena, non dat sua, et hujusmodi, quæ Deus judicat secundum intentionem cordis. Et vere, quia de bono vel malo corde procedit, bonus vel malus debet judicari fructus, quia ex abundantia cordis quod interius latet loquitur os, id est procedit exterius effectus, tam in verbis quam in factis. Hoc est quantum ad divinum examen cui loquitur os cordis, quia ex qua intentione verba procedunt, non ignorat. Quia etiam verba quæ exterius bona videntur, quia ex mala radice procedunt, non bona esse judicat; unde subdit: ***Quid autem vocatis me Domine?*** Quasi dicat: Quid folia rectæ confessionis vos germinare jactatis, qui nullos boni operis fructus ostenditis? ***Ex abundantia.*** Per oris locutionem, universa quæ actu vel cogitatu de corde proferuntur, Dominus significat. Nam et verbum pro facto solet poni; unde: ***Non fuit verbum, quod non ostenderet eis*** Isa. 39.. § **6:46** ***Quid autem,*** etc. Hæc vocatio videtur fructus bonæ arboris, sed quia non procedit de pinguedine charitatis, Deus non bonum judicat. Quæ autem bonorum malorumve fructuum vera discretio sit, sub alia figura supponit:

sit:**

48 similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamentum super petram: inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere: fundata

** **6:47 *Omnis qui venit,*** etc. Postquam de aperte malis, de vere et simulatis bonis diu disputavit, bonos auditores verbi sibi ipsis, malos diabolo assimilat. Quia sicut Christus variis hominum personis unam Ecclesiam construit, erudit, gubernat, in vitam æternam perducturus; sic bonus auditor variis virtutibus supernam sibi mansionem ædificat in futuro cum Christo de dedicatione lætaturus. Et sicut diabolus obedientes sibi de cœlis ad terrena et ad peccata trahit, ubi non est fundamentum, quia malum est sine substantia, et semper in deteriora præcipitat: sic malus auditor, sive sit initiatus mysteriis Christi, sive ex toto alienus, quasi in puteum sine fundo præcipitatus, non invenit ubi se retineat, sed cum venerit in profundum malorum, contemnit.

enim erat super petram.††

49 Qui autem audit, et non facit, similis est
homini ædificanti domum suam super terram
sine fundamento: in quam illisus est fluvius, et
continuo cecidit: et facta est ruina domus illius

†† **6:48** ***Fodit in altum.*** Fodit in altum qui præceptis humilitatis terrena omnia de suorum cordibus funditus eruit, ne propter aliquod fluxibile Deo serviat, ut inconcussam in eis habeat mansionem. ***Posuit fundamentum.*** Fundamenta pluraliter, doctores; singulariter fundamentum, doctor doctorum Christus. Moraliter. Fundamenta domus, intentiones bonæ conversationis, quas per humilitatem Christianam exhaustis supervacuarum cogitationum ruderibus perfectus auditor in se inserit, hoc in se spiritualiter agens, quod Christus in universa Ecclesia generaliter agit. ***Inundatione.*** Hanc inundationem alibi portas inferi appellat. ***Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*** Matth. 16.. Hæc inundatio tribus modis fit, quia tentatur quisque a propria concupiscentia, vel falsorum fratrum improbitate, vel aperta exteriorum impugnatione. ***Illisum.*** Potest per impetum fluminis, extremi judicii discrimen intelligi, quando Ecclesia utraque est consummata. ***Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur*** Luc. 14.. ***Domui illi.*** Singulæ nostræ domus, quotidie, vel immundorum spirituum, vel improborum hominum, vel suæ ipsius mentis, vel carnis inquietudine pulsantur. Et quantum propriis viribus fidunt, inclinantur: quantum invictissimæ petræ adhærent, labefactari nequeunt.

magna.‡‡

7

1 Cum autem implesset omnia verba sua in
aures plebis, intravit Capharnaum.*
2 Centurionis autem cujusdam servus male
habens, erat moriturus: qui illi erat pretiosus.
3 Et cum audisset de Jesu, misit ad eum
seniores Judæorum, rogans eum ut veniret et

---

‡‡ **6:49** ***Supra terram,*** etc. Diabolus mundum qui in maligno positus est super terram ædificat, quia ad terrenorum amorem trahit. Sine fundamento ædificat, quia peccatum in propria natura non subsistit, quia malum substantia non est, quod tamen ubicunque fit in bona natura coalescit vel sine fundamento, id est sine fundo. Sicut ergo qui in puteo mergitur, putei in fundo retinetur, sic anima lapsa quasi in quodam loco fundi consistit, si in aliqua peccati mensura se retinet. Sed cum peccato in quo labitur non potest esse contenta, dum ad deteriora quotidie ducitur, quasi in puteo quo concidit fundum quo figatur non invenit. ***Concidit et facta est ruina,*** etc. Omnis conscientia, quæ spe fixa in Deum non permanet, in tentationibus non valet persistere, et tanto plus agitur, quanto plus in illis quæ mundi sunt a superioribus disjungitur. Et vere omnes mali vel ficte boni ingruente qualibet tentatione, pejores fiunt. * **7:1** ***Cum autem implesset.*** Pulchre ubi præcepta complevit, formam docet suorum exsequendi præceptorum. Nam statim gentilis centurionis servus Domino sanandus offertur, in quo gentiles qui mundana servitute ægri tenebantur, beneficio Dei salvandi exprimuntur. ***Intravit Capharnaum.*** ***Centurionis,*** etc. Non ante intravit quam verba terminasset, etsi statim post hæc verba non intravit. Priusquam enim intraret, in ipso intervallo mundatus est leprosus, ut Matthæus ponit.

salvaret servum ejus.†
4 At illi cum venissent ad Jesum, rogabant eum sollicite, dicentes ei: Quia dignus est ut hoc illi præstes:
5 diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse ædificavit nobis.‡
6 Jesus autem ibat cum illis. Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari: non enim

---

† **7:3** ***Misit ad eum seniores,*** etc. Divina providentia seniores Judæorum mittuntur, et eis præsentibus languidus sanatur, ut inexcusabiles sint si credere noluerint. Centurio amicos mittit, ne præsentia sua verecundiam Domini gravare videretur, et officium officio provocasse. Significat autem, quia nos qui de gentibus credimus ad Dominum, non ipsi venire possumus quem in carne videre non possumus, sed ad residentem in dextera Patris. Gentilis populus quasi centurio stipatur milite virtutum et spiritualium perfectione, quæ in centum significatur. Sublimis, nihil terrenum a Domino sibi suisque requirens, sed sola æternæ salutis gaudia: et hi pro servis, id est, pro his qui adhuc spiritu servitutis in timore premuntur, Domino supplicant, ut eis paulatim ad superiora provectis, ***perfecta dilectio foras mittat timorem*** I Joan. 4.. Matthæus dicit centurionem accessisse, quod per fidem intelligendum est. Per fidem enim vere ad Deum acceditur, quæ in centurione a Domino commendatur: ***Non inveni tantam fidem in Isræl.*** Porro Lucas ordine quo gestum est exsequitur, ut intelligere cogeremur, quomodo eum accessisse dicit Matthæus.
‡ **7:5** ***Gentem nostram.*** Mystice. Gentilis populus (cujus figuram gestat centurio) non longe habet a domo Jesum, tametsi sub tecto invitare non audet, quia, ***prope timentes eum salutare ipsius.*** Qui naturali lege recte utitur, ut bona quæ novit operatur, eo illi qui vere bonus est appropiat. At illis quos errore gentilitatis crimina vinxerant, aptari potest, quod alibi dicitur: ***Quidam enim ex his de longe venerunt*** Marc. 8..

sum dignus ut sub tectum meum intres:§

7 propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te: sed dic verbo, et sanabitur puer meus.

8 Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: et dico huic, Vade, et vadit: et alii, Veni, et venit: et servo meo, Fac hoc, et facit.**

9 Quo audito Jesus miratus est: et conversus sequentibus se turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Israël tantam fidem inveni.††

10 Et reversi, qui missi fuerant, domum,

---

§ **7:6 *Jesus autem ibat.*** Solo verbo potenter curaturus, ad humilitatis commendationem visitare dignatur languentem; et qui ad sanandum reguli filium ire noluit, ne divitias honorasse videretur, ad servum vadit, ne servilem conditionem sprevisse putaretur. Elucet fides in operibus dum sanat, sed plus operatur humilitas in affectibus dum vadit. ***Non sum dignus.*** Propter vitæ gentilis conscientiam, gravari se magis dignatione putavit Domini quam juvari, nec posse habere hospitem Christum, cujus etsi fide præditus, nondum tamen sacramentis imbutus. Sed quia quod infirmitas humana non præsumit, divina gratia dare novit in figuram gentilis populi, et suam fidem nondum catechizatus a Domino laudari et famulum sanari promeruit. ** **7:8 *Nam et ego,*** etc. Si ego homo sub alio possum imperare minoribus, quanto magis tu, qui super omnia habens famulantes angelos, potes per eorum ministeria sine corporis præsentia dicere infirmitati ut recedat, et recedet, et sanitati ut veniat, et veniet. †† **7:9 *Nec in Isræl.*** Fides istius etiam electioribus et Deum videntibus antefertur. Etiam in isto uno fides gentium præfertur Isræli.

invenerunt servum, qui languerat, sanum.‡‡
11 Et factum est: deinceps ibat in civitatem quæ
vocatur Naim: et ibant cum eo discipuli ejus et
turba copiosa.§§
12 Cum autem appropinquaret portæ civitatis,
ecce defunctus efferebatur filius unicus matris
suæ: et hæc vidua erat: et turba civitatis multa
cum illa.***

---

‡‡ **7:10** ***Et reversi sunt.*** Matthæus planius explicat, quod dicente Domino: ***Sicut credidisti fiat tibi, sanatus sit puer*** Matth. 8.. Sed mos est beato Lucæ ab aliis plane exposita breviare, vel etiam de industria præterire quæ breviter dicta ab aliis, vel omissa solertius dilucidare. ***Invenerunt servum.*** Credente Domino sanatur servus, quia potest meritum Domini etiam servis suffragari, non tantum fidei merito, sed etiam studio disciplinæ. §§ **7:11** ***Et factum est,*** etc. Post sanatum infirmum suscitat mortuum, quia infirmitas præcedit mortem. ***Quæ vocatur Naim.*** Naim est civitas Galilææ in secundo milliario a Thabor contra meridiem juxta Endor, qui est vicus grandis. Naim autem interpretatur ***fluctus*** vel ***commotio.*** *** **7:12** ***Cum autem appropinquaret,*** etc. BEDA. Cum Verbum caro factum, gentilem populum per portas fidei, etc., usque ad quod et interim in paucis Judæorum conversis, et tandem in plenitudine imperat. ***Ecce defunctus efferebatur,*** etc. Defunctus, qui coram multis extra portam effertur, significat criminaliter peccantem, et peccatum non cordis cubili tegentem, sed indicio operis vel locutionis, quasi per ostia suæ civitatis aliis propalantem. Quem sicut unicum deflet mater Ecclesia, quæ licet ex multis collecta personis, una est tamen virgo mater Ecclesia, singuli autem filii. Porta qua effertur, aliquis est de sensibus quo aliquis in peccatum corruit. Ut qui videt ad concupiscendum, qui autem otiosis vel turpibus audiendis, qui linguam commodat litigiis. ***Filius unicus matri suæ.*** AMBR. Adam de terra portatur a quatuor elementis, unde homo constat. Tangitur loculus, etc., usque ad quando avaritiam cogitat, vel quando pro nimia febre tangi non potest.

13 Quam cum vidisset Dominus, misericordia
motus super eam, dixit illi: Noli flere.†††
14 Et accessit, et tetigit loculum. (Hi autem qui
portabant, steterunt.) Et ait: Adolescens, tibi
dico, surge.
15 Et resedit qui erat mortuus, et cœpit loqui. Et
dedit illum matri suæ.‡‡‡
16 Accepit autem omnes timor: et
magnificabant Deum, dicentes: Quia propheta
magnus surrexit in nobis: et quia Deus visitavit
plebem suam.§§§
17 Et exiit hic sermo in universam Judæam de
eo, et in omnem circa regionem.
18 Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de
omnibus his.*
19 Et convocavit duos de discipulis suis Joannes,
et misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es,
an alium exspectamus?
20 Cum autem venissent ad eum viri, dixerunt:
Joannes Baptista misit nos ad te dicens: Tu es qui
venturus es, an alium exspectamus?

††† **7:13** ***Et turba.*** Multi cum Domino, multi cum vidua, ut viso miraculo multi Dei laudatores et testes fiant. ‡‡‡ **7:15** ***Et resedit.*** Tres mortuos suscitavit Dominus: filiam archisynagogi in domo, id est, cogitatione; filium unicum matris in porta, id est in verbo; Lazarum in monumento, id est in opere. §§§ **7:16** ***Visitavit.*** Dum et Verbum semel incorporari constituit, et quotidie Spiritum sanctum in corda hominum, ut suscitentur mittit. * **7:18** ***Et nuntiaverunt.*** AMBR. Non simplici corde, sed invidia stimulante, etc., usque ad et correcti credant in Jesum et magistro interrogante sibi dicant: ***Tu es qui venturus es.*** BED., GREG. Non ait, qui venisti, etc., usque ad quia lapsus amoris fidem non impedit, talis enim lapsus est religiosus.

21 (In ipsa autem hora multos curavit a languoribus, et plagis, et spiritibus malis, et cæcis multis donavit visum.)

22 Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis: quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur:†

23 et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me.‡

24 Et cum discessissent nuntii Joannis, cœpit de Joanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum

† **7:22** ***Et respondens dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ vidistis,*** etc. Sciens Jesus neminem sine Evangelio plene posse credere, quia sicut fides a Veteri incipit Testamento, ita impletur in Novo. Interrogatus de se, non verbo aliquo, sed factis se esse signavit, non respondens ad ea quæ interrogabantur, sed ad scandalum nuntiorum. ‡ **7:23** ***Beatus.*** Quasi dicat: Mira quidem facio, sed abjecta pati non dedignor, et cavendum est hominibus ne in me despiciant mortem, qui signa venerantur. ***Qui non.*** GREG. Qui de potentia divinitatis non dubitaverit. Hoc non contra Joannem, quem mox adeo commendat, sed non credentes a perfidia revocat, et Joanni exponit quod quærebat, quia ***Deus salvos faciendi, et Domini Domini exitus mortis*** Psal. 67.. Visis tot signis et virtutibus, fidelis non potuit de morte ejus dubitare, sed admirari, sed infidelium mens scandalum in illo pertulit, cum et post miracula morientem vidit.

videre? arundinem vento agitatam?§
[25] Sed quid existis videre? hominem mollibus vestibus indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt.**
[26] Sed quid existis videre? prophetam? Utique dico vobis, et plus quam prophetam:††
[27] hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
[28] Dico enim vobis: major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est:

---

§ **7:24** ***Quid.*** Ubi monuit discipulos Joannis in crucem Dominicam esse credendum: conversus ad turbas, ad virtutem pauperes provocat, ne exaltati corde, mente instabiles, consilio infirmi, speciosa utilibus æternis caduca præferrent, sed crucem potius quam mundi phaleras tollant. Et ideo laudat personam Joannis, qui posthabito amore vitæ etiam justitiæ formam nec mortis timore mutavit. Deserto mundus comparatur, quia adhuc incultus et sterilis in quem non est ita prodeundum, ut homines mente carnis inflatos et virtutis vacuos, et de fragilis mundi gloria jactantes, putemus esse imitandos. ***Arundinem vento.*** BED. Per arundinem carnalis animus, qui cum favore vel detractione tangitur, in quamlibet partem inclinatur. Sed Joannes non est arundo vento agitata, quia illum nec gratia blandum nec cujuslibet ira faciebat asperum, nec prospera erigebant, nec adversa inclinabant. ** **7:25** ***Mollibus vestimentis indutum.*** Per vestem, corpus humanum intelligitur. Prophetico ergo exemplo ad virtutem subeundæ virtutis hortatur. Ecce quæ in veste pretiosa. Quibus fluida divitiis membra solvuntur, exteros cœlestis regni, sub jure dæmonum (qui sunt reges tenebrarum) intra habitacula hujus mundi consenescunt. †† **7:26** ***Plusquam prophetam.*** Quia angelus: non natura, sed officio, qui supernum judicem nuntiare mittitur.

qui autem minor est in regno Dei, major est illo.‡‡
29 Et omnis populus audiens et publicani,
justificaverunt Deum, baptizati baptismo
Joannis.§§
30 Pharisæi autem et legisperiti consilium Dei
spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.
31 Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam
homines generationis hujus? et cui similes
sunt?***
32 Similes sunt pueris sedentibus in foro, et
loquentibus ad invicem, et dicentibus:
Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis:
lamentavimus, et non plorastis.†††
33 Venit enim Joannes Baptista, neque
manducans panem, neque bibens vinum, et
dicitis: Dæmonium habet.

‡‡ **7:28 *Dico autem.*** In hoc non præfertur patriarchis et cunctis hominibus, sed æqualis cæteris sanctis ostenditur. ***Qui autem.*** Omnis sanctus qui jam est cum Deo, major est eo qui adhuc est mundo. Vel, ego quem minorem facit multorum opinio, in Ecclesia sanctorum illi prælatus sum. Vel novissimus angelus cœli melior est quovis homine. §§ **7:29 *Et omnis populus.*** Si hoc a Domino dictum esse intelligitur: audiens Joannem, populus intelligitur esse designatus. Si ab evangelista dicitur interpositum: audiens ipsum Dominum, de Joannis magnitudine disputantem, restat intelligi. *** **7:31 *Cui ergo,*** etc. Laudato Joanne, transit ad increpandum illos qui nec prædicatione Joannis moti sunt, vel ipsius Christi prædicationem despiciunt. ††† **7:32 *Similes sunt pueris.*** Pueri, doctores sunt spiritu humiles. Forum, synagoga, vel ipsa Jerusalem, in qua jura præceptorum Dei condebantur, quia contribulibus solebant exprobrare quod nec psalmis allecti ad laudes Dei assurrexerunt corde devoto, membrorum agilitate (quod notat saltus) nec threnis (id est lamentationibus prophetarum pro excidiis jam factis vel faciendis) ad pœnitentiam sunt conversi.

34 Venit Filius hominis manducans, et bibens,
et dicitis: Ecce homo devorator, et bibens vinum,
amicus publicanorum et peccatorum.‡‡‡
35 Et justificata est sapientia ab omnibus filiis
suis.§§§
36 Rogabat autem illum quidam de pharisæis ut
manducaret cum illo. Et ingressus domum
pharisæi discubuit.*
37 Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix,
ut cognovit quod accubuisset in domo pharisæi,
attulit alabastrum unguenti:†
38 et stans retro secus pedes ejus, lacrimis cœpit
rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebat,

---

‡‡‡ **7:34** ***Venit Filius hominis manducans et bibens.*** Venit sicut tunc, ita et nunc, utramque viam salutis respuitis. Lamentavimus ad Joannem, cantavimus ad Christum. §§§ **7:35** ***Justificata est sapientia.*** Ostendit filios sapientiæ intelligere, nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam et temperantiam, non se corrumpendi per abundantiam. ***Non est regnum Dei esca et potus*** Rom. 14.. Quorum non usus, sed concupiscentia reprehenditur. ***Justificata,*** etc. Quidquid me putetis, ego tamen Dei virtus et Dei sapientia juste facere intelligor ab apostolis, quibus Pater revelavit quæ prudentibus abscondit. * **7:36** ***Rogabat.*** Sicut proposuerat verbis, ita factis etiam astruit justificatam sapientiam ab omnibus filiis, quia etiam a Maria pœnitente post culpam. † **7:37** ***In domo.*** In cujuscunque domo interiore cognoveris sapientiam et justitiam recumbentem, recurre ad pedes, id est, ad extremam sapientiæ partem, inquire lacrymis, confitere peccata, expande capillos, id est, sterne ante eum cunctas corporis tui dignitates, osculare, id est, nihil nisi sapientiam loqueris. ***Attulit.*** Quot habuit in se oblectamenta, tot de se invenit holocausta. HIER. Alabastrum unguenti, id est, corpus cum fide, etc., usque ad id est, peccata Judæorum.

et osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat.‡
39 Videns autem pharisæus, qui vocaverat eum,
ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret
utique quæ et qualis est mulier, quæ tangit eum:
quia peccatrix est.
40 Et respondens Jesus, dixit ad illum: Simon,
habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.
41 Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus
debebat denarios quingentos, et alius
quinquaginta.
42 Non habentibus illis unde redderent, donavit
utrisque. Quis ergo eum plus diligit?
43 Respondens Simon dixit: Æstimo quia is cui
plus donavit. At ille dixit ei: Recte judicasti.§
44 Et conversus ad mulierem, dixit Simoni:
Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam,
aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem
lacrimis rigavit pedes meos, et capillis suis
tersit.**
45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo
intravit, non cessavit osculari pedes meos.
46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem

‡ **7:38 *Cœpit rigare.*** Maria soror Lazari bis eodem functa est officio: semel in Galilæa cum primo accedit cum humilitate et lacrymis, ubi remissionem peccatorum accepit. Secundo, in Bethania, non jam peccatrix nominata, sed casta, et ideo devota: ibi pedes, hic caput inungit. § **7:43 *Is cui plus.*** Secundum homines plus fortasse offendit, cui plus debuerit. Sed per misericordiam Domini causa mutatur, ut amplius diligat qui amplius debuit, tamen gratiam consequatur. ***Recte judicasti.*** Sua sententia Pharisæus convincitur, quia sicut phreneticus funem portat ex quo ligetur. ** **7:44 *Intravi in domum.*** Intravi carne assumpta in populum Judæorum.

unguento unxit pedes meos.††
47 Propter quod dico tibi: remittuntur ei
peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui
autem minus dimittitur, minus diligit.‡‡
48 Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi
peccata.
49 Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere
intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit?§§
50 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te
salvam fecit: vade in pace.***

8

1 Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat
per civitates, et castella prædicans, et

†† **7:46** ***Oleo caput meum non unxisti.*** Et si populus ille in Deum se credere et non in hominem fatebatur, tamen ipsam potentiam divinitatis quæ per miracula apparebat, digna laude prædicare neglexit. Sed gentilitas dum mysterium incarnationis credit, summa laude etiam infirma ejus prædicat. ‡‡ **7:47** ***Remittuntur ei peccata.*** In domo Pharisæi, id est, in custodia legis et prophetarum, non Pharisæus incredulus, sed peccatrix pœnitens glorificatur, quia ardor charitatis in ea rubiginem delictorum combussit. §§ **7:49** ***Et cœperunt qui simul.*** Sanata ægra, de salute ejus aliis ægrotant. *** **7:50** ***Fides tua te salvam fecit.*** Fides salvam fecit, quia quod petiit, posse accipere non dubitavit, quia jam spem ab illo acceperat, a quo salutem quærebat.

evangelizans regnum Dei: et duodecim cum illo,*

2 et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ a spiritibus malignis et infirmatibus: Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant,†

3 et Joanna uxor Chusæ procuratoris Herodis, et Susanna, et aliæ multæ, quæ ministrabant ei

* **8:1 *Et factum est.*** More aquilæ provocantis ad volandum pullos suos, paulatim Dominus discipulos suos in nido fidei plumis virtutum induit, quibus postea sublimius volare, et alios instruere valeant. Prius docet in synagogis, miracula facit, famam ubique dispergit, turbas suscipit, curat, instruit, hic discipulos facit, ex quibus duodecim elegit, quos primo præsente turba docet, et miseris solita præstat beneficia, jam vero solos ipsos secum retinet, ut eum familiarius audiant solis illis occultiora exponit mysteria, et sic demum virtutum suarum ostensione quasi alarum protectione firmatis, dat ipsis potestatem curandi, et mittit prædicare regnum Dei. † **8:2 *Maria quæ vocatur Magdalene.*** Cum Maria iter faceret cum Domino, et ei ministrare commemoratur, celebri eam vocabulo Magdalenam vocat: ubi eamdem peccatricem describit, reverenter eam generali nomine mulierem dicit, ne nomen tantæ famæ quod hodie veneramur, prisci erroris nota fuscaret. ***Maria,*** amarum mare, propter insitum pœnitentiæ rugitum, quo ipsa vel nos singula mala deflemus. ***Dæmonia septem.*** Eamdem Ecclesiam de gentibus a sordibus vitiorum mundatam, quam Maria significat, significat et Joanna prius cultibus idolorum deditam, sed jam Christi pietate redemptam, et gratia impletam, quæ quasi uxor erat prius diaboli.

de facultatibus suis.‡
4 Cum autem turba plurima convenirent, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:§
5 Exiit qui seminat, seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cæli comederunt illud.**
6 Et aliud cecidit supra petram: et natum aruit,

---

‡ **8:3** ***Et Joanna,*** etc. Joanna, Dominus gratia ejus, vel Dominus misericors. cujus est omne quod vivimus. ***Procuratoris Herodis.*** Cum quilibet malignus spiritus pro regno diaboli ad decipiendum laborat, quasi Herodis impiissimi procurator existit. ***De facultatibus,*** etc. Antiquus mos erat Judæorum, nec ducebatur in culpam, ut mulieres sua substantia pascerent et vestirent doctores. Hic quia hoc in gentibus scandalum poterat facere, Paulus se memorat abstinuisse. Ministrabant ergo Domino carnalia, cujus metebant spiritualia, ut formam daret prædicatoribus quod victu et vestitu deberent esse contenti accipiendo a plebibus.
§ **8:4** ***Cum autem turba,*** etc. Quotiens in Evangelio turbæ vocabulum interseritur, sicut diversitas hominum, ita etiam diversitas intimatur voluntatum. Non enim omnes eadem voluntate, sed diversis ex causis Christum sequebantur: quidam pro bono, quidam pro malo, omnibus tamen Dominus beneficia præstat, docendo, alendo, sanando. ***Exiit qui seminat,*** etc. Exiit Filius Dei de sinu Patris, quo creaturæ non erat accessus, ut seminaret semen suum, venit in mundum, ut testimonium perhiberet veritati. Unde secundum alios evangelistas hanc parabolam dicturus de domo exiisse, mare adiisse, navem conscendisse memoratur, id ipsum situ corporis quod processu sermonis insinuans. ** **8:5** ***Secus viam.*** Via, est cor sedulo malarum cogitationum transitu attritum et arefactum, ne semen verbi possit accipere vel germinare, sed a pessimis cogitationibus conculcatur, et a dæmonibus rapitur. Qui ideo volucres cœli dicuntur, quia cœlestis et spiritualis sunt naturæ, vel quia per ærem discurrunt.

quia non habebat humorem.††
7 Et aliud cecidit inter spinas, et simul exortæ
spinæ suffocaverunt illud.
8 Et aliud cecidit in terram bonam: et ortum
fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat:
Qui habet aures audiendi, audiat.‡‡
9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, quæ
esset hæc parabola.§§
10 Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse
mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis:
ut videntes non videant, et audientes non
intelligant.***
11 Est autem hæc parabola: Semen est verbum
Dei.
12 Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt:
deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde

---

†† **8:6 *Supra petram.*** Petra indomitum cor nullo veræ fidei vomere penetratum, in quo non est verus amor et perseverantiæ virtus. ‡‡ **8:8 *Centuplum,*** etc. Cum denarius pro perfectione soleat accipi (quia in decem legis præceptis custodia continetur), centenarius qui per multiplicatum denarium surgit, pro magna perfectione ponitur: cor igitur centuplum facit fructum quod per amorem proximi activam, et per amorem Dei contemplativam adipiscitur vitam, et spiritualium ornatur perfectione virtutum. §§ **8:9 *Hæc parabola.*** Nota hanc esse primam parabolam quæ cum interpretatione sua posita sit. Et cavendum est ubicunque Dominus rogatus a discipulis intrinsecus sermones suos disserit, ne vel aliud vel plus vel minus intelligere velimus, quam ab eo expositum est. Ideo autem hanc parabolam per seipsum dignatur ostendere, ut se figurate loqui innotesceret, et rerum significationes etiam in his quæ exponere noluit, quærendas esse doceret. *** **8:10 *Videntes.*** Doctores Judæorum qui cum merito perversitatis suæ excæcati sunt, mendaciter se videntes putant.

eorum, ne credentes salvi fiant.†††
13 Nam qui supra petram, qui cum audierint,
cum gaudio suscipiunt verbum: et hi radices non
habent: qui ad tempus credunt, et in tempore
tentationis recedunt.‡‡‡
14 Quod autem in spinas cecidit: hi sunt qui
audierunt, et a sollicitudinibus, et divitiis, et
voluptatibus vitæ euntes, suffocantur, et non
referunt fructum.§§§
15 Quod autem in bonam terram: hi sunt qui in
corde bono et optimo audientes verbum retinent,
et fructum afferunt in patientia.*
16 Nemo autem lucernam accendens, operit
eam vase, aut subtus lectum ponit: sed supra

††† **8:12 *Quod autem secus viam.*** Secus viam seminantur, qui nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem tentante utilitatis occasione, percipere dignantur. Porro super petram et in spinis seminantur, qui audiunt quidem et utilitatem verbi probant et desiderium gustant, sed ne perveniant ad id quod gestiunt: vel per adversa terrendo, vel prospera blandiendo retardant. His tribus generibus quicunque verbum auditum non faciunt designantur. ‡‡‡ **8:13 *Ad tempus credunt.*** Multi audientes disputationem contra avaritiam vel luxuriam, dicunt contemptores sæculi et castos homines esse beatos: sed ubi species concupiscibiles eorum obtutibus præsentantur, mox recedunt ab eis quidquid recte cogitaverant. §§§ **8:14 *Suffocantur.*** Quia voluptates et divitiæ suis importunis cogitationibus guttur mentis, ne bonum desiderium ad cor possit intrare quasi aditum vitalis strangulant flatus. * **8:15 *In terram bonam,*** etc. In bonos auditores qui verbum audire satagunt, et in ventrem memoriæ recondunt, et sic opportuno tempore fructum operationis proferunt, inter prospera et adversa sæculi patientes. Et bona terra cum patientia fructum reddit, quia bona agit, et mala proximorum æquanimiter tolerat, et dum humiliter flagella suspiciunt, post flagella in requiem suscipiuntur.

candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen.†
17 Non est enim occultum, quod non
manifestetur: nec absconditum, quod non
cognoscatur, et in palam veniat.‡
18 Videte ergo quomodo audiatis? Qui enim
habet, dabitur illi: et quicumque non habet,
etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.§
19 Venerunt autem ad illum mater et fratres
ejus, et non poterant adire eum præ turba.
20 Et nuntiatum est illi: Mater tua et fratres tui
stant foris, volentes te videre.
21 Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea et
fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt et
faciunt.
22 Factum est autem in una dierum: et ipse

---

† **8:16** ***Nemo autem.*** Hæc verba ponuntur secundum similitudinem humanæ consuetudinis. ‡ **8:17** ***Non enim,*** etc. Quasi dicat. Timor carnalium non vos retardet, sed nec mala opinio, quæ de vobis modo habetur apud incredulos quia etsi viles apparetis, quandoque claritas vestra apparebit, cum ***Dominus illuminabit abscondita tenebrarum,*** tunc et vos coronabimini, et punientur vestri adversarii. § **8:18** ***Qui enim habet,*** etc. Hæc specialiter apostolis, quibus ex charitate nosse mysteria datur, et perfidis Judæis (qui per parabolas quod non intelligunt audiunt) dicta videntur. Potest et generaliter accipi, quia et ingeniosus, negligendo, sapientia vera se privat et simplex studiosus laborando degustat. Quia qui amorem verbi habet, dabitur et sensus intelligendi quod amat. Sed qui non habet amorem audiendi, etiamsi naturali ingenio vel labore studioso se intelligere putat, nullam tamen veræ scientiæ dulcedinem gustabit. ***Et quicunque non.*** Ideo desidiosus ingenium accipit sæpe, ut de negligentia jutius puniatur, qui scire contempsit quod sine labore assequi potuit, et aliquando studiosus tarditate intelligentiæ premitur, ut eo majora præmia inveniat, quo studiosius elaborat.

ascendit in naviculam, et discipuli ejus, et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt.
23 Et navigantibus illis, obdormivit, et descendit procella venti in stagnum, et complebantur, et periclitabantur.
24 Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, et tempestatem aquæ, et cessavit: et facta est tranquillitas.**
25 Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes: Quis putas hic est, quia et ventis, et mari imperat, et obediunt ei?††
26 Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilæam.
27 Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis, et vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in

---

** **8:24** ***Et cessavit, et facta est tranquillitas.*** Nota quod omnis creatura sentit Creatorem. Imperat, increpat, sentiunt imperantem, non quod secundum hæresim quorumdam sint animantia, sed majestati conditoris sunt sensibilia, quæ apud nos sunt insensibilia. †† **8:25** ***Mirati sunt ad invicem.*** Non discipuli, sed nautæ et alii qui in navi erant mirantur. Unde Matthæus: ***Porro homines illi mirati sunt, dicentes: Qualis est hic?*** Matth. 8. Quod si discipulos dicimus miratos fuisse, merito et ipsi homines sunt appellati. ***Ad regionem Gerasenorum.*** Gerasa civitas Arabiæ juxta montem Galaad in tribu Manasse, non longe a stagno Tiberiadis, significat gentes quas post passionem et resurrectionem Dominus per prædicatores visitavit, unde Gerasa sive Gergesi colonum ejiciens, id est diabolum a quo prius incolebatur vel advena propinquans, qui longe erat in tempore.

monumentis.‡‡
28 Is, ut vidit Jesum, procidit ante illum: et
exclamans voce magna, dixit: Quid mihi et tibi
est, Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me
torqueas.§§
29 Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret
ab homine. Multis enim temporibus arripiebat
illum, et vinciebatur catenis, et compedibus
custoditus. Et ruptis vinculis agebatur a dæmonio
in deserta.***
30 Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod
tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia
intraverant dæmonia multa in eum.†††
31 Et rogabant illum ne imperaret illis ut in

---

‡‡ **8:27** ***In monumentis.*** Quid aliud sunt perfidorum corpora, nisi quædam defunctorum sepulcra, in quibus non habitant Dei verba? §§ **8:28** ***Jesu Fili Dei.*** Arius contendit esse creaturam, quem dæmon confitetur esse Filium Dei. Judæi dicunt: ***In principe dæmoniorum ejicit dæmonia,*** quem dæmonia negant aliquid secum commune habere. Tormentum est diaboli ab hominis læsione cessare, et quantum diutius possederat, tantum difficilius dimittit. Caveat ergo aliquis læsus a diabolo, ut cito ejus jugum dirumpat, quia tanto facilius quanto citius ejus dominium evitatur. *** **8:29** ***Vinciebatur catenis.*** Catenæ et compedes, duræ et graves sunt gentium leges, quibus, et in eorum republica cohibebantur peccata. His tamen legibus ruptis, ad ea scelera cupiditate ducebantur, quæ vulgarem consuetudinem excedebant. ††† **8:30** ***Quia intraverunt dæmonia multa,*** etc. Multa dæmonia quæ unum premunt, signant multos cultus idololatriæ in uno gentium populo. E contra dicitur: ***Multitudinis credentium erat cor unum et anima una*** Act. 4.. Unde bene in Babylone unitas linguarum scissa, in Jerusalem est adunata.

abyssum irent.‡‡‡
32 Erat autem ibi grex porcorum multorum
pascentium in monte: et rogabant eum, ut
permitteret eis in illos ingredi. Et permisit
illis.§§§
33 Exierunt ergo dæmonia ab homine, et
intraverunt in porcos: et impetu abiit grex per
præceps in stagnum, et suffocatus est.
34 Quod ut viderunt factum qui pascebant,
fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in
villas.*
35 Exierunt autem videre quod factum est, et
venerunt ad Jesum, et invenerunt hominem
sedentem, a quo dæmonia exierant, vestitum ac
sana mente, ad pedes ejus, et timuerunt.†

---

‡‡‡ **8:31** ***Et rogabant.*** Sciebant dæmones per adventum Domini se aliquando in abyssum mergendos: non ipsi futura prædivinantes, sed prophetarum de se dicta recolentes. §§§ **8:32** ***Grex porcorum.*** Porci sunt homines vocis et rationis expertes, lutulentis actibus dediti, in monte superbiæ pascentes. Et nisi quis more porci vixerit, diabolus in eo potestatem non accipit, vel ad probandum tantum, non autem ad perdendum accipit. * **8:34** ***Fugerunt et nuntiaverunt in civitatem, et in villas.*** Pastores fugerunt, quia nec philosophi gentium, nec principes Synagogæ pereuntibus possunt conferre medicinam, et licet Christianam fugiant legem, potentiam tamen ejus stupendo et mirando prædicant. † **8:35** ***Exierunt autem videre quod factum est, et venerunt ad Jesum, et invenerunt hominem,*** etc. Significat multitudinem sua venusta vita delectatam, honorare quidem, sed nolle pati religionem Christianam, dum dicunt quod eam implere non possunt. Mirantur et fidelem populum a pristina conversatione sanatum, et sedere ad pedes Domini, id est, sano mentis examine vestigia Salvatoris quæ sequatur intueri, et vestitum studiis virtutum, quæ deceptus amiserat.

36 Nuntiaverunt autem illis et qui viderant,
quomodo sanus factus esset a legione:
37 et rogaverunt illum omnis multitudo
regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis:
quia magno timore tenebantur. Ipse autem
ascendens navim, reversus est.‡
38 Et rogabat illum vir, a quo dæmonia exierant,
ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens:
39 Redi in domum tuam, et narra quanta tibi
fecit Deus. Et abiit per universam civitatem,
prædicans quanta illi fecisset Jesus.§
40 Factum est autem cum rediisset Jesus,
excepit illum turba: erunt enim omnes
exspectantes eum.
41 Et ecce venit vir, cui nomen Jairus, et ipse
princeps synagogæ erat: et cecidit ad pedes Jesu,
rogans eum ut intraret in domum ejus,
42 quia unica filia erat ei fere annorum
duodecim, et hæc moriebatur. Et contigit, dum
iret, a turba comprimebatur.
43 Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab

‡ **8:37** ***Et rogaverunt.*** Conscii fragilitatis, præsentia Domini se indignos judicant, non capientes verbum Dei, et in firma mente pondus sapientiæ non sustinentes, et ideo diutius molestus non fuit, sed regreditur quia non dignatur curare invitos, sed cito deserit infirmos, quibus oneri videt esse suam præsentiam. § **8:39** ***Redi in domum,*** etc. Allegorice. Post remissionem peccatorum redeundum est in bonam conscientiam, et serviendum Evangelio, propter aliorum etiam salutem, ut deinde cum Christo requiescat, ne cum jam prope vult esse cum Christo, negligat mysterium prædicationis accommodatum fraternæ liberationi, unde Apostolus: ***Cupio dissolvi, et esse cum Christo*** Philip. 1., multo melius, ***manere autem in carne necessarium propter vos.***

annis duodecim, quæ in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari:**

44 accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus: et confestim stetit fluxus sanguinis ejus.††

45 Et ait Jesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, et qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt, et affligunt, et dicis: Quis me tetigit?‡‡

46 Et dicit Jesus: Tetigit me aliquis: nam ego novi virtutem de me exiisse.§§

47 Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit, et procidit ante pedes ejus: et ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: et quemadmodum confestim

---

** **8:43 *In medicos.*** Medici, dæmones, qui quasi consulentes hominibus, pro Deo se coli exigunt, quibus servierat gentilitas. †† **8:44 *Tetigit fimbriam.*** Fimbriam tangit, qui Incarnationis mysteria perfecte amat et credit, donec ad majora capienda perveniat. Si consideremus quanta sit fides nostra, et intelligamus quantus sit Filius Dei, videmus quia, comparatione ejus, fimbriam tantummodo tangimus, superiorem vestimenti ejus partem nequimus attingere. ***Et confestim,*** etc. Suscitaturus mortuam rediit ad fidem faciendam, prius curat hemorroidam. Sic Elisabeth sterilis paritura indicatur ut conceptura virgo credatur. ‡‡ **8:45 *Quis est.*** Non quærit ut doceatur quæ nesciat, sed ut fides mulieris appareat. §§ **8:46 *Nam et ego novi.*** Non latet quicunque tangit: Deus non indiget oculis ut videat, nec corporaliter sentit, sed in se habet cognitionem omnium. Etiam virtus quæ propitiatur omnibus iniquitatibus nostris, et sanat omnes infirmitates nostras, non ex nobis, sed ex Deo exit.

sanata sit.***
48 At ipse dixit ei: Filia, fides tua salvam te fecit: vade in pace.
49 Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.
50 Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, et salva erit.
51 Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, et Jacobum, et Joannem, et patrem, et matrem puellæ.†††
52 Flebant autem omnes, et plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere: non est mortua puella, sed dormit.‡‡‡
53 Et deridebant eum, scientes quod mortua

*** **8:47 *Videns autem mulier.*** Hæc mulier verecunda fimbriam tangit, fidelis accessit, religiosa credidit: sapiens se esse sanatam cognoscit: sic plebs gentium quæ Deo credidit, peccatum erubuit ut desereret, fidem detulit ut crederet, devotionem exhibuit ut rogaret, sapientiam induit ut sanitatem suam et ipsa sentiret, fiduciam sumpsit ut fateretur quod præripiebat alienum. ††† **8:51 *Patrem puellæ.*** Pater puellæ, cœtus doctorum legis, scilicet Scribæ et Pharisæi, qui si credere voluerint etiam subjecta Synagoga salva erit. ‡‡‡ **8:52 *Flebant autem.*** Flent qui Synagogam a Deo, qui vita est, vident alienam et dolent, nec amplius posse vivificari putant, et illa quæ sponsi præsentiam qua vivere debet, amisit, quasi inter plangentes mortua jacens, nec hoc ipsum quidem quare plangatur, intelligit. ***Nolite flere.*** Fleant mortuos suos, qui putant mortuos, ubi est fides resurrectionis non est mors, sed spes quietis. ***Non est mortua,*** etc. Mortua est puella hominibus qui suscitare non possunt: non Deo, cui anima vivit, et caro suscitando quiescit.

esset.§§§
54 Ipse autem tenens manum ejus clamavit,
dicens: Puella, surge.*
55 Et reversus est spiritus ejus, et surrexit
continuo. Et jussit illi dari manducare.
56 Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit
ne alicui dicerent quod factum erat.†

9

1 Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit
illis virtutem et potestatem super omnia
dæmonia, et ut languores curarent.*
2 Et misit illos prædicare regnum Dei, et sanare
infirmos.
3 Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque
virgam, neque peram, neque panem, neque

---

§§§ **8:53 *Deridebant,*** etc. Merito exclusi sunt, qui deridere quam credere malebant, indigni videre resurrectionis miraculum. * **8:54 *Tenens manum.*** Tenet manum, quia nisi manus Judæorum (quæ sanguine plenæ) prius fuerint mundatæ, Synagoga non surget. ***Puella, surge.*** Quisquis a morte animæ, a Christo manum sibi confortante resipiscit, a sordibus vitiorum debet exsurgere, et (sicut Marcus ait) in bonis operibus ambulare, et cœlesti pane necesse est ut mox satietur, id est, verbi Dei et altaris. † **8:56 *Quibus præcepit.*** Sicut publica noxa publico eget remedio, ita levia peccata leviori et secreta queunt deleri pœnitentia. Unde puella in domo jacens, paucis arbitris exsurgit, eisdemque ne miraculum vulgarent interdicitur. * **9:1 *Convocatis autem Jesus.*** Concessa primum potestate signorum mittuntur prædicare regnum Dei, ut magnitudini promissorum attestetur etiam magnitudo factorum, et fidem verbis daret virtus ostensa, et nova facerent qui nova prædicarent.

pecuniam, neque duas tunicas habeatis.†
4 Et in quamcumque domum intraveritis, ibi
manete, et inde ne exeatis.‡
5 Et quicumque non receperint vos: exeuntes
de civitate illa, etiam pulverem pedum
vestrorum excutite in testimonium supra illos.§
6 Egressi autem circuibant per castella
evangelizantes, et curantes ubique.
7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ
fiebant ab eo, et hæsitabat eo quod diceretur
8 a quibusdam: Quia Joannes surrexit a
mortuis: a quibusdam vero: Quia Elias apparuit:
ab aliis autem: Quia propheta unus de antiquis

---

† **9:3 *Nihil tuleritis.*** In Marco legitur, ***ut nihil tollerent in via nisi virgam tantum*** Marc. 6.. Sed sciendum est, quia utrumque præceptum est a Domino, ut nihil nisi virgam ferrent, et ut nec virgam ferrent. Non ferre virgam, est non esse sollicitum de his quæ necessaria sunt humanæ sustentationi, quia hæc debentur prædicatoribus ab his quibus prædicant, quando sine scandalo possunt accipi. Nihil ferre nisi virgam, est uti illa potestate accipiendi necessaria quæ data est prædicatoribus. ***Duas tunicas.*** Simplex vestimentum est quidquid est necessarium alicui secundum qualitatem loci vel temporis. Duplex est, quod ultra necessitatem est. Allegorice, in duabus tunicis, duplicitatem prohibet. ‡ **9:4 *Ibi manete.*** Ne excursetis per domos et inviolabilis hospitii jura mutetis. Unde secundum Matthæum, domus in qua manere debeant prius eligenda est, ut mutandi hospitii necessitas auferatur. § **9:5 *Pulverem pedum vestrorum.*** Pulvis excutitur in testimonium laboris sui quod ingressi sunt in civitatem, et usque ad illos prædicatio pervenit. Vel, excutitur, ut nihil ab eis accipiant qui Evangelium spreverunt, nec etiam necessaria vitæ.

surrexit.**
9 Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: quis
est autem iste, de quo ego talia audio? Et
quærebat videre eum.
10 Et reversi Apostoli, narraverunt illi
quæcumque fecerunt: et assumptis illis secessit
seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ.††
11 Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt
illum: et excepit eos, et loquebatur illis de regno
Dei, et eos, qui cura indigebant, sanabat.‡‡
12 Dies autem cœperat declinare, et accedentes
duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes
in castella villasque quæ circa sunt, divertant, et
inveniant escas: quia hic in loco deserto

** **9:8 *Joannes surrexit.*** Qui Joannem, cujus nullum signum viderant, resurrexisse dicebant, per summam malitiam Jesum resurrexisse negabant, multa mirabilia opera viderant, in cujus passione multa miranda contigerant. †† **9:10 *Narraverunt.*** Narrant apostoli Domino quæ fecerint, et quomodo docuerint, quomodo Joannes dum ipsi docerent passus sit. Unde sequitur: ***Et assumptis.*** Non otiosis, non in civitate Synagogæ, id est, sæcularis dignitatis residentibus, sed inter deserta Christum quærentibus cœlestis gratiæ alimonia impertitur. Qui enim non fastidiunt, a Christo suscipiuntur, et spiritualiter et corporaliter, etiam si indigent curantur. Et nota, quia postquam perfecta est mentio passionis Joannis, Christus reficit, quia post defectum legis, evangelicus cibus incipit. Denique postquam curata est mulier quæ gestat figuram Ecclesiæ, et postquam apostoli ad prædicandum sunt missi, fit mentio refectionis, quia per apostolos in Ecclesia vera refectio fit. ‡‡ **9:11 *Secutæ sunt illum.*** Non jumentis, non vehiculis, sed proprio labore pedum, ut ardorem mentis ostenderent. ***Sanabat.*** Nemo cibum Christi accipit nisi antea sanatus fuerit, quia post remissionem peccatorum tribuitur alimonia cœlestis.

sumus.§§
13 Ait autem ad illos: Vos date illis manducare.
At illi dixerunt: Non sunt nobis plus quam
quinque panes et duo pisces: nisi forte nos
eamus, et emamus in omnem hanc turbam
escas.***
14 Erant autem fere viri quinque millia. Ait
autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere
per convivia quinquagenos.†††
15 Et ita fecerunt: et discumbere fecerunt
omnes.‡‡‡
16 Acceptis autem quinque panibus et duobus
piscibus, respexit in cælum, et benedixit illis: et
fregit, et distribuit discipulis suis, ut ponerent

---

§§ **9:12 *Dies autem cœperat.*** Declinata die reficit, quia vel fine sæculorum propinquante, vel cum sol justitiæ occubuit, a spirituali fame sumus salvati. Et nota ordinem mysterii: prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuitur, postea alimonia mensæ cœlestis expenditur. *** **9:13 *Nisi forte.*** Nondum intellexerant apostoli fidem populi credentis non esse venalem, sed noverant nos potius esse redimendos per suas escas gratuitas. ††† **9:14 *Quinque millia.*** Per quinque millia significantur, qui in sæculari adhuc habitu per quinque sensus corporis exterioribus quæ possident, bene uti noverunt. Qui quinque panibus aluntur, quia tales necesse est legalibus adhuc præceptis institui, et legali timore comprimi. Nam qui mundo integre renuntiant et quatuor sunt millia propter evangelicam doctrinam, et septem panibus, id est, septiformis spiritus reficiuntur gratia. ‡‡‡ **9:15 *Et discumbere omnes.*** Secundum alium evangelistam quinque millia super fenum discumbunt, quia illi quibus adhuc sunt corporales sensus, melioribus delectantur. ***Omnis enim caro fenum.*** Quatuor millia super terram recumbunt, plus est enim terra premere quam super feno jacere.

ante turbas.§§§
17 Et manducaverunt omnes, et saturati sunt.
Et sublatum est quod superfuit illis,
fragmentorum cophini duodecim.*
18 Et factum est cum solus esset orans, erant
cum illo et discipuli: et interrogavit illos, dicens:
Quem me dicunt esse turbæ?†
19 At illi responderunt, et dixerunt: Joannem
Baptistam, alii autem Eliam, alii vero quia unus

---

§§§ **9:16 *Distribuit discipulis suis.*** Provocat apostolos ad fractionem panis, ut illis non habere testantibus magnitudo signi notior fiat. Insinuat quod per eorum doctrinam, jejuna corda quotidie sunt pascenda. * **9:17 *Et saturati sunt.*** Quod manducans populus satiatur, significat famem in perpetuum ab electis repellendam, quia non esuriet qui acceperit Christi cibum. Quod apostoli ministrant, futuram divisionem Dominici corporis et sanguinis pronuntiat. ***Cophini duodecim.*** Cur quinque millibus hominum plus redundat, quatuor millibus minus? Quia quatuor millia triduo cum Christo fuerunt, et ideo amplius cœlestis pabuli receperunt. † **9:18 *Et factum est.*** Post miraculum cum turbæ vellent eum facere regem, dimissa turba, fugit et ascendit in montem solus orare, et antequam discipuli ascenderent in naviculam, aderant cum ipso. Ipse autem solus orat Patrem. Possunt enim sancti fide et amore Domino conjungi, et eum hominibus excellentiorem intueri, et conversationem ejus in carne passibus humilitatis subsequi, sed incomprehensibilia paternæ positionis arcana solus penetrat, et solus quod orandum novit, orat. Cum discipulis autem non reperitur orasse, sed solus obsecrat, quia Dei consilium humana corda non capiunt, nec quisquam potest interiorum particeps esse cum Christo. ***Quem me dicunt esse turbæ?*** Exploraturus fidem discipulorum, prius vulgi sententiam inquirit, ne apostolorum fides firmata videatur vulgari opinione, sed veritatis agnitione. Merito turbæ nominantur quæ diversas de Domino ferunt sententias, quorum sermo et sensus instabilis est et vagus, a quibus suos distinguens ait. ***Vos autem quem me esse dicitis?***

propheta de prioribus surrexit.‡
20 Dixit autem illis: Vos autem quem me esse
dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit:
Christum Dei.§
21 At ille increpans illos, præcepit ne cui
dicerent hoc,**
22 dicens: Quia oportet Filium hominis multa
pati, et reprobari a senioribus, et principibus
sacerdotum, et scribis, et occidi, et tertia die
resurgere.
23 Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me
venire, abneget semetipsum, et tollat crucem
suam quotidie, et sequatur me.††
24 Qui enim voluerit animam suam salvam
facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam

---

‡ **9:19** ***Joannem Baptistam.*** Opinio de Joanne ideo forte erat, quia in utero matris positus, Domini præsentiam sentiebat. De Elia, quia raptus est in cœlum, et venturus creditur. De Jeremia, quia in matris utero sanctificatus est. § **9:20** ***Vos autem.*** Qui tractat debet audientium considerare personas, ne prius irrideatur quam audiatur. ***Christum Dei.*** Complexus est omnia, qui et naturam et nomen expressit. In nomine enim Christi et divinitatis et incarnationis est expressio et fides passionis. Hæreticus etsi nomen Christi non negat Christum tamen negat, qui non omnia quæ Christi sunt confitetur. ** **9:21** ***Præcepit ne,*** etc. Jubet tacere discipulos ut fallat principem mundi, et ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. Simul ne adhuc rudes et imperfecti discipuli majoris prædicationis mole opprimerentur. †† **9:23** ***Dicebat autem.*** Quæ ad fidem Dominicæ nativitatis vel passionis pertinent, solis seorsum discipulis aperuit, sed hæc ad omnes. ***Abneget semetipsum.*** Nisi quis a seipso deficiat, ad eum qui super se est non appropinquat: et novitatem ad quam vocatur, non apprehendit, nisi mactet vetustatem, in qua natus fuit; et cum cessat a vitiis exquirat etiam virtutes, unde subjungitur:

suam propter me, salvam faciet illam.‡‡

25 Quid enim proficit homo, si lucretur
universum mundum, se autem ipsum perdat, et
detrimentum sui faciat?

26 Nam qui me erubuerit, et meos sermones:
hunc Filius hominis erubescet cum venerit in
majestate sua, et Patris, et sanctorum
angelorum.§§

27 Dico autem vobis vere: sunt aliqui hic
stantes, qui non gustabunt mortem donec
videant regnum Dei.***

28 Factum est autem post hæc verba fere dies
octo, et assumpsit Petrum, et Jacobum, et

---

‡‡ **9:24 *Nam qui.*** GREG. Sicut persecutionis tempore ponenda est anima, ita in pace frangenda sunt desideria terrena, ut quanto videtur homo securior, tanto sit ad sui custodiam sollicitior. §§ **9:26 *Hunc filius hominis.*** Non sufficit ad probationem fidei vox professionis, quam defendit a verecundia professio generalitatis. *** **9:27 *Aliqui hic stantes.*** Qui stat cum Christo non gustat mortem, quia nec tenuem mortis æternæ sensum habebit, qui Christi consortia meruerit, cui nec in morte interrumpitur ordo vivendi. ***Donec videant regnum.*** Quia arduum erat animam periculis, corpus morti offerre, sustentat infirmitatem humanæ mentis remuneratione præsentium, ne frangatur desperatione vel tædio. Visa enim æterna gloria, etsi transitu et ad breve momentum, fortiores tamen contra mundi adversa redduntur. Promittit itaque futuram gloriam in transitu videndam in terra, ut certius in cœlo speretur æterna. Vel promittit aliquos de discipulis visuros dilationem Ecclesiæ antequam per mortem recedant de mundo, ut in præsenti contra mundi gloriam erecti, certius credantur in cœlo regnaturi.

Joannem, et ascendit in montem ut oraret.†††
29 Et facta est, dum oraret, species vultus ejus
altera: et vestitus ejus albus et refulgens.‡‡‡
30 Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant

††† **9:28** ***Post hæc verba.*** Alii qui sex dies tantum numerant post sex ætates sæculi sanctis a labore quiescendum signant. Lucas qui et primum quo promittitur, et ultimum quo promissio impletur connumerat, octava innuit resurgendum. Nam sicut Christus post sextam sabbati qua crucem ascendit, et post septimam sabbati, qua in sepulcro quievit, octava die resurrexit: sic nos post sex sæculi ætates quibus pro Domino patimur et laboramus, et post septimam quietis animarum quæ interim in alia vita geritur, octava ætate resurgemus. ***Assumpsit Petrum.*** Tres tantum dicit, quia ***multi vocati, pauci electi*** Matth. 20., et qui fidem Trinitatis inviolatam servant, æterna merentur visione lætari. Scit meritorum cognitor perfectiores fuisse cæteris tres apostolos. Signant illos qui habent fidem, spem, charitatem. Vel per Petrum, præpositi sive conjugati, per Jacobum pœnitentes vel actuales, per Joannem, virgines vel theorici. ‡‡‡ **9:29** ***Et factus est.*** Transfiguratus non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam, vel suæ vel nostræ resurrectionis ostendit, qui qualis tunc apostolis, talis post judicium cunctis apparebit electis. Nam in ipso judicio et bonis et malis in forma servi apparebit ut videant in quem pupugerunt. ***Et vestitus ejus.*** Vestes Domini sancti sunt qui Christum induerunt. Quæ vestis Domino in terris consistente despicabilis, et aliorum similis visa est, sed Domino montem ascendente fulget, quia ***nondum apparuit quid erimus, sed tandem similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est.*** Vel vestimenta verbi sermones sunt Scripturarum, et quædam indumenta divini intellectus. Quia sicut illis apostolis in altera specie apparuit ipse et vestis ejus refulsit, ita et oculis mentis tuæ jam divinarum sensus albescit lectionem.

autem Moyses et Elias,§§§
31 visi in majestate: et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem.*
32 Petrus vero, et qui cum illo erant, gravati erant somno. Et evigilantes viderunt majestatem ejus, et duos viros qui stabant cum illo.†
33 Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: et faciamus tria tabernacula, unum tibi, et unum Moysi, et unum Eliæ: nesciens quid

---

§§§ **9:30** ***Ecce duo viri.*** Notandum est, non corpora vel animas Eliæ vel Moysi apparuisse, sed ex aliqua subjecta creatura illa corpora formata fuisse: potest etiam credi angelico ministerio illud factum esse, ut angeli eorum personas assumerent. Mortuus et vivus apparent, ut significent Christum moriturum et post victurum, et ut vivamus Christo, et moriamur mundo. Etiam apostolis dat signum de cœlo, ut fides eorum augeatur. Sed scribis tentantibus dare noluit, ut indurarentur. ***Erant autem Moyses, et Elias visi.*** Per Moysen, infernales; per Eliam, cœlestes; per apostolos, terrestres ad judicium venturi significantur. * **9:31** ***Dicebant excessum.*** Moyses, id est legislator, et Elias prophetarum eximius apparent cum verbo, ut ostendant ipsum esse qui locutus est in lege et prophetis, et quem lex et prophetæ promiserunt. Qui non in infimis, sed in monte visi sunt, quia soli mente excelsi majestatem Scripturæ, quæ in Domino impleta est, perspiciunt. † **9:32** ***Gravati erant somno.*** Somno gravantur, quia splendore incomprehensibilis deitatis premitur sensus humani corporis. Vel somno gravantur, ut resurrectionis gloriam post corporis quietem viderent, et sancti eo verius majestatem Domini videbunt, quo carnis suæ in qua mortem vicerant immortalitate gaudebunt. Tunc Moysen et Eliam speculabuntur in gloria, quia melius intelligent quomodo ***unum iota aut unus apex non præteribit a lege*** Matth. 5., et quomodo Dominus legem et prophetas non solverit, sed adimpleverit.

diceret.‡

34 Hæc autem illo loquente, facta est nubes, et obumbravit eos: et timuerunt, intrantibus illis in nubem.§

35 Et vox facta est de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.

36 Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Et ipsi tacuerunt, et nemini dixerunt in illis diebus

‡ **9:33** ***Bonum est nos hic esse.*** Qui ad montana conscenderat non vult ad terrena descendere, sed semper in sublimi perseverare, et est Petrus in persona ingredientium regnum Dei. ***Bonum est nos hic esse.*** Bonum est in regno Dei esse. Quasi dicat: Nos soli hac luce fruemur, non Judæi invidi. ***Tria tabernacula.*** Id est, verba, cogitationes, opera. ***Unum Moysi.*** Quomodo noscunt quos antea non viderunt? Per majestatem super eos venientem, sicut in futura resurrectione unusquisque alterum cognoscet, et desiderata in altero alter per charitatem intelliget.

§ **9:34** ***Facta est nubes, et obumbravit eos.*** Etsi Petrus ex infirmitate ignorat, placet tamen obsequii devotio. Unde et nubes obumbrat, divini Spiritus est ista obumbratio quæ non caligat affectibus hominum, sed revelat occulta, cujus perfectus ostenditur audita voce dicentis: ***Hic est Filius meus.*** Quia materiale quæsivit tabernaculum, nubis accepit obumbraculum, ut discat in resurrectione, non regimine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos. ***Et timuerunt.*** Timent, quia humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, et quanto quis ampliora quæsierit, tanto magis ad inferiora collabitur, si mensuram suam ignoraverit.

quidquam ex his quæ viderant.**
37 Factum est autem in sequenti die,
descendentibus illis de monte, occurrit illis turba
multa.††
38 Et ecce vir de turba exclamavit, dicens:
Magister, obsecro te, respice in filium meum quia
unicus est mihi:
39 et ecce spiritus apprehendit eum, et subito
clamat, et elidit, et dissipat eum cum spuma, et
vix discedit dilanians eum:‡‡
40 et rogavi discipulos tuos ut ejicerent illum, et
non potuerunt.

** **9:36 *Et vox.*** Vox Patris Petrum sublato terrore docet veritatem. Et nota quod, sicut Domino baptizato, sic et transfigurato mysterium Trinitatis declaratur, quia gloriam quam in baptismate confitemur, in resurrectione videbimus. Spiritus in columba, hic in nube lucida, quia qui nunc simplici corde fidem servat, tunc aperta luce visionis contemplabitur quod credidit, ipsaque qua illustrabitur gratia, protegetur. ***Inventus est Jesus solus.*** Non Elias, non Moyses, sed quem solum videtis, huic figendum est tabernaculum in corde. Recedunt ergo illi ubi Dominus cœpit designari, ne ad servos vox Patris missa putetur. †† **9:37 *Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte.*** Pro qualitate meritorum, quotidie Dominus aliis ascendit, dum perfectos, quorum conversatio in cœlis est, sublimius extollendo glorificat, et de æternis instruit et docet quæ a turba non audiri valeant. Aliis descendit, dum terrenos et incipientes confortat et docet et castigat. ***Occurrit illis turba.*** In monte orat, docet, majestatem suam demonstrat, Patris vocem apostolis aperit, descendens a turba excipitur, miserorum fletu pulsatur, infidelitatis peccata exprobrat, malos spiritus expellit. ‡‡ **9:39 *Et ecce spiritus apprehendit.*** Matthæus lunaticum, Marcus surdum et mutum describit. Significat autem illos qui ut luna mutantur, nunquam in eodem statu manentes, sed per diversa vitia crescunt et decrescunt, qui nec fidem confitentur, nec ipsius fidei audire volunt sermonem.

41 Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, et perversa, usquequo ero apud vos, et patiar vos? adduc huc filium tuum.

42 Et cum accederet, elisit illum dæmonium, et dissipavit.§§

43 Et increpavit Jesus spiritum immundum, et sanavit puerum, et reddidit illum patri ejus.***

44 Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum.†††

45 At illi ignorabant verbum istud, et erat velatum ante eos ut non sentirent illud: et

---

§§ **9:42 *Et cum accederet.*** Dum puer ad Dominum accedit, eliditur, quia conversi ad Dominum plerumque a dæmonio gravius pulsantur, ut vel ad vitia reducantur, vel de sua expulsione diabolus se vindicet. Sicut in principio nascentis Ecclesiæ multa et gravia opposuit certamina illis quos suo regno subtrahi videbat. *** **9:43 *Et increpavit.*** Non puer vim patiens, sed diabolus vim inferens increpatur, quia qui peccantem vult sanare, vitium debet arguere et depellere, sed hominem amando refovere donec sanatum spiritualibus reddat patribus Ecclesiæ. ††† **9:44 *Ponite vos.*** Vos qui meo discipulatui adhæretis, quibus arcana mea manifestius aperui, pretiosi sanguinis quo mundus redimendus est, eventum mente recondite, dum cæteri mirantur tanta facta divinæ altitudinis. ***Futurum est ut tradatur.*** Inter magnalia potentiæ divinæ sæpius replicat abjecta passionis humanæ, ne subito veniens terreat, sed levius feratur præcogitata.

timebant eum interrogare de hoc verbo.‡‡‡
46 Intravit autem cogitatio in eos quis eorum
major esset.§§§
47 At Jesus videns cogitationes cordis illorum,
apprehendit puerum, et statuit illum secus se,
48 et ait illis: Quicumque susceperit puerum
istum in nomine meo, me recipit: et quicumque
me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui
minor est inter vos omnes, hic major est.*
49 Respondens autem Joannes dixit: Præceptor,
vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem
dæmonia, et prohibuimus eum: quia non sequitur

---

‡‡‡ **9:45** ***At illi ignorabant.*** Hæc ignorantia non tam de tarditate, quam de amore nascitur, quia adhuc carnales, et mysterii crucis ignari, quem Deum cognoverunt, moriturum credere nequeunt, sed sicut per figuras loquentem audire solebant, sic etiam quod de sua traditione loquebatur, figuraliter aliud significare putabant. §§§ **9:46** ***Intravit autem cogitatio.*** Quia viderant Petrum et Jacobum et Joannem in montem seorsum ductos, secretumque aliquod eis esse traditum. Sed et Petro superius claves regni cœlorum esse promissas, Ecclesiamque super eum esse ædificandam rati sunt; vel, istos tres cæteris, vel, omnibus apostolis Petrum esse prælatum: vel quia in tributi solutione Petrum ipsi Domino parificatum viderant, ipsum cæteris præferendum arbitrabantur. Sed sciendum est istam quæstionem et ante tributum et post tributum solutum esse factam. * **9:48** ***Quicunque susceperit puerum.*** Vel simpliciter: pauperes Christi ab his qui volunt esse majores, pro ejus docet esse honore suscipiendos. Vel parvulos malitia docet esse, ut puerilis innocentiæ simplicitatem conservent, ut formam virtutis quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi sequantur ex industria. ***Me recipit.*** Qui imitatorem Christi recipit, Christum recipit, et qui imaginem Dei recipit, Deum recipit.

nobiscum.†

50 Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere: qui enim non est adversum vos, pro vobis est.‡

51 Factum est autem dum complerentur dies assumptionis ejus, et ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem.

52 Et misit nuntios ante conspectum suum: et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut parerent illi.

53 Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jerusalem.

54 Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus et Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut

† **9:49 *Joannes dixit.*** Joannes diligens Deum et a Domino dilectus, excludendum putat a beneficio qui non utatur obsequio, ideo docetur neminem a bono quod ex parte habet, esse arcendum, sed ad hoc potius quod nondum habet esse provocandum. Tales etiam ob aliorum salutem admittendi censentur. Igitur in hæreticis vel in malis catholicis, non sacramenta communia in quibus nobiscum sunt, et adversum nos non sunt, sed divisionem paci veritatique contrariam, qua adversum nos sunt, et Dominum non sequuntur nobiscum, detestari et prohibere debemus. ‡ **9:50 *Nolite prohibere. Qui enim.*** Non reprehenditur Joannes quia amore faciebat, sed docetur ut noverit infirmorum esse firmorumque distantiam, quia Dominus, etsi remunerat fortiores, non excludit infirmos.

ignis descendat de cælo, et consumat illos?§
55 Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis
cujus spiritus estis.**
56 Filius hominis non venit animas perdere, sed
salvare. Et abierunt in aliud castellum.††
57 Factum est autem: ambulantibus illis in via,
dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque
ieris.‡‡
58 Dixit illi Jesus: Vulpes foveas habent, et
volucres cæli nidos: Filius autem hominis non
habet ubi caput reclinet.§§
59 Ait autem ad alterum: Sequere me: ille

---

§ **9:54 *Domine, vis.*** BED. Apostoli adhuc rudes et modum vindicandi ignorantes, etc., usque ad talis potestas sanctis viris a Deo collata est. ***Dicimus ut ignis descendat de cœlo.*** Ad sermonem istorum ignis de cœlo descenderet, quia sunt filii tonitrui. ***Et consumat illos? Et conversus increpavit illos et dixit.*** In similitudine Eliæ, qui et propria manu et igne divinitus impetrato, presbyteros Baal morte affecit. Et in hoc quod apostoli potestatem talis prophetæ sibi præsumunt, ostenditur in ipsis fuisse meritum prophetarum. AMBR. Non peccant apostoli, qui legem sequuntur, etc., usque ad vindictam non quærit qui non timet. ** **9:55 *Nescitis cujus spiritus estis.*** Cujus spiritu signati estis, cujus acta imitamini, nunc pie consulentes, sed in futuro juste judicantes. †† **9:56 *Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare,*** etc. Perfecta virtus non habet studium ultionis, nec ulla est iracundia, ubi est charitatis plenitudo. BED. Non semper in eos qui peccant est vindicandum, etc., usque ad a quibus hoc loco ignis arcetur. ‡‡ **9:57 *Dixit quidam.*** ID. Iste signorum magnitudine motus vult sequi, etc., usque ad et finxit obsequium discipuli, quæ fictio per vulpem figuratur. §§ **9:58 *Vulpes foveas habent.*** ID. Vulpes animal fallax, insidiis intentum, rapinas fraudis exercens, etiam inter ipsa hominum hospitia habitans in foveis: ita hæreticus domum fidei non habens alios in suam fraudem trahit et a fide seducit.

autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum.***
60 Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, et annuntia regnum Dei.†††
61 Et ait alter: Sequar te Domine, sed permitte mihi primum renuntiare his quæ domi sunt.‡‡‡
62 Ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.

10

1 Post hæc autem designavit Dominus et alios septuaginta duos: et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus.*

*** **9:59 *Ait autem ad alterum.*** Attende Dominum non culpas aspernatum, sed fraudes, quia qui repudiavit fraudulentum, elegit innocentem, sed eum cujus patrem sciebat mortuum, illum patrem de quo dicitur: ***Obliviscere domum patris tui*** Psal. 44., etc. ††† **9:60 *Sine ut mortui.*** BED. Mystice. Non revocatur ab officio patris filius, etc., usque ad diaboli perfidias in se sepelire non debet. ‡‡‡ **9:61 *Renuntiare his.*** Si discipulus Deum secuturus arguitur, quod renuntiare domui velit, quid fiet illis qui nulla utilitate sæpe visitat domos suorum quas dereliquerunt. * **10:1 *Post hæc autem,*** etc. BED. Sicut in apostolis est, forma episcoporum, etc., usque ad sicut sol tridanum suæ lucis ambitum per septuaginta duas horas efficere solet. ***Misit illos binos.*** Per hoc quod binos mittit, innuitur quod nemo prædicationis officium debet suscipere, qui erga alium charitatem non habet. Vel bini mittuntur, secundum quod bina animalia missa sunt in arcam, id est masculus et femina, immunda prius in carnali generatione, sed mundata Ecclesiæ sacramento per spiritualem gratiam in discipulorum prædicatione.

2 Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii
autem pauci. Rogate ergo dominum messis ut
mittat operarios in messem suam.†
3 Ite: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.‡
4 Nolite portare sacculum, neque peram, neque
calceamenta, et neminem per viam
salutaveritis.§
5 In quamcumque domum intraveritis,
primum dicite: Pax huic domui:
6 et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super
illum pax vestra: sin autem, ad vos revertetur.
7 In eadem autem domo manete, edentes et
bibentes quæ apud illos sunt: dignus est enim

† **10:2** ***Messis quidem multa, operarii autem pauci.*** Messis, turba credentium, operarii apostoli et sequaces eorum. Et licet messis verbo Dei sit sata, tamen culturæ laborem et sollicitum munus operarii requirit, ne aves cœli sparsa semina dissipent.
‡ **10:3** ***Sicut agnos inter lupos.*** Sicut lupus ovibus, sic hæreticus insidiatur fidelibus. Et sicut lupus ovile circumit nocte, non audens intrare, canis somnum pastoris absentiam vel desidiam explorans, sic hæreticus nocte suæ interpretationis fideles decipere conatur Ecclesiam non intrans, pastores Ecclesiæ vel vitare, vel necare, vel in exsilium mittere contendit. Lupus natura corporis rigidus, se inflectere facile non potest, sic hæreticus intentionem duri cordis non solet ab errore revocare. § **10:4** ***Nolite ergo portare sacculum neque peram.*** Tanta prædicatori debet esse fiducia in Deo, ut præsentis vitæ sumptus etsi non prævideat, tamen sibi non defecturos certissime sciat, ne dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. ***Neminem per viam salutaveritis.*** Festinare jubet contendere, ne alicujus obvii confabulatione reflectantur ab injuncto itinere. Nec simpliciter ait: ***Neminem salutaveritis*** cum sit usus humanitatis alios salutare, sed addidit, ***in via,*** quia non salutationis sedulitas aufertur, sed obstaculum impediendæ devotionis aboletur, ut quando divina mandantur, paulisper sequestrentur humana.

operarius mercede sua. Nolite transire de domo
in domum.**
8 Et in quamcumque civitatem intraveritis, et
susceperint vos, manducate quæ apponuntur
vobis:††
9 et curate infirmos, qui in illa sunt, et dicite
illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.
10 In quamcumque autem civitatem
intraveritis, et non susceperint vos, exeuntes in
plateas ejus, dicite:
11 Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de
civitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc
scitote, quia appropinquavit regnum Dei.‡‡
12 Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius

** **10:7** ***In eadem autem domo.*** Si pax vestra recipitur, dignum est ut in ea maneatis, carnalia stipendia ab eis accipientes, quibus cœlestia offertis. Ecce qui saccum et peram prohibuit, sumptus ex prædicatione concedit, sic tamen ut oblato cibo et potu sint contenti. ***Manete.*** Non est de domo in domum vaga facilitate demigrandum, ut in hospitali amore servetur constantia, ne coalita amicitiæ necessitudo facile resolvatur. ***Dignus est enim.*** Nota quod uni operi prædicatorum duæ mercedes debentur: una in via, quæ nos in labore sustentat; alia in patria, quæ nos in resurrectione remunerat. †† **10:8** ***Et in quamcunque civitatem.*** Descripto diverso domus hospitio, quid etiam in civitatibus agere debeant docet, piis scilicet, in omnibus communicare, ab impiorum per omnia societate secerni. ‡‡ **10:11** ***Etiam pulverem.*** Pulverem excutere jubet: vel ad contestationem terreni laboris, quem pro illis inaniter susceperunt; vel ut ostendant usque adeo se ab ipsis nihil terrenum quærere, ut etiam pulvere de terra eorum non sibi patiantur adhærere.

erit, quam illi civitati.§§
13 Væ tibi Corozain ! væ tibi Bethsaida ! quia si
in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ
factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere
sedentes pœniterent.***
14 Verumtamen Tyro et Sidoni remissius erit in
judicio, quam vobis.
15 Et tu Capharnaum, usque ad cælum exaltata,
usque ad infernum demergeris.
16 Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit,
me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum
qui misit me.†††
17 Reversi sunt autem septuaginta duo cum

---

§§ **10:12 *Quia Sodomis in die illa.*** Sodomitæ, etsi in vitiis exardebant, et inhospitales erant, tamen apud illos nulli hospites tales quales apud Judæos prophetæ, quales apostoli reperti sunt. Loth inter eos etsi justus, non tamen aliquid docuit, nulla signa fecit. Et ideo ***cui multum donatum est, multum ab eo quæ****ritur,* ***et potentes potenter tormenta patientur*** Sap. 6.. *** **10:13 *Væ tibi, Corozaim.*** Corozaim, Bethsaida, Capharnaum, et Tyberias civitates sunt Galileæ, in littore laci Genesareth. Has plangit Dominus, quia post tanta miracula et virtutes non pœnituerunt: et sunt pejores gentilibus, naturale solummodo jus dissipantibus, quia post descriptæ legis contemptum, Filium quoque Dei conculcare, gratiamque ingrati spernere non timuerunt. ***Et cinere sedentes.*** Impleta videmus verba Salvatoris, quia cum illæ civitates prædictæ, Domino præsente credere noluerunt, Tyrus et Sidon olim fuerunt amicæ David et Salomoni, et postea evangelizantibus Christi discipulis, devote fidem susceperunt. Quare autem sit prædicatum non credituris, et non prædicatum credituris, novit ille qui omnia novit. ††† **10:16 *Qui vos audit me audit.*** In audiendo vel spernendo Evangelii prædicatorem, quisque sciat se non viles personas, sed ipsum Salvatorem spernere vel audire, quia in discipulo magister auditur, et in Filio Pater honoratur.

gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia
subjiciuntur nobis in nomine tuo.‡‡‡
18 Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgor de
cælo cadentem.
19 Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra
serpentes, et scorpiones, et super omnem
virtutem inimici: et nihil vobis nocebit.§§§
20 Verumtamen in hoc nolite gaudere quia
spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quod
nomina vestra scripta sunt in cælis.*
21 In ipsa hora exsultavit Spiritu Sancto, et
dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cæli et terræ,
quod abscondisti hæc a sapientibus et
prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam

---

‡‡‡ **10:17** ***Domine, etiam.*** Bene confitentur deferentes honorem nomini Christi: sed quia infirma adhuc fide, gaudent in virtutibus, et de signorum operatione efferuntur, exemplo terrentur, et ad humilitatem revocantur. Quia si diabolus propter superbiam de cœlo est præcipitatus, multo magis isti de terra editi, si superbierunt, humiliabuntur. §§§ **10:19** ***Supra serpentes et scorpiones.*** Serpentes sunt mali homines vel dæmones qui inchoandis virtutibus venena pravæ persuasionis objiciunt. Scorpiones, qui consummandas virtutes ad finem vitiare contendunt. * **10:20** ***Nolite gaudere, quia spiritus vobis,*** etc. Malos spiritus ejicere et alias virtutes facere, aliquando non est meritum illius qui illa operatur, sed invocatio nominis Christi hoc agit ad condemnationem eorum qui invocant, vel ad utilitatem eorum qui vident et audiunt: ubi licet homines despiciant signa facientes, Deum tamen honorant, ad cujus invocationem miracula fiunt. Prohibet gaudere de humiliatione diaboli, qui propter superbiam cecidit, sed gaudeant de sua sublimatione: ut unde illi ceciderunt sublevati, isti ascendant humiliati. ***Gaudete autem.*** Si quis cœlestia sive terrestria opera gesserit, per hæc quasi litteris adornatus apud Dei memoriam æternaliter est affixus.

Pater: quoniam sic placuit ante te.†
22 Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et
nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: et quis sit
Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare.
23 Et conversus ad discipulos suos, dixit: Beati
oculi qui vident quæ vos videtis.
24 Dico enim vobis quod multi prophetæ et
reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non
viderunt: et audire quæ auditis, et non
audierunt.‡
25 Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans
illum, et dicens: Magister, quid faciendo vitam

† **10:21** ***In ipsa hora.*** Cum de subjectione immundorum spirituum, de nominibus scriptis in cœlo loqueretur, ostendit per quid hæc tanta celsitudo data sit hominibus, scilicet per humilitatem fidei Christianæ. ***Confiteor tibi, Domine.*** Gratias ago, quia apostolis adventus mei aperuisti sacramenta, quæ ignorant scribæ et Pharisæi, qui sibi sapientes videntur. ***Revelasti ea.*** Non ait, insipientibus et hebetibus, sed parvulis, id est humilibus, ut probet se tumorem damnasse, non acumen. ***Quia sic.*** Non rationem reddit cur hos elegit, illos reprobaverit, sed sic Deo placitum dicit. In quo accipimus exemplum humilitatis, ne temere discutiamus de supernis consiliis. ***Omnia mihi,*** etc. Commendata humilitate, per quam ad fidem venitur, pulchre de ipsa fide locus connectitur, cum omnia sibi tradita dicit, non elementa quæ ipse creavit, sed illos parvulos, quibus Pater sacramenta Filii revelavit. Cum audis omnia, agnoscis omnipotentem, non decolorem, non degenerem Patris. Cum audis tradita, confiteris Filium cui per naturam unius substantiæ omnia jure sunt propria, non dono collata per gratiam.
‡ **10:24** ***Quod multi prophetæ.*** Prophetæ et justi a longe Domini gloriam viderunt per speculum et in ænigmate; sed apostoli præsentem Dominum habentes, et ab ipso quæ volebant interrogantes, non per angelos vel varias visionum species docebantur.

æternam possidebo?§
26 At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum
est? quomodo legis?
27 Ille respondens dixit: Diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima
tua, et ex omnibus virtutibus tuis, et ex omni
mente tua: et proximum tuum sicut teipsum.**
28 Dixitque illi: Recte respondisti: hoc fac, et
vives.
29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad
Jesum: Et quis est meus proximus?††
30 Suscipiens autem Jesus, dixit: Homo quidam
descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in
latrones, qui etiam despoliaverunt eum: et plagis
impositis abierunt semivivo relicto.
31 Accidit autem ut sacerdos quidam

---

§ **10:25 *Legisperitus surrexit.*** Legis doctor qui sine fide in lege jacebat, surgit ut stet: stat dum magistrum vocat, sed et stando tentat Deum tacendo quod erat. ** **10:27 *Ille respondens dixit.*** Dixit quod legerat, sed non implevit quod scriptum erat, quia in præsentia habebat Dominum quem diligere debebat, sed hunc magistrum, non Deum, vocat. †† **10:29 *Ille autem volens.*** Legisperitus ut sapienter respondisse dicatur, primum se legis fatetur ignorare mandatum, quia humiliari recusans, et seipsum justificare volens, arcana non potest videre quæ revelantur parvulis Christi; cui Christus ita responsum temperat, ut et omnis qui misericordiam facit proximus intelligatur, et specialiter ipse Dei Filius qui nobis per humanitatem proximus factus est designetur. ***Quis est meus.*** Nemo proximior homini quam Deus, qui intrinsecus et extrinsecus novit, et omnia curare potest, sed omnis incredulus vel tentator nec Deum nec hominem proximum habet. ***Homo quidam,*** etc. AUG. Homo iste Adam intelligitur in genere humano, etc., usque ad proximior fuit quam sacerdos vel Levita ejusdem gentis.

descenderet eadem via: et viso illo præterivit.‡‡
32 Similiter et Levita, cum esset secus locum, et
videret eum, pertransiit.
33 Samaritanus autem quidam iter faciens,
venit secus eum: et videns eum, misericordia
motus est.§§
34 Et appropians alligavit vulnera ejus,
infundens oleum et vinum: et imponens illum in
jumentum suum, duxit in stabulum, et curam
ejus egit.***
35 Et altera die protulit duos denarios, et dedit
stabulario, et ait: Curam illius habe: et
quodcumque supererogaveris, ego cum rediero
reddam tibi.
36 Quis horum trium videtur tibi proximus
fuisse illi, qui incidit in latrones?
37 At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum.
Et ait illi Jesus: Vade, et tu fac similiter.†††
38 Factum est autem, dum irent, et ipse intravit
in quoddam castellum: et mulier quædam,

---

‡‡ **10:31 *Accidit autem,*** etc. Sacerdos Dei legem annuntiat: descendit quidem lex per Moysen in mundum, et nullam sanitatem contulit hujusmodi. Descendit Levita, qui typum ostendit prophetarum, sed et hic nullum sanat, quia lex peccata arguit, sed pertransit, quia indulgentiam non largitur. §§ **10:33 *Misericordia motus.*** Hoc de sacerdote et Levita non est dictum, quia lex non habet misericordiam, sed judicium et vindictam. *** **10:34 *Duxit in stabulum.*** Non domum, sed stabulum vocat, quo nomine miserias, et fetores hujus vitæ signat, ne homo in hoc exsilio tanquam in patria gaudeat. ††† **10:37 *Qui fecit.*** Cognatio non facit proximum, sed misericordia, quæ misericordia est secundum naturam. Nihil enim tam secundum naturam quam naturæ juvare consortem.

Martha nomine, excepit illum in domum suam,‡‡‡
39 et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam
sedens secus pedes Domini, audiebat verbum
illius.§§§
40 Martha autem satagebat circa frequens
ministerium: quæ stetit, et ait: Domine, non est
tibi curæ quod soror mea reliquit me solam
ministrare? dic ergo illi ut me adjuvet.*
41 Et respondens dixit illi Dominus: Martha,

---

‡‡‡ **10:38** ***Factum est, dum,*** etc. Habito sermone de dilectione Dei et proximi, supponitur exemplum utriusque dilectionis, non tam in solo verbo, quam in operis exhibitione. Per istas enim duas sorores, duæ significantur vitæ spirituales. Per Martham, operibus actuosa devotio, qua proximo in charitate sociamur. Per Mariam religiosa mentis intentio in Dei verbo, qua in Dei amore suspiramus. Activa panem vel corporalem esurienti, vel doctrinæ ignoranti tribuit, errantem corrigit, superbum ad humilitatem revocat, quæ singulis expediant dispensat: contemplativa, charitatem Dei et proximi retinet, sed ab exteriori actione quiescit, soli conditoris desiderio inhæret, et calcatis omnibus curis ad videndum faciem Creatoris inardescit, et desiderat misceri supernis civibus, de æterna in conspectu Domini incorruptione gaudentibus. ***In domum suam.*** Intrante Jesu in domum, vita iniqua, etsi aliquando fuerat, aufugit, remanent duæ vitæ innocentes, laboriosa et otiosa, inter eas medius est ipse fons vitæ.

§§§ **10:39** ***Sedens secus.*** Quanto humilius sedet, tanto amplius cadit. Aqua confluit ad convallem de tumoribus collis. Maria sedet, quia contemplativa pacatis vitiorum tumultibus, optata jam in Christo mentis quiete fruitur. Martha stat, quia activa laboriosa desudat in certamine.

* **10:40** ***Martha autem.*** Intenta erat Maria quomodo pasceretur a Domino, intenta erat Martha: quomodo pasceret Dominum: hæc convivium parat Domino, in convivio Domini illa jam jucundatur.

Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima,†
42 porro unum est necessarium. Maria
optimam partem elegit, quæ non auferetur ab
ea.‡

11

1 Et factum est: cum esset in quodam loco
orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad
eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit et
Joannes discipulos suos.*
2 Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater,
sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum
tuum.
3 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
4 Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et
ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos
inducas in tentationem.

---

† **10:41** ***Et respondens.*** Maria non respondet, sed causam suam tanquam otiosa committit judici. Si enim pararet respondendi sermonem remitteret audiendi intentionem. ***Martha, Martha.*** Repetitio indicium est dilectionis, vel forte monendæ intentionis, ut audiret attentius. ‡ **10:42** ***Porro unum est.*** Præponitur unum multis. Non enim a multis unum, sed multa ab uno, et tamen multa sunt necessaria tendentibus ad unum. ***Maria optimam.*** Non reprehenditur pars Marthæ, quia et ipsa bona, sed laudatur pars Mariæ, quæ quare sit optima, subinfertur. * **11:1** ***Et factum est.*** Post historiam sororum (quæ duas vitas significant) inducit Dominum orasse, et discipulos ad orandum informasse, quia et oratio quam docuit utriusque vitæ in se continet mysterium, et ipsarum perfectio vitarum non nostris viribus, sed precibus est obtinenda. ***Ut cessavit.*** Ideo sæpe Salvator orans inducitur, ut discipulos ad orationis studium inducat. Unde finita oratione, a discipulis sciscitatur, ut doceat qualiter debeant orare.

5 Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum,
et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice,
commoda mihi tres panes,†
6 quoniam amicus meus venit de via ad me, et
non habeo quod ponam ante illum,
7 et ille de intus respondens dicat: Noli mihi
molestus esse, jam ostium clausum est, et pueri
mei mecum sunt in cubili: non possum surgere,
et dare tibi.‡
8 Et si ille perseveraverit pulsans: dico vobis,
etsi non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit,
propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit
illi quotquot habet necessarios.§

---

† **11:5** ***Quis vestrum habet amicum.*** Postquam formam orationis rogantibus proposuit, instantiam etiam et frequentiam orandi illis injungit, ut non solum diebus, sed etiam noctibus oratio deferatur, qui enim media nocte panes ab amico petit, et in petendi intentione persistit, non fraudatur orans. ‡ **11:7** ***Noli mihi.*** Non aufert spem impetrandi, sed vehementius accendit desiderium orandi, ostensa difficultate consequendi. ***Jam ostium.*** Ostium quod Paulus sibi aperiri petit ad loquendum mysterium Christi, et quod Joannes sibi apertum vidit, intelligentia est divini sermonis, quod est clausum tempore famis verbi Dei, cum intelligentia non datur. Et pueri, id est, illi qui evangelicam sapientiam tanquam panem erogantes per orbem terrarum prædicaverunt, jam cum Domino sunt in æterna quiete, et tamen orando efficitur, ut orans accipiat intellectum ab ipso Domino, etiamsi homo desit per quem sapientia prædicetur. ***Non possum surgere.*** AMBR. Nemo timet ne excitet dormientem, quem scit semper orare vigilantem. § **11:8** ***Propter improbitatem tamen ejus,*** etc. Multæ sunt insidiæ, et gravis corporis somnus, quia si dormire mens incipit, vigorem suæ virtutis amittit. Excita ergo somnum tuum, ut pulses Christi ostium, ut cum intraveris aperiantur tibi thesauri absconditi, et tenebrosi in Christo Jesu.

9 Et ego dico vobis: Petite, et dabitur vobis;
quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur
vobis.**
10 Omnis enim qui petit, accipit: et qui quærit,
invenit: et pulsanti aperietur.††
11 Quis autem ex vobis patrem petit panem,
numquid lapidem dabit illi? aut piscem,
numquid pro pisce serpentem dabit illi?‡‡
12 aut si petierit ovum, numquid porriget illi
scorpionem?
13 Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data
dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de
cælo dabit spiritum bonum petentibus se?§§
14 Et erat ejiciens dæmonium, et illud erat
mutum. Et cum ejecisset dæmonium, locutus est

** **11:9 *Petite et dabitur vobis.*** Si amicus homo surgit, et dat non amicitia, sed tædio compulsus, quanto magis dat Deus qui sine tædio largissime donat quod petitur. Ne ergo animus ab erroris vanitate conversus spirituali inopia diutius tabescat, petamus epulas verbi, quæramus amicum qui det, pulsemus ostium ubi servantur abscondita. Magnam enim spem tribuit, qui promittendo non decipit. ***Omnis enim qui petit accipit.*** Opus est perseverantia, ut consequamur. Quod si petenti datur, et quærens invenit, et pulsanti aperitur, cui ergo non datur, et qui non invenit, et cui non aperitur, apparet quod non bene quæsierit, petierit et pulsaverit. †† **11:10** Quærite et invenietis ‡‡ **11:11 *Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem,*** etc. BED. Mystice. Panis signat charitatem propter majorem appetitum et necessarium usum, etc., usque ad in ea quæ ante sunt se extendat. §§ **11:13 *Quanto magis.*** Aperta comparatio. Si enim homo peccator adhuc fragili carne gravatus, petentibus filiis temporalia dare non abnegat, multo magis Pater cœlestis filiis suo timore et amore præditis, non deficientia bona largitur in cœlis.

mutus, et admiratæ sunt turbæ.***

15 Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub
principe dæmoniorum ejicit dæmonia.†††

16 Et alii tentantes, signum de cælo quærebant
ab eo.

17 Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit
eis: Omne regnum in seipsum divisum
desolabitur, et domus supra domum cadet.

18 Si autem et Satanas in seipsum divisus est,
quomodo stabit regnum ejus? quia dicitis in

*** **11:14** ***Et erat ejiciens.*** Post prædicationis verba quæ humilibus proposuit etiam miracula operatur, ut qui prædicanti non credunt, visis miraculis credant. Matthæus hunc dæmoniacum etiam cæcum fuisse dicit. In quo tria miracula a Domino fiunt: videt, loquitur, a dæmone liberatur. Quod autem tunc in uno carnaliter factum est, quotidie fit in conversione gentium, ut primum expulso dæmone, et omni spurcitia idololatriæ, fidei lumen videant, deinde tacentia prius ora ad laudem Dei laxarentur.

††† **11:15** ***In Beelzebub.*** Ninus rex, conditor Ninive, Belo patri suo statuam consecravit, eique divinos honores instituit, cujus simulacri similitudinem suscipientes Chaldæi Bel vocabant. Palæstini suscipientes, Baal dicebant, Moabitæ Beelphegor. Judæi autem unius Dei cultores propter derisionem gentilium Beelzebub appellabant. Baal enim vir dicitur, Zebub musca, inde Beelzebub, id est, vir muscarum, sive habens muscas, propter sordes cruoris, qui in templo ejus immolabatur. Asserebant etiam Judæi in hoc simulacro principem dæmoniorum habitare, per cujus potestatem dicebant Jesum dæmonia pellere.

Beelzebub me ejicere dæmonia.‡‡‡

19 Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia:
filii vestri in quo ejiciunt? ideo ipsi judices vestri

‡‡‡ **11:18** ***Ipse autem ut vidit cogitationes eorum.*** Hoc sibi proprium Dominus reservavit, ut cogitationes intueatur et judicet. Proprium est Judæorum quærere signa, unde Paulus: ***Judæi signa petunt, gentes sapientiam*** I Cor. 1.. ***Ipse autem ut vidit.*** Non ad verba, sed ad cogitata respondet: in quo dat certum potentiæ suæ signum qua secreta cordium rimatur. Juxta litteram patet, quod omne regnum solidum, et firmum si per partes dividitur, in solitudinem redigitur, vacuatum ab habitatoribus, et domus supra domum cadet cum habitatoribus unius domus ab alterius domus familia vel opprimuntur vel puniuntur. Quo autem hæc spiritualiter tendant, exponit cum adjungit: ***Si autem et Satanas in seipsum divisus est.*** Si ego, ut vos dicitis, in principe dæmoniorum ejicio dæmonia, ergo regnum diaboli est divisum contra se, et ita potestas malitiæ ejus stare non potest. Si autem dæmon dæmonem non potest expellere, falso dicitis me in principe dæmoniorum dæmonia ejicere. Si vero potest sicut dicitis, prospicite vobis, ut de regno ejus quod divisum est exeatis, ne in ruina ejus pariter involvamini. In quo autem Dominus ejiciat dæmones, ne dæmoniorum principem existiment, attendant quod sequitur.

erunt.§§§

20 Porro si in digito Dei ejicio dæmonia: profecto pervenit in vos regnum Dei.*

21 Cum fortis armatus custodit atrium suum, in

---

§§§ **11:19 *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii.*** Filios Judæorum apostolos vocat, qui inter alia miracula quæ a Domino acceperant, etiam dæmones pellebant. Quam expulsionem non diabolo, sed Deo assignabant, qui sibi conscii erant nihil malarum artium a Domino didicisse. Ideo ipsi ignobilia et contemptibilia mundi eligentes, in quibus nulla malitia artificiosa fuit, sedebunt ***super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.*** Vel, ***filii,*** id est, exorcistæ illius gentis, qui invocato nomine Domini dæmones expellebant. Quasi dicat: Si expulsio dæmonum in illis, non diabolo sed Deo deputatur, cur idem opus in me non habeat eamdem causam? ***Ideo ipsi judices vestri erunt.*** Non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionem, non diabolo sed Deo assignant. ***Si autem.*** Quasi dicat: Regnum divisum stare non potest, sed regnum Satanæ est divisum, ut vos dicitis, quod Satanas Satan expellat, ergo, etc. * **11:20 *Porro, si in digito.*** Filius dicitur manus vel brachium Patris: Spiritus sanctus dicitur digitus propter differentiam variorum donorum, quæ per Spiritum sanctum hominibus dantur, sicut digiti inter se discreti sunt: nec nocet inæqualitas membrorum. Licet enim brachium majus sit digito, tamen brachium cum digito unum est corpus. Hoc digito scripta est lex in tabulis. Hunc digitum magi confessi sunt in Ægyto. ***Profecto pervenit,*** etc., ***regnum.*** Id est, judiciaria potestas ***Dei:*** qua bonos a malis secernet in die judicii. Vel, ***Regnum,*** id est, superna beatitudo. Quasi dicat: Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia, sine dubio sciatis aditum regni cœlestis patefactum credentibus.

pace sunt ea quæ possidet.†
22 Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet.‡
23 Qui non est mecum, contra me est: et qui non colligit mecum, dispergit.§
24 Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem: et non inveniens dicit: Revertar in domum meam

---

† **11:21** ***Cum fortis atrium.*** Quasi dicat: Si ego in Beelzebub, sicut dicitis, ejicerem dæmonia, tunc in aliquo operibus diaboli consentirem, sed nullo modo cum illo consentio, sed potius illum superare et ejicere a meis fidelibus festino. ***Cum*** diabolus, ***fortis.*** Ad nocendum, ***armatus,*** multis spiritualibus nequitiis: ***custodit,*** in sua servitute, ***atrium suum,*** id est mundum, qui in maligno positus est, in quo usque ad adventum Filii Dei diabolus sine contradictione principabatur, et male pacato utebatur imperio in cordibus infidelium. ‡ **11:22** ***Si autem fortior.*** Fortiorem se vocat, qui non concordi pace et operatione, sicut calumniabantur, sed fortiori potentia ipsum stravit, mundumque ab ipsius dominatione liberavit. Arma diaboli quæ abstulit, calidissimæ sunt versutiæ spiritualis nequitiæ. Spolia, sunt animæ ab eo deceptæ, quæ victor Christus distribuit, quod est insignium triumphantis, quia ***captivam ducens captivitatem, dedit dona hominibus, quosdam quidem apostolos, alios evangelistas*** Ephes, 4., etc. § **11:23** ***Qui non est,*** etc. Et vere opera mea non conveniunt cum operibus Satanæ, quia ego ipse in nullo convenio cum illo, sed omnino contrarii sumus, quia ego humilis, benignus, animas volens salvare: ille superbus, invidus cupit perdere. Ego prædicatione mea virtutes congrego; ille spargit et separat ab unitate Ecclesiæ. ***Et qui non colligit.*** Hæc de omnibus hæreticis vel schismaticis ex superfluo possunt intelligi, qui omnes excluduntur a regno Dei.

unde exivi.**

25 Et cum venerit, invenit eam scopis
mundatam, et ornatam.††

26 Tunc vadit, et assumit septem alios spiritus
secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et

** **11:24 *Cum immundus spiritus.*** Quia subtrahitis vos a meo regno, attribuentes opera mea diabolo, ideo diabolus habitat in vobis, sicut in suo regno gravius quam in principio. ***Exierit.*** Exivit diabolus a Judæis, quando legem et cultum unius Dei populus iste suscepit, et transivit ad gentes quæ erant a pinguedine Spiritus sancti et dilectione proximi aridæ et steriles. In quibus jam non invenit requiem, quia jam a cordibus gentium suscepta fide Christi expellitur, quando dicit: Repetam Judæos quos ante dimisi. Et invenit scopis mundatam illam plebem, id est superfluis observationibus Pharisæorum et cæremoniis legis, quæ jam nihil valent post adventum Christi. Et ut firmius possideat, assumit universitatem dæmonum. Et modo deteriores Israëlitæ sunt, blasphemantes Christum in suis conventiculis, quam olim fuissent in Ægypto ante perceptam legem, quia major infidelitas est venientem non suscipere, quam venturum non credere. ***Quærens requiem et non invenit.*** Quia qui in pravis cogitationibus et actibus pascitur, in mentibus fidelium omnia sua tentamenta cessare perpendit. Tunc dicit: ***Revertar in domum meam unde exivi.*** Revertar ad illius conscientiam, unde in baptismo ejectus fueram, et pristinam possessionem consueto dominio mihi subjiciam. †† **11:25 *Et cum venerit invenit eam scopis mundatam.*** Quia cum hujusmodi reprobum delictis cogentibus repetierit, invenit conscientiam peccatoris a vitiis in baptismo mundatam, sed nullo bono opere cumulatam.

fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.‡‡
27 Factum est autem, cum hæc diceret:
extollens vocem quædam mulier de turba dixit
illi: Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ
suxisti.§§
28 At ille dixit: Quinimmo beati, qui audiunt
verbum Dei et custodiunt illud.***
29 Turbis autem concurrentibus cœpit dicere:
Generatio hæc, generatio nequam est: signum
quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum

---

‡‡ **11:26** ***Tunc assumit septem.*** Plenitudinem omnium vitiorum. Qui scilicet tales spiritus, ***nequiores,*** diabolo dicuntur, quia cum diabolus malus sit, illi tamen qui suis meritis impellentibus, vitiis mancipantur, non solum mali sunt, sed etiam speciem bonitatis affectatis virtutibus per hypocrisim ostentare nituntur. ***Et fiunt novissima hominis.*** Melius erat viam veritatis ignorare, quam post agnitionem converti retrorsum.

§§ **11:27** ***Beatus.*** Hic Maria laudatur quæ Dominum portavit. Et pravitas tam præsentium Judæorum quam futurorum hæreticorum qui veram Christi humanitatem negant, confutatur, quia verum Dei Filium adversus blasphemos Judæos confitetur, et verum hominis filium testatur, matri consubstantialem. Nisi enim esset una caro cum matre, frustra venter ille virginis et ubera beatificarentur. ***Et ubera.*** Secundum physicos ex eodem fonte et lacte nutriendis et semen procreandis pueris emanat, ergo de semine virginis potuit concipi, qui ejus lacte potuit nutriri.

*** **11:28** ***Quinimo.*** Quasi dicat: Non solum laudanda Maria, quia Verbum Dei portavit in utero, sed maxime beata est, quia præcepta Dei servavit in opere. Sic etiam omnes beati sunt qui verbum Dei auditu fidei concipiunt, et boni operis custodiam in suo vel proximorum corde pariunt et nutriunt. ***Qui audiunt.*** In laude Ecclesiæ. E contrario damnantur Pharisæi, qui verbum Dei nec audire nec implere, sed blasphemare quærebant.

Jonæ prophetæ.†††
30 Nam sicut fuit Jonas signum Ninivitis, ita erit
et Filius hominis generationi isti.
31 Regina austri surget in judicio cum viris
generationis hujus, et condemnabit illos: quia
venit a finibus terræ audire sapientiam
Salomonis: et ecce plus quam Salomon hic.‡‡‡
32 Viri Ninivitæ surgent in judicio cum
generatione hac, et condemnabunt illam: quia
pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ, et
ecce plus quam Jonas hic.
33 Nemo lucernam accendit, et in abscondito
ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum,

---

††† **11:29** ***Cœpit dicere.*** Quidam calumniabantur opera ejus, quibus hucusque respondit. Alii tentantes, signum quærebant de cœlo, et illis hic respondet. ***Signum quærit et signum non dabitur illi,*** etc. Discipulis signum dedit divinitatis, et prius transfiguratus in monte, et postea ipsis videntibus sublevatus in cœlum. Sed incredulis de inferiori humanitatis passione.

‡‡‡ **11:31** ***Regina austri surget.*** Hic condemnata plebe Judæorum, Ecclesiæ mysterium exprimitur, quæ in Ninivitis per pœnitentiam (quæ peccatum abolet) in regina austri studium percipiendæ sapientiæ (quæ peccatum cavet) de totis finibus orbis congregatur, ut veri Pacifici verba cognoscat. Ex duobus enim constat Ecclesia, ut aut peccare desistas, aut peccare nescias. ***In judicio.*** Non mille annis ante judicium sicut Judæi fingunt, sed in ipso judicio surget. ***Cum viris.*** BED. Ecce communis ostenditur resurrectio, tam bonorum quam malorum. ***Condemnabit.*** Non potestate judicii sed comparatione melioris facti, quia, relicto imperio, venit in Judæam audire hominem sapientia famosum, sed Judæi veram Dei sapientiam cum ipsis conversantem, non audiunt sed blasphemant. ***In prædicatione.*** Jonas paucis diebus, Christus longo tempore prædicavit. Ille peregrinis, Christus suis civibus. Ille signum non fecit, Christus multa fecit.

ut qui ingrediuntur, lumen videant.§§§
34 Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si
oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum
lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam
corpus tuum tenebrosum erit.
35 Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ
sint.*
36 Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit,
non habens aliquam partem tenebrarum, erit
lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris
illuminabit te.
37 Et cum loqueretur, rogavit illum quidam
pharisæus ut pranderet apud se. Et ingressus
recubuit.†

---

§§§ **11:33** ***Nemo.*** BED. Qui in figura reginæ et Ninivitarum Ecclesiam prætulit Synagogæ, etc., usque ad apertam lucis januam nolunt ingredi credendo. * **11:35** ***Vide ergo ne,*** etc. Post institutionem rectæ fidei etiam de bonis operibus et bona intentione instruit, ut non tantum opera, sed etiam cogitationes et cordis intentiones mundentur, quasi dicat: Ego lucernam fidei in vestris sensibus accendo, et in Ecclesiam pono. Vos autem, quantum ex vobis est, lucernas vestras accendite, id est intentiones cordis vestri mundate, ut ex intentione munda placeant etiam opera. Hæc contra hypocrisim Pharisæorum subdole signa quærentium specialiter dicta, nos juxta moralem sensum generaliter instruunt. † **11:37** ***Et cum loqueretur.*** Non ait, cum loqueretur hæc, sed ***cum loqueretur.*** In quo innuitur, non statim finitis his verbis, sed aliis interpositis ad Pharisæum divertisse, quia finito hoc sermone adhuc eo loquente, ecce mater et fratres quærebant loqui ei. De quibus postquam nuntianti sibi respondit: ***Qui facit voluntatem Patris mei, hic frater meus et soror et mater est,*** postea intravit ad convivium Pharisæi. ***Quare non baptizatus.*** Judæi frequenter lavant manus antequam manducent, tenentes traditionem seniorum, et a foro revertentes nisi baptizentur non comedunt.

38 Pharisæus autem cœpit intra se reputans
dicere, quare non baptizatus esset ante
prandium.
39 Et ait Dominus ad illum: Nunc vos pharisæi,
quod deforis est calicis et catini, mundatis: quod
autem intus est vestrum, plenum est rapina et
iniquitate.‡
40 Stulti ! nonne qui fecit quod deforis est,
etiam id quod deintus est fecit?
41 Verumtamen quod superest, date
eleemosynam: et ecce omnia munda sunt vobis.§

---

‡ **11:39** ***Calicis.*** Marcus refert, Judæos baptismata calicis et urceorum lectorumque et æramentorum solitos observare. Calix, vas vitreum; catinus, fictile de terra. Per hoc figuratur fragilitas humani corporis, in quo exterius prætendunt sanctitatem et simulant justitiam, quod foris erat lavabant, intus nequissimi. ***Quod autem intus est vestrum.*** Nemo putet fornicationem et hujusmodi corporalia vitia solummodo gravia esse, et spiritualia vitia esse levia, sicut avaritiam, iram, superbiam, etc., sicut Pharisæi putabant. § **11:41** ***Verumtamen quod superest.*** Jam bonus doctor, quomodo contagium corporis mundari debeat, docet. Et hic latius explicatur quod supra breviter dixerat de mundando cordis oculo. Totus enim hic locus ad hoc dirigitur, ut nos ad studium simplicitatis invitet, et superflua Judæorum et terrena condemnet, qui secundum corpus intelligendo legem vitro et catino propter fragilitatem comparantur. In quo etsi graviter peccant, ipsis tamen absolutio peccati promittitur, si misericordiam facere nitantur. Quod necessario victui et vestimento superest, date pauperibus. Vel do consilium, quod restat solummodo post tanta scelera, date eleemosynam. Prima eleemosyna est mederi animabus vestris credendo in me qui corda mundo, et per fidem mundatis cordibus omnia etiam exteriora erunt munda. Qui ordinate vult dare eleemosynam, a semetipso incipit, et eam sibi primum dat. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, unde dicitur: ***Miserere animæ tuæ placens Deo.***

42 Sed væ vobis, pharisæis, quia decimatis
mentham, et rutam, et omne olus, et præteritis
judicium et caritatem Dei: hæc autem oportuit
facere, et illa non omittere.**

43 Væ vobis, pharisæis, quia diligitis primas
cathedras in synagogis, et salutationes in foro.

44 Væ vobis, quia estis ut monumenta, quæ non
apparent, et homines ambulantes supra,
nesciunt.††

45 Respondens autem quidam ex legisperitis,
ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam
nobis facis.‡‡

46 At ille ait: Et vobis legisperitis væ: quia
oneratis homines oneribus, quæ portare non
possunt, et ipsi uno digito vestro non tangitis
sarcinas.

47 Væ vobis, qui ædificatis monumenta
prophetarum: patres autem vestri occiderunt

** **11:42 *Præteritis judicium.*** Breviter multa eorum vitia perstrinxit, qui ad vilia decimanda intendentes, futuri judicii metum, et Dei charitatem non habent. Prætereunt judicium, quia non omnia quæ agunt in judicium referunt. Charitatem prætereunt, quia non ex affectu Deum diligunt. Sed rursus, ne fidei vos studiosos faciat operum negligentes, perfectionem fidelis viri supponit, ut post fidem operetur. †† **11:44 *Qui estis ut monumenta.*** Hic superstitionem ipsorum doctorum redarguit, qui foris speciem rectæ doctrinæ prætendunt, fœditatem vero quam intus gerunt, occultant. ‡‡ **11:45 *Repondens autem.*** Audito verbo Dei Pharisæus ex mala conscientia sibi contumeliam fieri putat, et commemorata pœna perfidorum, intelligit se dammandum.

illos.§§

48 Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.***

49 Propterea et sapientia Dei dixit: Mittam ad illos prophetas, et apostolos, et ex illis occident, et persequentur:†††

50 ut inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista,‡‡‡

51 a sanguine Abel, usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare et ædem. Ita dico

---

§§ **11:47** ***Væ vobis.*** Non arguuntur quod exornant monumenta prophetarum, sed quia interfectores prophetarum imitantur, ædificando sepulcra, accusant paterna facinora. Sed persequendo Christum et apostolos imitantur scelera patrum, et sententiam damnationis quam in patres proferebant, in seipsos retorquent. *** **11:48** ***Profecto.*** Propter vulgi favorem captandum ædificatis, quasi exhorreatis scelera eorum, sed ipso opere ostenditis, quod perfidiæ eorum, consentitis, quia hoc bonum non bene facitis sed pro vana gloria. ***Vos autem.*** Propterea quia estis imitatores illorum, ut impleatis quod patribus defuit, scilicet ut me et meos persequamini, quem illi persecuti sunt in prophetis. ††† **11:49** ***Prophetas et apostolos, et ex illis occident, et persequentur.*** Mentiuntur hæretici, qui alium Veteris, alium Novi Testamenti dicunt institutorem. ‡‡‡ **11:50** ***A generatione.*** Omnes mali una generatio sunt, una civitas, unum corpus diaboli, sicut omnes boni una generatio, et unum corpus sunt dicti.

vobis, requiretur ab hac generatione.§§§
52 Væ vobis, legisperitis, quia tulistis clavem
scientiæ: ipsi non introistis, et eos qui introibant,
prohibuistis.*
53 Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt
pharisæi et legisperiti graviter insistere, et os
ejus opprimere de multis,†
54 insidiantes ei, et quærentes aliquid capere de
ore ejus, ut accusarent eum.

12

1 Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se
invicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos
suos: Attendite a fermento pharisæorum, quod

---

§§§ **11:51 *Usque ad sanguinem Zachariæ.*** Cur usque ad hunc, cum post hunc multi occisi ante natale Christi, et nato Christo mox pueri ab hac generatione sunt perempti? Sed quia Abel pastor ovium fuit, necatusque in agro, Zacharias sacerdos necatus in atrio templi, duos ordines martyrum signant, laicos, et eos qui altaris officio mancipantur. * **11:52 *Quia tulistis clavem.*** Clavis, humilitas Christi, quam qui habent, Scripturas intelligunt. Hanc legisperiti, nec ipsi lege et prophetis intelligunt, nec ab aliis intelligi volunt. Intrare clavem, est non esse contentum superficie litteræ sed usque ad arcana intelligenda penetrare. Vel doctor si illos quos verbo ædificat exemplo scandalizat, nec ipse regnum Dei intrat et illos qui intrare poterant excludit. † **11:53 *Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi, et legisperiti.*** Quam vera perfidiæ simulationis et impietatis suæ crimina audierint, ipsi testantur qui tanto intonante turbine non resipiscunt, sed doctorem veritatis aggrediuntur.

est hypocrisis.*
2 Nihil autem opertum est, quod non reveletur: neque absconditum, quod non sciatur.†
3 Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: et quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.
4 Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, et post hæc non habent amplius quid faciant.‡
5 Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc

---

* **12:1 *Attendite.*** Ad hoc fermentum pertinent omnia quæ superius in domo Pharisæi disputavit, unde et Apostolus: ***Non in fermento veteri neque in fermento malitiæ*** I Cor. 5., etc. ***Attendite a fermento.*** Pulcher locus tenendæ simplicitatis et æmulandæ fidei, ne more Judæorum aliud promamus affectu, aliud voce simulemus, cum sciamus in die judicii non posse esse latebram fraudis. † **12:2 *Neque absconditum quod non sciatur.*** Ideo ne æmulemini simulatores, quia profecto veniet tempus in die judicii in quo et vestra virtus et illorum hypocrisis omnibus revelabitur, unde sequitur. ***Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur.*** Non solum in futuro omnia patebunt, sed etiam in præsenti tempore in tota Ecclesia per orbem terræ publice prædicabuntur, quæ in tenebris, id est, in umbra pressurarum et carcerum locuti estis, quando actus vestri legentur in excelsis. ***Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur.*** AMBR. Quod in tenebris, id est in timore dixistis, dicetur in lumine, id est in fiducia veritatis accepto Spiritu sancto. Et quod in aure, id est secreto locuti, super tecta, id est calcato carnis domicilio prædicabitur. ‡ **12:4 *Dico autem vobis.*** ID. Cum gemina sit causa perfidiæ, etc., usque ad ita fidei fundamentum est fortitudo.

timete.§

[6] Nonne quinque passeres veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram Deo?**

[7] sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos.††

[8] Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius

---

§ **12:5** ***Ostendam autem vobis.*** Quia duo sunt genera persecutorum, unum aperte persequentium, alterum fraudulenter blandientium. Sicut supra contra hypocrisim, ita hic armat contra carnifices. Totus hic locus ad subeundam pro confessione Domini passionem vel contemptu mortis, vel spe præmii, vel mansuros in denuntiatione supplicii instruit. ** **12:6** ***Nonne quinque.*** AMBR. Quinque passeres, quinque corporis sensus; vel duo secundum Matthæum, corpus et anima, etc., usque ad non dubium fidelium contemplationem apud illum valituram. ***Veneunt dipondio.*** Dipondius est pondus ex duobus assibus compositum. Quod autem in numeris est unum, hoc in ponderibus as: quod duo, hoc dipondius est. ***Et unus ex,*** etc. Simplicitatis affectum inspiraverat, virtutem mentis erexerat, sola fides nutabat, hanc de vilioribus roborat. Quomodo dicit Apostolus: ***Nunquid de bobus cura est Deo?*** I Cor. 9. Sed aliud est cura, aliud est scientia. †† **12:7** ***Sed et capilli.*** Non actu computationis, sed facultate cognitionis, a similitudine pecuniæ quæ numeratur ut servetur. Ubi magna providentia Dei, quod nec parva nec otiosa dicta eum lateant.

hominis confitebitur illum coram angelis Dei:‡‡
9 qui autem negaverit me coram hominibus,
negabitur coram angelis Dei.
10 Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis,
remittetur illi: ei autem qui in Spiritum Sanctum
blasphemaverit, non remittetur.§§
11 Cum autem inducent vos in synagogas, et ad
magistratus, et potestates, nolite solliciti esse
qualiter, aut quid respondeatis, aut quid
dicatis.***
12 Spiritus enim Sanctus docebit vos in ipsa
hora quid oporteat vos dicere.
13 Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic

---

‡‡ **12:8** ***Omnis quicunque.*** Ne quis tempore persecutionis sufficere sibi putaret fidem cordis, dicit: ***Omnis quicunque confessus fuerit.*** Confitetur quis Jesum ea charitate quæ per dilectionem operatur, negat qui præceptis non obedit. ***Filius hominis.*** Confitetur Filius apud Patrem illum, qui per Filium habet accessum ad Patrem. Negatur a Filio apud Patrem, cui non manifestatur in divinitatis potentia Filius et Pater. Et ne putetur una conditio omnium et eorum qui studio et eorum qui infirmitate vel ignorantia negant, subdit: ***Et omnis qui dicit verbum in Filio hominis remittetur.*** §§ **12:10** ***Ei autem.*** Ei etiam qui scandalizatus in infirmitate carnis me purum hominem vel voratorem suspicatus fuerit, remissibile erit, sed qui gratiam Spiritus sancti (qua pœnitentia inspiratur, et ad congregationem reditur) non cognoscens impœnitenti corde permanserit, cum hoc jam non sit humanum sed diabolicum, irremissibile erit. *** **12:11** ***Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus, et potestates.*** Terror talium conventuum solet auferre libertatem loquendi. ***Nolite solliciti esse.*** Voluntatem vestram pro Christo offerte. Christus vero loquetur pro se.

fratri meo ut dividat mecum hæreditatem.†††
14 At ille dixit illi: Homo, quis me constituit
judicem, aut divisorem super vos?‡‡‡
15 Dixitque ad illos: Videte, et cavete ab omni
avaritia: quia non in abundantia cujusquam vita
ejus est ex his quæ possidet.§§§
16 Dixit autem similitudinem ad illos, dicens:
Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager
attulit:*
17 et cogitabat intra se dicens: Quid faciam,

††† **12:13** ***Magister.*** Commendanti gratiam supernæ pacis et unitatis, vult iste ingerere molestiam terrenæ divisionis, unde et homo dicitur, id est terrenus. Inter quos enim hujusmodi zelus et contentio est, homines sunt et secundum hominem ambulant. Inter fratres, patrimonium, non judex medius, sed pietas debet sequestra dividere, quamvis immortalitatis patrimonium non sit pecunia hominibus petendum. ‡‡‡ **12:14** ***Quis me constituit.*** Non sum dissensionis Deus, sed pacis et unitatis, qui veni homines pacificare cum angelis, ut multi unum cor et unam animam habeant. Non ut dividantur, sed ut habeant omnia communia, nec sit aliquis egens inter eos. Ille qui non colligit mecum, est divisor fraternitatis et dissensionis auctor. §§§ **12:15** ***Ab omni avaritia.*** Nemo putaret crimen esse, hæreditatem dividere, fructus in horrea congregare, sed et hoc avaritiam indicat supernus judex, unde et subjungit: ***hominis cujusdam divitis.*** Sicut supra contra Pharisæos et hypocritas, ita hic occasione stultæ petitionis contra avaritiam disputat. ***Non in abundantia.*** ***Non in solo pane vivit homo, sed in verbo Dei*** Deut. 8., nec temporalis vita multitudine divitiarum protenditur. * **12:16** ***Dixit autem,*** etc. Post præceptum subdit exemplum ad declinandam avaritiam temporalium. ***Hominis cujusdam divitis uberes fructus.*** Non reprehenditur dives quod terram coluerit, vel fructus condiderit in horrea, sed quod fiduciam vitæ posuerit in illis, nec pauperibus erogaverit, ut ab eis reciperetur in æternis tabernaculis.

quia non habeo quo congregem fructus meos?†

18 Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea,
et majora faciam: et illuc congregabo omnia quæ
nata sunt mihi, et bona mea,

19 et dicam animæ meæ: Anima, habes multa
bona posita in annos plurimos: requiesce,
comede, bibe, epulare.‡

20 Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte
animam tuam repetunt a te: quæ autem parasti,
cujus erunt?§

21 Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in
Deum dives.**

22 Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis,
nolite solliciti esse animæ vestræ quid

---

† **12:17** ***Quid faciam,*** etc. Fructus suos, et sua bona esse computans non erogat pauperibus quæ supersunt, sed suæ luxuriæ reservare in futurum studet, et ignarus quis congregatis sit usurus. ‡ **12:19** ***Bona mea et dicam.*** AMBR. Non sunt hominis bona, quæ secum auferre non potest. Sola enim misericordia comes est defunctorum. ***Requiesce.*** Ecce cum pesti avaritiæ jungitur pestis desidiæ, ut nec pro temporalibus Deum interpellaret. § **12:20** ***Dixit autem.*** Dicere Dei, est ad hominem pravas ejus machinationes subita animadversione compescere. ***Stulte.*** Quia longa tibi tempora divitiarum promittebas, hac nocte præreptus aliis congregata relinques. ***Repetunt,*** etc. In nocte aufertur anima, quæ in obscuritate cordis quod poterat pati, prævidere noluit. ** **12:21** ***Et non est in Deum dives.*** In Deum dives est qui transitoria contemnens pauperibus distribuit, cujus exspectatio Dominus est, cujus substantia, id est conscientiæ possessio qua sustentatur et pascitur, est apud Deum, non in sacculis terræ.

manducetis, neque corpori quid induamini.††
[23] Anima plus est quam esca, et corpus plus
quam vestimentum.
[24] Considerate corvos, quia non seminant,
neque metunt, quibus non est cellarium, neque
horreum, et Deus pascit illos. Quanto magis vos
pluris estis illis?‡‡
[25] Quis autem vestrum cogitando potest
adjicere ad staturam suam cubitum unum?
[26] Si ergo neque quod minimum est potestis,
quid de ceteris solliciti estis?§§
[27] Considerate lilia quomodo crescunt: non
laborant, neque nent: dico autem vobis, nec
Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut

---

†† **12:22** ***Dixitque ad discipulos suos.*** Apostolos per fidem in spe æternorum confirmat, quia plures sunt quos torpentes facit amor præsentium et desperatio futurorum. ***Nolite solliciti.*** Perfectius esset pauperibus omnia dare, et de mammona iniquitatis amicos facere; sed quia plerumque devotio fidei infirmitate revocatur, non prohibet providentiam, per quam in sudore vultus panis præparatur, sed vetat sollicitudinem quæ mentem perturbat et ab æternis revocat. ‡‡ **12:24** ***Considerate.*** Sancti merito avibus comparantur, qui nihil in mundo habentes, nec laborantes, sola contemplatione æterna petunt, jam similes angelis. ***Quanto magis.*** Si volatilibus non laborantibus, nec communes fructus aliquo sibi dominatu specialius vindicantibus providentia Dei necessaria largitur, verum est causam inopiæ nostræ avaritiam indicare, qui communia quasi propria vindicamus et aliis invidemus. §§ **12:26** ***Si ergo neque.*** Si nec in augmentatione corporis vestri operari potestis, quæ operatio est Deo minima ad comparationem spiritualis creaturæ, quid solliciti estis de cæteris majoribus, id est de animæ conservatione.

unum ex istis.***
28 Si autem fœnum, quod hodie est in agro, et
cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quanto
magis vos pusillæ fidei?†††
29 Et vos nolite quærere quid manducetis, aut
quid bibatis: et nolite in sublime tolli:‡‡‡
30 hæc enim omnia gentes mundi quærunt.
Pater autem vester scit quoniam his indigetis.§§§
31 Verumtamen quærite primum regnum Dei,

*** **12:27** ***Considerate lilia.*** Aperta comparatio. Lilia non sicut cæteri fructus aliquem agricolarum cultum requirunt. Solet etiam per lilium cœlestis beatitudo significari, ad quam nos invitat Dominus. Lilia non silvis sed in hortis nascuntur, sic et nos in hortis virtutum nasci debemus. ***Nec Salomon.*** AMBR. Salomon et hic vestitus, et alibi coopertus gloria dicitur, qui infirmitatem corporeæ naturæ veluti quadam virtute mentis adopertam, operum gloria vestiebat. ***Vestiebat sicut unum.*** Quæ purpura regum, quæ pictura textricum potest floribus comparari? Ipse color dicitur vestimentum floris, sicut dicitur: Operuit istum rubor.
††† **12:28** ***Cras in clibanum.*** Cras in Scripturis pro futuro ponitur, dicente Jacob: ***Exaudiet me cras justitia mea*** Gen. 30..
‡‡‡ **12:29** ***Nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis.*** Non ait: Nolite quærere vel solliciti esse de cibo vel vestimento, sed expressius ***quid manducetis aut quid bibatis.*** In quo videntur argui hi qui, spreto victu vel vestitu communi, lautiora vel austeriora præ his cum quibus vivunt, alimenta vel indumenta requirunt. ***Nolite in sublime.*** Prohibita sollicitudine victus vel vestitus, quæ sunt ad necessitatem, prohibet etiam superbiam quæ solet de istis superabundantibus consequi: ideo hæc ne requiratis, quia talis sollicitudo facit infidelibus similes. §§§ **12:30** ***Et hæc omnia.*** Quia omnia sunt filiorum, ideo hæc omnia adjicientur vobis, etiam non quærentibus, ut nec in præsenti nec in futuro desit aliqua gratia fidelibus, quibus si hæc subtrahuntur, ad probationem est, si dantur ad gratiarum actionem, quia ***omnia cooperantur in bonum bonis.***

et justitiam ejus: et hæc omnia adjicientur vobis.
32 Nolite timere pusillus grex, quia complacuit
Patri vestro dare vobis regnum.*
33 Vendite quæ possidetis, et date
eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non
veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis:
quo fur non appropriat, neque tinea corrumpit.†
34 Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor
vestrum erit.‡
35 Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ

---

* **12:32** ***Nolite timere.*** Regnum quærite, et de regno ne diffidatis; quia Pater complacita bonitate dabit vobis regnum, non vestris meritis. ***Pusillus.*** Vel ob comparationem majoris numeri reproborum, vel potius ob humilitatis devotionem, per quam humilitatem crescit Ecclesia, per quam pervenitur ad regnum. † **12:33** ***Vendite.*** Non tantum non timeatis ne propter regnum militantibus vitæ necessaria desint, sed etiam possessa vendite propter eleemosynam, quæ est via ad regnum, dum per eam peccata redimuntur. Non tantum cibos vestros communicate pauperibus, sed etiam vendite vestras possessiones, ut omnibus vestris semel pro Domino spretis postea labore manuum vestrarum operemini, unde vivatis vel eleemosynam faciatis. ***Date eleemosynam.*** Qui pro cœlo omnia mundana spernit vendat quæ habet et distribuat: qui non est tantæ virtutis, de his quæ habet eleemosynam det. ***Non deficientem.*** Temporalia, vel ex sua fragilitate deficiunt, vel si quid solidum superest, ut lapides pretiosi, a furibus possunt tolli. Sed data pro Christo æternum fructum conferunt in cœlis. ‡ **12:34** ***Ubi enim thesaurus.*** Universaliter, et de pecunia et de omnibus voluptatibus. Gulosi thesaurus est venter, ubi habet cor, sic et de aliis. Nam si in terra, cor est deorsum; si in cœlestibus, est in Christo fixum. Necesse est enim, ut quo præcesserit dilectionis thesaurus, illic et cogitationis sequatur affectus.

ardentes in manibus vestris,§
36 et vos similes hominibus exspectantibus
dominum suum quando revertatur a nuptiis: ut,
cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant
ei.**
37 Beati servi illi quos, cum venerit dominus,
invenerit vigilantes: amen dico vobis, quod
præcinget se, et faciet illos discumbere, et
transiens ministrabit illis.††
38 Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia
vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi

---

§ **12:35** ***Sint lumbi,*** etc., ***et lucernæ.*** Deo non placet unum sine altero cum quis vel bona agit nondum refrenata luxuria, vel caste vivit, non exercens se per bona opera. Et ut ab amore temporalium possitis removeri, et bona quæ agitis, simplici intentione æternorum agatis, cingite lumbos, id est motus carnalium desideriorum refrenate, et habete lucernas ardentes, ut in operatione vestra solo Dei amore ardeatis et aliis exemplum præbeatis.

** **12:36** ***Exspectantibus.*** Sive vitatis mala sive facitis bona, nihil mundamini, sed solum adventum Redemptoris exspectetis. ***Quando revertatur.*** Ad nuptias Dominus ivit, cum post resurrectionem novus homo angelorum multitudinem sibi copulavit: a quibus revertitur, cum nobis per judicium manifestatur. Unde et bene de exspectantibus subdit: ***Ut cum venerit, confestim aperiant ei.*** Non vult aperire judici pulsanti, qui timens videre iratum quem contempsit, de corpore exire metuit. Aperit qui judicem lætus et securus sustinet, et de propinqua morte gaudet, unde subditur: ***Beati servi illi, quos cum venerit,*** etc.

†† **12:37** ***Vigilantes.*** Vigilat qui oculos apertos in vero lumine tenet, ut tenebras negligentiæ evitet; qui etiam quod credidit operatur, qui sollicitus est in cura gregis sibi commissi. Quid vero vigilantibus debeatur subdit: ***Amen dico vobis.***

illi.‡‡
39 Hoc autem scitote, quoniam si sciret
paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret
utique, et non sineret perfodi domum suam.
40 Et vos estote parati: quia qua hora non
putatis, Filius hominis veniet.§§
41 Ait autem et Petrus: Domine, ad nos dicis
hanc parabolam, an et ad omnes?***
42 Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis
dispensator, et prudens, quem constituit
dominus supra familiam suam, ut det illis in

---

‡‡ **12:38** ***Et si venerit in secunda,*** etc. Vigilias vocat a similitudine excubantium. In nocte hujus mundi semper debemus esse contra hostem solliciti, et exspectare lucem venturam, id est adventum judicis. Prima ergo vigilia custodia pueritiæ est, secunda juventutis, tertia senectutis. Si quis vero in pueritia vigilare neglexerit, non tamen desperet, sed etiam in juventute vel saltem tandem in senectute resipiscat, quia pius judex moras nostras patienter exspectat. Qui ad excutiendam mentis desidiam exteriorum damnatorum similitudinem inducit, ut per hoc animus ad custodiam sui suscitetur. Unde, ***Hoc autem scitote quoniam si sciret paterfamilias.*** Nesciente patrefamilias fur domum perfodit, quia dum a sui custodia spiritus dormit, improvisa mors carnis habitaculum irrumpit, et ad supplicia trahit. Furi autem resisteret si vigilaret, quia adventum judicis occulte venientem præcavens, pœnitendo occurreret.

§§ **12:40** ***Qua hora non putatis Filius hominis veniet?*** Ultimam horam semper ignorari voluit Dominus, ut semper sit suspecta, et ad eam semper præparetur.

*** **12:41** ***Ait autem ei Petrus.*** Cum Dominus duo proposuerit, scilicet et se subito venturum, et illos exspectando paratos esse debere, quærit Petrus si illa sublimia instituta cœlestis vitæ, quæ sunt necessaria se præparantibus, ad apostolos solum et similes eorum, an ad omnes salvandos pertineant.

tempore tritici mensuram?†††

43 Beatus ille servus quem, cum venerit
dominus, invenerit ita facientem.‡‡‡

44 Vere dico vobis, quoniam supra omnia quæ
possidet, constituet illum.§§§

45 Quod si dixerit servus ille in corde suo:
Moram facit dominus meus venire: et cœperit
percutere servos, et ancillas, et edere, et bibere,

---

††† **12:42** ***Dixit autem Dominus.*** Respondens ad interrogata Dominus, primum et secundum judicium cunctis affuturum, et singulos pro meritis vel remunerandos vel damnandos dicit. Deinde, quod maxime quæsierat, supponit scilicet gratiam virtutum quam mundo attulerat, a singulis quantum potest esse sectandam, quod est ibi: ***Ignem veni mittere in terram. Quis putas esse fidelis dispensator?*** Quasi dicat: Vobis, qui dispensatores estis instituti, hoc specialius convenit de custodia et præparatione, ut et vos et alios præparetis in adventum judicis, quia pauci sunt qui commissam sibi bene administrant dispensationem. ***Et prudens quem constituit Dominus super familiam suam, ut,*** etc. Quam rarus est Domino propter Dominum serviens, oves Christi non ad lucrum, sed amore Christi pascens, prudens in futuro, sibi providens quem constituit; id est, quam rarus qui sit vocatus a Deo tanquam Aaron, et non magis se ingesserit, et qui non magis se pascat quam oves! ‡‡‡ **12:43** ***Beatus.*** Quasi dicat: Pauci sunt fideles. Iste autem qui repertus fuerit fideliter annonam verbi ministrat, et in curam gregis vigilans, æterna beatitudine glorificabitur. §§§ **12:44** ***Super omnia quæ possidet.*** Quanta inter bonos auditores et bonos doctores est distantia meritorum, tanta et præmiorum. Auditores bonos facit discumbere et transiens ministrat, dispensatores constituit super omnia quæ possidet, non ut soli, sed ut præ cæteris habeant æterna, tum pro sua vita, tum pro gregis custodia.

et inebriari:*

46 veniet dominus servi illius in die qua non
sperat, et hora qua nescit, et dividet eum,
partemque ejus cum infidelibus ponet.†

47 Ille autem servus qui cognovit voluntatem
domini sui, et non præparavit, et non facit
secundum voluntatem ejus, vapulabit multis:

48 qui autem non cognovit, et fecit digna plagis,
vapulabit paucis. Omni autem cui multum
datum est, multum quæretur ab eo: et cui
commendaverunt multum, plus petent ab eo.‡

49 Ignem veni mittere in terram, et quid volo

---

* **12:45 *Quod si dixerit servus.*** Nota inter vitia servi ascriptum, quod tardum putat domini reditum. In virtutibus boni non annumerantur, quod hunc cito speraverit, sed tantum quod fideliter ministravit. Nihil ergo est melius, quam ut patienter sustineamus ignorare quod sciri non potest, sed tamen laboremus ut idonei inveniamur. ***Et edere.*** Id est, cunctis sceleribus et illecebris sæculi, quæ mentem errare faciunt, occupari, vel ad litteram, si sit deditus gulæ et ebrietati. † **12:46 *Partemque.*** Mali cum infidelibus punientur, sed differenter. Illi enim qui scienter peccant, gravius punientur. Minus graviter, qui peccant ex ignorantia. Et inter injustos tanto quisque tolerabiliorem habebit damnationem, quanto minorem habuit iniquitatem. ‡ **12:48 *Paucis.*** Mitissima omnium pœna est eorum qui præter originale nullum insuper addiderunt delictum. AMBR. Multi existimantes se minus vapulaturos, si nesciant, etc., usque ad sed contemptores judicantur. ***Omni autem.*** Merito malus cognoscens plus, et non cognoscens minus vapulabit quia illi plus, isti minus, commissum est: et ab omni cui plus committitur, plus exigitur.

nisi ut accendatur?§
50 Baptismo autem habeo baptizari: et
quomodo coarctor usque dum perficiatur?
51 Putatis quia pacem veni dare in terram? non,
dico vobis, sed separationem:**
52 erunt enim ex hoc quinque in domo una

---

§ **12:49** ***Ignem,*** etc. Quasi dicat: Tu quærebas, an omnes moneam accinctis lumbis, ardentibus lucernis adventum Domini præstolari? Sed ego qui tantum ob hoc veni in mundum ut a cupiditatibus mundi ad cœlestia homines accenderem, nil aliud volo, nisi ut incendii hujus jubar usque ad finem sæculi cunctas mundi partes illustret, et ut in cordibus fidelium ita ignescat, ne aliquo impetu fluctuum vel flatuum exstinguatur. ***Baptismo autem habeo,*** etc. Et ut ignis iste in fidelium cordibus queat accendi, ita ut omnia temporalia perfecte et seipsos possint despicere, prius habeo baptismo baptizari, hoc est unctione proprii sanguinis perfundi: non enim daretur spiritus, nisi Jesus primum glorificaretur. ***Et quomodo.*** Tanta est dignatio Domini, ut infundendæ nobis devotionis et consummandæ perfectionis in nobis, et maturandæ pro nobis studium passionis sibi inesse testetur, qui cum in se nil haberet unde doleret, nostris tamen angebatur ærumnis, et tempore mortis mœstitiam prætendebat, quam non ex metu mortis suæ, sed mora redemptionis nostræ assumpserat. ***Usque dum perficiatur.*** Qui usque ad perfectionem angitur de perfectione est securus, nec de ipsa angitur, sed potius mors corporis absolutio est anxietatis, non coacervatio doloris. ** **12:51** ***Putatis.*** Quomodo post baptisma passionis, et post adventum ignis terra sit arsura, dicit: Quia ad fidem Christi totus orbis contra se est divisus, unaquæque domus habuit fideles et infideles, his contra fidem, illis pro fide pugnantibus.

divisi, tres in duos, et duo in tres††
53 dividentur: pater in filium, et filius in patrem
suum, mater in filiam, et filia in matrem, socrus
in nurum suam, et nurus in socrum suam.
54 Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis
nubem orientem ab occasu, statim dicitis:
Nimbus venit: et ita fit.‡‡
55 Et cum austrum flantem, dicitis: Quia æstus
erit: et fit.
56 Hypocritæ ! faciem cæli et terræ nostis
probare: hoc autem tempus quomodo non

---

†† **12:52** ***In domo una.*** Unusquisque homo, domus una est, vel Dei, vel diaboli. Itaque homo spiritualis domus spiritualis est. ***Divisi.*** Prima causa est religionis ad Deum, secunda pietatis ad proximum. Oportet enim ut divinis humana posthabeas. Non est ergo pignoribus renuntiandum, sed Deus omnibus præferendus. Etenim naturæ pignora sunt Dei beneficia, nec debet plus amari beneficium quod accipitur, quam Deus a quo beneficium acceptum servatur. ***Tres in duos.*** Id est, filius et filia et nurus, in patrem et matrem, et duo in tres, id est, pater et mater, ubi etiam socrus intelligitur, in filium et filiam et nurum. ‡‡ **12:54** ***Dicebat autem.*** Cum apostolos etiam de suo primo adventu informasset, insinuans quid in eo factum sit, et de futuro, qualiter eum exspectare debeant, admonuisset, vertit sermonem ad turbas, in quibus Pharisæi erant, ut Matthæus indicat: Quia nec primum adventum factum credentes, nec secundum recte exspectantes, signum de cœlo quærebant tentantes. Hos ergo arguit, quia si vellent attendere, possent ex verbis prophetarum certum utriusque adventus habere indicium. ***Cum videritis.*** Mystice. Nubes ab occasu oriens, carnem Christi a morte resurgentem significat, ex quo tempore imber Evangelicæ prædicationis omnibus terris est infusus. Auster flans ante æstum, leviores tribulationes ante judicium significat. ***Nimbus venit.*** Ad litteram manifestus est sensus: Qui ex elementorum immutatione aurarum statum possunt prænoscere, possent etiam tempus utriusque adventus scire, tum ex dictis prophetarum, tum ex magnificentia operum.

probatis?§§
57 quid autem et a vobis ipsis non judicatis quod justum est?
58 Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad judicem, et judex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem.***
59 Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.†††

13

1 Aderant autem quidam ipso in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem

---

§§ **12:56 *Hypocritæ*,** etc. Et ne aliqui rudes in turba de imperitia sua sibi blandientes se excusarent, dicentes se legem et prophetas ignorare, supponit eos per naturalem rationem posse discernere, vel eum qui opera facit quæ nullus alius fecerat, supra hominem et Deum esse: vel post tot sæculi injustitias, justum Creatoris judicium esse venturum. *** **12:58 *Cum autem vadis.*** Cum in hac vita præparas te ad placatam faciem judicis videndam, quamvis sermo Dei sit contrarius tuæ carni, tamen eo utere sicut custodia data tibi in hoc itinere, ne contemptus te accuset. ***Cum adversario.*** Adversarius noster in via est sermo Dei, contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti vita, a quo liberatur qui præceptis ejus humiliter subditur: alioquin ex sermonis contemptu reus, in examine judicis tenebitur peccator, quem judex exactori, id est diabolo, tradet; quia permittet ut diabolus animam ejus ad pœnam trahat, et ipse exactor qui pœnam exigit pro reatu quem suggessit, eam retrudet in gehennam. ***Da operam,*** etc. Hæc etiam ad calcandas mundi illecebras et ad judicis adventum præstolandum pertinent. Quasi dicat: Quandoquidem constat districtum judicem esse venturum, ergo hic ita vivite, ne in illo judicio damnemini. ††† **12:59 *Reddas.*** Reddit semper pœnas pro peccatis patiendo, sed nunquam veniam consequendo.

Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.*

2 Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

3 Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.†

4 Sicut illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Siloë, et occidit eos: putatis quia et ipsi debitores fuerint præter omnes homines

---

* **13:1** ***Aderant autem.*** Dum magister veritatis præsentes instrueret qualiter se præparare deberent ad adventum judicis, et qualiter qui se non præparant sunt damnandi, nuntiatur ei de Galilæis, quod quasi juste ideo petierunt, quod non bene se præparaverunt: et respondet Dominus, et illos vere fuisse peccatores et juste periisse, et similiter alios peccatores perituros, si se peccatores non attendunt. ***Nuntiantes.*** Quasi dicant: Apparet istos fuisse peccatores et damnandos in æternum, qui tam scelerata morte ab impio præside inter sua sacrificia occisi sunt. ***De Galilæis.*** Galilæi impias scelerata morte scelerum suorum pœnas solvunt, quibus tamen non ipsa mors obfuit, ut in secundam mortem mitterentur, sed improba vita. Puniti sunt autem ad correctionem viventium, ut flagellato pestilente stultus sapientior fiat, vel ad exemplar corrigi nolentium, ideoque pessime periturorum. † **13:3** ***Omnes,*** etc. Hoc impletum est post passionem Domini quando Romani impœnitentes Judæos incipiendo a Galilæa adeo devastaverunt, ut non solum atria templi, sed etiam interiora domus, quo Galilæorum accessus non erat, humano sanguine fœdarentur.

habitantes in Jerusalem?‡

5 Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

6 Dicebat autem et hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit quærens fructum in illa, et non invenit.§

7 Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, et non invenio: succide ergo illam: ut quid

‡ **13:4 *Sicut illi decem.*** Isti Hierosolymitæ sicut et Galilæi non soli peccatores fuerunt, sed in terrorem reliquorum puniti sunt; qui ruina turris pressi significant Judæos qui pœnitere noluerunt, cum suis mœnibus esse perituros. Nec frustra decem et octo, qui numerus apud Græcos ex iota et ita exprimitur, hoc est ex eisdem litteris quibus nomen Jesus incipit. Significat autem Judæos hinc maxime perituros, qui nomen Salvatoris recipere noluerint. Illa turris significat illum qui est turris fortitudinis, quæ merito in Siloa, quia Siloa, quod interpretatur ***missus,*** significat eum qui missus a Patre venit in mundum, qui omnes super quos ceciderit conteret. § **13:6 *Arborem fici.*** In origine humani generis Adam et Eva cum peccassent de foliis ficulneæ succinctoria sibi fecerunt. Per folia ergo ficulneæ intelliguntur peccata. Erant autem sub arbore fici, tanquam sub umbra mortis, de quibus dictum est: ***Qui sedebant sub umbra mortis lumen ortum est eis*** Isa. 9..

etiam terram occupat?**

8 At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte
illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam,

** **13:7** ***Quærens fructum.*** ***Vinea Domini sabaoh, domus Isræl est,*** in qua domo Synagoga condita est sicut ficus in vinea. Sed qui in vinea peccantem a viatoribus permisit diripi, hanc etiam ficum jussit excidi. In qua quærit fructum, non qui adesse nesciret, sed ostendit in figura, quia in Synagoga jam fructum habere deberet. Nec ante tempus quærit qui per triennium venit. Qui per Moysen Synagogam instituit, ipse in carne apparens in Synagoga crebris docet, fructum fidei quærit, sed in Pharisæis non reperit. ***Dixit autem ad cultorem vineæ.*** Cultor vineæ, doctores sunt et apostoli quorum precibus et monitis assidua Dei cura suggeritur, quibus Dominus sæpe de infructuosa gente Judæorum conqueritur, quod per tres annos suæ visitationis, id est, in legalibus edictis, propheticis contestationibus, Evangelii gratia, negligens exstiterit. ***Ut quid etiam terram,*** etc. Potest per terram sterili ficu occupatam Judaica plebs signari, quæ noxia præpositorum umbra premitur, ne lumen veritatis videat et exemplis eorum impeditur, ne sole dilectionis calescat; unde Matth. 23.: ***Væ vobis, Scribæ et Pharisæi,*** etc. Terram occupat, qui locum quem tenet bonis operibus non exercet, qui exemplo pravitatis impedimentum præstat cæteris.

et mittam stercora,††
9 et siquidem fecerit fructum: sin autem, in
futurum succides eam.‡‡
10 Erat autem docens in synagoga eorum
sabbatis.§§
11 Et ecce mulier, quæ habebat spiritum
infirmitatis annis decem et octo: et erat inclinata,

---

†† **13:8** ***Usquedum fodiam,*** etc. Donec radicem infructuosæ mentis humilem, et præsentium pressurarum, et æternæ damnationis incutiendo metum. Fossa quippe in imo est, et increpatio, dum mentem sibi demonstrat, humiliat. Novit cultor terram excolere, qui novit vitia reprehendere. Intellexit duritiam et superbiam Judæorum causam esse sterilitatis. Pollicetur itaque dura corda apostolicis ligonibus esse fodienda, et superbientia ad humilitatem revocanda. ***Mittam stercora.*** Id est, malorum quæ fecit abominationem ad animum reducam, et compunctionis gratiam cum fructibus boni operis quasi de pinguedine stercoris exsuscitem. Peccata enim carnis stercora dicuntur, quæ immittuntur ad radicem arboris, quando pravitatis conscientiæ tangitur cogitationis memoria, et dum inde pœnitet quasi per tactum stercoris redit ad fecunditatem operis. ‡‡ **13:9** ***Et si quidem.*** Cum pœnitentiæ ordo exigeret, ut apponeret, reservabitur vel aliquid tale, nihil tamen subjunxit, sed suspendit sententiam. ***Sin autem.*** Scilicet, non fecerit fructum, continue judicium venturæ damnationis annexuit, quia procliviores ad negandum quam ad credendum videbat. §§ **13:10** ***Erat autem docens.*** Hanc similitudinem de ficulnea dicitur Dominus docuisse in Synagoga, ut intimetur ad ipsam Synagogam pertinuisse parabolam. Quod enim fructum quærit in ficulnea nec invenit, significat quod verbum commodat Synagogæ, nec illa recipit, quam tamen non ex toto exstirpandam, sed reliquias per fidem salvandas intelligens, mox ibidem primitivæ Ecclesiæ sanatio sub specie incurvæ mulieris subsequitur. Idem enim significat ficulnea reservata quod mulier erecta. ***Sabbatis.*** Sabbatis docet et curvam erigit, quia per verbum prædicationis a temporalibus ad æterna erectos ad quietem resurrectionis perducit.

nec omnino poterat sursum respicere.***
12 Quam cum videret Jesus, vocavit eam ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua.
13 Et imposuit illi manus, et confestim erecta est, et glorificabat Deum.
14 Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari: in his ergo venite, et curamini, et non in die sabbati.†††
15 Respondens autem ad illum Dominus, dixit: Hypocritæ, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum, aut asinum a præsepio, et

*** **13:11 *Ecce mulier,*** etc. Hæc mulier non nisi post decem et octo annos erigi potuit, quia humana natura hanc corruptionem deponere et ad induendam incorruptionem æternæ beatitudinis erigi non poterit, nisi prius impleverit legem quæ in decem præceptis continetur, et gratiam in qua Christi resurrectio facta est et nostra exspectatur. ***Annis,*** etc. Senarius in quo mundi creatura perfecta est, operum perfectionem signat, qui per tres multiplicatos decem et octo reddit, et signat eos qui in tribus temporibus Dominicæ visitationis, scilicet ante legem et sub lege et sub gratia, perfectionem operum habent. Hoc ergo tempore Judæa a suæ mentis rectitudine curvata fuit, quæ magis terrena quam cœlestia noverat, operatur. ††† **13:14 *Quia Sabbato.*** Deus ab operibus mundi Sabbato requievit. Unde et Moyses Sabbato a servili et noxia actione feriandum præcepit, præfigurans tempus quo nostra sæcularia opera, non vero religiosa, id est laudandi Deum cessabunt. In signum hujus rei etiam Sabbato Dominus curat. Hoc autem non intelligens archisynagogus fallitur et fallit, quia lex in Sabbato non hominem curare, sed servilia opera facere, id est peccatis gravari prohibuit.

ducit adaquare?‡‡‡

16 Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit
Satanas, ecce decem et octo annis, non oportuit
solvi a vinculo isto die sabbati?§§§

17 Et cum hæc diceret, erubescebant omnes
adversarii ejus: et omnis populus gaudebat in
universis, quæ gloriose fiebant ab eo.*

18 Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, et

---

‡‡‡ **13:15 *Hypocritæ.*** Merito hypocritas, id est simulatores vocat, qui cum magistri plebium videri appetant, sanationem hominis non reverentur postponere curæ pecoris. ***Non solvit bovem.*** Mystice. Bos qui cognovit possessorem suum et asinus qui novit præsepe domini sui, Judaicum et Gentilem populum significant, qui uterque peccati vinculis absolutus, sitim æstumque hujus mundi per haustum Dominici fontis deposuit. In his ergo duobus animalibus vocationem duorum populorum, adversantibus Judæis, prænuntiat Dominus. §§§ **13:16 *Hanc autem,*** etc. Filia Abrahæ, quæque fidelis anima filia Abrahæ, Ecclesia de utroque populo ad fidem collecta, quæ tempore legis et Dominicæ resurrectionis impleto, per septiformem gratiam Spiritus sancti vincula longæ captivitatis erupit: et sic idem est bovem vel asinum a præsepio solutos ad potum agi, quod est filiam Abrahæ a vinculo noxiæ inclinationis erigi * **13:17 *Erubescebant omnes.*** Qui de dictis Salvatoris erubescunt, ficulneæ sterili se similes ostendunt. Qui ergo gaudent de miraculis, pertinent ad filiam Abrahæ, id est Ecclesiam, Deum de sua erectione glorificantem. ***Adversarii.*** Scribæ et Pharisæi, qui nec aperte veritati contradicere possunt, nec propter invidiam credere volunt. ***Omnis populus gaudebat.*** Simplices, humiles verba veritatis et miracula amantes, et isti sunt figura gentium, quæ excæcatis Judæis congregandæ sunt ad fidem per humilitatem. Unde et Salvator fidem eorum commendat sub comparatione grani sinapis.

cui simile æstimabo illud?†
19 Simile est grano sinapis, quod acceptum
homo misit in hortum suum, et crevit, et factum
est in arborem magnam: et volucres cæli
requieverunt in ramis ejus.‡
20 Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum
Dei?
21 Simile est fermento, quod acceptum mulier
abscondit in farinæ sata tria, donec
fermentaretur totum.§
22 Et ibat per civitates et castella, docens, et iter
faciens in Jerusalem.**
23 Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt,

---

† **13:18 *Dicebat ergo.*** Quandoquidem aderant gaudentes et glorificantes, dicebat ad commendationem et instructionem illorum qui per humilitatem et fidei fervorem exaltandi sunt in Ecclesia. ‡ **13:19 *Simile est,*** etc. Granum sinapis, res vilis et simplex, sed, si teritur, vim suam fundit. Regnum ergo cœlorum, id est fides per quam venitur ad regnum, comparatur grano sinapis: quia primo humilis et quasi abjecta et amari saporis propter infirmitatem Christi et scandalum crucis; sed trita adversis, gratiam suæ virtutis effundit et odore suo circumstantes adimplet, dum gloriam resurrectionis et ascensionis etiam post mortem prædicavit toto orbe terrarum. Vel corpus Christi granum sinapis, quod accipiens Joseph in horto sepelivit, quod postea in resurrectione et ascensione crevit. Expandit ramos, prædicatores per totum mundum mittens, in quorum dictis et consolationibus fideles a fatigatione mundi respirant. § **13:21 *Quod acceptum,*** etc. Mulier Ecclesia, cujus farina sumus, quotquot timoris et spei exercitio quasi mola superiore et inferiore conterimur, ut unus panis multi simus in Christo. Abscondit ergo Ecclesia fermentum dilectionis in farinæ sata tria, quia præcipit ut diligamus Deum toto corde, tota anima, tota virtute. ** **13:22 *Et ibat,*** etc. Ubique indifferenter prædicabat, non personas discernens, sed salutem credentibus quærens.

qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos:

24 Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, et non poterunt.††

25 Cum autem intraverit paterfamilias, et clauserit ostium, incipietis foris stare, et pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: et respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis:‡‡

26 tunc incipietis dicere: Manducavimus coram

†† **13:24 *Contendite intrare,*** etc. Quasi diceret: Vere pauci, et illi cum magnis laboribus, quia nisi mentis intentio ferveat, unda mundi non vincitur, per quam anima ad ima semper revocatur.
‡‡ **13:25 *Cum autem,*** etc. Paterfamilias Christus, cum ubique ex Divinitate sit, illis jam intus esse dicitur, quos in cœlo præsens sua visione lætificat, sed quasi foris est his quos in hac peregrinatione certantes occultus adjuvat. Intrabit ergo cum totam Ecclesiam ad sui contemplationem perducet. Claudet ostium, cum reprobis locum pœnitentiæ tollet, qui foris stantes pulsabunt, id est a justis segregati, misericordiam quam contempserunt frustra implorabunt. ***Incipietis foris stare.*** Modo tempore misericordiæ contendite, quia tempore judicii reprobis tollitur locus pœnitentiæ, qui nunc aperitur cunctis pie quærentibus. ***Nescio vos.*** Non novit lux tenebras, id est non aspicit, quia, si aspiceret, tenebræ non essent.

te, et bibimus, et in plateis nostris docuisti.§§
27 Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis:
discedite a me omnes operarii iniquitatis.
28 Ibi erit fletus et stridor dentium: cum
videritis Abraham, et Isaac, et Jacob, et omnes
prophetas in regno Dei, vos autem expelli
foras.***
29 Et venient ab oriente, et occidente, et
aquilone, et austro, et accumbent in regno Dei.†††
30 Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et
sunt primi qui erunt novissimi.
31 In ipsa die accesserunt quidam pharisæorum,

---

§§ **13:26 *Manducavimus,*** etc. Non festivitatum epulatio juvat, quæ fidei pietas non commendat. Non scientia Scripturarum notum Deo facit, quem operum iniquitas indignum ostendit. Vel de Judæis simpliciter intelligendum est, qui respuentes mysteria fidei, gratos se Deo arbitrantur, quod in templo victimis oblatis coram Domino epulantur, et lectionem prophetarum auscultant. Vel mystice: Manducat coram Domino et bibit, qui verbi pabulum avide suscipit. ***In plateis,*** etc. Scriptura in obscurioribus cibus est, quia quasi exponendo frangitur, et manducando glutitur. Potus enim in apertioribus, ubi ita absorbetur sicut invenitur. Et occulta ergo et aperta se intellexisse testantur, qui, reprobante judice, quod manducaverunt conqueruntur. *** **13:28 *Ibi erit fletus,*** etc. Fletus de ardore, stridor dentium de frigore solet excitari, quia ibi transibunt ab aquis nivium ad calorem nimium. Vel stridor prodit indignantis affectum, quod sero pœnitet, quod deliquit pertinaciter. Vel stridebunt dentibus, qui hic de edacitate gaudebunt. Flebunt oculi qui hic per concupiscentias vagabuntur. Et nota per fletum qui est oculorum, et stridorem dentium, veram impiorum resurrectionem. ††† **13:29 *Et venient.*** Multi prius ferventes postea torpent. Multi prius frigidi, subito ardescunt. Multi in sæculo despecti, in futuro sunt glorificandi. Alii apud homines gloriosi, in futuro sunt damnandi. Vel gentiles, qui diu sine fide vixerant, ad fidem sunt vocandi, Judæi exsecrandi.

dicentes illi: Exi, et vade hinc: quia Herodes vult te occidere.

32 Et ait illis: Ite, et dicite vulpi illi: Ecce ejicio dæmonia, et sanitates perficio hodie, et cras, et tertia die consummor.‡‡‡

33 Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Jerusalem.§§§

34 Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis, et

---

‡‡‡ **13:32** ***Dicite vulpi,*** etc. Vulpis animal dolosum, in fovea ad insidias latens, odore fetens, nunquam rectis itineribus incedens. Hæc omnia hæreticis (quorum typum tenet Herodes) congruunt, qui Christum, id est humilitatem Christianæ fidei, in credentibus conantur exstinguere. ***Ecce ejicio dæmonia,*** etc. Quasi diceret: Nec Herodes, nec hæretici quorum ipse figura est, poterunt perturbare quod intendo facere. Intendo autem ejicere dæmonia de cordibus hominum, ut relictis vanitatibus in me credant; et perficere sanitates, ut secundum mea præcepta vivant; postea consummor in meo corpore, quod est Ecclesia, quam in die resurrectionis glorificatam ad consortium angelorum perducam. §§§ **13:33** ***Verumtamen oportet.*** Non poterit perturbare Herodes quin ita agam et ita consummar, sed nec mortem corporis mei poterit operari, quam in Jerusalem oportet fieri, ubi non ipse sed Pilatus dominatur. ***Hodie et cras,*** etc. Prima dies, est per Dei gratiam abrenuntiare vanitatibus. Secunda, concordare veritati moribus et vita. Tertia, est ultima glorificatio.

noluisti?*
35 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.
Dico autem vobis, quia non videbitis me donec
veniat cum dicetis: Benedictus qui venit in
nomine Domini.†

14

1 Et factum est cum intraret Jesus in domum
cujusdam principis pharisæorum sabbato
manducare panem, et ipsi observabant eum.*
2 Et ecce homo quidam hydropicus erat ante
illum.

---

* **13:34** ***Jerusalem,*** etc. Ubi prophetæ mei, ibi ego caput prophetarum debeo immolari, pro quo peccato juste ipsa destruetur, cui destructioni eorum sicut pius pater condoleo. ***Quoties volui congregare.*** Ac si dicat: Ego volui et tu noluisti: et quotquot congregavi mea voluntate semper efficaci, te nolente feci, quia ingrata semper fuisti. ***Filios tuos.*** In hoc quod dicit: ***Quoties volui congregare filios tuos,*** etc., omnes retro prophetas a se missos testatur. ***Quemadmodum avis,*** etc. Pulchre qui Herodem de sua nece tractantem vulpem vocaverat, se avi comparat, quia fraudulenta vulpes semper avibus insidias tendit. † **13:35** ***Domus vestra.*** Templum vel civitas, quia, occiso Domino, Romani quasi vacuum nidum diripientes, tulerunt locum et gentem. ***Non videbitis me,*** etc. Nisi pœnitentiam egeritis et confessi fueritis me Filium omnipotentis Patris, in secundo adventu faciem meam non videbitis. ***Cum dicetis,*** etc. Hoc quidem turbæ dixerunt Domino veniente in Jerusalem. Sed quia Lucas non dicit Dominum ad Galilæos postea reversum, ut ab illis hoc ei decantaretur, cogit mystice hoc de adventu claritatis intelligi. * **14:1** ***Et factum est,*** etc., aqua, inde hydropis, morbus aquosus subcutaneus, de vitio vesicæ natus cum inflatione turgente et anhelitu fetido. Et est proprium hydropici, quanto plus bibit, tanto plus sitit, et ideo comparatur ei quem fluxus carnalium voluptatum exuberans aggravat, comparaturque diviti avaro.

3 Et respondens Jesus dixit ad legisperitos et
pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?†
4 At illi tacuerunt. Ipse vero apprehensum
sanavit eum, ac dimisit.‡
5 Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum
asinus, aut bos in puteum cadet, et non continuo
extrahet illum die sabbati?§
6 Et non poterant ad hæc respondere illi.
7 Dicebat autem et ad invitatos parabolam,
intendens quomodo primos accubitus eligerent,

† **14:3 *Si licet,*** etc. Sabbatis præcipue docet et operatur Jesus, non solum propter spirituale sabbatum, sed et propter populi celebriorem conventum, quærens salutem omnium. ‡ **14:4 *At illi tacuerunt.*** Merito tacent, qui contra se dicturum quidquid dixerat vident. Si enim licet, cur observant? Si non licet, cur pecora curant? ***Ipse vero.*** Ideo ante Pharisæos hydropicum sanat, et mox contra avaritiam disputat, ut ipsos avaritiæ arguat per quam sabbatum violant, et legem male interpretantur. In sabbato enim non a bonis, sed a malis operibus feriandum est, unde dicitur: ***Omne opus servile non facietis in eo*** Lev. 23., id est peccatum. Sic in æterna requie a malis tantum feriabitur, non a bonis. § **14:5 *Cujus vestrum.*** Competenti exemplo solvit quæstionem, ut ostendat eos sabbatum violare in opere cupiditatis, qui eum violare arguunt in opere charitatis. ***Bos in puteum.*** Congrue animali quod decidit in puteum hydropicum comparat, quia noxio humore peribat. Et bene bovem et asinum nominat, ut vel sapientes vel hebetes, vel utrumque populum signat, scilicet Judæum pressum jugo legis, et gentilem nulla ratione domitum, sed stolidum et brutum, quos omnes a puteo concupiscentiæ demersos extrahit: ***Omnes enim peccaverunt, et egent gratia Dei*** Rom. 35..

dicens ad illos:**
8 Cum invitatus fueris ad nuptias, non
discumbas in primo loco, ne forte honoratior te
sit invitatus ab illo.††
9 Et veniens is, qui te et illum vocavit, dicat tibi:
Da huic locum: et tunc incipias cum rubore
novissimum locum tenere.‡‡
10 Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in
novissimo loco: ut, cum venerit qui te invitavit,
dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi
gloria coram simul discumbentibus:§§
11 quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur: et

** **14:7 *Dicebat autem.*** Postquam convicerat illos de avaritia et violatione sabbati, incipit docere de Evangelica gratia illos qui aderant idonei, invitans illos ad humilitatem contra tumorem quem habebant in lege Pharisæi, vel intendens in doctrina sua quomodo debeant accubitus in Ecclesia eligere. †† **14:8 *Cum invitatus fueris:*** Cum per gratiam fidei vocatus a prædicatore, membris Ecclesiæ te junxeris, non te de meritis gloriando, quasi cæteris sublimior extollas. ***Ne forte honoratior.*** Honoratiori post invitato locum dat, qui de suæ conversationis confidentia securior factus, cito illorum qui se in Christo secuti sunt agilitate præitur. Et cum rubore novissimum locum tenet, etc., cum de aliis meliora cognoscens, quidquid de sua operatione altum senserat, humiliat, dicens cum Propheta: ***Exaltatus autem humiliatus sum et confusus*** Psal. 87.. ‡‡ **14:9 *Et tunc incipias,*** etc. Et tunc, erubescens quod de te aliquando majora præsumpsisti, incipies ad pœnitentiam humiliari, et te minoris cognoscere meriti, ne nunc incipias quærere quod tibi servatur in fine, quia hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissima benedictione deficiet. §§ **14:10 *Tunc erit tibi gloria,*** etc. Quotidie Dominus, dum convivas suos visitat et dijudicat, tanta spiritus sui humilibus dona præstat, ut eos cœtus fidelium cum admiratione glorificet; stupensque in auctoris sui laudem prosiliat, dicens: ***Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus*** Psal. 138..

qui se humiliat, exaltabitur.
12 Dicebat autem et ei, qui invitaverat: Cum
facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos
tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque
vicinos divites: ne forte te et ipsi reinvitent, et fiat
tibi retributio;***
13 sed cum facis convivium, voca pauperes,
debiles, claudos, et cæcos:†††
14 et beatus eris, quia non habent retribuere
tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione

*** **14:12** ***Dicebat autem.*** Secundum ordinem litteræ. Postquam monuit invitatos qualiter debeant accumbere, monet et invitatorem quos debeat invitare, ne temporalis expensio bonorum quam facit cedat in vacuum, vel forsitan augmentet peccatum: sed ita expendat temporalia, ut per hæc pateat via ad æterna. ***Et ei qui se invitaverat.*** Principi Pharisæorum loquitur, qui forsitan superbire poterat, quia tot ad convivium quasi ex misericordia vocaverat; vel sicut ex verbis Domini potest concipi, ideo potius invitaverat, ut ab illis iterum invitaretur, et sic nulla specialis retributio sequeretur. ***Noli vocare amicos.*** Fratres, amicos, et divites alterutrum convivia celebrare, non quasi scelus interdicit, sed ostendit non valere ad præmia vitæ. Sunt autem et quædam talium divitum convivia, quæ non solum in præsenti retributiones, sed etiam damnationem percipiunt futuro; unde Apostolus: ***Non in comessationibus et ebrietatibus*** Rom. 8., id est in luxuriosis conviviis, quæ aut collatione omnium celebrantur, aut vicibus contubernalibus solent exhiberi, ubi neminem pudeat aliquid inhonestum facere vel dicere. ***Ne forte.*** Quasi dicat: Si intendis invitare, ut inviteris, ibi potes falli; sed si distribueris pauperibus, de mercede non falleris. ††† **14:13** ***Voca pauperes.*** Qui pauperes vocat in futuro præmium percipiet. Qui amicos et fratres et divites vocat, recepit mercedem suam. Sed si hoc propter Deum facit, in exemplum filiorum Job, sicut cætera fraternæ dilectionis officia, ipse qui jussit remunerat. Qui luxuriosos propter lasciviam vocat, pœna non carebit.

justorum.‡‡‡
15 Hæc cum audisset quidam de simul
discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit
panem in regno Dei.§§§
16 At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœnam
magnam, et vocavit multos.*
17 Et misit servum suum hora cœnæ dicere
invitatis ut venirent, quia jam parata sunt
omnia.†
18 Et cœperunt simul omnes excusare. Primus
dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire, et

---

‡‡‡ **14:14** ***In resurrectione.*** Cum omnes resurrecturi sint, tamen singulariter et quasi propria dicitur resurrectio justorum, qui in ea sunt immutandi. §§§ **14:15** ***Hæc cum audisset,*** etc. Illectus dulcedine auditæ resurrectionis in laudem ejus prorumpit, et in ea vere beatos fore asserit, etsi non bene intelligat quibus meritis ad illam beatitudinem possit attingi. ***Beatus,*** etc. ***Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*** Joan. 6.. Si quis incarnationis sacramento perfecte incorporatus, divinæ majestatis visione frui meruerit, hic æterna beatitudine gaudebit. Sed quia multi fide tenus quasi orando percipiunt, dulcedinem vero ejus veraciter attingere fastidiunt, torpor eorum redarguitur.
* **14:16** ***Homo quidam,*** etc. Verbum incarnatum satietatem internæ dulcedinis multis præparavit, sed pauci veniunt, quia multi qui per fidem ei subjiciuntur male vivendo ei continuo contradicunt. ***Cœnam magnam.*** Hoc convivium, non prandium sed cœna dicitur, quia post prandium de quo Matthæus agit, cœna restat, post cœnam nullum convivium restat: de prandio multi, et de cœna nullus ejicitur. † **14:17** ***Et misit servum.*** Hora cœnæ finis sæculi; unde Apostolus: Nos scimus ***in quos fines sæculorum devenerunt*** I Cor. 10.. In hoc fine mittitur servus, id est ordo prædicatorum ad invitatos per legem et prophetas, ut repulso fastidio ad gustandam cœnam se præpararent, quia omnia jam sunt parata. Christo enim immolato, introitus regni patet.

videre illam: rogo te, habe me excusatum.‡
19 Et alter dixit: Juga boum emi quinque, et eo
probare illa: rogo te, habe me excusatum.§
20 Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non
possum venire.**
21 Et reversus servus nuntiavit hæc domino
suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo:
Exi cito in plateas et vicos civitatis: et pauperes,
ac debiles, et cæcos, et claudos introduc huc.
22 Et ait servus: Domine, factum est ut

‡ **14:18** ***Et cœperunt,*** etc. Ideo excusant, quia nemini intercluditur regnum, nisi quem suæ vocis professio excluserit. Excusat autem se omnis qui plus terrena quam cœlestia diligit, etiamsi ad cœlestia se tendere dicat. ***Villam emi.*** Villa, id est terrena substantia. Exit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam, et hoc est quod ab amatoribus mundi prius quæritur, scilicet substantia corporis. AUG. In empta villa, dominatio notatur et superbia. Habere enim villam, etc., usque ad amor rerum terrenarum viscus est spiritualium pennarum. ***Rogo te.*** Dum dicit: ***Rogo te, habe me excusatum,*** humilitas sonat in voce dum venire contemnit, superbia in actione. § **14:19** ***Juga boum.*** Quinque juga boum, quinque corporis sensus, qui recte juga dicuntur, qui in utroque sexu geminantur; qui quoniam non interna, sed sola exteriora cognoscunt et tangunt, recte per eos curiositas designatur, quæ dum exterius investigat vitam proximi, sua intima nescit. Et curiosi animus quanto est peritus alieni, tanto ignarus sui. Nec discrepant verba excusantis a significatione sui vitii, dum dicit: ***Eo probare illa.*** Quia probatio ad curiositatem solet pertinere. ** **14:20** ***Uxorem duxi.*** Quia multi non propter fecunditatem, sed propter desideria carnis uxores ducunt, ideo per rem istam carnis voluptas designatur, propter quam ad cœnam Dei fastidiosus venire recusat.

imperasti, et adhuc locus est.††
23 Et ait dominus servo: Exi in vias, et sæpes: et
compelle intrare, ut impleatur domus mea.‡‡
24 Dico autem vobis quod nemo virorum
illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.
25 Ibant autem turbæ multæ cum eo: et
conversus dixit ad illos:§§
26 Si quis venit ad me, et non odit patrem suum,
et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et
sorores, adhuc autem et animam suam, non
potest meus esse discipulus.***
27 Et qui non bajulat crucem suam, et venit post

---

†† **14:22 *Factum est,*** etc. Multos tales ex Judæis ad cœnam tuam collegimus, sed isti locum convivii tui non implent, superest locus ubi gentium numerositas suscipiatur. ‡‡ **14:23 *Exi in vias et sepes,*** etc. Nota quod in hac tertia invitatione non dicitur: Invita, sed Compelle intrare. Qui enim hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque a præsentis vitæ desideriis corriguntur, illi non nisi compulsi intrant. Quidam autem vocantur et contemnunt, qui domum intellectus accipiunt, sed opere non implent. Quidam vocantur et veniunt, qui acceptam intelligentiam opere adimplent. §§ **14:25 *Ibant autem turbæ*,** etc. Turbæ quæ sequuntur Jesum iter facientem in Jerusalem, signant eos qui ad cœnam invitati vel compulsi veniunt, et tota intentione Jesum imitantur, præcedentem ad æternæ pacis visionem. Hos ergo instruit qui sincero amore patriam illam debeant appetere, et pro ea carnalis pietatis affectibus renuntiare. *** **14:26 *Si quis venit.*** Simul et odisse et diligere possumus: ut et cognitione conjunctos, et divino præcepto diligamus, et quos adversarios in via Dei patimur, odiendo et fugiendo nesciamus. ***Adhuc.*** Tunc bene animam odimus, cum ejus carnalibus desideriis non acquiescimus, sed reluctamur et frangimus.

me, non potest meus esse discipulus.†††

28 Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum,‡‡‡

29 ne, posteaquam posuerit fundamentum, et non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei,§§§

30 dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, et non potuit consummare?

31 Aut quis rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui

---

††† **14:27** ***Et qui non bajulat.*** Crux duobus modis bajulatur: cum vel per abstinentiam caro afficitur, vel per compassionem proximi affligitur animus. ***Et venit post me.*** Aliquis enim carnem lacerat pro inani gloria, vel proximo carnaliter compatitur ut culpæ faveat, hic crucem ferre videtur, sed Deum non sequitur. ‡‡‡ **14:28** ***Quis enim ex vobis.*** Postquam Dominus sequentibus se in Jerusalem dedit sublimia præcepta de contemptu mundi, et de abjectione corporis, supponit præceptum de perseverantia, ad quam necessaria est cum humilitate patientia. Et hoc per simile ædificantis. ***Turrim ædificare.*** Quia sublimia præcepta dedit, ædificandæ sublimitatis comparationem subjungit. ***Computat sumptus.*** Ille computat sumptus, qui discernit esse erogandam temporalem pecuniam, et cor avertendum a cupiditatibus mundi, et animam præparandam contra adversa mundi. §§§ **14:29** ***Omnes qui vident.*** Sicut ait Apostolus: ***Facti sumus spectaculum mundo, angelis et hominibus*** II Cor. 4.. Et in omni quod agimus, considerare occultos adversarios debemus, qui nostris operibus insidiantur, et nisi contra eos vigilemus, patimur irrisores quos habemus ad malum suasores.

cum viginti millibus venit ad se?*

32 Alioquin adhuc illo longe agente, legationem
mittens rogat ea quæ pacis sunt.

33 Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat
omnibus quæ possidet, non potest meus esse
discipulus.†

34 Bonum est sal: si autem sal evanuerit, in quo
condietur?‡

35 Neque in terram, neque in sterquilinium
utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures

---

* **14:31 *Aut quis,*** etc. Post similitudinem de turre ædificanda, supponit similitudinem majoris rei, de rege pugnaturo. In quo ostenditur per impletionem præcedentium mandatorum nullum ad gloriam posse pertingere, nisi severi judicis sententia temperetur per misericordiam. In conspectu enim Dei omnis homo imperfectus. ***Si possit.*** Quasi cum decem millibus occurrit Deo, qui offert opera decem mandatorum quæ exterius gessit. Sed Deus quasi cum duplicato numero contravenit, cum vix illum præparatum in solo opere, discutit simul de opere et cogitatione. Et ideo, dum adhuc longe est per dilationem judicii, nos fragilitatis nostræ insufficientiam attendentes, ad impetrandam severi judicis pacem debemus præmittere legationem lacrymarum, bonorum operum, piorum affectum. † **14:33 *Sic ergo,*** etc. Infert a præmissis similitudinibus. Quandoquidem non bene potest ædificare qui non computat sumptus, nec secure potest occurrere qui non præmittit legationem, ergo nec meus potest esse discipulus qui non renuntiat omnibus. ‡ **14:34 *Bonum.*** Vere qui vult meus esse discipulus oportet ut renuntiet omnibus, quia ita erit bonum sal, id est dignus constitui in numero apostolorum, ad condienda corda auditorum spiritualia sapientia.

audiendi, audiat.§

15

1 Erant autem appropinquantes ei publicani, et
peccatores ut audirent illum.
2 Et murmurabant pharisæi, et scribæ,
dicentes: Quia hic peccatores recipit, et
manducat cum illis.
3 Et ait ad illos parabolam istam dicens:
4 Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, et
si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit
nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam
quæ perierat, donec inveniat eam?*

---

§ **14:35** ***Neque in sterquilinium.*** Sal sterilem facit terram. Unde ira victorum destructas urbes sale seminabat, ne in eis germen oriretur. Ita apostoli, destructo peccati regno, germen vitiorum compescunt. Sal cibos condit, carnes siccat. Prædicatio a vermibus et putredine vitiorum illæsam servat suo Creatori humanam naturam. * **15:4** ***Qui ex vobis,*** etc. Didiceras in superioribus abnegare negligentiam, vitare arrogantiam, devotionem sumere, sæcularibus occupationibus non teneri, caduca non præferre perpetuis. Sed quia fragilitas humana firmum nequit in tanto sæculi lubrico tenere vestigium, etiam adversus errorem remedium ibi medicus demonstrat, scilicet, judex spem veniæ non negat. ***Centum oves.*** Quia centenarius numerus perfectus est. Deus centum oves, id est perfectum numerum habuit, cum angelorum et hominum substantiam creavit; sed una periit, quando homo pascua vitæ peccando dereliquit: ergo quia rationalis creaturæ numerus pereunte homine erat diminutus, quærit in terra hominem ut summa integretur. ***Nonne dimittit.*** Quasi dicat: Murmuratis, quia peccatores recipio, sed ego non veni nisi ut aberrantes colligam, sicut unusquisque vestrum aberrantem ovem reducere laborat.

5 Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:†

6 et veniens domum convocat amicos et vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.‡

7 Dico vobis quod ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.§

8 Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, et everrit domum, et quærit diligenter,

---

† **15:5 *Imponit in humerum.*** Ovem in humeris posuit, qui, humanam naturam suscipiens, peccata nostra ipse portavit: unde humeri Christi crucis brachia sunt, illic peccata nostra deposuit, in illa nobilis patibuli cervice requievit. ‡ **15:6 *Et veniens.*** Reparato homine ad cœlum redit pastor, ibi angelorum choros invenit. Qui amici, quia in stabilitate sua voluntatem ejus continue custodiunt; qui et vicini, quia claritate visionis ejus fruuntur. Et nota, quod non dicit: Congratulamini ovi inventæ, sed ***mihi,*** quia gaudium ejus est vita nostra. § **15:7 *Dico vobis.*** In nonaginta novem, justorum numerus intelligitur; in una ove, peccatorum. ***Gaudium.*** Angeli, quia rationales, gaudent de reconciliato sibi homine, quod incendit nos ad probitatem: agamus quod illis gratum sit, quorum et affectare patrocinium, et offensam timere debemus. ***Quam super.*** Si in nonaginta novem justis qui non erraverunt nec indigent pœnitentia, angeli intelliguntur, majus videtur impios justificare quam justos creare et conservare, quia etsi utrumque æqualis potentiæ, hic majoris misericordiæ et majoris gaudii.

donec inveniat?**

9 Et cum invenerit convocat amicas et vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram.

10 Ita, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

11 Ait autem: Homo quidam habuit duos filios:††

12 et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et

---

** **15:8 *Aut quæ mulier.*** Mulier, id est Dei sapientia, decem drachmas habuit, cum homines et angelos ad imaginem suam creavit. Sed unam perdidit, cum homo a similitudine Creatoris recessit. Sed Dei sapientia lucernam ad quærendum accendit, cum in carne apparuit, quia lucerna est lux in testa, id est verbum in carne. Quod ubi inter homines claruit, domum evertit, quia conscientias hominum de reatu suo perturbavit, et sic drachma reperitur, dum in homine similitudo Conditoris reparatur. ***Habens drachmas decem.*** Angelorum et hominum naturam, quam ad æternitatem Dominus consistere voluit, ad suam similitudinem creavit. Decem ergo drachmas mulier habuit, cum novem ordinibus angelorum additus est homo, ut compleretur decimus electorum numerus. Qui nec post culpam a Creatore periit, quia eum sapientia Dei per carnem miraculis coruscans, ex lumine testæ reparavit. ***Convocat.*** Amicæ et vicinæ supernæ potestates, quæ tanto Deo juxta sunt, quanto eum vicinius contemplantur. Quas vocat, dum per exhibitionem gratiæ hominibus impensæ ad amorem sui vehementius accendit. †† **15:11 *Homo quidam.*** Duabus præmissis parabolis, quantum ipse cum angelis gaudeat de pœnitentium salute insinuat. In hac tertia non solum gaudium ostendit, sed etiam murmur invidentium reprehendit.

divisit illis substantiam.‡‡

13 Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.§§

14 Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, et ipse cœpit egere.***

15 Et abiit, et adhæsit uni civium regionis illius: et misit illum in villam suam ut pasceret

---

‡‡ **15:12** ***Et dixit,*** etc. Sicut Deus non habet alium a quo formetur, a quo negatur, sic iste vult sua potestate uti, ut nullo formante, nullo regente vivat. ***Pater, da.*** Dimidium patrimonium petentibus datur, nec est culpa patris qui dat adolescentiori. Nulla in regno Dei infirma ætas, nec fides gravatur annis, nisi ipse certe se judicaverit inidoneum qui poscit. Si iste non recessisset a patre, impedimentum nescisset ætatis, sed perægre profectus merito patrimonium vastat. ***Et divisit.*** Fidelibus suæ gratiæ protectionem, quam desiderabant, impertiendo: infidelibus vero naturalibus solum ingenii quo contenti erant, beneficium concedendo.

§§ **15:13** ***Non post multos.*** Non multo post institutionem humani generis, placuit animæ liberum arbitrium ferre secum, quasi quamdam potentiam naturæ suæ, et deserere eum a quo condita est, confidens viribus suis. Et has vires tanto citius consumat quanto datorem deserit. Hæc est prodiga vita, quæ amat fundere et spatiari in pompis exterioribus, relinquens eum qui sibi est interior

*** **15:14** ***Et ipse cœpit.*** Quia nihil satis est prodigæ voluptati, quia voluptas semper habet famem sui; merito ergo eget, qui thesauros sapientiæ, divitiarumque cœlestium altitudinem reliquit.

porcos.†††
16 Et cupiebat implere ventrem suum de
siliquis, quas porci manducabant: et nemo illi
dabat.‡‡‡
17 In se autem reversus, dixit: Quanti
mercenarii in domo patris mei abundant
panibus, ego autem hic fame pereo !§§§
18 surgam, et ibo ad patrem meum, et dicam ei:
Pater, peccavi in cælum, et coram te:*
19 jam non sum dignus vocari filius tuus: fac

††† **15:15** ***Uni civium.*** Unus civium ille est qui concupiscentiis terrenis merito pravitatis suæ præpositus princeps mundi vocatur. Qui in villam mittit, quia cupiditati mundialis substantiæ subjugat. Porcos pascit, cum ea quibus immundi spiritus gaudent, operatur. ***Ut pasceret porcos.*** Porcus immundum animal, quod sordibus delectatur; sic diabolus, qui in idolis cruore pecudum pascitur, et morte ipsius hominis. Misit ergo in villam, id est suum fecit famulum, ut pasceret porcos, immolans ei animam suam.
‡‡‡ **15:16** ***Et cupiebat.*** Cibus dæmonum est ebrietas, fornicatio et hujusmodi, quæ blanda sunt et ad sui usum provocant. Neque alia cura est luxuriosis nisi ut ventrem suum impleant, ***quorum deus venter est*** Philip. 3.. Sed eis non potest saturari, quia voluptas semper habet famem sui. ***Nemo illi dabat.*** Quia diabolus cum aliquem suum facit, ultra ad vitiorum abundantiam non procurat, sciens esse jam mortuum. §§§ **15:17** ***Quanti mercenarii.*** Qui futuræ mercedis intuitu digna operari satagunt, quotidianis supernæ gratiæ reficiuntur alimentis. Sed fame perit, qui extra domum patris, id est sine fide vivens, vitam beatam in inani philosophia inquirit. * **15:18** ***Pater, peccavi.*** Etsi Deus omnia novit, vocem tamen exspectat confessionis. Sine periculo prodas quod scis jam esse cognitum: habes causam ut pro te interveniat Christus, nec pro te gratis mortuus sit; habet et causam ignoscendi Pater, quia quod vult Filius vult et Pater.

me sicut unum de mercenariis tuis.†
[20] Et surgens venit ad patrem suum. Cum
autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius,
et misericordia motus est, et accurrens cecidit
super collum ejus, et osculatus est eum.‡
[21] Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, et
coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus.
[22] Dixit autem pater ad servos suos: Cito
proferte stolam primam, et induite illum, et date
annulum in manum ejus, et calceamenta in
pedes ejus:§

---

† **15:19** ***Fac me,*** etc. Ad Filii affectum, qui omnia quæ Patris sunt sua esse non ambigit, aspirare non præsumit, sed mercenarii statum jam pro mercede serviturus desiderat, sed nec hunc etiam nisi paterna dignatione se promereri posse testatur. AMBR. Distat inter servum, mercenarium et filium. Servus, etc., usque ad quod post osculum patris generosissime dedignatur. ‡ **15:20** ***Cum autem adhuc longe esset,*** etc. Antequam intelligeret Deum, sed tamen cum jam pie eum quæreret, tamen nondum dignus operibus rediret, per Verbum incarnatum anticipat filii reditum. Ante ad terras venit quam ille ad domum confessionis, ipsum verbum non deserens, sed in verbo usque ad peregrinationem nostram condescendens. Brachium, id est filium in amplexum revertentis humiliavit. Pater super filii collum cecidit, dum leve jugum suæ dilectionis sibi imposuit, et osculatus est eum, ut ostenderetur quod alibi dicitur: ***Osculetur me osculo oris sui*** Cant. 1.. Rediens, osculum charitatis a patre accipit, dum per gratiam certificatur de indulgentia. § **15:22** ***Cito proferte,*** etc. Stola prima, vestis innocentiæ, in qua primus homo conditus, sed post culpam se nudum novit, et pellicium, id est mortale sumpsit indumentum. ***Annulum.*** Id est signaculum fidei, quo signantur promissa in cordibus credentium. ***In manu.*** Id est operatione: ut per opera fides clarescat, et per fidem opera firmentur. ***Et calceamenta.*** Id est exempla priorum munite in officio prædicandi, ut et opus ornetur bene vivendo, et cursus ad æterna præparando.

23 et adducite vitulum saginatum, et occidite, et
manducemus, et epulemur:**
24 quia hic filius meus mortuus erat, et revixit:
perierat, et inventus est. Et cœperunt epulari.††
25 Erat autem filius ejus senior in agro: et cum
veniret, et appropinquaret domui, audivit
symphoniam et chorum:‡‡
26 et vocavit unum de servis, et interrogavit
quid hæc essent.§§
27 Isque dixit illi: Frater tuus venit, et occidit

** **15:23 *Adducite vitulum.*** Prædicate Christum et mortem ejus insinuate, ut et corde credat, occisum imitando, et ore percipiat passionis sacramentum ad emendationem. †† **15:24 *Et cœperunt epulari.*** Non solum filius pro quo vitulus occisus est, reficitur, sed et pater et servi ejus, quia refectio Dei et sanctorum est salus peccatorum. Et nota, quod post datam stolam, annulum, calceamentum, vitulus immolatur, quia nisi quis spem primæ immortalitatis induerit, nisi annulo fidei opera præmunierit, nisi ipsam fidem confitendo prædicaverit, cœlestibus non potest interesse sacramentis. ‡‡ **15:25 *Erat autem filius,*** etc. Filius, id est populus Isræl, qui nec ad colenda idola elongaverat. Neque in domo erat, quia interiora legis non penetrabat: litterali sensu, contentus, terrena operans, terrena exspectans. Hic est qui agrum emit, et quinque juga boum, legis onere pressus, terrenis sensibus fruitur, et uxorem duxit in affectu carnis. ***Et cum veniret.*** Appropinquat filius domum cum aliquis in populo illo spiritualiter legem intelligens, labores servilis operis improbat, et Ecclesiæ libertatem considerat. Audit symphoniam et chorum, id est spiritu plenos vocibus consonis Evangelium prædicare. Vocat unum de servis, cum sumit ad legendum aliquem de prophetis. Et eum interrogat, dum in eo scrutatur quæ sint hæc festa Ecclesiæ in quibus se esse non videt. §§ **15:26 *Interrogavit.*** Et nunc quærit Isræl cur Deus lætetur in assumptione gentium, et propter invidiam nescit patris voluntatem, et foris stat, quamvis per præcones rogetur.

pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum
recepit.
28 Indignatus est autem, et nolebat introire.
Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.***
29 At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot
annis servio tibi, et numquam mandatum tuum
præterivi: et numquam dedisti mihi hædum ut
cum amicis meis epularer.†††
30 Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit
substantiam suam cum meretricibus, venit,
occidisti illi vitulum saginatum.‡‡‡
31 At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et
omnia mea tua sunt:
32 epulari autem, et gaudere oportebat, quia
frater tuus hic mortuus erat, et revixit; perierat,
et inventus est.

*** **15:28 *Indignatus.*** Indignabantur Judæi et conquerebantur, quia Jesus cum gentibus epularetur. Et adhuc de gentium salute indignantur nec volunt introire. Sed cum plenitudo gentium introierit, egredietur pater ad rogandum Isræl, quando manifesta erit vocatio Judæorum. ††† **15:29 *Ecce tot annis.*** HIER. Justitiam legis secutus, justitiæ Dei non est subjectus. Quæ enim major est justitia Dei quam ignoscere pœnitentibus? ***Mandatum tuum,*** etc. Quasi non sit præterire, saluti alterius invidere, vel de justitia se jactare. ‡‡‡ **15:30 *Occidisti illi vitulum.*** Confitentur venisse Christum, sed invidia non vult salvari. Sic de Judæo et gentili. Generaliter autem de justo et peccatore potest accipi. ***Devoravit substantiam,*** etc. Meretrices sunt superstitiones gentilium, cum quibus substantiam dissipat, qui, relicto connubio verbi Dei, cum dæmone feda cupiditate fornicatur. ***Filii, tu semper,*** etc. Non quasi mentientem redarguit, sed secum perseverantiam ejus approbans, et ad perfruitionem potioris exsultationis invitans. ***Omnia mea,*** etc. In æterna beatitudine, et omnium singula, et singulorum omnia.

16

1 Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo
quidam erat dives, qui habebat villicum: et hic
diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona
ipsius.*
2 Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc audio de
te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim
non poteris villicare.
3 Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia
dominus meus aufert a me villicationem? Fodere
non valeo, mendicare erubesco.
4 Scio quid faciam, ut, cum amotus fuero a
villicatione, recipiant me in domos suas.
5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini
sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?
6 At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi:
Accipe cautionem tuam: et sede cito, scribe
quinquaginta.†
7 Deinde alii dixit: Tu vero quantum debes?

---

* **16:1** ***Ad discipulos.*** Quia Pharisæi superbi et avari sicut petentibus veniam, ita egentibus pecuniam negabant; ideo Salvator nunc ad illos, nunc illis audientibus, ad discipulos de pietate verba facit. ***Homo quidam.*** Villicus proprie, villæ custos, sed ponitur hic pro œconomo, id est dispensatore, qui universam substantiam domus dispensat. In hoc quippe dispensatore non omnia ad imitandum debemus sumere, scilicet ut fraudulenter erga Deum agamus. Sed econtrario istæ similitudines dantur, ut intelligamus si laudari potuit a Domino qui fraudem faciebat, quanto magis placet Deo qui secundum ejus præceptum opera illa facit. † **16:6** ***Centum cados.*** Cadus Græce, amphora dicitur Latine, continens tres urnas. Chorus modiis triginta impletur. Simpliciter sic potest accipi; quisquis indigentiam pauperis, vel ex dimidia, vel ex quinta parte alleviat misericordiæ suæ mercede donandus est.

Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe
litteras tuas, et scribe octoginta.
8 Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia
prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi
prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.‡
9 Et ego vobis dico: facite vobis amicos de
mammona iniquitatis: ut, cum defeceritis,
recipiant vos in æterna tabernacula.§
10 Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis
est: et qui in modico iniquus est, et in majori
iniquus est.**
11 Si ergo in iniquo mammona fideles non
fuistis quod verum est, quis credet vobis?††
12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod

---

‡ **16:8 *Et laudavit Dominus.*** Si dispensator iniqui mammonæ Domini voce laudatur quod de re iniqua sibi justitiam præparavit, et passus dispendium, tamen laudat prudentiam ejus, non quod adversum Dominum fraudulenter egerit, sed quod pro se prudenter fecerit: quanto magis Christus qui nullum damnum sustinere potest, et pronus est ad clementiam, laudabit discipulos, si in sibi creditos misericordes fuerint. ***Filii hujus sæculi.*** Cujus quisque opera agit, ejus et filius dicitur; unde: ***Filii hujus sæculi,*** id est tenebrarum; et filii lucis, æternæ vitæ. § **16:9 *Facite vobis.*** Mammona lingua Syrorum divitiæ iniquitatis, quia de iniquitate collectæ sunt. Si ergo iniquitas bene dispensata vertitur in justitiam, quanto magis epulæ divini sermonis, in quo nulla est iniquitas, bonum dispensatorem levant in cœlum. ** **16:10 *Qui fidelis.*** In pecunia cum paupere participanda. ***Et in majori.*** Adhærens Creatori, et cum eo spiritus unus effectus. Sed qui temporalia quæ possidet non bene dispensat, æternorum sibi gloriam de qua tumet evacuat. †† **16:11 *Si ergo,*** etc. Qui non dat fratribus ad utendum quod a Deo pro omnibus est creatum, iniquus erit in spirituali pecunia dividenda, ut non pro necessitate, sed pro personis doctrinam Domini dividat.

vestrum est, quis dabit vobis?‡‡
13 Nemo servus potest duobus dominis servire:
aut enim unum odiet, et alterum diliget: aut uni
adhærebit, et alterum contemnet. Non potestis
Deo servire et mammonæ.§§
14 Audiebant autem omnia hæc pharisæi, qui
erant avari: et deridebant illum.***
15 Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram
hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia
quod hominibus altum est, abominatio est ante
Deum.†††
16 Lex et prophetæ usque ad Joannem: ex eo

---

‡‡ **16:12 *Et si in alieno.*** Si carnales divitias quæ labuntur non bene dispensatis, veras et æternas divitias quis dabit vobis?
§§ **16:13 *Nemo servus.*** Corripiens avaritiam dicit amatores pecuniæ Deum amore non posse; qui ergo Deum amat pecuniam contemnit: non valet enim simul transitoria et æterna diligere. ***Aut uni adhærebit.*** AUG. Non quidem diliget. Nemo enim diligit, etc., usque ad et de bonitate ejus et impunitate sibi blanditur. ***Non potestis,*** etc. Non ait habere divitias, sed servire. Servit qui custodit ut servus; sed qui servitutis excussit jugum, distribuit ut Dominus. Qui servit mammonæ, illi utique servit qui merito suæ perversitatis rebus istis præpositus princeps mundi a Domino dicitur. *** **16:14 *Audiebant autem.*** Monebat Dominus scribas et Pharisæos non superbe sapere, non de sua justitia præsumere, sed peccatores pœnitentes suscipere: et sua quæ forte inciderent peccata, eleemosynis redimere. Sed illi præceptorem misericordiæ, humilitatis, et parcimoniæ, derident, quasi minus utilia et nunquam facienda noxius imperaret, vel certe utilia, sed a se jam perfecta superfluus ingereret. ††† **16:15 *Et ait,*** etc. Dum peccatores quasi infirmos et desperatores contemnitis, et vos perfectos in omnibus cunctæque fragilitatis expertes, eleemosynarum remedio non egere creditis. Sed hæc tumoris altitudo quam juste damnanda sit, videt ille qui illuminat abscondita tenebrarum, et manifestat consilia cordium.

regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit.‡‡‡

17 Facilius est autem cælum et terram præterire, quam de lege unum apicem cadere.§§§

18 Omnis qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, mœchatur: et qui dimissam a viro ducit, mœchatur.*

19 Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie

---

‡‡‡ **16:16** ***Lex et prophetæ.*** Disputantem contra philargyriam deridebant, quasi contrarium legi et prophetis: cum in lege multi divites Deo placuerunt, et cum lex suis observatoribus bona terræ promittat, quibus occurrit docens distantiam esse inter legem et Evangelium: quia in lege carnalibus propter terram præcipiuntur minora, et in Evangelio spiritualibus propter cœlum præcipiuntur majora. ***Et omnis.*** Magna vis est cum de terra genitu cœlum quærit possidere per virtutem, quod non potuit tenere per naturam, cum linguas etiam deridentium contemnit, sicut Dominus irritus est a Pharisæis. Omnis qui vim facit, vehementi studio properat, non torpenti lentescit affectu. Est ergo fidei religiosa violentia, segnities criminosa. Faciamus ergo vim naturæ, ut non ad terrena demergat, sed ad superna se erigat. §§§ **16:17** ***Facilius est.*** Quamvis dicam, ***Lex et prophetæ usque ad Joannem,*** tamen non prædico legis destructionem: quia facilius est maxima mundi elementa quam minima legis præcepta transire, quia etiam illa quæ levia vel superstitiosa videntur, non vacant a sacramentis spiritualibus quando omnia et in Evangelio recapitulatur. * **16:18** ***Omnis*** etc. AMBR. Non omne conjugium est a Deo. Non enim gentilibus Christianæ copulantur, cum lex prohibeat. Ubi est impar conjugium, lex Dei non est.

splendide.†
20 Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus,
qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus,‡
21 cupiens saturari de micis quæ cadebant de
mensa divitis, et nemo illi dabat: sed et canes
veniebant, et lingebant ulcera ejus.§
22 Factum est autem ut moreretur mendicus, et
portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus
est autem et dives, et sepultus est in inferno.**
23 Elevans autem oculos suos, cum esset in

---

† **16:19 *Homo quidam.*** Contra derisores avaros quod proposuit exemplo astruit, scilicet quod dives apud inferos torquetur, qui Lazarum non fecit sibi amicum, a quo posset recipi in æterna tabernacula, et magis videtur narratio quam parabola. ***Qui induebatur purpura,*** etc. GREG. Purpura color regii habitus est, conchis marinis, etc., usque ad quia viscera pietatis ignoravit, quia præcepta pretio redimere noluit. ‡ **16:20 *Et erat quidam.*** Si qua reprehensibilia in pauperibus videmus, despicere non debemus, quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. ***Ulceribus plenus.*** Hujus ulcera dives fastidiosus exhorret, ne inter pretiosas epulas, unguentatosque convivas, fetorem ulcerum lambentibus canibus sustineat. § **16:21 *Cupiens.*** In una re duo judicia Dei explentur: ex visione pauperis diviti non miserenti cumulus damnationis infertur; et rursum ex visione divitis, tentatus quotidie pauper probatur, quem ad majorem ipsius probationem paupertas simul et ægritudo, et visa divitis copia, et nulla sibi adhibita consolatio, afficiunt. ***Canes.*** Potest in lingua canum lingua significari adulantium qui vulnera lingunt, dum mala quæ in nobis reprehendimus improbo favore laudant. ** **16:22 *In sinum Abrahæ.*** Sinus Abrahæ est requies beatorum pauperum, quorum est regnum cœlorum, in quo post hanc vitam recipiuntur. Sepultura inferni pœnarum profunditas est, quæ superbos et immisericordes post hanc vitam vorat. ***Et sepultus est.*** In lege non tenacia, sed rapina damnatur; in Evangelio dives quod sua non dedit torquetur.

tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in
sinu ejus:††
24 et ipse clamans dixit: Pater Abraham,
miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat
extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret
linguam meam, quia crucior in hac flamma.‡‡
25 Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia
recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter
mala: nunc autem hic consolatur, tu vero
cruciaris:§§
26 et in his omnibus inter nos et vos chaos
magnum firmatum est: ut hi qui volunt hinc
transire ad vos, non possint, neque inde huc
transmeare.***
27 Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in

---

†† **16:23 *Elevans autem.*** A longe vident infideles, dum in imo positi ante diem judicii fideles super se in requie attendunt, quorum gaudia post contemplari non possunt. Longe est quod conspiciunt, quia illuc per meritum non attingunt. ***Vidit Abraham.*** GREG. Credendum est, quod ante retributionem extremi judicii injusti in requie, etc., usque ad et de illorum pœna torquentur quos inutiliter amaverunt. ‡‡ **16:24 *Ut intingat.*** Qui micas cadentes de mensa Lazaro non dedit, de extremo ejus digito aquam distillari in ore suo cupit, et qui minima in vita non dedit, in inferno minima quærit. §§ **16:25 *Quia recepisti.*** AUG. Nota quod dives iste aliquid boni habuit, ex quo bonum transitorium in hac vita recepit, et Lazarus aliquid mali habuit, sed ignis inopia purgavit. *** **16:26 *Et in his omnibus.*** Sicut reprobi a pœnis ad gloriam sanctorum transire volunt, ita justi per misericordiam mente ire volunt ad positos in tormentis, ut eos liberent; sed non possunt, quia justorum animæ etsi in naturæ suæ bonitate misericordiam habent, jam tamen auctoris sui justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur.

domum patris mei:†††
28 habeo enim quinque fratres: ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.
29 Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas: audiant illos.
30 At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.
31 Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.‡‡‡

17

1 Et ait ad discipulos suos: Impossibile est ut non veniant scandala: væ autem illi per quem veniunt.*

††† **16:27** ***Rogo ergo.*** Postquam ardenti de se spes tollitur, animus ad propinquos recurrit, quia reproborum mentem pœna sua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, ut jam tunc etiam suos spiritualiter diligant, qui hic dum peccata diligerent, nec se amabant. Servatur ergo diviti ad pœnam, et cognitio pauperis quem despexit, et memoria fratrum quos reliquit, ut de visa despecti gloria, et de pœna inutiliter amatorum amplius torqueatur. ***Ut mittas.*** Serius dives iste magister incipit esse, cum jam nec discendi tempus habeat, nec docendi. ‡‡‡ **16:31** ***Si Moysen.*** Qui verba legis despiciunt, Redemptoris præcepta qui ex mortuis surrexit, quanto subtiliora sunt, tanto hæc difficilius implebunt, et cujus dicta implere renuunt, ei procul dubio credere recusant.

* **17:1** ***Et ait ad discipulos.*** Sciendum cum Dominus de misericordia loqueretur, Pharisæi avari in irrisione perseverabant, in quo infirmis auditoribus scandalum, ne attenderent, faciebant. Hos ergo increpat loquens apostolis, scilicet quod illi suo vitio faciebant, ut evenirent scandala per se quæ non poterant non evenire in mundo ærumnis et erroribus plenissimo.

2 Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum ejus, et projiciatur in mare quam ut scandalizet unum de pusillis istis.†
3 Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: et si pœnitentiam egerit, dimitte illi.‡
4 Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.§
5 Et dixerunt apostoli Domino: Adauge nobis fidem.**

---

† **17:2 *Si lapis molaris,*** etc. Secundum ritum provinciæ ubi erat ista criminum pœna, ut alligato saxo in profundum demergerentur. Et vere utilius innoxium pœna gravissima vitam finire, quam lædendo fratrem mortem mœreri perpetuam. ***De pusillis.*** Non ætate, sed fide et animo, qui occasiones quærunt quomodo scandalizentur, ideo consulere oportet vos his ne occasione vestri recedant a fide et a salute. ‡ **17:3 *Attendite vobis.*** Quo ordine, scandala declinare et væ perpetuum evitare possimus, insinuat. Sed si nos attendimus ne quem lædamus, si pœnitentem zelo justitiæ corripimus, si ex corde pœnitenti dimittimus, nec jubemur passim peccanti, sed pœnitentiam agenti dimittere. Primum ergo est peccantem increpare, ut postea pœnitenti possimus dimittere. Ita enim peccat qui peccantem videns tacet, sicut qui pœnitenti non indulget. ***Et si pœnitentiam.*** Aliter fratri pœnitenti, aliter inimico persequenti veniam dare præcipimur. Fratri concessa remissione socia charitate communicamus, persecutori malum nobis volenti, vel si potest facienti, bona volumus et facimus quod possumus. § **17:4 *Septies.*** Solet universitas septenario designari. Præcipitur ergo ut omnia peccata dimittantur, vel semper pœnitenti dimittatur. ** **17:5 *Adauge.*** Cum supra dixisset Luc. 16.: ***Qui fidelis est in minimo,*** etc. Apostoli qui in alieno et in minimo, id est in terrenorum contemptu fuerant fideles, in suo et majori fidem postulant augeri, ut qui ex fide jam habent exordia virtutis, in eadem proficiant, donec ad perfectionem veniant.

6 Dixit autem Dominus: Si habueritis fidem
sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro:
Eradicare, et transplantare in mare, et obediet
vobis.††
7 Quis autem vestrum habens servum arantem
aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi:
Statim transi, recumbe:‡‡
8 et non dicat ei: Para quod cœnem, et præcinge
te, et ministra mihi donec manducem, et bibam,
et post hæc tu manducabis, et bibes?§§
9 Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit
quæ ei imperaverat?
10 non puto. Sic et vos cum feceritis omnia quæ

---

†† **17:6 *Arbori moro.*** Per morum colore sanguineo cujus fructus et virgulta rubent, Evangelium crucis exprimitur, quæ per fidem apostolorum de gente Judæorum (in qua velut in stirpe generis tenebatur verbum prædicationis) est eradicata et in mare gentium transplantata, cui etiam convenit subjecta parabola de ministris verbi. Folia mori serpenti subjecta necem inferunt, et verbum crucis ut cuncta salutaria confert, cuncta noxia tollit. Fructus mori in flore albet, formatus irrutilat, maturitate nigrescit: sic diabolus, flore angelicæ naturæ et potestate rutilantis prævaricando terror inhorruit odore, qui per fidem excluditur. ‡‡ **17:7 *Quis autem,*** etc. Servus arans aut pascens doctor est Ecclesiæ, de quo dicitur: ***Nemo mittens manum ad aratrum et aspiciens retro, aptus est regno*** Luc. 9. Dei. Et Dominus Petro dicit: ***Pasce oves meas*** Joan. 21.. Qui servus de agro regreditur, cum intermisso opere prædicandi, quasi ad curiam conscientiæ rediens sua dicta vel facta pertractat, cui Dominus non statim jubet ab hac vita transire, et æterna quiete refoveri, sed domi parare quod cœnet, id est post laborem apertæ locutionis, humilitatem propriæ conversationis exhibere, in tali enim conscientia Deus cœnat. §§ **17:8 *Et ministra mihi.*** Ministrat conditori qui ejus naturam considerans, et ejus judicia pertimescens, de suis se virtutibus humiliat. Minister enim a minori statu dicitur.

præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.***

11 Et factum est, dum iret in Jerusalem,
transibat per mediam Samariam et Galilæam.†††

12 Et cum ingrederetur quoddam castellum,
occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a

*** **17:10** ***Sic et vos.*** Postquam ad perfectionem fidei exhortatus est, per quam fiunt mirabilia opera, etiam contra rerum naturam monet, ne quis de suis operibus glorietur, sed quanto fides est foris virtutibus excellentior, tanto conscientia intus sit humilior, quia Domino jure debemus obsequium. ***Servi inutiles.*** Si homo ab homine servo non uniforme, sed multiplex ministerium exigit, nec gratiam habet, quanto magis vos qui sine me nihil potestis, non unius usum operis vel laboris exercere debetis, sed semper novis studiis augere priora, nec vos jactetis, quia bene servitis. ***Quod debuimus facere.*** Qui venit ministrare non ministrari, nos debitores sibi fecit, ne nostris operibus confidentes, sed ejus examen paventes, omnibus impletis quæ præcepta sunt, nos imperfectos esse recognoscamus, quandiu peregrinamur a Deo. ††† **17:11** ***Et factum est.*** Post parabolam qua invitat ad humanitatem et perseverantiam in diversis officiis Dei, reprehenduntur ingrati de impensis beneficiis.

longe:‡‡‡
13 et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.§§§
14 Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent, mundati sunt.*
15 Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est, regressus est, cum magna voce magnificans Deum,†
16 et cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias

---

‡‡‡ **17:12** ***Occurrerunt,*** etc. Leprosi sunt hæretici, qui quasi varios colores habentes in eodem corpore, varias sectas, nunc falsitatis, nunc veritatis, permiscent in eadem prædicatione. Hi autem quia vitantur et ab Ecclesia removentur longe, necesse habent ut magno clamore interpellent. ***Qui steterunt,*** etc. Qui contra Decalogum peccaverunt, nec amando Deum (de quo male sentiunt), nec proximum, a quo dividuntur, sub denario ad Deum clamant et sanantur, dum in Ecclesiæ societate doctrinam integram veramque assequuntur, et omnia secundum Catholicæ fidei regulam disserunt, et varietate mendaciorum quasi lepra carent. Sed unus gratias agit, id est qui in unitate Ecclesiæ per humilitatem remanent; qui vero per superbiam elati mundatori sunt ingrati, novem sunt, quia per unitatem a perfectione denarii deficiunt. §§§ **17:13** ***Et levaverunt vocem.*** Quia in verbis Salvatoris se errasse cognoscunt, salvandi præceptorem vocant, et per cognitionem præceptoris redeunt ad formam salutis. * **17:14** ***Ite,*** etc. Quisquis hæretica pravitate, vel gentili superstitione, vel Judaica perfidia, vel fraterno schismate per Dei gratiam mundatus caruerit, necesse est ut ad Ecclesiam veniat, coloremque fidei verum aliis similem ostendat. † **17:15** ***Unus autem.*** Unus autem regressus significat unius Ecclesiæ devotam in Christo humilitatem, qui cadens ad pedes ejus gratias agens, quia repressis præsumptionis cogitationibus, quam sit infirmus videt, nihil virtutis sibi tribuit; bona quæ agit de misericordia intelligit.

agens: et hic erat Samaritanus.‡
17 Respondens autem Jesus, dixit: Nonne
decem mundati sunt? et novem ubi sunt?
18 Non est inventus qui rediret, et daret gloriam
Deo, nisi hic alienigena.
19 Et ait illi: Surge, vade: quia fides tua te
salvum fecit.§
20 Interrogatus autem a pharisæis: Quando
venit regnum Dei? respondens eis, dixit: Non
venit regnum Dei cum observatione:**
21 neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce

---

‡ **17:16 *Et cecidit in faciem.*** Cadit in faciem, qui de perpetratis malis erubescit. Ibi enim cadit homo, ubi confunditur. Qui in faciem cadit, videt quo cadat; qui retro cadit, non videt. Boni ergo in faciem cadunt, quia humiliant se in his visibilibus, ut ad invisibilia erigantur; mali retro cadunt, quia cadunt in invisibilibus, ubi non vident quid eos sequatur. § **17:19 *Surge.*** Qui infirmitatem suam agnoscens humiliter ante Deum jacuit, divina consolatione surgere ad fortiora opera, et ire crescendo usque ad perfectiora jubetur. ***Fides tua.*** Fides quæ ad agendas gratias inclinavit, econtra perfidia illos damnat qui de acceptis beneficiis sunt ingrati. ***Te salvum fecit.*** In superiori parabola decernitur fidem per humilitatem debere augeri. In ista rebus ipsis manifeste ostenditur, non fidei tantum agnitam rationem, sed fidei exsecutam operationem esse, quæ salvum faciat credentem. ** **17:20 *Interrogatus.*** Ideo interrogant, quia, sicut Lucas inferius aperuit, existimabant quod, veniente Domino Hierosolymam, confestim regnum ejus manifestaretur. ***Non venit regnum Dei,*** etc. Quia, quando veniet, neque ab angelis, neque ab hominibus potest observari, sicut Dominicæ incarnationis tempus, et prophetarum vaticiniis præfixum, et angelorum est præconiis manifestatum, adeo ut conceptus est, natus, baptizatus, prædicans, moriens, resurgens, ad cœlos ascendens, comitantibus indesinenter, vel angelorum, vel hominum, vel certe miraculorum sit declaratus indiciis.

enim regnum Dei intra vos est.††

22 Et ait ad discipulos suos: Venient dies
quando desideretis videre unum diem Filii
hominis, et non videbitis.‡‡

23 Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite
ire, neque sectemini:§§

24 nam, sicut fulgur coruscans de sub cælo in ea
quæ sub cælo sunt, fulget: ita erit Filius hominis

---

†† **17:21** ***Ecce enim regnum.*** Non poterit observari, quia regnum meum non est corporale, ut putatis, sed spirituale, quod fide jam incepit. ***Regnum Dei.*** Vel sic potest accipi responsio Domini: ***Regnum Dei intra vos est,*** qui quandoque venturus Judex omnium, nunc etiam regnat in cordibus fidelium. Sed cum hæretici turbant Ecclesiam pravis dogmatibus, desiderant fideles ut Dominus, una die ad terras rediens, si fieri posset, veritatem fidei intimaret. Sed non videbunt, quia quod semel Evangelico fulgore est exhibitum, non est opus corporali visione Domini firmari.

‡‡ **17:22** ***Venient dies.*** Noluit dicere quando veniret, sed venturum dixit, ut incuteret omnibus terrorem imminentis judicii, nec securitatem afferret dilationis. ***Desideretis.*** Post meam ascensionem, quando vos in hoc exsilio mundi ingemiscentes desiderabitis me videre in gloria mea, quæ voluntas laudanda, non tamen in hoc mundo implenda. ***Unum diem.*** Bene unum dicit, quia in illa gloria, de qua propheta ait: ***Melior est dies una in atriis tuis super millia*** Psal. 83., nulla est tenebrarum interruptio, nulla saltem memoria miseriæ vel doloris. Hujus diei præsentiam bonum est desiderare, non tamen magnitudine desiderii nobis fingere somnia, quasi instet dies Domini, quod ab aliquibus faciendum prædicit.

§§ **17:23** ***Et dicent,*** etc. Fuere quidam qui computantes curricula ætatum, consummationis sæculi, certum annum, diem et horam se dicerent invenisse.

in die sua.***

25 Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac.†††

26 Et sicut factum est in diebus Noë, ita erit et in diebus Filii hominis:‡‡‡

27 edebant et bibebant: uxores ducebant et dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noë in arcam: et venit diluvium, et perdidit omnes.§§§

28 Similiter sicut factum est in diebus Lot: edebant et bibebant, emebant et vendebant,

*** **17:24** ***Nam sicut,*** etc. Nolite illis credere, quia secundus adventus repentinus erit, et ita manifestus, quod nullus poterit ignorare de sub cœlo, quia discrimen judicii sub cœlo, hoc est, in æris medio geritur. ††† **17:25** ***Primum autem,*** etc. Loquens de gloria adventus, inserit etiam de passione, ut cum morientem viderent quem regnaturum audierant, dolorem passionis, spe promissæ claritatis mitigarent. ‡‡‡ **17:26** ***Et sicut factum est.*** Subitum adventus sui diem pluribus astruit exemplis, et quem fulguri (cito omnia transvolanti) comparaverat, diebus Nœ, vel Loth æquiparat, quando repentinus mortalibus supervenit interitus. §§§ **17:27** ***Edebant,*** etc. Non connubia vel alimenta damnantur, cum in his successionis, in illis naturæ posita sint subsidia, sed immoderatus licitorum usus arguitur. Quia enim his se totos dando, Dei judicia contemnebant, igne vel aqua perierunt. ***Usque in diem.*** Allegorice: Nœ arcam ædificat, cum Dominus fideres in Ecclesia congregat. Quam et consummatam ingreditur cum hanc in die judicii præsentia sua illustrat. Sed dum arca ædificatur, iniqui luxuriantur, et dum intratur, æterna damnatione plectuntur.

plantabant et ædificabant:*

29 qua die autem exiit Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de cælo, et omnes perdidit:

30 secundum hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.†

31 In illa hora, qui fuerit in tecto, et vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa: et qui in agro, similiter non redeat retro.‡

---

* **17:28** ***Similiter,*** etc. Prætermisso maximo Sodomitarum scelere, sola ea commemorat quæ vel levia, vel nulla esse putarentur, ut intelligas quali pœna feriantur illicita, si licita et ea sine quibus vita non ducitur, immoderatius acta, igne et sulphure punientur. ***Loth.*** Allegorice: Loth, qui interpretatur ***declinans,*** est populus electorum, qui dum in Sodomis, id est inter reprobos ut advena moratur, quantum valet scelera eorum declinat. Exeunte Loth, Sodoma perit, quia ***in consummatione sæculi exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in caminum ignis*** Matth. 13.. † **17:30** ***Filius hominis.*** Qui interim apparens omnia videt, tunc apparens omnia judicabit, quando cunctos judiciorum suorum oblitos huic sæculo conspexerit mancipatos, ut merito debeant cum ipso quem inhabitant orbe deleri. ‡ **17:31** ***In illa die.*** Hucusque de hoc quod regnum, id est Christus, non cum observatione, sed insperatus adveniat: nunc a qualibus ipse adventus exspectari debeat. In tecto est, qui carnalia excedens velut in aura libera spiritualiter vivit. Vasa ejus in domo, sunt concupiscentiæ carnales, quas prius amaverat, sed superna petens in mundo reliquerat, quas imminente judicio necesse est ne repetat. ***Et qui in agro.*** Quod dixerat: Eum qui in agro est retro non debere redire, ne de his tantum dictum videretur, qui aperte de agro redituri sunt, id est Dominum palam negaturi; ostendit multos qui cum faciem in anteriora videntur tenere, animo tamen retro respiciunt.

32 Memores estote uxoris Lot.§

33 Quicumque quæsierit animam suam salvam facere, perdet illam: et quicumque perdiderit illam, vivificabit eam.**

34 Dico vobis: In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, et alter relinquetur:††

35 duæ erunt molentes in unum: una assumetur, et altera relinquetur: duo in agro: unus assumetur, et alter relinquetur.‡‡

36 Respondentes dicunt illi: Ubi Domine?

37 Qui dixit illis: Ubicumque fuerit corpus, illuc

---

§ **17:32** ***Memores estote.*** Uxor Loth significat illos qui in tribulatione retro respiciunt, et se a spe divinæ promissionis avertunt, et ideo statua salis facta est, quia admonendo homines ne similia faciant, corda eorum condit ne sint fatui. ** **17:33** ***Quicunque.*** Qui vitam carnalem (negando Christum) in mundo salvare voluerit, in futuro perdet eam; vel qui æternam salutem animæ quærit, non dubitet eam dare ad mortem hujus temporis. †† **17:34** ***In illa nocte.*** Id est in illa tam tenebrosa tribulatione ***ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi*** Matth. 24.. ***Duo in lecto.*** Illi scilicet qui otium eligunt, neque sæcularibus, neque ecclesiasticis negotiis occupati. ‡‡ **17:35** ***Altera relinquetur.*** Qui vel humana laude, vel qualibet corruptione statum vitæ qua imbutus est, deserit. De quo Jeremias: ***Viderunt eam hostes, et deriserunt sabbata ejus*** Thren. 1.. ***Duæ erunt,*** etc. Duæ differentiæ, sequentium orbem rerum mobilium. Quæ femineo genere designantur, quia majorum consilio reguntur, ut feminæ a viris, quæ tamen in unum molunt inquantum de suis negotiis Ecclesiæ usibus deserviunt. Sed quidam tantum propter æterna, ***qui habent tanquam non habentes,*** quidam propter temporalia, ***qui in incerto divitiarum sperant*** I Tim 6..

congregabuntur et aquilæ.§§

18

1 Dicebat autem et parabolam ad illos,
quoniam oportet semper orare et non deficere,
2 dicens: Judex quidam erat in quadam civitate,
qui Deum non timebat, et hominem non
reverebatur.*
3 Vidua autem quædam erat in civitate illa, et
veniebat ad eum, dicens: Vindica me de
adversario meo.†
4 Et nolebat per multum tempus. Post hæc
autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec
hominem revereor:
5 tamen quia molesta est mihi hæc vidua,
vindicabo illam, ne in novissimo veniens sugillet
me.

---

§§ **17:37** ***Qui dixit illis.*** Duo quærentibus unum respondet, sanctos scilicet secum assumendos, aliud subjiciendo innuit, malos scilicet a se repulsos cum diabolo damnandos. ***Ubicunque,*** etc. Ubicunque fuerit Dominus corporaliter, illo congregabuntur electi, qui ejus passionem humiliter imitando tanquam de carne ejus saturantur, quorum per resurrectionem renovabitur ut aquilæ juventus. * **18:2** ***Judex quidam.*** Hæc parabola ad orandum et credendum, et non de nobis, sed de Deo præsumendum hortatur. † **18:3** ***Vidua autem.*** Hæc vidua potest habere similitudinem Ecclesiæ, quæ desolata videtur donec veniat Dominus, qui tamen in secreto etiam nunc curam ejus gerit. ***Vindica me.*** Cum justi pro persecutoribus orare moneantur, tamen de malis salva justitia hanc vindictam expetunt: ut pereant omnes mali, vel conversi ad justitiam, vel amissa per supplicium potestate quam nunc contra bonos quandiu hoc ipsum bonis expedit vel temporaliter aliquid possunt. Quem finem cum justi venire desiderant, quamvis pro inimicis orent, tamen non absurde vindictam desiderare dicuntur.

6 Ait autem Dominus: Audite quid judex iniquitatis dicit:

7 Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis?

8 Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?‡

9 Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tamquam justi, et aspernabantur ceteros, parabolam istam:

10 Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus pharisæus et alter publicanus.§

11 Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri, velut etiam

---

‡ **18:8** ***Verumtamen.*** Dico me facturum vindictam justorum, sed illi erunt valde pauci, quia cum in die judicii in forma Filii hominis apparuero, tanta erit raritas justorum, ut non tam ob clamorem fidelium injuste damnatorum, quam ob eorum torporem juste damnandorum totius jam mundi sit acceleranda ruina. ***Putas.*** In verbo increpatur dubitationis infidelitas, non opinatur Divinitas. Scit enim omnia per quem sunt omnia, sed dubitando increpat infidelium corda. § **18:10** ***Duo homines.*** Quia parabola qua ad orandum invitavit, ita conclusit, ut diceret, veniente Judice, difficile fidem in terra reperiendam. Ne quis sibi de supervacua fidei cognitione, vel etiam confessione blandiretur, in hac parabola, diligentius ostendit a Deo non fidei verba, sed opera examinanda, inter quæ maxime regnat humilitas, quam quia non habent superbi de sua justitia præsumentes, et infirmos despicientes, quasi vacui fide, cum orant non exaudiuntur.

hic publicanus:**
12 jejuno bis in sabbato, decimas do omnium
quæ possideo.††
13 Et publicanus a longe stans, nolebat nec
oculos ad cælum levare: sed percutiebat pectus
suum, dicens: Deus propitius esto mihi
peccatori.‡‡
14 Dico vobis, descendit hic justificatus in
domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat,
humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur.§§
15 Afferebant autem ad illum et infantes, ut eos
tangeret. Quod cum viderent discipuli,

** **18:11 *Deus, gratias,*** etc. Quatuor sunt species tumoris: cum vel quis bonum quod habet, a se habere æstimat: aut si datum a Deo credit, pro meritis datum putat; aut cum jactat se habere quod non habet; aut cum despectis cæteris appetit singulariter videri habere quæ habet. Hac Pharisæus peste laborabat, qui ideo non justificatus descendit, quia merita bonorum operum sibi singulariter tribuens, publicano se prætulit. †† **18:12 *Jejuno bis.*** Ecce Pharisæus ad exhibendam abstinentiam, ad impetrandam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum habet, ad humilitatis custodiam non habet. Et quid prodest si tota civitas custodiatur, et unum foramen per quos hostes intrent relinquatur? ‡‡ **18:13 *Et publicanus.*** Sicut humilis, non audet appropinquare, ut ad eum Deus appropinquet: non aspicit ut aspiciatur; premit conscientiam, sed spem sublevat; percutit pectus, pœnas de se exigit ut Deus parcat; confitetur ut Deus ignoscat; ignoscit Deus quod ille agnoscit. ***Deus, propitius.*** Publicanus humiliter orans ad illos pertinet de quibus dicitur: Deus non faciet vindictam electorum ad se clamantium. Pharisæus merita jactans, ad illos de quibus subditur: ***Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?*** §§ **18:14 *Quia omnis,*** etc. Posita Pharisæi et publicani controversia, ponitur judicis sententia, ut caveatur superbia.

increpabant illos.***
16 Jesus autem convocans illos, dixit: Sinite
pueros venire ad me, et nolite vetare eos: talium
est enim regnum Dei.†††
17 Amen dico vobis, quicumque non acceperit
regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.‡‡‡
18 Et interrogavit eum quidam princeps,
dicens: Magister bone, quid faciens vitam

*** **18:15 *Afferebant autem.*** Post dictam controversiam, post datam sententiam humili magistro, offeruntur infantes, ut ostendatur quod innocens et simplex ætas ad gratiam pertineat. Increpant apostoli, non quod nollent infantes manu et voce Salvatoris benedici, sed quia nondum perfecti in fide, putabant eum in similitudinem hominum lassari importunitate offerentium. ***Increpabant.*** Hoc fortasse ideo, quia prius populum Judæorum ex quo secundum carnem erant, salvari volebant, sed et pro Chananæa muliere supplicaverunt. Sciebant ergo mysterium, quod utriusque populi vocatio deberetur, sed fortasse adhuc nesciebant ordinem. ††† **18:16 *Sinite pueros.*** Nemo prohibeat languidos venire ad medicum. Isti in ramo nihil adhuc commiserunt, sed in radice perierunt. Qui pro se agere non possunt, causam suam majoribus commiserunt. Tangat medicus, et ***benedicat pusillis cum majoribus*** Psal. 113.. ***Talium est enim.*** Non ait istorum, sed qui habent ex studio innocentiam et simplicitatem quam isti habent per naturam, quia non ætas regnat, sed mores. Non enim est virtus non posse peccare, sed nolle. Sicut puer non perseverat in ira, læsus non meminit, non concupiscit mulierem, non cogitat vel loquitur malum, sic vos nisi talem innocentiam et animi puritatem habueritis, non intrabitis in regnum cœlorum. ‡‡‡ **18:17 *Regnum Dei.*** Id est doctrinam Evangelii sicut puer jubemur accipere. Puer in discendo non contradicit doctoribus. Non rationes et verba componit ad resistendum, sed fideliter suscipit, obtemperat et quiescit.

æternam possidebo?§§§
19 Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum?
nemo bonus nisi solus Deus.*
20 Mandata nosti: non occides; non mœchaberis;
non furtum facies; non falsum testimonium
dices; honora patrem tuum et matrem.
21 Qui ait: Hæc omnia custodivi a juventute
mea.
22 Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi
deest: omnia quæcumque habes vende, et da
pauperibus, et habebis thesaurum in cælo: et
veni, sequere me.
23 His ille auditis, contristatus est: quia dives
erat valde.†
24 Videns autem Jesus illum tristem factum,
dixit: Quam difficile, qui pecunias habent, in
regnum Dei intrabunt !
25 facilius est enim camelum per foramen acus

---

§§§ **18:18 *Et interrogavit eum.*** BEDA. Audierat hic princeps similes puerorum dignos esse, etc., usque ad his qui perfecti esse volunt, adjungit: ***Omnia vende et da pauperibus*** Marc. 10.. ***Magister bone.*** Quia bonum magistrum dixit, et non Deum vel Dei Filium confessus est dicit quamvis sanctum hominem comparatione Dei bonum non esse. Christus autem non renuit testimonium bonitatis, sed magistri absque Deo excludit bonitatem.

* **18:19 *Dixit autem.*** AMBR. Versuta interrogatio, et ideo arguta responsio. Tentator enim, etc., usque ad cum his verbis definiatur contra naturam esse dives misericors. ***Mandata nosti.*** Hæc est puerilis innocentiæ castitas, quæ nobis imitanda proponitur, si regnum Dei ingredi volumus. † **18:23 *Dives erat.*** Nullus dives, id est confidens divitiis suis, intrabit, ut Jesus secundum Matthæum exponit. Non ergo divites manentes, sed qui esse desierunt intrabunt.

transire quam divitem intrare in regnum Dei.‡
26 Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest
salvus fieri?§
27 Ait illis: Quæ impossibilia sunt apud
homines, possibilia sunt apud Deum.
28 Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia
et secuti sumus te.
29 Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui
reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut
uxorem, aut filios propter regnum Dei,**
30 et non recipiat multo plura in hoc tempore,
et in sæculo venturo vitam æternam.††
31 Assumpsit autem Jesus duodecim, et ait illis:
Ecce ascendimus Jerosolymam, et

---

‡ **18:25 *Facilius est enim.*** Mystice. Facilius est Christum pati pro dilectoribus sæculi, quam dilectores sæculi ad Christum converti. Camelus dicitur Christus, quia sponte humiliatus, infirmitatis nostræ onera sustulit. Acus punctio, per quam angustias passionis significat, qua passione velut acu, naturæ nostræ quasi scissa vestimenta resarcire dignatus est, id est reparare post lapsum. Aliter: facilius est gentilem populum gibbo peccatorum deformem per angustam vitæ viam ingredi, quam Judæum de meritis gloriantem, et ad subeundum leve onus Christi se humiliare nolentem. § **18:26 *Quis potest?*** Intelligunt in numero divitum deputandos omnes qui amant divitias, etsi non habent: aliter enim, cum sit turba major pauperum, non dicerent: ***Quis potest salvus fieri?*** ** **18:29 *Nemo.*** Qui carnalia pro Domino dimiserit, spiritualia accipiet. Marcus ait: ***Centies tantum nunc,*** etc. Marc. 10., id est, in hac vita persecutionibus plena gaudium regni degustant, et omnium electorum sincera dilectione fruuntur. †† **18:30 *Recipiat,*** etc. Qui pro Domino omnes divitias dimiserit, et carnis affectus contempserit, multo plura recipiet in præsenti, et a fratribus et sororibus propositi sui glutino spirituali colligatis, multo gratiosiorem in hac vita recipiet charitatem.

consummabuntur omnia quæ scripta sunt per
prophetas de Filio hominis:‡‡
32 tradetur enim gentibus, et illudetur, et
flagellabitur, et conspuetur:
33 et postquam flagellaverint, occident eum, et
tertia die resurget.
34 Et ipsi nihil horum intellexerunt, et erat
verbum istud absconditum ab eis, et non
intelligebant quæ dicebantur.§§
35 Factum est autem, cum appropinquaret
Jericho, cæcus quidam sedebat secus viam,
mendicans.***
36 Et cum audiret turbam prætereuntem,

---

‡‡ **18:31** ***Assumpsit.*** Prævidens ex passione sua discipulos perturbandos, prædicit et passionis pœnam, et resurrectionis gloriam, ut cum morientem cernerent, resurrecturum non dubitarent. ***Et consummabuntur.*** In hoc ostendit quidquid prophetæ prædixerunt ad suæ dispensationis mysterium intendisse. In quo percutit hæreticos, qui dicunt Christum legi et prophetis contrarium prædicasse, et alium Veteris, alium Novi esse Deum Testamenti. Confutat etiam paganorum dementiam, quia ejus crucem derident cum proximæ suæ passionis, et tempus quasi futurorum præscius ostendit, et locum quasi mortem non timens adiit.
§§ **18:34** ***Et ipsi,*** etc. Discipuli sermonem Dominicæ passionis toties replicatum ideo intelligere non valent, quia quem maxime videre desiderant, ejus mortem audire non possunt, et quem non solum hominem innocentem, sed etiam verum Deum esse sciunt, mori posse non putant.
*** **18:35** ***Cæcus.*** Cæcus significat humanum genus, quod a superna claritate exclusum damnationis suæ patitur tenebras, sed a Domino appropinquante Jericho curatur. Jericho ***luna*** interpretatur, per quam defectus mortalitatis intelligitur. Dum ergo Verbum Dei infirmitatem nostræ carnis suscipit, homo ad cognoscenda redit. Cæcus sedet juxta viam dum incipit credere in ipsum, qui dicit: ***Ego sum via*** Joan. 14.. Mendicat, dum rogat.

interrogabat quid hoc esset.
37 Dixerunt autem ei quod Jesus Nazarenus transiret.
38 Et clamavit, dicens: Jesu, fili David, miserere mei.
39 Et qui præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David, miserere mei.†††
40 Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum,‡‡‡
41 dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.§§§
42 Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit.
43 Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit, dedit

††† **18:39** ***Et qui præibant,*** etc. Qui Jesum præeunt venientem, significant cæcum carnalium vitiorum, quæ dissipant cogitationem hominis et perturbant vocem orationis, ne Jesus ad illuminandum venire possit cor hominis, sed jam sentiens se gravari phantasmate priorum vitiorum, et vocem orationis suæ impediri, ne pro se exorari possit, ardentius clamat. ‡‡‡ **18:40** ***Stans autem,*** etc. Transiens, cæcum audit, stans illuminat, quia per humanitatem suam nostræ cæcitatis vocibus compatitur, sed per potentiam Divinitatis lumen nobis gratiæ infundit. ***Adduci ad se.*** Qui prætereuntem aliquatenus sentiebat, dum in oratione patitur phantasmatum turbas, vehementius insistens orationi ducitur ad stantem, et recipit lumen, quia Deus in corde firmo figitur, et sic lux amissa reparatur. §§§ **18:41** ***Quid tibi,*** etc. Non ex ignorantia quærit, sed ideo ut rogetur, ut mentem ad orationem excitet. Quod intelligens, cæcus subjungit: ***Domine, ut videam.*** Non petit cæcus aurum vel aliquid temporale, sed tantum lumen. Imitemur ergo eum, quem mente et corpore audivimus sanatum; petamus a Domino lucem æternæ visionis, et dicet nobis: ***Respice, fides tua salvum te fecit.***

laudem Deo.*

19

1 Et ingressus perambulabat Jericho.*
2 Et ecce vir nomine Zachæus: et hic princeps
erat publicanorum, et ipse dives:
3 et quærebat videre Jesum, quis esset: et non
poterat præ turba, quia statura pusillus erat.†
4 Et præcurrens ascendit in arborem
sycomorum ut videret eum: quia inde erat

---

* **18:43 *Et confestim vidit.*** Videt et sequitur, qui bonum quod intelligit operatur, et Jesum præsentem vel prætereuntem imitatur. Et hic talis non solum pro impetrato in Deum proficit, sed etiam alios ad laudem Dei accendit. ***Et omnis plebs.*** Laudat plebs Deum non solum pro impetrato munere lucis, sed et pro merito fidei impetrantis, quia non solum laudat quod potenter et misericorditer illuminat, sed quia clamorem fidei firmiter clamantis exaudit. * **19:1 *Et ingressus,*** etc. Ecce camelus deposita sarcina gibbi per foramen acus transit, dum contempto censu fraudium, angustam portam quæ ducit ad vitam ascendit. Et quia devotione fidei ad videndum Salvatorem, quod natura minus habebat, ascensu arboris supplet, juste quod rogare non audebat, Dominicæ susceptionis benedictionem accipit quam desiderabat. Mystice, Zachæus, qui interpretatur ***justificatus,*** significat credentes ex gentibus qui per occupationem temporalium depressi erant, et minimi, sed a Domino sanctificati. ***Et ipse dives.*** Quis de se desperet, cum venit iste ad Deum cui census ex fraude? Per hunc apparet, quia non omnis dives avarus. † **19:3 *Præ turba.*** Quæ turba, nisi imperitæ confusio multitudinis, quæ verticem sapientiæ videre nequit? Zachæus ergo non in turba, sed plebem transgressus Messiam quem desiderat aspicit.

transiturus.‡
5 Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus
vidit illum, et dixit ad eum: Zachæe, festinans
descende: quia hodie in domo tua oportet me
manere.§
6 Et festinans descendit, et excepit illum
gaudens.
7 Et cum viderent omnes, murmurabant,
dicentes quod ad hominem peccatorem
divertisset.**
8 Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum:
Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do

---

‡ **19:4 *Sycomorum.*** Sycomorus arbor est, moro foliis similis, sed altitudine præstans, et interpretatur ***ficus fatua,*** id est crux. Quæ credentes ut ficus pascit, ab infidelibus irridetur ut fatua. Quam pusillus ascendit, dum quilibet humilis et propriæ infirmitatis conscius, in virtute crucis gloriatur, et per hanc laudabilem fatuitatem transeuntem prope Dominum cernit, quia si nondum ita solide ut est jam, tamen raptim, et quasi in transitu luci sapientiæ cœlestis intendit. ***Quia inde erat transiturus.*** ISID. Illa parte ubi sycomorus, vel ubi crediturus, etc., usque ad velut in fecunda altitudine operis eminebat. § **19:5 *Et cum venisset.*** Per præmissos præcones verbi sui, in quibus erat Jesus et loquebatur, venit ad populum nationum, qui passionis ejus fide jam sublimis, etiam divinitatem ejus agnoscere ardet, suspiciens videt, quia per fidem a terrenis elevatum elegit eligentem se, et amat amantem se. ***Descende.*** Quod descendere de sycomoro, et sic in domo parare mansionem jubetur, hoc est quod Apostolus ait: ***Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed jam non novimus. Si enim mortuus est ex infirmitate, sed jam vivit ex virtute Dei*** II Cor. 5, 13.. ***Manere.*** Manebat aliquando Dominus in domo principis Pharisæorum, id est id est in Judæorum Synagoga docebat. ** **19:7 *Murmurabant.*** Manifestum est Judæos semper gentium odisse, vel non intellexisse salutem. Unde et adversus Petrum dicitur: ***Quare introisti ad gentes præputium habentes*** Act. 9.?

pauperibus: et si quid aliquem defraudavi, reddo
quadruplum.††
9 Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic
facta est: eo quod et ipse filius sit Abrahæ.‡‡
10 Venit enim Filius hominis quærere, et salvum
facere quod perierat.§§
11 Hæc illis audientibus adjiciens, dixit
parabolam, eo quod esset prope Jerusalem: et
quia existimarent quod confestim regnum Dei
manifestaretur.***
12 Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in

---

†† **19:8** ***Stans autem,*** etc. Aliis calumniantibus hominem peccatorem, ipse et Zachæus stans, id est in ea quam cœperat fidei veritate persistens, non solum se ex peccatore conversum, sed etiam inter innocentes probat conversatum, cum etiam ante conversionem innocenter vixit, et qui ante conversionem dimidium, post conversionem potest dare et totum. ***Si quid,*** etc. Primum est secundum legem reddere, deinde quod remanet pauperibus erogare. Hunc fructum vitæ publicanus de sycomoro per sapientem stultitiam legit quod rapta reddit, propinqua relinquit, visibilia contemnit, ejus quem nondum videt sequi vestigia concupiscit. ‡‡ **19:9** ***Filius sit.*** Non carne, sed fide, quia sicut Abraham jussu Dei patriam ob spem futuræ hæreditatis deseruit, sic et iste qui thesaurum in cœlis acquirit spe. §§ **19:10** ***Venit,*** etc. Etiam murmurantibus sua mysteria non dedignatur exponere, quod propter pœnitentiam peccatorum suspiciendam maxime ipse in terram venerit, ubi et se appellat Filium hominis, ut insinuet nobis dispensationem suæ pietatis. *** **19:11** ***Hæc illis,*** etc. Suscepta et commendata pœnitentia publicani divitis, per parabolam docet sibi magis pœnitentiam peccatorum, quam justitiam placere superborum, latiusque in gentibus de ignorantia legis humilibus, quam in Judæis de justitia legis superbientibus se esse regnaturum. ***Eo quod.*** Non solum qui justi perseverant, sed etiam qui de injustitia convertuntur ad filios promissionis pertinent.

regionem longinquam accipere sibi regnum, et reverti.†††

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem mnas, et ait ad illos: Negotiamini dum venio.‡‡‡

14 Cives autem ejus oderant eum: et miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est ut rediret accepto regno: et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut

††† **19:12** ***Nobilis abiit.*** Hic est nobilis cui cæcus clamabat: ***Miserere mei, fili David,*** et cui tubæ clamabant: ***Hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini rex Isræl,*** qui constitutus est a Patre rex, cui datæ sunt gentes in hæreditatem. ***Longinquam.*** Excæcatos Judæos relinquens, transit ad illuminandas gentes, quæ longe (quia a finibus terræ) clamant ad Dominum, vel quia ***longe a peccatoribus salus*** Psal. 118.: Deus, qui ubique præsens, longe ab his qui idola colunt, sed et ipsi prope facti sunt in sanguine. ‡‡‡ **19:13** ***Vocatis autem decem.*** Vocat decem servos, dum elegit discipulos littera Decalogi imbutos. Dat decem mnas, dum post resurrectionem surgit, et aperit sensum, ut spiritualiter intelligat legis dicta Mna decem drachmas appendit. Et omnis Scripturæ sermo, quia vitæ cœlestis perfectionem suggerit, quasi centenarii numeri pondere fulget. ***Negotiamini.*** Verba legis mystica interpretatione discussa populis offerte, et ab eis confessionem fidei, morumque probitatem recipite.

sciret quantum quisque negotiatus esset.§§§
16 Venit autem primus dicens: Domine, mna
tua decem mnas acquisivit.*
17 Et ait illi: Euge bone serve, quia in modico
fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem
civitates.†
18 Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit
quinque mnas.‡

---

§§§ **19:15** ***Et factum est.*** Quotidie Christus accepto regno a Patre redit, quia peregrinantis in terra Ecclesiæ semper statum conspicit. Huic servo pecuniam negotiaturo commodat, in altero modum consummati operis examinat. Hunc prudenter laborantem ampliori gratia donat, illum luxuriosa sectantem, etiam quod dederat privat. In judicio vero multi qui ad docendum idonei videbantur, ob negligentiam suam inter indoctos reputabuntur. Quidam simplicioris observationis devotionem inter apostolicos summa præmia percipient. ***Qui enim recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet*** Matth. 10..

* **19:16** ***Venit autem.*** Primus servus, ordo doctorum in circumcisione missus, qui unam mnam negotiaturus accepit, quia unum Deum, unam fidem, unum baptisma missus est prædicare. Sed decem acquirit dum populum sub lege constitutum docendo sibimet associat. † **19:17** ***In modico fuisti fidelis.*** Modicum est quidquid in præsenti percipimus donorum ad comparationem futurorum. ***Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus*** I Cor. 13.. ***Decem civitates.*** Decem civitates sunt animæ, per legis verba ad gratiam Evangelii pervenientes, quibus tunc glorificandus præponitur, qui eis pecuniam verbi digne Deo commendaverit; unde Apostolus: ***Quæ est spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum Jesum*** I Thes. 2.? ‡ **19:18** ***Et alter,*** Bonus ordo, vocaturus gentes, et Judæos missurus interfici, qui noluerunt super se Christum regnare, hanc præmisit comparationem, ne diceretur: Nihil dederat populo Judæorum unde melior possit fieri, ut quod exigeretur ab eo qui nihil recipit? Ex una mna quinque facit, qui moralia habet propter quinque sensus.

19 Et huic ait: Et tu esto super quinque civitates.

20 Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:§

21 timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti.**

22 Dicit ei: De ore tuo te judico, serve nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, et metens quod non seminavi:††

23 et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens cum usuris utique

---

§ **19:20** ***Et alter,*** etc. Qui ad præputium missus est, cui Dominus mnam unam eamdemque fidem, quæ circumcisioni credita est, ad prædicandum commisit. Quæ quinque mnas facit, quia gentes quinque sensibus corporis mancipatas, ad gratiam fidei evangelicæ convertit. ***In sudario,*** etc. In sudario pecuniam reponit, qui ad prædicandum idoneus, officium prædicandi vel suscipere renuit, vel susceptum non bene gerit, sed percepta dona sub otio temporis abscondit secum, dicens: Sufficit mihi ut de me rationem reddam, cur aliis prædicem, vel de aliis cogar reddere rationem? cum etiam apud Deum illi sunt inexcusabiles quibus lex data non est, neque audito Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant Creatorem cognoscere. ** **19:21** ***Metis quod.*** Metit enim Deus ubi non seminavit, id est etiam eos impietatis reos tenet quibus legis verbum vel Evangelii non ministravit. Timens ergo periculum judicii, requiescam ab administratione verbi. †† **19:22** ***Sciebas,*** etc. Quod putaverat pro excusatione dixisse vertitur in culpam. Si me ita durum et crudelem noveras, quare ista cogitatio non incussit tibi timorem, ut scires me mea diligentius quæsiturum?

exegissem illam?‡‡
24 Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, et
date illi qui decem mnas habet.§§
25 Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.
26 Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur,
et abundabit: ab eo autem qui non habet, et quod
habet auferetur ab eo.***
27 Verumtamen inimicos meos illos, qui
noluerunt me regnare super se, adducite huc: et
interficite ante me.
28 Et his dictis, præcedebat ascendens
Jerosolymam.†††
29 Et factum est, cum appropinquasset ad
Bethphage et Bethaniam, ad montem qui vocatur

---

‡‡ **19:23** ***Pecuniam.*** Id est evangelicam prædicationem paratisque fidelium cordibus non intimasti. ***Meam ad mensam.*** Non tuam. Unde Apostolus: ***Si quis loquitur, quasi sermones Dei*** I Petr. 4.. ***Cum usuris.*** Qui verbi pecuniam a doctore emit credendo, necesse est ut cum usuris solvat operando. Vel, de accepto verbi fenore usuras solvit, qui ex eo quod audit, etiam alia studet intelligere. §§ **19:24** ***Auferte,*** etc. Collatam gratiam amittit, qui prædicando aliis communicare neglexit. Augetur vero illi qui in ea laboravit. Sicut regium chrisma quod superbiendo Saul amisit, David obediendo promeruit. Spiritus enim Domini qui a Saul recessit, directus est a die illa et deinceps in David. *** **19:26** ***Et abundabit.*** Mystice: cum omnis Israel salvus erit, tunc plenitudo spiritualis gratiæ quam modo torpenter exercemus, doctoribus illius temporis abundanter conferetur. ††† **19:28** ***Et his dictis.*** Finita parabola, vadit Hierosolymam, ut ostenderet de ejusdem maximæ civitatis eventu parabolam fuisse præmissam, quæ non longe post, et ipsum occisura ob odium regni ejus hostili clade sit peritura.

Oliveti, misit duos discipulos suos,‡‡‡
30 dicens: Ite in castellum quod contra est: in
quod introëuntes, invenietis pullum asinæ
alligatum, cui nemo umquam hominum sedit:
solvite illum, et adducite.§§§
31 Et si quis vos interrogaverit: Quare solvitis?
sic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus
desiderat.
32 Abierunt autem qui missi erant: et
invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum.
33 Solventibus autem illis pullum, dixerunt

---

‡‡‡ **19:29** ***Ad Bethphage.*** Bethphage, viculus sacerdotum in monte Oliveti, et interpretatur ***domus buccæ.*** Bethania villa vel civitas in latere ejusdem montis, et dicitur ***domus obedientiæ.*** Has Dominus Hierosolymam venturus præsentia sua sublimavit, quia multos ante passionem suam docendo piæ confessionis donis et obedientiæ spiritualis implevit. Quæ bene in monte Oliveti sunt positæ, id est in ipso Domino qui nos unctione spiritualium chrismatum, et conscientiæ pietatisque luce refovet. Et quia non vult abscondi civitatem supra se positam, mittit discipulos in castellum, quod est contra eos, ut per eos totius contra positi orbis munitiones penetret. §§§ **19:30** ***Intrœuntes invenietis.*** Intrœuntes in mundum prædicatores inveniunt populum nationum, perfidiæ vinculis irretitum, liberum et lascivum. ***Cui nemo,*** etc., id est, nullus rationalis doctor frænum correctionis posuit, qui vel linguam a malo prohiberet, vel in arctam viam vitæ ire cogeret. Nemo indumenta salutis quibus ***calefieret,*** utilia suadendo contulit. ***Nemo sedit,*** quia nullus stultitiam ejus deprimendo correxit. ***Alligatum.*** Alligatus vinculis perfidiæ, in quo addictus vel astrictus Domino errore famulabatur, sed dominatum sibi vindicare non poterat, quem Dominum fecerat non natura, sed culpa. Et ideo cum Dominus dicitur, unus agnoscitur. Nam, etsi multi dii et domini, generaliter tamen unus Deus et unus Dominus.

domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?*

34 At illi dixerunt: Quia Dominus eum
necessarium habet.

35 Et duxerunt illum ad Jesum. Et jacentes
vestimenta sua supra pullum, imposuerunt
Jesum.†

36 Eunte autem illo, substernebant vestimenta
sua in via:

37 et cum appropinquaret jam ad descensum
montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ
discipulorum gaudentes laudare Deum voce
magna super omnibus, quas viderant,

---

* **19:33** ***Solventibus autem,*** etc. Non despicias hunc asellum, quia sicut in vestitu ovium sunt lupi rapaces, ita sub exuviis corporis (quod nobis est commune cum belluis) mens Deo plena vegetatur. ***Dixerunt.*** Multos habebat dominos qui non uni superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum raptabatur ad varios errores. ***Quid solvitis.*** Qui solvendo pullo contradixerant, audito nomine quiescunt, quia magistri errorum qui doctoribus ad salutem gentium venientibus obsistunt, suas tenebras defendunt, donec miraculis attestantibus veri possessoris virtus emineat. Sed postquam Dominicæ fidei potestas apparet, cedentibus adversariorum querelis, cœtus qui Deum corde portet adducitur. † **19:35** ***Vestimenta.*** Vestimenta apostolorum doctrina virtutum, vel discretio Scripturarum, et gratia spiritualiter, quibus illi corda hominum prius nuda et frigida contegunt, ut mereantur habere sessorem Christum. ***Imposuerunt.*** Dum populus gentium portat Christum, discipuli in via vestimenta sternunt, quia corporis sui exuentes amictum simplicibus sanguine suo viam parant, ut inoffenso gressu mentis, Hierosolymam, quo Christus ducit, tendant, id est ad veram pacis visionem.

virtutibus,‡
38 dicentes: Benedictus, qui venit rex in nomine
Domini: pax in cælo, et gloria in excelsis.§
39 Et quidam pharisæorum de turbis dixerunt
ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.**
40 Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi
tacuerint, lapides clamabunt.††
41 Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit

---

‡ **19:37** ***Ad descensum.*** Descendente Domino de monte Oliveti, id est, humiliante se ad infirmitatem nostræ carnis illo qui erat in forma Dei, cum eo descendunt turbæ, id est, humiliatur qui ejus misericordia indigent, ut ab eo exaltentur. ***Gaudentes.*** Frequenter ingressus est civitatem Hierusalem, sed non rex vocatus, quod semper fugerat, nisi modo cum ascendit passurus. Quod ideo factum est, ut amplius eorum adversum se excitaret invidiam, quia jam tempus passionis instabat. ***Super.*** Maxime de resurrectione Lazari, quæ nuper facta erat. Nam et propterea obviam venit ei turba, quia hoc signum factum audierant ab eo. Laudant etiam de signis et doctrina, quæ fecit cum ascendit ad diem scenopegiæ, quod Joannes narrat. § **19:38** ***Benedictus.*** Turba post modicum crucifixura, regem appellat, exspectatum secundum carnem David filium venisse declarat, ut adversum se testimonium extorqueatur invitis. ***Pax.*** Sicut nascente Domino hominum et angelorum agmina cœlestia decantabant: ***Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus,*** etc. Sic eidem mox triumphaturo homines concinunt: Pax in cœlo, et gloria in excelsis. ** **19:39** ***Magister.*** Mira invidentium dementia, quem vera docentem noverant, cum magistrum appellari audiunt, discipulos ejus quasi melius edocti redarguendos æstimant, quos ille instituerat, quem Deum apparet esse per miracula. †† **19:40** ***Lapides.*** Crucifixo Domino apostolis præ timore tacentibus, petræ quæ scissæ sunt, apertis monumentis Deum et mundi Dominum aperte clamabant. Mystice: si cæcitas contigerit in Israæl, ut a laude Dei conticeat, populus gentium mollito corde lapideo Creatorem suum credet et annuntiabit.

super illam, dicens:
42 Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac
die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem
abscondita sunt ab oculis tuis.
43 Quia venient dies in te: et circumdabunt te
inimici tui vallo, et circumdabunt te: et
coangustabunt te undique:
44 et ad terram prosternent te, et filios tuos, qui
in te sunt, et non relinquent in te lapidem super
lapidem: eo quod non cognoveris tempus
visitationis tuæ.‡‡
45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere
vendentes in illo, et ementes,§§
46 dicens illis: Scriptum est: Quia domus mea
domus orationis est: vos autem fecistis illam
speluncam latronum.
47 Et erat docens quotidie in templo. Principes
autem sacerdotum, et scribæ, et princeps plebis

---

‡‡ **19:44** ***Et non relinquent.*** Perversus enim cum perversionem adjicit, quasi lapidem super lapidem struit. Sed cum anima ad ultionem rapitur, talis cogitationum constructio dissipatur, et hoc ideo, ***quia non cognoveris tempus.*** Perversam enim animam Deus visitat, aliquando præcepto, aliquando miraculo. Sed quia superbiens contemnit, nec de malis suis erubescit, in extremo inimicis tradetur, cum quibus in æterno judicio damnationis societate colligitur. ***Ad pacem,*** etc. Dum carnem das voluptatibus mala ventura non prospiciens, habes bona præsentia quæ ad pacem possunt esse temporalem. Et cur hoc, subdit, scilicet, quia non prævidet mala quæ ei eventura sunt. Si enim prævideret, in præsentibus prosperis lætata non fuisset. §§ **19:45** ***Et ingressus.*** Post enumerata mala, ingressus templum ejecit vendentes et ementes, per hoc innuens, quod ruina populi, maxime ex sacerdotum culpa fuit; dum enim vendentes et ementes percutit, ostendit unde radix perditionis processit.

quærebant illum perdere:***
48 et non inveniebant quid facerent illi. Omnis
enim populus suspensus erat, audiens illum.

20

1 Et factum est in una dierum, docente illo
populum in templo, et evangelizante,
convenerunt principes sacerdotum, et scribæ
cum senioribus,
2 et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis in qua
potestate hæc facis? aut quis est qui dedit tibi
hanc potestatem?*
3 Respondens autem Jesus, dixit ad illos:
Interrogabo vos et ego unum verbum.
Respondete mihi:†
4 baptismus Joannis de cælo erat, an ex

*** **19:47** ***Et erat docens.*** Domus Dei est conscientia fidelium, quam facit speluncam latronum qui, relicta simplicitate sanctitatis, illud meditatur agere, unde proximum innocentem possit lædere. Sed econtra Dominus mentes fidelium ad cavenda mala erudit. ***Quærebant illum perdere.*** Ideo non poterant illum perdere, quia timebant tumultum populi, vel ideo volebant perdere, quia, neglecto, suo magisterio, totum populum videbant ad ejus doctrinam confluere. * **20:2** ***In qua potestate.*** De Dei potestate dubitant, et subintelligi volunt diaboli esse quod facit. Unde addunt: ***Aut quis est,*** etc. In quo plane negant Dei Filium, quem non suis viribus, sed alienis signa facere credunt. † **20:3** ***Interrogabo vos,*** etc. Poterat aperta responsione tentatorum calumniam confutare, sed prudenter interrogat, ut vel suo silentio vel sua sententia condemnentur.

hominibus?‡
5 At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si
dixerimus: De cælo, dicet: Quare ergo non
credidistis illi?
6 Si autem dixerimus: Ex hominibus, plebs
universa lapidabit nos: certi sunt enim Joannem
prophetam esse.
7 Et responderunt se nescire unde esset.
8 Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua
potestate hæc facio.
9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam
hanc: Homo plantavit vineam, et locavit eam
colonis: et ipse peregre fuit multis temporibus.§
10 Et in tempore misit ad cultores servum, ut de
fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt

---

‡ **20:4 *Baptismus Joannis,*** etc. Quem confitemini de cœlo habuisse prophetiam mihi perhibuit testimonium, et ab illo audistis in qua potestate ego faciam. Quod illi intelligentes, dubitant quid debeant respondere. ***Neque ego,*** etc. Propter duas causas veritas quærentibus est abscondenda. Vel, quia minus capaces sunt ad audiendum; unde dicitur: ***Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*** Joan. 16.. Vel quia ex odio et contemptu quærunt; unde dicitur: ***Nolite sanctum dare canibus*** Matth. 7.. § **20:9 *Cœpit autem.*** Principibus sacerdotum et scribis de sua interrogatione confutatis, Dominus quod cœperat, exsequitur, et illis audientibus plebem, quod sua verba libentius audiat alloquitur, inferens parabolam qua et illos impietatis arguat, et regnum Dei ad gentes transferendum ostendat. ***Vineam.*** Moraliter: ***Vinea Domini sabaoth, domus Isræl*** Isa. 5.: coloni, operarii, qui ad excolendum prima hora, tertia, sexta et nona sunt conducti. ***Et ipse peregre,*** etc. Qui ubique est, diligentibus se præsentior est, negligentibus abest, et longo tempore abfuit, ne perperam videretur exactio. Nam quo indulgentior liberalitas eo inexcusabilior pervicacia.

eum inanem.**

11 Et addidit alterum servum mittere. Illi autem
hunc quoque cædentes, et afficientes contumelia,
dimiserunt inanem.††

12 Et addidit tertium mittere: qui et illum
vulnerantes ejecerunt.

13 Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam?
Mittam filium meum dilectum: forsitan, cum
hunc viderint, verebuntur.

14 Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt
intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum,

** **20:10 *Et in tempore.*** Primus servus qui mittitur, Moyses legislator. Qui per quadraginta annos fructum legis quam dederat, a cultoribus inquirebat, sed cæsum dimittunt inanem. †† **20:11 *Et addidit,*** etc. Alter servus David propheta, qui post Moysem colonos vineæ psalmodiæ modulamine et citharæ dulcedine ad exercitium boni operis invitavit, sed et hunc contumelia affectum, dimittunt inanem, dicentes: ***Quæ nobis pars in David, aut quæ hæreditas in filio Isai*** Reg. 12.? Qui tamen pro hac vinea, ne penitus exstirpetur exorat: ***Domine Deus virtutum, converte et respice de cœlo, et vide et visita vineam istam*** Psal. 77.. Tertius servus chorus prophetarum. Qui populum corripiebant, et mala quæ vineæ imminerent prædicabant, sed et illos persecuti sunt et occiderunt.

ut nostra fiat hæreditas.‡‡

15 Et ejectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?§§

16 veniet, et perdet colonos istos, et dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit.***

17 Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput

---

‡‡ **20:14 *Quem cum vidissent.*** Aperte probat Judæos, non per ignorantiam crucifixisse Filium Dei, sed per invidiam. Intellexerunt enim hunc esse cui dictum est: ***Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ*** Psal. 117.. Et ideo consulentes sibi dicunt: ***Ecce mundus totus post eum abiit*** Joan. 12., etc. Hæreditatem ergo Ecclesiæ quam non moriens Pater reliquit, sed ipse sua morte emptam resurgendo possedit, hanc Judæi eripere volunt, dum fidem, quæ per eum est, exstinguere conantur, justitiæ Dei non subjecti, sed suam constituere volentes. ***Hic est hæres:*** Christus hæres, quia morti propriæ supervixit, et testamentorum quæ ipse condidit, quasi hæreditaria in nostris profectibus emolumenta consequitur. §§ **20:15 *Et ejectum illum.*** Marcus ordinem mutat: ***Occiderunt et ejecerunt extra vineam*** Marc. 12.. In quo pertinacia eorum notatur, qui post resurrectionem prædicantibus apostolis credere noluerant, sed quasi utile cadaver projicientes, gentibus suscipiendum dederunt. *** **20:16 *Absit.*** Contradicunt sententiæ quam contra perfidiam suam dictam esse cognoscunt. Quod enim in mente gerebant, in parabola contineri intelligunt. Negantibus ergo Judæis justum fore, divinæ scientiæ legis (quam ipsi spernebant) ad gentes transferri, quid Salvator respondeat attende.

anguli?†††
18 Omnis qui ceciderit super illum lapidem,
conquassabitur: super quem autem ceciderit,
comminuet illum.‡‡‡
19 Et quærebant principes sacerdotum et scribæ
mittere in illum manus illa hora, et timuerunt
populum: cognoverunt enim quod ad ipsos
dixerit similitudinem hanc.§§§
20 Et observantes miserunt insidiatores, qui se
justos simularent, ut caperent eum in sermone,
ut traderent illum principatui, et potestati
præsidis.*
21 Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister,
scimus quia recte dicis et doces: et non accipis
personam, sed viam Dei in veritate doces.

††† **20:17** ***Quid est,*** etc. Quomodo implebitur hæc prophetia? Nisi quia Christus a vobis reprobatus, credituris gentibus est prædicandus, ut in se uno angulari lapide duos condat parietes. *Ædificantes.* Qui supra coloni, hic ædificantes dicuntur, quia qui plebem ad ferendos fructus excolere, hanc ipsi Domino inhabitatore dignam quasi domum constituere jubebantur. ‡‡‡ **20:18** ***Omnis qui ceciderit.*** Qui credit et tamen peccat, cadit super lapidem, et non conteritur, sed confringitur, quia per patientiam ad salutem reservatur. Sed cui lapis irruit, id est, qui negat penitus, conteritur, ut nec testa remaneat. Vel cadit super eum, qui modo contemnit, et injuriis afficit, necdum penitus interit, sed quassatur, ut non ambulet rectus. Cadit super eum lapis, quem veniens in judicio opprimit. §§§ **20:19** ***Et quærebant,*** etc. Quasi mentientem quærunt interficere in quo vera probantur quæ dixerat. Ipse est enim hæres, illi pravi coloni qui solo humano terrore retardantur donec veniret hora ejus. * **20:20** ***Et observantes.*** Quod præ timore populi, per se non possunt, inanibus præsidiis efficere volunt, velut immunes a morte ipsius videantur.

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?†
23 Considerans autem dolum illorum, dixit ad
eos: Quid me tentatis?
24 ostendite mihi denarium. Cujus habet
imaginem et inscriptionem? Respondentes
dixerunt ei: Cæsaris.‡
25 Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris,
Cæsari: et quæ sunt Dei, Deo.§
26 Et non potuerunt verbum ejus reprehendere
coram plebe: et mirati in responso ejus,
tacuerunt.
27 Accesserunt autem quidam sadducæorum,
qui negant esse resurrectionem, et
interrogaverunt eum,**
28 dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: Si
frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, et
hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus

---

† **20:22 *Licet nobis,*** etc. Cum nuper sub Augusto Judæa Romanis stipendiaria facta esset, Pharisæi qui de justitia sibi applaudebant, qui decimas et primitiva Deo dabant, tributa homini solvenda negabant, pro qua seditione postea regnum et tota patria destructa sunt. ‡ **20:24 *Cujus habet,*** etc. Alia imago Dei, alia mundi. Si ergo Christus non habuit imaginem Cæsaris, cur censum dedit? Non de suo dedit, sed mundo reddidit quæ erant mundi. Et tu si non vis esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ sunt mundi. Si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis terreno regi nihil debere, omnia tua relinque et Christum sequere. Et bene prius quæ Cæsaris sunt reddenda decernit. Non enim potest quis esse Domini, nisi prius mundo renuntiaverit. § **20:25 *Reddite ergo.*** Sicut Cæsar exigit impressionem suæ imaginis, sic et Deus animam lumine vultus sui signatam. ** **20:27 *Accesserunt autem,*** etc. Duæ hæreses erant in Judæis: Pharisæorum, qui præferebant justitiam traditionum et observationum, unde et divisi vocabantur a populo, et Saducæorum, qui et ipsi vindicabant sibi quod non erant, id est justi.

uxorem, et suscitet semen fratri suo.††
29 Septem ergo fratres erant: et primus accepit
uxorem, et mortuus est sine filiis.
30 Et sequens accepit illam, et ipse mortuus est
sine filio.
31 Et tertius accepit illam. Similiter et omnes
septem, et non reliquerunt semen, et mortui sunt.
32 Novissime omnium mortua est et mulier.
33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor?
siquidem septem habuerunt eam uxorem.
34 Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi nubunt, et
traduntur ad nuptias:
35 illi vero qui digni habebuntur sæculo illo, et
resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque
ducent uxores:‡‡
36 neque enim ultra mori potuerunt: æquales
enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii

---

†† **20:28 *Magister.*** Qui resurrectionem corporum non credunt, et animas putant interire cum corporibus, turpitudinem fabulæ fingunt, quæ deliramenti arguit eos qui resurrectionem asserunt. Potest autem fieri, ut in gente eorum hoc aliquando acciderit. ***Ut accipiat,*** etc. In lege litteræ cogebatur nubere in vita. Sed in lege spiritus commendatur castitas. ‡‡ **20:35 *Illi vero,*** etc. Cum omnes boni et mali sint resurrecturi et absque nuptiis mansuri, Dominus tamen ut ad gloriam resurrectionis incitet, de solis electis disserit. Si autem in resurrectione neque ducent uxores, resurgent ergo corpora quæ possunt nubere et ducere. Quod dicitur de his qui habent membra genitalia, sed nulla voluptate vel necessitate nubendi mancipabuntur. Et nota quod cum insidiatoribus et conculcatoribus secreta mysteria loquatur, non tamen sanctum dat canibus, sed aderant multi idonei quos propter aliorum immunditiam non oportebat negligi. ***Neque nubent,*** etc. Cum connubia propter filios, filii propter successionem, successio propter mortem, ubi ergo non est mors, neque connubia.

resurrectionis.
37 Quia vero resurgant mortui, et Moyses
ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum,
Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum Jacob.§§
38 Deus autem non est mortuorum, sed
vivorum: omnes enim vivunt ei.
39 Respondentes autem quidam scribarum,
dixerunt ei: Magister, bene dixisti.
40 Et amplius non audebant eum quidquam
interrogare.***
41 Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt
Christum filium esse David?†††
42 et ipse David dicit in libro Psalmorum: Dixit
Dominus Domino meo: sede a dextris meis,
43 donec ponam inimicos tuos scabellum
pedum tuorum.‡‡‡
44 David ergo Dominum illum vocat: et
quomodo filius ejus est?
45 Audiente autem omni populo, dixit discipulis
suis:
46 Attendite a scribis, qui volunt ambulare in

---

§§ **20:37 *Quia vero resurgent mortui.*** Postquam propositæ quæstioni de resurrectionis conditionibus satisfecit, de ipsa resurrectione contra eorum infidelitatem agit. *** **20:40 *Et amplius,*** etc. Confutati in sermonibus non amplius interrogant, sed aperte comprehensum Romanæ potestati tradunt, ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem superari, sed difficile conquiescere. ††† **20:41 *Quomodo dicunt,*** etc. Consummaturus præcepta Dominus, in fine testamenti sui fidem concludit ut Dominum Jesum verum Deum et verum hominem ad dexteram Patris sedere credamus. ‡‡‡ **20:43 *Donec ponam.*** Quod a Patre subjiciuntur inimici, non infirmitatem Filii, sed unitatem naturæ, qua in altero aliter operatur, significat. Nam et Filius subjicit inimicos Patri, quia Patrem clarificat super terram.

stolis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos discubitus in conviviis,§§§
47 qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem: hi accipient damnationem majorem.

21

1 Respiciens autem, vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.*
2 Vidit autem et quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.
3 Et dixit: Vere dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quam omnes misit.

---

§§§ **20:46** ***Attendite a scribis.*** Duplici ratione jubemur attendere a vanæ gloriæ cupidis, ne vel eorum simulatione decipiamur, vel eorum exemplo ad amorem temporalium inflammemur. ***Et amant salutationes in foro.*** Non salutari in foro, nec primas sedes vetat eis quibus debentur ex ordine officii, sed eis qui indebite amant. Animum enim, non gradum redarguit. Nec vero caret culpa, si is fori litibus interesse velit, qui desiderat sedere in cathedra Moysi. ***Qui devorant,*** etc. Marcus: ***Sub obtentu prolixæ orationis,*** qui ut religiosiores appareant, prolixius orant, ubi ab infirmis quibuslibet, et peccatorum suorum conscientia turbatis, quasi patroni laudes et pecunias accipiant, quorum oratio fit in peccatum, ut non solum pro aliis non possint intercedere, sed nec sibi ad salutem proficere, imo pro ipsis orationibus magis damnabuntur. ***Hi accipient damnationem.*** In hoc insinuat illos etiam, qui in angulis stantes orant, ut videantur ab hominibus, damnationem quidem mereri, sed istos majorem.

* **21:1** ***Respiciens autem,*** etc. Qui appetitores primatus, et vanæ gloriæ cavendos esse monuerat, etiam dona ferentes in domum Domini certo examine discernit, ut retribuat singulis secundum intentionem cordis.

4 Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in
munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi,
omnem victum suum quem habuit, misit.†
5 Et quibusdam dicentibus de templo quod
bonis lapidibus et donis ornatum esset, dixit:‡
6 Hæc quæ videtis, venient dies in quibus non
relinquetur lapis super lapidem, qui non
destruatur.
7 Interrogaverunt autem illum, dicentes:
Præceptor, quando hæc erunt, et quod signum
cum fieri incipient?§
8 Qui dixit: Videte ne seducamini: multi enim
venient in nomine meo, dicentes quia ego sum: et
tempus appropinquavit: nolite ergo ire post
eos.**
9 Cum autem audieritis prælia et seditiones,

---

† **21:4** ***Ex abundanti.*** Judæus ex abundantia mittit, qui de justitia præsumens, ita orat apud se Luc. 18.: ***Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum.*** Omnem victum Ecclesia in munera Dei mittit, quæ omne quod innuit, non sui meriti, sed divini muneris intelligit, dicens: ***Deus, propitius esto mihi peccatori.*** ‡ **21:5** ***Et quibusdam.*** Post oblationem viduæ in qua Ecclesia de gentibus signatur, destructio templi supponitur, ut velamento litteræ occultantis, recondita sacramenta Ecclesiæ incipiant patescere. Curavit enim Deus civitatem et templum et omnia figuralia subvertere, ne quis post adventum Christi ad illa recurreret. § **21:7** ***Interrogaverunt.*** Quia laudantibus ædificationes templi prædixerat omnia destruenda, discipuli (sicut Marcus ait) Petrus, Jacobus, et Joannes et Andræas separatim quærunt tempus, et signa prædictæ destructionis. ** **21:8** ***Multi enim.*** Imminente Hierosolymorum excidio, multi fuere principes qui se Christos esse, et tempus libertatis appropinquare dicerent. Temporibus quoque apostolorum hæresiarchæ multi prodierunt, qui inter cæteras falsitates diem Domini instare prædicabant, quos et Apostolus redarguit.

nolite terreri: oportet primum hæc fieri, sed
nondum statim finis.††
10 Tunc dicebat illis: Surget gens contra
gentem, et regnum adversus regnum.‡‡
11 Et terræmotus magni erunt per loca, et
pestilentiæ, et fames, terroresque de cælo, et
signa magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus
suas, et persequentur tradentes in synagogas et
custodias, trahentes ad reges et præsides propter
nomen meum:
13 contingetautem vobis in testimonium.§§
14 Ponite ergo in cordibus vestris non
præmeditari quemadmodum respondeatis:
15 ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui
non poterunt resistere et contradicere omnes
adversarii vestri.

---

†† **21:9 *Prælia et seditiones.*** Hæc a passione Domini in Judæa abundaverunt, quibus ne territi apostoli Jerusalem et Judæam deserant, admonentur, ***quia non statim finis,*** sed post quadragesimum secundum annum. ‡‡ **21:10 *Tunc dicebat.*** Horum alia a cœlo, alia e terra, alia ab elementis, alia ab hominibus. Mystice. Regnum adversus regnum, et pestilentia eorum quorum sermo, ut cancer serpit, et fames, audiendi verbum Dei, commotio terræ, a vera fide separatio in hæreticis intelligi debet, qui contra se invicem dimicantes, Ecclesiæ victoriam faciunt. ***Et signa magna.*** Hæc etiam eo tempore impleta apud Josephum inveniuntur, qui narrat stellam gladio similem per annum supra Hierosolymam pependisse, et currus equitesque armatos quadraginta diebus in ære debellasse, et vitulam inter manus immolantium agnam peperisse. §§ **21:13 *Contingetautem,*** etc. Eorum qui vel persequuntur, vel vivendo non mutantur. Mors enim justorum bonis est in adjutorium, malis in testimonium damnationis ut inde perversi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt, ut vivant.

16 Trademini autem a parentibus, et fratribus,
et cognatis, et amicis, et morte afficient ex
vobis:***
17 et eritis odio omnibus propter nomen meum:
18 et capillus de capite vestro non peribit.†††
19 In patientia vestra possidebitis animas
vestras.‡‡‡
20 Cum autem videritis circumdari ab exercitu
Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit
desolatio ejus:
21 tunc qui in Judæa sunt, fugiant ad montes, et
qui in medio ejus, discedant: et qui in regionibus,
non intrent in eam,§§§
22 quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur
omnia quæ scripta sunt.
23 Væ autem prægnantibus et nutrientibus in
illis diebus ! erit enim pressura magna super

*** **21:16 *A parentibus,*** etc. Majus tormentum, cum aliquis ab illis patitur, de quibus præsumebat, quia cum damno corporis mala cruciant amissæ charitatis. Et quia dura sunt quæ prædicuntur de afflictione mortis, subditur consolatio de gaudio resurrectionis. ††† **21:18 *Et capillus.*** Quasi dicat: Cur timetis ne pereat, quod incisum dolet, quandoquidem nec illuc potest perire in vobis, quod incisum non dolet? Caro enim incisa dolet, capillus non dolet. ‡‡‡ **21:19 *In patientia vestra.*** Patientia radix et custos est omnium virtutum. In hac ergo animas, quæ corpus possident, possidemus, cum ipsas animas ad patiendum ratione regimus. Vera autem patientia est aliena mala æquanimiter perpeti; contra eum qui mala irrogat, nullo dolore moveri. §§§ **21:21 *Et qui in regionibus.*** Ecclesiastica historia narrat Christianos qui in Judæa erant, imminente excidio ab angelo monitos fuisse, et trans Jordanem in civitate Pella, donec desolatio Judææ impleretur, habitasse.

terram, et ira populo huic.*
24 Et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in
omnes gentes, et Jerusalem calcabitur a gentibus,
donec impleantur tempora nationum.†
25 Et erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in
terris pressura gentium præ confusione sonitus
maris, et fluctuum:‡
26 arescentibus hominibus præ timore, et
exspectatione, quæ supervenient universo orbi:
nam virtutes cælorum movebuntur:
27 et tunc videbunt Filium hominis venientem
in nube cum potestate magna et majestate.§
28 His autem fieri incipientibus, respicite, et

---

* **21:23 *Erit enim pressura,*** etc. Hæc pressura et ira usque hodie populo illi per omnes gentes disperso durat. Non tamen in æternum durabit. † **21:24 *Donec impleantur,*** etc. Id est, ***Donec plenitudo gentium intraverit, et sic omnis Israel salvus*** Rom. 11., et quasi ad solium propriæ nativitatis gavisurus redeat. Quid enim impletis temporibus nationum, et omni Israel salvato sequatur, Dominus ex ordine ponit. Nam et hæc secundum Matthæum apostoli quæsierunt, non solum tempus evertendi templi, sed et signum adventus ejus, et consummationis sæculi. ‡ **21:25 *Et erunt signa.*** Hæc de ipso adventu, cum omnes virgines prudentes et fatuæ, insolito clamore suscitatæ, lampades ornant, id est, opera secum numerant, pro quibus maximo cum timore jam instantem æterni discriminis exspectant eventum. Appropinquante extremo judicio, sonitus maris et fluctuum confunditur, terrarumque orbis prementibus undique colonis inficitur: maxima cœli luminaria novo horrore percussis radiis, turbatam faciem velant, quia, appropinquante termino suo, elementa quasi paventia nutant et fremunt. § **21:27 *Et tunc videbunt.*** Quem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem ejus tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc corda ad ejus patientiam non inclinant. Quia vero contra reprobos hæc dicta sunt, mox ad consolationem electorum supponit.

levate capita vestra: quoniam appropinquat
redemptio vestra.**

29 Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam,
et omnes arbores:††

30 cum producunt jam ex se fructum, scitis
quoniam prope est æstas.

31 Ita et vos cum videritis hæc fieri, scitote
quoniam prope est regnum Dei.

32 Amen dico vobis, quia non præteribit
generatio hæc, donec omnia fiant.

33 Cælum et terra transibunt: verba autem mea

** **21:28 *His autem fieri incipientibus.*** Id est, cum plagæ crebrescunt, cum terror judicii commotis virtutibus ostenditur. ***Levate capita.*** Exhilarate corda vestra, quia, dum finitur mundus cui amici non estis, prope est redemptio quam quæritis. Quod vero mundus despici debeat, provida comparatione manifestatur.
†† **21:29 *Videte ficulneam.*** Regnum Dei æstati comparat, quia tunc mœroris nostri nubila transibunt, et æterni dies vitæ sub claritate solis fulgebunt. Sicut enim ex fructu arborum vicina æstas cognoscitur, ita et ex ruina mundi prope esse cognoscitur regnum Dei. Ex his verbis ostenditur, quia fructus mundi ruina est. Ad hoc enim crescit ut cadat, ad hoc germinat ut quæcunque germinaverit, cladibus consumat.

non transibunt.‡‡

34 Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus vitæ, et superveniat in vos repentina dies illa:

35 tamquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ.

36 Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, et stare ante Filium hominis.

37 Erat autem diebus docens in templo: noctibus vero exiens, morabatur in monte qui

‡‡ **21:33** ***Cœlum et terra.*** Nihil in corporum natura cœlo et terra durabilius est. Nihil transit velocius quam sermo. Verba quousque imperfecta sunt verba non sunt, si perfecta sint jam omnino non sunt: neque enim perfici nisi transeundo possunt. Ait ergo: ***Cœlum et terra transibunt.*** Quasi dicat: Omne quod apud vos durabile, et sine mutatione est, ad æternitatem durabile non est, et omne quod apud me transire cernitur, fixum et sine transitu tenetur, quia sermo meus, qui transit, sententias manentes exprimit. ***Verba autem mea non transibunt.*** Et cum verba mea ita absque dubio sint implenda, videte ne contra contestationem verborum meorum sitis dediti crapulæ, et ebrietati, et sæcularibus curis, sicut quidam erunt tempore imminentis judicii: De quibus dicitur: ***Cum dixerint: Pax et securitas, superveniet repentinus interitus*** I Thess. 5..

vocatur Oliveti.§§
38 Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

22

1 Appropinquabat autem dies festus azymorum, qui dicitur Pascha:*

---

§§ **21:37 *Erat autem,*** etc. Quod verbo docuit exemplo astruit. Qui ante universale judicium, et singulorum incertum exitum voluptatibus et curis sæculi renuntiare, et vigilare monuit et orare, ipse imminente sua passione, doctrinæ, vigiliis, precibusque instat, et eos pro quibus passurus erat, verbo provocat, et oratione Patri commendat. Sic et nos cum inter prospera juste et pie conversamur, inter adversa de divina misericordia non desperemus. Diebus docemus in templo, quia fidelibus boni operis formam præbemus; noctibus in monte Oliveti moramur, quia in tenebris angustiarum gaudii spiritualis consolatione respiramus. * **22:1 *Appropinquabat,*** etc. ***Qui dicitur Pascha,*** etc. Pascha non a passione, sed a transitu nominatur, quod illa die transivit exterminator per Ægyptum, vel Dominus liberans populum suum, quo nomine significabatur Agnum in hac die de mundo ad Patrem transiturum. Inter Pascha vero et azyma hoc distat, quod Pascha vocatur solus dies, in quo agnus occidebatur ad vesperam, id est decima quarta luna primi mensis. Dies azymorum erant a quinta decima luna usque ad vigesimum primum diem ejusdem mensis. Sed evangelistæ indifferenter ponunt, et diem Azymorum pro Pascha, et Pascha pro diebus Azymorum, unde hic Lucas: ***Dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha*** Luc. 12., quia et Paschæ dies in azymis panibus celebrari præcipiebantur. Et nos quasi perpetuum Pascha facientes, semper ex hoc mundo transire præcipimur: uno die immolato agno ad vesperam sequuntur septem dies Azymorum, quia Christus in plenitudine temporum semel pro nobis passus, toto tempore sæculi (quod septem diebus agitur) in azymis sinceritatis et veritatis præcepit esse vivendum.

2 et quærebant principes sacerdotum, et scribæ, quomodo Jesum interficerent: timebant vero plebem.†

3 Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim:‡

4 et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum, et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

5 Et gavisi sunt, et pacti sunt pecuniam illi dare.

6 Et spopondit, et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis.

7 Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha.§

8 Et misit Petrum et Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.

9 At illi dixerunt: Ubi vis paremus?

10 Et dixit ad eos: Ecce introëuntibus vobis in civitatem occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans: sequimini eum in

† **22:2 *Et quærebant,*** etc. Hæc ante biduum Paschæ congregatis principibus sacerdotum et scribis in atrium Caiphæ Matthæus gesta testatur. ‡ **22:3 *Intravit.*** Dicit Joannes, quod post buccellam a Domino traditam intravit Satanas in Judam. Sed et ante buccellam invaserat eum Satanas, et quem prius intraverat ut deciperet, postmodum intravit, ut jam sibi traditum plenius possideret. § **22:7 *Venit autem dies.*** Licet sequenti die, id est quintadecima luna sit crucifixus, hac tamen nocte qua Agnus immolabatur, et carnis sanguinisque suis discipulis sacramenta celebranda tradidit, et a Judæis tentus, ligatus, ipsius immolationis, id est passionis suæ, sacravit exordium.

domum, in quam intrat,**
11 et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem?
12 Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, et ibi parate.††
13 Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha.
14 Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cum eo.
15 Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha

** **22:10** ***Ecce intrœuntes.*** Sicut Deus cunctorum præscius, cum discipulis loquitur de his quæ alibi geruntur. Et bene paraturis Pascha amphoram aquæ portans occurrit, ut ostendatur, quod hujus Paschæ mysterium pro ablutione mundi per aquam baptismi sit celebrandum ubi veri Paschæ cultoribus typicus de limine fervor aufertur, et ad tollenda peccata vivifici fontis baptisma consecratur. Amphora significat perfectam mensuram expleti temporis, quo dignum erat hæc geri. ***Homo amphoram.*** Sine nomine designatur, ut pauper et ignobilis æstimetur, qui a Domino eligitur. Cujus sanctitas in hoc apparet, quod in strato ejus Dominus cum discipulis, cum sublimium virtutum delectatione requiescit. ***Sequimini.*** Consulte prætermittuntur nomina, vel bajuli aquæ, vel Domini domus, ut omnibus volentibus imbui sacramentis Christi (quod est Pascha celebrare) Christum suæ mentis hospitio suscipere quærentibus, facultas danda signetur.
†† **22:12** ***Cœnaculum magnum.*** Spiritualis est lex, quæ de angustiis terræ egrediens in sublimi loco recipit Salvatorem. Qui in littera remanet, intimis Pascha facit, sed qui aquæ bajulum, id est, gratiæ præconem in domum Ecclesiæ sequitur, transcendens litteræ superficiem, in mentis solio refectionem parat Christo, dum cuncta vel Paschæ sacramenta, vel cætera legis decreta de eo intelligit scripta.

manducare vobiscum, antequam patiar.‡‡
16 Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo
illud, donec impleatur in regno Dei.§§
17 Et accepto calice gratias egit, et dixit:
Accipite, et dividite inter vos.***
18 Dico enim vobis quod non bibam de
generatione vitis donec regnum Dei veniat.†††
19 Et accepto pane gratias egit, et fregit, et dedit
eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis

---

‡‡ **22:15** ***Desiderio desideravi,*** etc. Desiderat primo typicum Pascha manducare, et sic passionis suæ mysteria mundo declarare, ut et antiqui Paschæ probator exsistat, et hoc ad suæ dispensationis figuram pertinuisse demonstrans, jam adveniente veritate umbra cessare debeat. In cujus rei figura defecit manna, postquam comederunt filii Israel de frugibus terræ, nec usi sunt ultra cibo illo. §§ **22:16** ***Non manducabo.*** Non ultra Mosaicum Pascha celebrabo, donec in Ecclesia quod est regnum Dei spiritualiter intellectum compleatur. In hoc regno usque hodie manducat Christus, cum ea quæ Moyses rudi populo carnaliter observanda præcepit, in membris suis spiritualiter exercet. *** **22:17** ***Et accepto calice.*** Hic calix ad vetus Pascha, cui finem imponebat, pertinet. Quo accepto gratias agit, ideo scilicet, quia vetera transierunt et nova omnia erant ventura. ***Gratias egit.*** Ostendit quid quisque facere debet in flagello culpæ propriæ, cum ipse æquanimiter flagella tulit alienæ. ††† **22:18** ***Dico enim vobis.*** Sicut typicum esum agni, sic et typicum Paschæ potum negat se bibiturum, donec ostensa resurrectionis gloria, regnum Dei, id est fides mundi adveniat, ut per horum duorum immutationem sacramentorum, cætera legis sacramenta vel jussa ad spiritualem observantiam doceat transferenda. Potest tamen simpliciter accipi, quod ab hora cœnæ usque ad tempus resurrectionis quo in regno Dei erat venturus, vinum non erat bibiturus. Post resurrectionem enim cum discipulis manducavit et bibit.

datur: hoc facite in meam commemorationem.‡‡‡
20 Similiter et calicem, postquam cœnavit,
dicens: Hic est calix novum testamentum in
sanguine meo, qui pro vobis fundetur.
21 Verumtamen ecce manus tradentis me,
mecum est in mensa.§§§
22 Et quidem Filius hominis, secundum quod
definitum est, vadit: verumtamen væ homini illi
per quem tradetur.
23 Et ipsi cœperunt quærere inter se quis esset ex
eis qui hoc facturus esset.
24 Facta est autem et contentio inter eos, quis
eorum videretur esse major.*
25 Dixit autem eis: Reges gentium dominantur

---

‡‡‡ **22:19 *Et accepto.*** Finitis veteris Paschæ solemniis transit ad novum, quod in suæ redemptionis memoria in Ecclesiam frequentare desiderat, ut pro carne et sanguine agni, suæ carnis et sanguinis sacramentum in panis et vini figura substituat. Frangit et porrigit, ut ostendat sui corporis fractionem non sine sua sponte futuram. Agit gratias de veteribus terminatis, et novis incipiendis. ***Pane,*** etc. Quia panis corpus confirmat, vinum operatur sanguinem. §§§ **22:21 *Verumtamen,*** etc. Sicut de passione prædixit, sic prædixit et de proditore, ut videns se latere non posse, pœniteat facti. Nec designat ex nomine, ne manifeste correctus impudentior fiat. Mittit ergo culpam in numero, ut conscius pœnitentiam agat prædixit et pœnam, ut quem pudor non convicerat, denuntiata supplicia cœrceant. ***Manus tradentis me.*** Exemplo Judæ Filium hominis tradit, qui illud inviolabile Dominici corporis sacramentum violare præsumit. Vendit, qui ejus timore et amore neglecto caduca amare convincitur et criminosa * **22:24 *Facta est,*** etc. BEDA. Causa contentionis nobis incognita, sed non est incredibile, etc., usque ad quid spiritualis magister jusserit videamus. AMBR. Caveamus ergo impendio, etc., usque ad ut non de prælatione jactantia sit, sed de humilitate contentio.

eorum: et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.†
26 Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: et qui præcessor est, sicut ministrator.
27 Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat:‡
28 vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis.§
29 Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum,
30 ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeatis super thronos judicantes

---

† **22:25 *Dixit autem eis.*** Pius magister non initæ contentionis arguit, sed formam humilitatis quam sequantur, describit; quasi dicat: Vos more sæcularium per prælationem pervenire vultis ad regni possessionem, sed ad summam virtutum non potentia venitur, sed humilitate. Necesse est autem ut correctionem subditus et matrem pietas, et patrem exhibeat disciplina, aut ne districtio rigida, aut pietas sit remissa. ‡ **22:27 *Nam quis,*** etc. Ad verba exhortationis explendæ exemplum de se exponit. Hinc Joannes scribit Joan. 13.: ***Si ego lavi pedes vestros Dominus et magister,*** etc. Possunt et in verbo ministrandi omnia quæ Dominus in carne gessit, non tantum prædicando vel miraculis admovendo, sed etiam animam quam pro nobis accepit, ponendo, ut et nos pro invicem ponere animas discamus. § **22:28 *Permansistis mecum.*** Infirmitas mea non conturbavit vos, sed in bono cœpto perseverastis. Sicut ergo mihi perseveranti usque ad mortem dedit Pater ***nomen quod est super omne nomen*** Phil. 3.: sic et ego perseverantes vos mecum ducam ad æternum regnum. Intelligendum est Judam jam recessisse, et multos alios jam retro abisse, auditis verbis incomprehensibilis sacramenti quando hæc loquebatur Dominus.

duodecim tribus Israël.**

31 Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce
Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum:††

32 ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides
tua: et tu aliquando conversus, confirma fratres
tuos.‡‡

33 Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum et in

** **22:30 *Et sedeatis super thronos.*** Hæc mutatio dextræ Excelsi, ut qui humiles nunc gaudent ministrare conservis, tunc sublimes super mensam Domini perpetuis dapibus alantur, et qui in tentationibus injuste judicati cum Domino permanent, illic cum eo super tentatores suos justi judices veniant. Quanto enim hic despectiores, tanto illic majori culmine potestatis excrescent. ***Judicantes duodecim.*** Per duodecim, non duodecim personæ, sed multitudo judicantium significatur, propter duas partes septenarii, quo universitas significatur, id est tria et quatuor per quas duodecim multiplicantur. †† **22:31 *Ait autem Dominus.*** Ne glorientur duodecim quod soli de tot millibus cum Domino in tentationibus permansisse dicerentur, admonet eos eadem procella potuisse conteri, nisi divina gratia fuissent protecti. Cum vero Satanas expetit tentare, et velut qui triticum purgat ventilando concutere, docetur nullus a diabolo, nisi Deo permittente tentari. ***Ecce Satanas,*** etc. Satanas bonos ad cribrandum petit, cum ad eorum afflictionem æstibus anhelat malitiæ. Quo enim invidens eorum tentationem appetit, eo illorum quasi probationem deprecans petit. ‡‡ **22:32 *Ego autem rogavi.*** Non ut tenteris, sed ne deficiat fides tua, ut post lapsum negationis ad pristinum statum pœnitendo resurgas. Utile est enim sanctis et tentationibus examinari, ut vel tentati quam fortes fuerint appareat, vel cognita per tentationem sua infirmitate fortiores fieri discant, et sic cum probati fuerint accipiant coronam vitæ.

carcerem et in mortem ire.§§
34 At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit
hodie gallus, donec ter abneges nosse me. Et dixit
eis:
35 Quando misi vos sine sacculo, et pera, et
calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?***
36 At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed
nunc qui habet sacculum, tollat; similiter et
peram: et qui non habet, vendat tunicam suam et
emat gladium.†††

---

§§ **22:33** ***Qui dixit ei,*** etc. Quia Dominus dixerat se pro Petro orasse, conscius ille præsentis affectus et ferventis fidei, sed nescius casus futuri, non credit se ab eo posse deficere. Sed ille qui novit quid sit in homine, ne quis de suo statu incaute confidat, vel de casu incautius diffidat, sicut Deus modum, tempus, numerum negationis ejus prædicit, et sicut misericors auxilium suæ defensionis promittit. *** **22:35** ***Quando misi vos.*** Non eadem regula vivendi persecutionis tempore qua pacis discipulos informat. Missis siquidem discipulis ad prædicandum, ne quid tollerent in via præcepit; ordinans scilicet, ut qui ***Evangelium nuntiat, de Evangelio vivat.*** Instante vero mortis articulo, et tota illa gente pastorem simul et gregem persequente, congruam tempori regulam decernit, permittens necessaria victui, donec sopita persecutorum insania tempus evangelizandi redeat. ††† **22:36** ***Sed nunc,*** etc. In hoc nobis quoque datur exemplum, ut nonnunquam causa instante, quædam de nostri propositi rigore sine culpa possimus intermittere. Verbi gratia: si per inhospitales regiones iter agimus, plura viatici causa licet portare quam domi habeamus. ***Et qui non habet.*** Gladium vel habitum sumere, vel non habitum jubet emere, ut sciant legentes non facultatem resistendi deesse discipulis, sed amorem magistro potius inesse patiendi, ubi etsi nulla alia causa esset evaginandi gladium, sufficere potest illa ut, amputata servi auricula, tactu Domini sanaretur. In quo admonemur, ne iram percussi sustineamus, sed fidem resurgentes suscipiamus.

37 Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod
scriptum est, oportet impleri in me: Et cum
iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me
finem habent.

38 At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic.
At ille dixit eis: Satis est.‡‡‡

39 Et egressus ibat secundum consuetudinem in
monte Olivarum. Secuti sunt autem illum et
discipuli.§§§

40 Et cum pervenisset ad locum, dixit illis:
Orate ne intretis in tentationem.*

41 Et ipse avulsus est ab eis quantum jactus est

---

‡‡‡ **22:38** ***Ecce gladii duo.*** Duo gladii promuntur, unus Novi, alter Veteris Testamenti, quibus adversus diaboli munimur insidias. Et dicitur: ***Satis est.*** Duo gladii sufficiunt ad testimonium sponte passi Salvatoris. Unus qui et apostolis audaciam certandi pro Domino et evulsa ictu ensis auricula Domino etiam morituro pietatem virtutemque medicandi inesse doceret. Alter qui nequaquam exemptus vagina, ostenderet eos non totum quod potuere, pro ejus defensione facere permissos.

§§§ **22:39** ***Et egressus.*** Tradendus a discipulo Dominus consuetum locum adit, ubi facile posset inveniri, ne mortem putaretur timuisse. Et bene discipulos sanguinis et corporis sui mysteriis imbutos, in montem Oliveti educit ut omnes in morte ipsius baptizatos designaret, altissimo sancti Spiritus charismate confirmandos.

* **22:40** ***Orate.*** Impossibile est hominem non tentari, nec ait, ut non tentemini, sed, ***ne intretis in tentationem. Orate,*** id est, ne tentatio vos superet, et intra casses suos teneat.

lapidis: et positis genibus orabat,†

42 dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum a
me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.‡

43 Apparuit autem illi angelus de cælo,
confortans eum. Et factus in agonia, prolixius
orabat.

44 Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis

---

† **22:41** ***Et ipse,*** etc. Dato apostolis præcepto orandi, et ipse avulsus est ab eis. Solus orat pro omnibus qui solus pro omnibus passurus erat, innuens orationem suam, tantum quantum et passionem a nostra distare. ***Jactus est lapidis,*** etc. In hoc mystice innuit, ut in idipsum dirigant lapidem, id est usque ad ipsum perducant intentionem legis, quæ scripta erat lapide: usque ad illum enim potest pervenire ille lapis, quoniam ***finis legis est Christus omni credenti ad justitiam*** Rom. 10.. ‡ **22:42** ***Orabat dicens.*** Orat non tam timore patiendi, quam misericordia prioris populi, ne ab illo bibat calicem propinatum. Unde et signanter dicit: ***Istum,*** id est, populi Judæorum qui non habent excusationem ignorantiæ in meam mortem, quia quotidie annuntior illis in lege et prophetis. Si ergo fieri potest, ut sine interitu Judæorum credat multitudo gentium, recuso passionem. Si vero illi excæcandi sunt, ut alii videant, non mea, sed tua fiat voluntas. ***Pater, si vis,*** etc. AMBR. Pro me doluit cum pro se nihil habuit quod doleret. Suscepit enim tristitiam meam ut mihi largiretur suam lætitiam. Confidenter ergo tristitiam nomino, qui crucem prædico. ***Verumtamen,*** etc. Appropinquans Dominus passioni, infirmantium vocem et timorem ut abstraheret, in se suscepit: et rursus per obedientiam fortitudinem mentis ostendit, ut cum nobis imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus ne fiat, ut tamen per fortitudinem parati simus ad implendum conditoris voluntatem potius quam nostram.

decurrentis in terram.§

45 Et cum surrexisset ab oratione et venisset ad
discipulos suos, invenit eos dormientes præ
tristitia.

46 Et ait illis: Quid dormitis? surgite, orate, ne
intretis in tentationem.

47 Adhuc eo loquente, ecce turba: et qui
vocabatur Judas, unus de duodecim, antecedebat
eos, et appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.**

48 Jesus autem dixit illi: Juda, osculo Filium
hominis tradis?

49 Videntes autem hi qui circa ipsum erant,
quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si

---

§ **22:44 *Et factus est sudor.*** Appropinquante morte certamen mentis nostræ in se expressit, qui merito quamdam vim terrori patimur, cum post pusillum sumus inventuri quod in æternum duret. ***Sanguinis decurrentis in terram.*** Per terram sanguine irrigatam declaratur, quod effectum suæ precis jam obtineret, ut fidem scilicet discipulorum quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sanguine purgaret, et quidquid illa scandali de morte ejus pertulisset, hoc totum ipse moriendo deleret, sed et totum mundum peccatis mortuum ad vitam resuscitaret. ** **22:47 *Ut oscularetur.*** Suscipit Dominus osculum, non quod simulare nos doceat, sed ut nec proditorem refugere videretur, et plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret. Unde dicitur: ***Cum his qui oderunt pacem eram pacificus*** Psal. 119..

percutimus in gladio?††

50 Et percussit unus ex illis servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam ejus dexteram.‡‡

51 Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores: Quasi ad latronem existis cum gladiis et

---

†† **22:49** ***Domine, si percutimus in gladio.*** Ordo: Cum interrogassent dicentes: ***Domine, si percutimus in gladio,*** tunc respondit: ***Sinite usque huc.*** Id est, non vos moveat quod futurum est. Permittendi sunt hucusque progredi, ut me apprehendant, et impleantur quæ de me scripta sunt. Sed inter moras verborum interrogantium et respondentis, Petrus, aviditate defensionis majore commotus, pro Domino percussit. Sed non potuerunt simul dici, quæ potuerunt simul fieri. Non ergo dicitur: Sinite usque huc, quasi Domino placuerit factum Petri, cum apud Matthæum legatur dixisse: ***Converte gladium tuum in locum suum,*** quod post factum apparet dixisse Jesum. ‡‡ **22:50** ***Servum,*** etc. Mystice: Servus est populus Judæorum, principibus, scilicet indebite mancipatus, qui in passione Domini dexteram aurem, id est, spiritualem intelligentiam perdidit. Sinistra, id est, vilitate litteræ contentus, non Petro tollente, sed divino judicio ablatam pandente. Quæ auris in his qui credere maluerunt, pietate Domini restituitur.

fustibus?§§

53 Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum.

54 Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum principis sacerdotum: Petrus vero sequebatur a longe.***

55 Accenso autem igne in medio atrii et circumsedentibus illis, erat Petrus in medio

---

§§ **22:52 *Venerant ad se,*** etc. Juxta alios evangelistas non venerant ad Jesum principes sacerdotum et magistratus, sed in atrio Caiphæ exspectaverant. Sed quia illi de nece Domini ita agebant, ut quasi innoxii viderentur, cum per discipulum traditus, a tribuno et turbis comprehensus, a præside damnatus, a Romanis crucifixus, a populis etiam Barabbas est electus, volens evangelista eos maxime esse reos, quorum consilio cuncta gerebantur, dicit eos venisse ad comprehendendum Salvatorem qui suæ jussionis potestate venerunt. ***Quasi ad latronem,*** etc. Stultum est cum gladiis et fustibus quærere, qui ultro se eorum offert manibus, et in nocte quasi latitantem et vestros oculos declinantem investigare per proditorem, qui quotidie in templo docet. Sed ideo adversum me in tenebris congregamini, quia potestas vestra qua contra lucem armamini, in tenebris est. *** **22:54 *Principis sacerdotum.*** Caiphæ, qui pontificatum unius anni pretio sibi emerat a Romano principe: prius tamen ad Annam, ut Joannes ait: ***Sequebatur a longe.*** Merito a longe qui in proximo fuerat negaturus. Significat Ecclesiam imitaturam Christi passionem longe differenter, quia Ecclesia patitur pro se, Christus pro Ecclesia.

eorum.†††

56 Quem cum vidisset ancilla quædam
sedentem ad lumen, et eum fuisset intuita, dixit:
Et hic cum illo erat.‡‡‡

57 At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi
illum.§§§

58 Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu
de illis es. Petrus vero ait: O homo, non sum.

59 Et intervallo facto quasi horæ unius, alius
quidam affirmabat, dicens: Vere et hic cum illo

††† **22:55 *Igne in medio.*** Ignis cupiditatis instinctu maligni spiritus accensus, in atrio Caiphæ ad negandum et blasphemandum Deum linguas perfidorum armabat. Quod enim intus in domo principis sacerdotum maligna synodus gerebat, hoc ignis inter frigora noctis foris accensus typice demonstrabat. Hoc frigore ad horam torpens Petrus, quasi prunis ministrorum calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium perfidorum societate quærebat. Sed hanc infidelitatem Domino respiciente reliquit et post resurrectionem in captura piscium, cum prunas positas, et piscem superpositum vidisset, cor suum prunis amoris inflammavit. ‡‡‡ **22:56 *Ancilla quædam.*** Cur prima ancilla prodit, cum viri magis poterant cognoscere? Nisi ut iste sexus ostendatur in nece Domini peccasse, per passionem redempturus. Et ideo mulier prima resurrectionis mysterium accepit, et mandata custodit, ut veterem prævaricationis errorem aboleret. §§§ **22:57 *At ille negavit.*** Non in monte, non in templo, non in domo sua Petrus negat, sed in prætorio Judæorum, in domo principis sacerdotum ubi non est veritas, ubi Christus captus et ligatus. Quid nisi erraret, quem intromisit ostiaria Judæorum? Eva male induxit Adam, Petrum male introduxit femina.

erat: nam et Galilæus est.*

60 Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et
continuo, adhuc illo loquente, cantavit gallus.

61 Et conversus Dominus respexit Petrum, et
recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat:
Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis.†

62 Et egressus foras Petrus flevit amare.‡

63 Et viri qui tenebant illum, illudebant ei,

---

* **22:59 *Homo, nescio quid dicis.*** Non solum negat Christum, qui dicit illum non esse Christum, sed etiam qui cum sit, negat se esse Christianum, et ita impletur quod dicit Dominus: ***Tu me negabis. Galliæus est.*** Hierosolymitæ et Galilæi æque sunt Hebræi et unius linguæ, sed unaquæque provincia habet suas proprietates, vernaculum loquendi sonum mutare non potest. ***Et continuo.*** Post tertiam negationem sequitur galli cantus. Sacramenta rerum per statum temporum designantur. Media nocte negat, galli cantu pœnitet. Post resurrectionem sub luce quem ter negaverat, ter se amare professus est, quia qui in tenebris oblivionis erravit speratæ jam lucis rememoratione correxit et ejusdem veræ lucis præsentia plene quidque putaverat erexit. † **22:61 *Et conversus Dominus.*** Intuitu provocavit ad lacrymas, quasi in mentem ei reducens quoties negaverat, quod ei prædixerat, nec potuit in tenebris remanere quem lux mundi respexit. ‡ **22:62 *Et egressus foras.*** Ab impiorum concilio seclusus culpam lavat, quæ non intus ob hoc permissus est hæsitare ut in Ecclesiæ principe conderetur remedium pœnitentiæ, et nemo auderet de sua virtute confidere.

cædentes.§
64 Et velaverunt eum, et percutiebant faciem ejus: et interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est, qui te percussit?**
65 Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.
66 Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, et principes sacerdotum, et scribæ, et duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis.††
67 Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi:‡‡

---

§ **22:63** ***Illudebant,*** etc. Impleta est prophetia: ***In virga percutietur maxilla judicis Israel.*** Et item: ***Dedi maxillam meam alapis.*** Sed qui tunc cædebatur colaphis Judæorum, nunc cæditur blasphemiis falsorum Christianorum. Velaverunt faciem, non ut eorum scelera non videret, sed ut a se (sicut quondam Moysi fecerunt) gratiam cognitionis ejus abscondant: ***Si enim crederent Moysi, crederent et Domino*** Joan. 8.. Hoc velamen usque hodie manet super corda eorum, sed credentibus est ablatum: cum illo moriente velum templi scissum est. ** **22:64** ***Prophetiza.*** Contumelia in eum qui se prophetam dicebat. Sed et hæretici et Judæi, qui usque hodie Christum negant, et mali Christiani qui reprobis actibus exacerbant, dum suas cogitationes et opera tenebrarum ab illo videri non putant, quasi illudentes aiunt: ***Prophetiza: Quis est qui te percussit?*** †† **22:66** ***Si tu es Christus.*** Non veritatem desiderant, sed calumniam parant. Intelligebant Christum purum hominem de David nasciturum. Secundum hoc ergo quærunt, ut si diceret, Ego sum Christus, calumniarentur quod sibi arrogaret regiam potestatem. ‡‡ **22:67** ***Si vobis dixero.*** Sæpe dixerat se esse Christum. Interrogaverat etiam eos quomodo dicerent Christum filium David cum eum David Dominum vocet, ut per hoc ad credendum Deum provocaret: sed illi nec dicenti credere, nec interroganti respondere, nec eum qui innoxius erat dimittere volebant.

68 si autem et interrogavero, non respondebitis
mihi, neque dimittetis.
69 Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a
dextris virtutis Dei.§§
70 Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius
Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum.***
71 At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus
testimonium? ipsi enim audivimus de ore ejus.†††

23

1 Et surgens omnis multitudo eorum, duxerunt
illum ad Pilatum.*
2 Cœperunt autem illum accusare, dicentes:
Hunc invenimus subvertentem gentem nostram,
et prohibentem tributa dare Cæsari, et dicentem
se Christum regem esse.
3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es

---

§§ **22:69 *Ex hoc autem erit.*** Qui semen David calumniari quærebant plus etiam audiunt, quod per contemptum sit venturus ad gloriam. *** **22:70 *Vos dicitis.*** Ita temperat responsionem ut et verum dicat, et sermo calumniæ non pateat. Maluit se Christum Filium Dei probare, quam dicere, ut condemnandi causa tolleretur his qui fatentur quod objiciunt. ††† **22:71 *Ipsi enim audivimus.*** Ubi dixit: ***Erit Filius hominis sedens ad dexteram virtutis Dei.*** Sua se sententia damnant qui eum morti tradunt quem oris et operis sui testimonio Deum esse cognoscunt.
* **23:1 *Duxerunt illum.*** Tradiderunt Romanæ potestati, ut eo modo Judæi ab ejus interfectione alienos se esse ostenderent, in quo non eorum innocentia, sed insania monstratur.

rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis.†

4 Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum et turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine.‡

5 At illi invalescebant, dicentes: Commovet populum docens per universam Judæam, incipiens a Galilæa usque huc.§

6 Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.

7 Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui et ipse

---

† **23:3** ***Pilatus autem.*** etc. Cum duo objecta fuerint, scilicet quod attributa reddi prohiberet, et se Christum diceret, Pilatus potuit audire quod de tributis dixerat: ***Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari,*** et inde hoc quasi apertum mendacium nihilipendens, solum quæ nesciebat quæsivit. ***Tu dicis.*** Eodem verbo quo principibus sacerdotum, respondet et præsidi, ut propria sententia ambo condemnentur. ‡ **23:4** ***Nihil invenio.*** Pridie quam pateretur Dominus, ait discipulis: ***Venit princeps mundi hujus, et non habet in me quidquam*** Luc. 20.. Sed quia princeps, id est Pilatus, eum absolvit, in quo nihil damnationis invenit, vide quid agant Judæi qui non æquitatis amore verum investigant, sed invidiæ stimulo justum damnare laborant. § **23:5** ***Commovet populum.*** Non illum, sed se accusant. Docuisse enim populum, et a pristina corporis ignavia docendo commovisse, talique actu a Galilæa usque ad Judæam, id est totam promissionis terram, a fine usque ad finem pertransisse, non criminis, sed judicium est virtutis. Denique Pilatus nec interrogandum Salvatorem de hoc ratus, sed magis nacta occasione, liberum ab eo judicando cupit reddere.

Jerosolymis erat illis diebus.**
8 Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde.
Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum,
eo quod audierat multa de eo, et sperabat signum
aliquod videre ab eo fieri.
9 Interrogabat autem eum multis sermonibus.
At ipse nihil illi respondebat.
10 Stabant autem principes sacerdotum et
scribæ constanter accusantes eum.
11 Sprevit autem illum Herodes cum exercitu
suo: et illusit indutum veste alba, et remisit ad
Pilatum.††

** **23:7 *Et ut cognovit.*** Ne contra insontem, et quem traditum per invidiam noverat, sententiam dare cogeretur, Herodi mittit audiendum, ut a suo tetrarcha vel absolveretur vel damnaretur, sed ne qua Judæis excusatio remaneret, Herodes quoque qui natu et religione Judæus erat, quid de Christo senserit, ostendere permissus est, ut utraque regio, et Judæa in qua Christus natus, et Galilæa in qua nutritus erat, in ejus necem conspirasse monstrentur. ***At ipse nihil respondit.*** Tacuit et nihil fecit, quia et Herodis incredulitas non merebatur videre divina, et Dominus jactantiam declinabat. Significantur autem in Herode omnes impii, qui non credunt legi et prophetis, et in Evangelio Christi opera videre non possunt. Principibus ergo sacerdotum accusantibus, apud Pilatum pauca, apud Herodem nulla respondet, ne crimen diluens dimissus a principe crucis utilitatem differret. †† **23:11 *Et illusit.*** Quod in alba veste spernitur et illuditur, significat quod pro totius mundi peccatis in carne casta immolatus agnus est passus et sepultus: quod hic alba, juxta alios Evangelistas purpurea vel coccinea veste illuditur, indutus, signat geminum martyrii genus, quo in passionibus Ecclesia adornatur, ut sit candidus actione, rubicundus sanguine. Ipse enim membrorum flosculis vernans, in pace lilia gignit, bello rosas. ***Et remisit ad Pilatum.*** Ad Herodem mittitur, ad Pilatum remittitur, et si uterque reum non pronuntiat, alienæ tamen iniquitatis stimulis obsequitur.

12 Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa
die: nam antea inimici erant ad invicem.‡‡
13 Pilatus autem, convocatis principibus
sacerdotum, et magistratibus, et plebe,
14 dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem,
quasi avertentem populum, et ecce ego coram
vobis interrogans, nullam causam inveni in
homine isto ex his in quibus eum accusatis.§§
15 Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum,
et ecce nihil dignum morte actum est ei.***

---

‡‡ **23:12 *Et facti sunt amici.*** Nefandum fœdus, quod Herodes et Pilatus in occidendo Christum pepigerunt, successores eorum hæreditario jure custodiunt, dum Judæi et gentiles, sicut genere et religione, ita mente quoque dissidentes, in Christianis tamen persequendis, et fide Christi perimenda consentiunt. In typo Herodis et Pilati qui per Jesum amici facti sunt, Judæorum gentiumque figura servatur, ut per passionem Christi utriusque populi concordia facta sit ventura, ita tamen ut Gentilis prius capiat regnum Dei, et ad Judæum fidei suæ devotionem transmittat, ut illi quoque gloria majestatis suæ corpus vestiant Christi, quem antea despexerant. §§ **23:14 *Obtulistis.*** Quantum studium dimittendi Jesum Pilatus habeat, attende. Primo illis accusantibus dicit se nihil causæ in eo invenisse, deinde tamen in incœpto persistentibus mittit ad Herodem, ut exploret an ille aliquid sceleris in eo invenire possit, an dimittendum decernat. Denique Herodis agnita voluntate, nec invento in Jesu facinore, plebis sententiam quærit, cui unum in Pascha oportet dimitti. Iterum etiam tertio volens dimittere, interrogat. Sed quanto curiosius dimittere quærit, tanto criminosiores ad mortem ejus invenit. *** **23:15 *Sed neque Herodes.*** Ad exprobrandam duritiam Judæorum vel Gentilium fatetur Pilatus, nec se, nec Herodem aliquid in occidendo Christo et illudendo invenisse, sed alienæ crudelitatis clamoribus obtemperasse.

16 Emendatum ergo illum dimittam.†††
17 Necesse autem habebat dimittere eis per
diem festum unum.
18 Exclamavit autem simul universa turba,
dicens: Tolle hunc, et dimitte nobis Barabbam:‡‡‡
19 qui erat propter seditionem quamdam
factam in civitate et homicidium missus in
carcerem.
20 Iterum autem Pilatus locutus est ad eos,
volens dimittere Jesum.
21 At illi succlamabant, dicentes: Crucifige,
crucifige eum.§§§
22 Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim
mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in

††† **23:16 *Emendatum ergo,*** etc. Pilatus absolvit Jesum quem probat insontem, sed ut implerentur Scripturæ, absolvit quidem judicio, quem tamen crucifigit mysterio. ‡‡‡ **23:18 *Tolle hunc,*** etc. Quia pro Jesu latronem, pro Salvatore interfectorem, pro datore vitæ ademptorem elegerunt, merito salutem perdiderunt et vitam, et latrociniis et seditionibus in tantum se subdiderunt, ut et patriam regnumque quod Christo prætulerant, perderent, et hactenus libertatem animæ vel corporis quam vendiderant, non reciperent. ***Barabbam,*** etc. Barabbas, qui filius magistri vel patris eorum interpretatur, ipse est Antichristus, quem illi Christo præferent, quibus dicitur: ***Vos ex patre diabolo estis.*** Pilatus os malleatoris interpretatur, diabolum significat, qui est malleus universæ materiæ, per quem Deus vasa probare permittit, et tandem conterit, cum in extrema damnatione confringit. §§§ **23:21 *Crucifige, crucifige eum.*** Magna crudelitas: non solum occidere, sed crucifigere quærunt, ut manibus et pedibus ad lignum confixis producta morte necaretur, ne dolor citius finiretur, et ut in cruce diu videretur.

eo: corripiam ergo illum et dimittam.*

23 At illi instabant vocibus magnis postulantes
ut crucifigeretur: et invalescebant voces eorum.

24 Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.

25 Dimisit autem illis eum qui propter
homicidium et seditionem missus fuerat in
carcerem, quem petebant: Jesum vero tradidit
voluntati eorum.†

26 Et cum ducerent eum, apprehenderunt
Simonem quemdam Cyrenensem venientem de
villa: et imposuerunt illi crucem portare post

---

* **23:22 *Corripiam,*** etc. Hanc correptionem deridendo et flagellando nefandorum desideriis exhibuit, ne usque ad crucifigendum sævirent. Quod et verba Joannis evangelistæ, et ipsa columna testatur ad quam ligatus fuit Dominus, quæ usque hodie Dominici sanguinis cernentibus certa signa demonstrat. Sed licet Pilatus hoc agat, insatiabilis tamen sacrilegorum furor non cessat, sed magis instat quia accusationem, quam contra Dominum detulerant, sollicita Pilati interrogatione viderant evacuatam. Tandem impudici ad solas preces se convertunt, ut quod criminando vel quasi ratiocinando nequiverant, jam postulando et vociferando et perficiendo perficiunt. † **23:25 *Dimisit autem,*** etc. Auctor seditionis et homicidiorum Judæis dimittitur, id est diabolus, qui ob culpam a lucis patria depulsus, et in tenebrarum carcerem fuerat missus, et ideo pacem habere non possunt, quia pacis auctorem non elegerunt.

Jesum.‡

27 Sequebatur autem illum multa turba populi et mulierum, quæ plangebant et lamentabantur eum.§

28 Conversus autem ad illas Jesus, dixit: Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos

---

‡ **23:26** ***Apprehenderunt quemdam,*** etc. Primo Dominus crucem portavit, sed postea imposita est Simoni, quem exeuntes obviam habuerunt, et hoc congrue: ***Christus enim passus est pro nobis ut sequamini vestigia ejus*** I Petr. 2.. Qui vero eum vult sequi, tollat crucem suam et sequatur. Quia vero Simon non Israëlita, sed Cyrenæus erat, per eum Gentiles designantur, prius peregrini et hospites testamentorum, sed nunc in fide cives et domestici Dei et cohæredes Christi, unde Simon obediens Cyreneæ hæres interpretatur. Sed Simon venit de villa, id est de pago, a quo pagani, qui a civitate Dei alieni urbanæ sunt conversationis ignari. Sed Simon pago egrediens crucem portat post Jesum, cum populi gentium paganis ritibus derelictis obedienter amplectuntur vestigia Dominicæ passionis. § **23:27** ***Sequebatur,*** etc. Sed non eadem mente crucem sequitur: Mali sequuntur ut morientem læti aspiciant. Mulieres, ut quem vivere desiderabant, moriturum, morientem, et mortuum plorarent. Nec ideo inducitur solus mulierum planctus, quando et multi viri dolerent, sed quia femineus sexus quasi contemptibilior, liberius poterat præsentibus principibus sacerdotum, quod contra eos senserit ostentare. Quia vero ***novit Dominus qui sunt ejus*** II Tim. 2., prætermissa furentis populi turba, ad amantes et plangentes se feminas oculos et ora convertit. ***Quæ plangebant.*** Tristabantur de vita mortali, quæ morte erat finienda, non de cæcis qui medicum occidebant.

ipsas flete et super filios vestros.**
29 Quoniam ecce venient dies in quibus dicent:
Beatæ steriles, et ventres qui non genuerunt, et
ubera quæ non lactaverunt.††
30 Tunc incipient dicere montibus: Cadite super
nos; et collibus: Operite nos.‡‡
31 Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido
quid fiet?§§
32 Ducebantur autem et alii duo nequam cum

** **23:28** ***Filiæ Hierusalem.*** Nota cum filios Hierusalem vocat, quod non solæ quæ cum eo venerant a Galilæa, sed etiam ejusdem urbis cives ei multæ mulieres adhæserant. ***Nolite flere.*** Ne lamentemini me moriturum, cujus cito resurrectio mortem solvere potest, cujus mors mortem et ipsum mortis auctorem destruet. Vos potius vestramque progeniem dignis lacrymarum fontibus abluite, ne cum perfidis damnemini in ultionem meæ crucis. †† **23:29** ***Ecce venient dies.*** Dies Romanæ obsidionis et captivitatis. Naturale est imminente captivitate, hostilique per agros urbesque clade fervente, cunctos qui evadere queant, alta quæque vel abdita refugia quibus abscondantur, requirere. ‡‡ **23:30** ***Cadite super nos.*** Potest hoc ex superfluo intelligi de his qui utrolibet sexu seipsos castraverunt propter regnum cœlorum. §§ **23:31** ***Quia si in viridi ligno.*** Viride lignum Christus et sui electi, aridum impii et peccatores, unde ait: Si ergo ego qui peccatum non feci, qui lignum vitæ merito appellatus duodenos fructus gratiæ per singulos menses affero, sine igne passionis de hoc mundo non exeo, quæ tormenta manent illos qui fructibus sunt vacui, insuper et lignum vitæ flammis dare non timent? Et ***si nunc est tempus, ut incipiat judicium de domo Dei, et omnes qui volunt pie vivere Christo persecutionem patiuntur,*** qui finis eorum qui non credunt Evangelio? I Petr. IV; I Tim. 3..

eo, ut interficerentur.***
33 Et postquam venerunt in locum qui vocatur
Calvariæ, ibi crucifixerunt eum: et latrones,
unum a dextris, et alterum a sinistris.†††
34 Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non
enim sciunt quid faciunt. Dividentes vero
vestimenta ejus, miserunt sortes.‡‡‡

*** **23:32 *Ducebantur autem.*** Impletur quod dictum est: ***Et cum iniquis deputatus est*** Isa. 53.. In morte deputatur cum iniquis, ut in resurrectione vivificet iniquos qui propter homines homo factus, hominibus dedit potestatem filios Dei fieri. ††† **23:33 *Calvariæ locum.*** Extra portam Hierusalem erant loca in quibus truncabantur capita damnatorum, et dicebantur loca Calvariæ, id est decollatorum. Ibi crucifigitur, ut, ibi erat area damnatorum, erigantur vexilla martyrii. ***Et latrones,*** etc. Exsecrabilis in facto iniquitas Judæorum, quæ quasi latronem crucifigit omnium Redemptorem, bonus tamen in mysterio latro, qui insidiatus est diabolo, ut vasa ejus auferret. Per illum qui a dextris significatur mortificatio carnis pro cœlesti gloria, per illum qui a sinistris mortificatio carnis pro aliqua mundi causa. ‡‡‡ **23:34 *Jesus autem,*** etc. Quia Lucas Christi sacerdotium scribere disposuit, recte Dominus apud Deum pro persecutoribus jure sacerdotis intercedit, et latroni confitenti paradisum pandit, nec frustra orat, sed pro eis qui post passionem ejus crediderunt, impetrat. Non pro eis orat, qui per invidiam et superbiam Filium Dei intellexerunt, negant et crucifigunt, sed pro eis qui zelam Dei habentes, sed non secundum scientiam, nescierunt quid fecerunt. ***Dividentes.*** De his Joannes latius. Quadripartita vestis significat Ecclesiam toto orbe, quæ quatuor partibus constat, diffusam, omnibus partibus æqualiter, id est, concorditer distributam. Tunica sortita, omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. ***Sortes.*** In sorte Dei gratia commendata est. Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit, et cum sors mittitur, non personæ cujusquam vel meritis, sed occulto Dei judicio creditur.

35 Et stabat populus spectans, et deridebant
eum principes cum eis, dicentes: Alios salvos
fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei
electus.§§§
36 Illudebant autem ei et milites accedentes, et
acetum offerentes ei,*
37 et dicentes: Si tu es rex Judæorum, salvum te
fac.
38 Erat autem et superscriptio scripta super
eum litteris græcis, et latinis, et hebraicis: Hic est
rex Judæorum.†
39 Unus autem de his, qui pendebant,

---

§§§ **23:35 *Alios salvos fecit.*** Sua se sententia damnant, qui etiam nolentes quod alios salvos fecerit, confitentur. Poterat quidem se salvare, sed quia ipse Christus Dei electus, de cruce descendere noluit. Nam qui ideo venit, ut pro nobis crucifigeretur, ideo, se de cruce salvare neglexit, quia cum cæteris peccatoribus etiam crucifixores moriendo curavit salvare. * **23:36 *Illudebant autem ei,*** etc. Nota quod Judæi vocabulum Christi et Filii Dei auctoritate Scripturæ sibi traditum irrident. Milites vero Scripturarum inscii non Christo Dei electo, sed regi Judæorum insultant. ***Et acetum offerentes.*** Acetum erant Judæi, a vino patriarcharum degenerantes. Hoc aceto milites potant Dominum, quem illorum suggestione morti tradunt. † **23:38 *Erat autem,*** etc. Hæ tres linguæ præ cæteris eminebant. Hebræa, propter Judæos in lege gloriantes: Græca propter Gentilium sapientiam: Latina propter Romanos imperantes. Ergo velint nolint Judæi, omne regnum mundi, omnis mundana sapientia, omnia divina legis sacramenta testantur, quod Jesus est imperator credentium et confitentium. ***Hic est rex Judæorum.*** Titulus qui Christum regem testatur, non infra, sed supra crucem ponitur, quia licet in cruce hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat, et ideo immolato titulus est supra positus, ut cunctis legere, id est, credere volentibus pateat, quia per crucem non perdidit, sed corroboravit imperium.

latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum et nos.

40 Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es.‡

41 Et nos quidem juste, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.

42 Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum.§

43 Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso.**

44 Erat autem fere hora sexta, et tenebræ factæ sunt in universam terram usque ad horam

---

‡ **23:40** ***Increpabat eum.*** Ipsa increpatio futurum crucis scandalum etiam circa credentes revelat, quorum alii a dextris, alii a sinistris. § **23:42** ***Domine, memento mei.*** Magna gratia in hoc latrone eminet. Nullum membrum a supplicio liberum habet, præter cor et linguam, totum quod liberum habet, offert. Corde credit, ore confitetur. Fidem habuit qui regnaturum credidit quem secum morientem vidit. Spem habuit, qui aditum postulavit. Charitatem firmiter tenuit, qui latronem et de sua iniquitate arguit, et vitam quam cognoverat ei prædicavit. Magna virtus, confitetur quem videt humana infirmitate morientem, quem negabant apostoli, quem viderant miracula divina virtute facientem. ** **23:43** ***Amen dico tibi.*** Pulcherrimum affectandæ conversionis exemplum, quod tam cito latroni venia relaxatur, et uberior gratia quam precatio. Semper enim Dominus plus tribuit quam rogatur; Ille rogabat: ***Memento mei,*** etc. Dominus ait: ***Hodie mecum eris,*** etc. Cito ignoscit Dominus, quia ille cito convertitur.

nonam.††
45 Et obscuratus est sol, et velum templi
scissum est medium.‡‡
46 Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in
manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc
dicens, expiravit.
47 Videns autem centurio quod factum fuerat,
glorificavit Deum, dicens: Vere hic homo justus
erat.§§
48 Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad

---

†† **23:44 *Et tenebræ*,** etc. Sol retraxit radios ne aut pendentem videret Dominum, aut ne impii blasphemantes sua luce fruerentur. Et nota quod sexta hora, id est sole recessuro a centro mundi, crucifigitur; diluculo, id est oriente sole, resurgit, quia ***mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram*** Rom. 18.. Adam peccante post meridiem, id est inclinata luce fidei, vox Domini auditur, eodem igitur temporis articulo, quo tunc peccanti Adæ obcluserat, nunc latroni pœnitenti Dominus paradisum reserat. ‡‡ **23:45 *Velum templi,*** etc. Hoc exspirante Domino gestum est, sed Lucas præoccupat, volens miraculum solis conjungere miraculo veli. Scinditur autem velum, ut arca testamenti et omnia sacramenta legis quæ tegebantur appareant, et ad gentes transeant. Josephus ait: Virtutes angelicas præsides quondam templi tunc pariter conclamasse: ***Fugiamus ab his sedibus. Pater,*** etc. Patrem invocans, se Filium Dei declarat. Spiritum commendans, non defectum virtutis, sed confidentiam ejusdem cum parte potestatis insinuat. Amat enim dare gloriam Patri, in quo nos informat, ut gloriam demus Creatori. §§ **23:47 *Videns autem centurio.*** Videns quod ita haberet potestatem mittendi spiritum, quod non habet nisi conditor animarum, ipse qui crucifixerat in ipso passionis scandalo, confitetur Dei Filium, quem Judæi post tot miracula credere renuerunt. Unde per centurionem fides Ecclesiæ designatur, quæ, velo mysteriorum cœlestium per mortem Domini reserato, mox justum et Dei Filium tacente Synagoga confirmat.

spectaculum istud, et videbant quæ fiebant,
percutientes pectora sua revertebantur.***

49 Stabant autem omnes noti ejus a longe, et
mulieres, quæ secutæ eum erant a Galilæa, hæc
videntes.

50 Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio,
vir bonus et justus:†††

51 hic non consenserat consilio, et actibus
eorum: ab Arimathæa civitate Judææ, qui
exspectabat et ipse regnum Dei:

52 hic accessit ad Pilatum et petiit corpus
Jesu:‡‡‡

53 et depositum involvit sindone, et posuit eum
in monumento exciso, in quo nondum quisquam

*** **23:48 *Percutientes pectora.*** Quod percutiunt pectora in signum pœnitentiæ et luctus dupliciter potest intelligi. Sive enim cujus vitam dilexerant, injuste occisum dolebant: sive cujus mortem se impetrasse meminerant, hunc in morte amplius glorificatum tremebant. Sed quæcunque causa pectus tundere cœgerit, videamus distantiam gentis et gentis. Gentiles, moriente Domino Deum timentes, apertæ confessionis voce glorificant: Judæi percutientes solum pectora, silentes domum redeunt. ††† **23:50 *Nomine Joseph.*** Joseph per nobilitatem potentiæ sæcularis corpus accipere, per justitiam meritorum dignus est sepelire. ‡‡‡ **23:52 *Hic accessit,*** etc. Non apostoli, sed Joseph justus et constans, et Nicodemus, in quo non erat dolus, sepeliunt. Talis est etiam sepultura Christi, quæ fraudem iniquitatemque non habet, in quo obstruitur tergiversatio Judæorum. Nam si apostoli sepelissent, dicerent non sepultum quem dixerunt raptum.

positus fuerat.§§§
54 Et dies erat parasceves, et sabbatum
illucescebat.*
55 Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo
venerant de Galilæa, viderunt monumentum, et
quemadmodum positum erat corpus ejus.†
56 Et revertentes paraverunt aromata, et
unguenta: et sabbato quidem siluerunt

---

§§§ **23:53** ***Syndone.*** Ex simplici sepultura Domini ambitio divitum condemnatur, qui nec mortui carere possunt divitiis. Mystice: In syndone munda Jesum involvit, qui pura mente eum suscipit. Hinc etiam mos Ecclesiæ habet, ut sacrificium altaris non serico, non panno tincto, sed puro lineo celebretur. ***Et posuit eum.*** Bene ergo Christus in monumento justi conditur, ut habeat Filius hominis ubi reclinet caput, et justitiæ habitatione quiescat. Bene novo, ut in novitate vitæ qui Christum suscipit ambulet. Non sepelit Christum, nisi qui credit in Christum. ***In monumento exciso.*** Solus Dominus tumulo includitur, ut sepultura illius et resurrectio a nostræ fragilitate naturæ dissimilis monstretur. Sepultus est, sed quandiu voluit: resurrexit, sed quando voluit. ***In quo nondum.*** Si in monumento ubi alius positus fuisset, poneretur, alius resurrexisse fingeretur. In petra exciso, ne si ex multis lapidibus ædificatum esset, fossis tumuli fundamentis, furto ablatus diceretur. * **23:54** ***Et dies erat,*** etc. Sexta die factus homo, sabbato quievit Deus. Sexta ergo crucifixus præparationis implet arcanum. Sabbato sepulcro quiescens, resurrectionis exspectat eventum. Sic nos in sexta mundi ætate debemus pati pro Domino. In septima, id est, quando morimur, corpus in tumulo, anima cum Domino post opera manet in quiete, donec in octava resurgant corpora. † **23:55** ***Mulieres.*** Aliis notis Jesu post depositum corpus recedentibus, solæ mulieres, quæ arctius amabant, officium funeris inspiciebant, ut congruo tempore munus devotionis suæ offerrent, exspectantes quod Jesus promiserat, et ideo primæ viderunt.

secundum mandatum.‡

24

1 Una autem sabbati valde diluculo venerunt
ad monumentum, portantes quæ paraverant
aromata:*
2 et invenerunt lapidem revolutum a

‡ **23:56 *Et revertentes.*** Inspecta Domini sepultura revertentes parant aromata et unguenta, qui lecta, audita, recordata, passione Domini, ad opera virtutum quibus Christus delectetur se convertunt, et sabbato silent. Post sabbatum cum muneribus venturi ad Dominum, cum finita præsentis vitæ parasceve in beata quiete gaudentes exspectant tempus resurrectionis, quo Christo occurrunt cum redolentibus actionum aromatibus. ***Et sabbato,*** etc. Mandatum erat, ut sabbati silentium a vespera usque ad vesperam servaretur. Ideo mulieres sepulto Domino, quandiu licebat operari, in unguentis præparandis occupantur parasceve usque ad solis occasum, et transacto sabbato occidente sole, ut mane venientes ungerent eum, quia vespere sabbati, præoccupante jam noctis articulo, monumentum adire non poterant. * **24:1 *Una autem sabbati,*** etc. Una sabbati idem est quod prima sabbati, id est, una dies a die sabbati vel sabbatorum, quæ nunc Dominica dicitur. Quod valde mane mulieres ad monumentum venerunt, magnus fervor charitatis quærendi et inveniendi Dominum ostenditur. Mystice: Exemplum datur, ut, illuminata fide, decussisque vitiorum tenebris, ad sacrum corpus Domini accedamus. Nam sepulcrum figura est altaris, in quo celebratur mysterium corporis et sanguinis Domini. Aromata quæ deferunt odorem virtutum, et suavitatem orationum, cum quibus altari propinquare debemus, significat.

monumento.†

3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4 Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.‡

5 Cum timerent autem, et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?§

6 non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter

† **24:2 *Lapidem revolutum.*** Revolutio lapidis significat reserationem sacramentorum Christi, quæ velo litteræ tegebantur. Lex in lapide scripta est, cujus ablato tegmine Domini corpus mortuum non invenitur, sed vivum evangelizatur: ***quia etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus*** II Cor. 5.. Potuit autem clauso exire sepulcro, qui clauso exivit utero. ‡ **24:4 *Mente consternatæ*.** Mente consternantur, quia et lapidem immensæ magnitudinis revolutum stupebant, et corpus tam venerabile non inventum dolebant. Sicut tentato in solitudine Domino, expleta victoria angeli ministrabant ei, ita modo post devictam mortem venerunt angeli, qui non solum verbo, sed etiam fulgenti habitu gloriam annuntiant triumphantis. Et sicut corpori in sepulcro astiterunt, sic etiam corpori consecrato in altari quotidie assistunt. § **24:5 *Declinarent vultum.*** Nota quod nec sanctæ mulieres in terram cecidisse, nec aliquis sanctorum in resurrectione Domini prostratus in terram adorare legitur; unde mos cœpit in Ecclesia paschali tempore non flecti genua in oratione, sed vultu in terram declinato orare.

locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset,**
7 dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in
manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die
tertia resurgere.
8 Et recordatæ sunt verborum ejus.††
9 Et regressæ a monumento nuntiaverunt hæc
omnia illis undecim, et ceteris omnibus.‡‡
10 Erat autem Maria Magdalene, et Joanna, et
Maria Jacobi, et ceteræ quæ cum eis erant, quæ
dicebant ad apostolos hæc.
11 Et visa sunt ante illos sicut deliramentum
verba ista, et non crediderunt illis.§§

** **24:6 *Recordamini.*** Die tertia, sicut ex hoc loco habemus, inter discipulos etiam feminis quæ eum sequebantur, Dominus resurrecturum se prædixit. Parasceve hora nona exspiravit, mane prima sabbati resurrexit. Merito autem una die et duabus noctibus in sepulcro jacuit, quia lucem suæ simplæ mortis (quæ tantum in carne erat) tenebris duplæ nostræ mortis quæ in corpore erat et anima, apposuit, et utramque nostram curavit. Si enim utramque suscepisset, nos a neutra liberasset. †† **24:8 *Et recordatæ sunt.*** Sicut mulieres in monumento Domini stantes, recordantur verborum quæ de sua dispensatione præfatus erat, sic nos inter Dominicæ passionis mysteria celebranda, non solum passionis, sed et resurrectionis debemus recordari. ‡‡ **24:9 *Nuntiaverunt.*** Sicut in principio mulier auctor culpæ viro fuit, vir executor fuit erroris, ita nunc quæ mortem prior gustaverat, resurrectionem vidit, et ne perpetui reatus opprobrium apud viros sustineret, quæ culpam viro transfuderat, transfudit et gratiam. Et quia constantiam prædicandi non habet inferior sexus ad exsequendum infirmior, mandatur viris officium evangelizandi. §§ **24:11 *Et non crediderunt.*** Quod discipuli tarde credunt, non tam illorum infirmitas quam nostra futura firmitas fuit, nam illis dubitantibus resurrectio multis argumentis monstratur, quæ dum legentes agnoscimus, quid aliud quam de eorum dubitatione solidamur?

12 Petrus autem surgens cucurrit ad
monumentum: et procumbens vidit linteamina
sola posita, et abiit secum mirans quod factum
fuerat.***
13 Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in
castellum, quod erat in spatio stadiorum
sexaginta ab Jerusalem, nomine Emmaus.†††
14 Et ipsi loquebantur ad invicem de his
omnibus quæ acciderant.
15 Et factum est, dum fabularentur, et secum
quærerent: et ipse Jesus appropinquans ibat cum
illis:‡‡‡
16 oculi autem illorum tenebantur ne eum
agnoscerent.
17 Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos

*** **24:12** ***Petrus autem surgens.*** Joannes commemorat, quod et ipse et Petrus simul cucurrerunt, et quod Petro intus introeunte in monumentum, et vidente linteamina et sudarium, ipse Joannes inclinans se, vidit linteamina, nec introivit. Sed intelligendum est Petrum primo procumbentem vidisse quod Lucas commemorat, Joannes tacet: post vero ingressum, ut diligentius interiora dignosceret, ingressum tamen antequam Joannes intraret. ††† **24:13** ***Nomine Emmaus.*** Emmaus ipsa est metropolis civitas insignis Palæstinæ, quæ post expugnationem Judææ sub Marco Aurelio Antonio principe restaurata, cum statu mutavit et nomen. ‡‡‡ **24:15** ***Dum fabularentur.*** Loquentes de se Dominus appropinquans comitatur, ut et fidem resurrectionis eorum mentibus incendat, et quod se promiserat facturum, impleat: ***Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*** Matth. 28.. ***Appropinquans,*** etc. ***Oculi,*** etc. Apparuit quidem in specie propria, sed speciem quam recognoscerent, non ostendit. Sicut et ipsi et intus amabant, et tamen dubitabant, sic ipse foris et præsens adest, et quis sit, non ostendit. De se ergo loquentibus præsentiam exhibet, sed de se dubitantibus speciem cognitionis aufert.

confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes?
18 Et respondens unus, cui nomen Cleophas,
dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, et
non cognovisti quæ facta sunt in illa his
diebus?§§§
19 Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Jesu
Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere
et sermone coram Deo et omni populo:
20 et quomodo eum tradiderunt summi
sacerdotes et principes nostri in damnationem
mortis, et crucifixerunt eum:
21 nos autem sperabamus quia ipse esset
redempturus Israël: et nunc super hæc omnia,
tertia dies est hodie quod hæc facta sunt.*
22 Sed et mulieres quædam ex nostris
terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad
monumentum,†
23 et non invento corpore ejus, venerunt,
dicentes se etiam visionem angelorum vidisse,

---

§§§ **24:18** ***Peregrinus es,*** etc. ***Quibus,*** etc. Peregrinum putant, quem non agnoscunt. Et vere peregrinus erat eis, a quorum fragilitate per gloriam resurrectionis jam longe stabat, a quorum fide resurrectionis nescia extraneus manebat. ***Vir propheta,*** etc. ***Et quomodo tradiderunt,*** etc. Prophetam et magnum fatentur, Filium Dei tacent, vel quia nondum perfecta credunt, vel si credunt timent tradi in manus Judæorum, nescientes cum quo loquuntur.

* **24:21** ***Nos autem,*** etc. Quodammodo redarguunt seipsos, quod in illum redemptionem speraverint, quem mortuum viderant, nec resurrecturum credebant, et maxime dolent eum sine culpa occisum, quem innocentem noverant, et ex hoc tristes incedebant.

† **24:22** ***Terruerunt nos,*** etc. Merito dicuntur teruisse eos quibus de non invento corpore plus mœstitiam addiderunt, quam de nuntiata resurrectione gaudium quo recrearentur, afferunt.

qui dicunt eum vivere.
24 Et abierunt quidam ex nostris ad
monumentum: et ita invenerunt sicut mulieres
dixerunt, ipsum vero non invenerunt.‡
25 Et ipse dixit ad eos: O stulti, et tardi corde ad
credendum in omnibus quæ locuti sunt
prophetæ !§
26 Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita
intrare in gloriam suam?
27 Et incipiens a Moyse, et omnibus prophetis,
interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ
de ipso erant.
28 Et appropinquaverunt castello quo ibant: et
ipse se finxit longius ire.**
29 Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiscum,

---

‡ **24:24** ***Abierunt quidam,*** etc. Cum supra dixerit Petrum cucurrisse ad monumentum, et modo dicat Cleophas: ***Quidam ex nostris abierunt ad monumentum,*** etc. Intelligendum est, quod duo simul ierunt. Sed Petrum solum primo commemoravit, quia primitus illi nuntiavit Maria. § **24:25** ***O stulti et tardi corde.*** Hic gemina humiliandi necesitas incumbit, qui nec in Scripturis quantum oportet edocti, nec ad implenda quæ novimus quantum decet, sumus intenti. Nam si Moyses et prophetæ de Christo locuti sunt, et eum per passionem et gloriam intraturum prædixerant, quomodo gloriatur se esse Christianum, qui neque in Scripturis qualiter ad Christum pertinent investigat, neque ad gloriam quam cum Christo habere cupit, per passiones attingere desiderat? ** **24:28** ***Et ipse,*** etc. ***Mane nobiscum,*** etc. Talem se exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mente. Probandi erant, si hunc quem nondum ut Deum diligebant, saltem ut peregrinum diligerent. Sed quia extranei a claritate esse non possunt, cum quibus veritas gradiebatur, ad hospitium vocant, imo cogunt. Quo exemplo colligitur, quia peregrini non solum ad hospitium sunt vocandi, sed etiam trahendi.

quoniam advesperascit, et inclinata est jam dies. Et intravit cum illis.
30 Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, et porrigebat illis.††
31 Et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum: et ipse evanuit ex oculis eorum.‡‡
32 Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas?§§
33 Et surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem: et invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum illis erant,
34 dicentes: Quod surrexit Dominus vere, et

---

†† **24:30** ***Fregit,*** etc. Quem in expositione Scripturæ non cognoverunt, in fractione panis noverunt, quia non auditores legis, sed factores justificabuntur, et veritas melius operando quam audiendo intelligitur. ‡‡ **24:31** ***Aperti sunt,*** etc. Subtrahitur carnalibus oculis species infirmitatis, ut mentibus incipiat apparere gloria resurrectionis. §§ **24:32** ***Et dixerunt,*** etc. Mystice: Ideo in Christo illis ostensa est alia effigies, ne eum nisi in fractione panis cognoscerent, ut omnes intelligant se Christum non agnoscere, nisi fiant participes corporis ejus, id est Ecclesiæ, cujus unitatem commendat Apostolus in sacramento panis, dicens: ***Unus panis, unum corpus multi sumus*** I Cor. 10.. Cum ergo panem benedictum porrigit, aperiuntur oculi ut eum cognoscant, et removetur impedimentum quod a Satana in oculis erat, ne agnosceretur Jesus. Et hoc impedimentum permittit inesse Dominus donec ad sacramentum panis veniatur. Sed participata unitate corporis, aufertur impedimentum inimici, ut possit Christus agnosci. ***Ardens.*** GREG. Exaudito sermone, cor prius torpore incredulitatis et timoris frigidum igne sancti Spiritus est accensum, ut jam superno desiderio ardeat, et ad credendam veritatem se extendat. Quot præceptis instruitur homo, quasi tot facibus inflammatur.

apparuit Simoni.***
35 Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, et
quomodo cognoverunt eum in fractione panis.
36 Dum autem hæc loquuntur, stetit Jesus in
medio eorum, et dicit eis: Pax vobis: ego sum,
nolite timere.†††
37 Conturbati vero et conterriti, existimabant se
spiritum videre.‡‡‡
38 Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes
ascendunt in corda vestra?
39 videte manus meas, et pedes, quia ego ipse
sum; palpate et videte, quia spiritus carnem et

*** **24:34 *Surrexit Dominus.*** Jam fama erat quod resurrexerat Jesus ab illis mulieribus facta, et a Simone Petro cui apparuerat, hæc loquentes invenerant isti duo, sed et ipsi prius audierant quod resurrexerat, sed timuerunt dicere in via quando tantummodo angelos dixerunt visos mulieribus. Ignorantes enim eum cum quo loquebantur, poterant timere ne inciderent in manus Judæorum, si quid passim dicerent de Christi resurrectione. ††† **24:36 *Stetit Jesus,*** etc. Hæc ostensio est illa, de qua Joannes ait Joan. 20.: ***Cum sero esset die,*** etc., ***et dixit eis: Pax vobis.*** Quod vero dicit Joannes Thomam non fuisse cum illis: cum Lucas dicat istos duos invenisse undecim congregatos, et eos qui cum eis erat, intelligendum est quod Thomas inde exisset antequam Dominus eis hoc loquentibus appareret. ‡‡‡ **24:37 *Spiritum videre. Et dixit eis.*** Noverant discipuli fuisse verum hominem, sed postquam mortuus est, non credunt tertia die potuisse veram carnem de sepulcro resurgere. Putant ergo se videre spiritum quem emisit in passione, sed hunc errorem aufert Dominus. ***Quid turbati estis.*** AMBR. Credebant apostoli, sed tamen turbantur, etc., usque ad quod clausis janius, Dominus cum corpore suo se improvisus infuderit. ***Cogitationes,*** etc. Falsæ non desuper descendentes, sed sicut mala herba in corde ascendentes, fidem quam in vobis plantavi exigo, quod ex vobis ortum est condemno, si non est veritas resurrectionis, perditus est fructus passionis.

ossa non habet, sicut me videtis habere.§§§

40 Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et
pedes.*

41 Adhuc autem illis non credentibus, et
mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid
quod manducetur?†

42 At illi obtulerunt ei partem piscis assi et

---

§§§ **24:39 *Palpate et videte.*** Multis documentis persuadet resurrectionem præbendo se, et oculis videndum, et manibus contrectandum, qui dum palpando ossa carnemque monstrat, statum suæ vel nostræ resurrectionis signat, in qua corpus nostrum, et subtile erit per effectum spiritualis potentiæ, et palpabile per veritatem naturæ. Post resurrectionem Dominus in corpore suo duo contraria ostendit, et palpabile ejusdem naturæ ut informet ad fidem, et incorruptibile alterius gloriæ, ut invitet ad præmium.

* **24:40 *Ostendit eis manus,*** etc. Ut ostensa vulnerum cicatrice infidelitatis vulnus sanaret, quas cicatrices et tunc servavit, et in judicio servaturus est. Primo ad fidem resurrectionis astruendam: deinde ut Patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit semper ostendat: tertio, ut sua morte redemptis quam misericorditer sint adjuti, propositis ejusdem mortis insinuat indiciis. Sed postremo, ut in judicio quam juste damnentur impii denuntiet, ostensa quam ab illis accepit cicatrice. Non ergo ex impotentia curandi cicatrices servavit, sed ut perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum.

† **24:41 *Habetis hic aliquid.*** Ad insinuandam veritatem resurrectionis, non solum tangi, sed convesci voluit, non quod vel ipse vel nos post resurrectionem cibo debeamus indigere, sed ut corpus, non spiritum esse manifestaret, manducavit potestate, non necessitate. Aliter absorbet aquam terra sitiens aliter solis radius calens: illa indigentia, iste potentia.

favum mellis.‡
43 Et cum manducasset coram eis, sumens
reliquias dedit eis.§
44 Et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ locutus
sum ad vos cum adhuc essem vobiscum,
quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta
sunt in lege Moysi, et prophetis, et Psalmis de me.
45 Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent
Scripturas,**
46 et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic
oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis
tertia die:††

---

‡ **24:42 *Piscis assi.*** Piscis assus, ipse mediator passus, in aquis humani generis captus laqueo mortis, assatus tempore passionis. Ipse et favus mellis nobis est in resurrectione. Favus mellis in cera, id est Divinitas in humanitate. In hujus mellis comestione signatur, quia illos in corpore suo ad æternam quietem suscipit, qui cum tribulationes pro Deo sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt. Qui hic assantur, illic vera dulcedine satiabuntur.

§ **24:43 *Et cum manducasset.*** Omnes ambages aufert: visus est, tactus est, manducavit, et ne in aliquo sensus humanos ludificasse videretur, mittit manus ad Scripturas, ut etsi magicis artibus videatur potuisse quod voluit, sicut dicunt pagani, saltem videant prophetare non potuisse antequam natus fuit.

** **24:45 *Tunc aperuit.*** Post visum, post contactum, post commemoratam legem aperuit sensum, ut quod vident et legunt, intelligant, deinde post sui corporis commendatam veritatem commendat Ecclesiæ unitatem: ***Et prædicari in nomine ejus.***

†† **24:46 *Oportebat,*** etc. Oportebat ut ministri qui pœnitentiam et remissionem erant prædicaturi in omnes gentes, inciperent ab Hierosolymis. Non solum quia illis credita sunt eloquia Dei, et quia eorum est adoptio filiorum, et gloria testamenta, et legislatio; sed ideo etiam ut gentes variis erroribus et facinoribus implicitæ, hoc maxime indicio divinæ pietatis ad spem veniæ provocentur, quod eis qui Filium Dei crucifixerunt, veniam relaxat.

47 et prædicari in nomine ejus pœnitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Jerosolyma.

48 Vos autem testes estis horum.

49 Et ego mitto promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.‡‡

50 Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis benedixit eis.§§

51 Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in cælum.

52 Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno:

53 et erant semper in templo, laudantes et

---

‡‡ **24:49** ***Vos autem sedete.*** Postquam discipulos de virtute prædicationis perfecte instruxit, cum repente si vellet posset eos roborare, distulit, dicens: ***Vos autem sedete.*** Ut exemplum sequentibus daret, ne imperfecti prædicare ante tempus præsumant. In civitate sedet, qui intra mentis claustra se constringit, ne loquendo exterius evagetur, ut cum divina virtute perfecte fuerit indutus, tunc quasi a seipso foras exeat, alios instruendo. §§ **24:50** ***Eduxit autem eos.*** Prætermissis omnibus quæ per quadraginta dies gesta sunt, primo resurrectionis diei tacite conjungit novissimum quo ascendit in cœlum. Et pulchre benedicturus discipulos, educit in Bethaniam, quæ domus obedientiæ dicitur, quia qui propter inobedientiam perversorum descendit, propter obedientiam conversorum ascendit.

benedicentes Deum. Amen.***

*** **24:53 *In templo.*** Ut in loco orationis inter laudum devotiones, promissum sancti Spiritus adventum, paratis per omnia cordibus exspectent. Sic nos post celebrata in Hierosolymis, id est visione pacis, passionis et resurrectionis solemnia, Domino duce petamus Bethaniam, ut mente quieta corporis et sanguinis ejus sacramentis imbuamur, et domus obedientiæ esse curemus. ***Laudantes et benedicentes.*** Lucas qui sacerdotium Christi cæteris amplius exponendum suscepit, et ideo Evangelium suum a ministerio templi per sacerdotium Zachariæ cœpit, pulchre hoc in templi devotione complevit, cum apostolis ibi ministros, scilicet, novi sacerdotii futuros, non in victimarum sanguine, sed in laude Dei et benedictione concludit.

Bibbia Vulgata Clementina na 1598
Clementine Vulgate of 1598 with Glossa Ordinaria Migne edition 1880 in Latin

Public Domain

Language: Latine (Latin)

Translation by: Jerome

2014-08-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Jun 2026 from source files dated 12 Dec 2025
7ca33455-379f-554d-a635-9009adbd90c5